

**002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
1104**

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Αριστοβαθμίου δημιοδιδοσκάλου και Δ. Ν.

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΣ

(έγνευριμένη ύπό τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας)

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΧΑΡΤΩΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΑΜΦΟΤΕΡΩΝ

ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΕΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1 Σ/ΒΡΙΟΥ 1916

Περιλαμβάνουσα τὴν ιστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων μέχρι τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους καὶ διίγα τινὰ περὶ τῆς ἀναμείξεως αὐτῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πρόγματα. Περὶ τοῦ πολέμου τῶν Ρωμαίων κατὰ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας, τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων καθόλου.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκδότης ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ “ΕΣΤΙΑΣ,,

44—Οδὸς Σταδίου—44

1916

002
ΕΛΣ
ΣΤΡΑ
1104

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ
συγγραφέως καὶ τὴν ἔντυπον σφραγῖδα τοῦ βιβλιο-
πωλείου τῆς «Ἐστίας».

Mirafy

ΤΥΠΟΙΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ ΛΕΩΝΗ ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 16

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῆς ἱστορίας εἶναι·

α') "Η γνῶσις τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ τῆς πατρίδος ή χωροῦσα μέχρι τῆς κατανοήσεως τῶν νόμων, κατὰ τοὺς ὅποιους ἐγένετο η ἐξέλιξις αὕτη καὶ οἱ ὅποιοι ἐκφράζουσι τὴν ἀμοιβαίναν ἐξάρτησιν τῶν ιαφόρων εἰδών τοῦ πολιτισμοῦ ἡπειρῶν·

β') "Η ἀνάπτυξις μέχρι φανατισμοῦ τῆς φιλοπατρίας, κατορθουμένη διὰ τῆς ἐξεγέρσεως τῶν συναισθημάτων τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ἔνδοξα πρόσωπα τῆς πατρίδος καὶ

γ') "Η ἀνάπτυξις τῆς ἡθικότητος.

Χρόνος διδασκαλίας. "Η διδασκαλία τῆς ἱστορίας ἀρχεται ἀπὸ τῆς τρίτης τάξεως καὶ ἐφ' ἑταῖρος.

Καὶ ἐν μὲν τῇ τρίτῃ τάξει διδάσκεται η μυθικὴ Ιστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ τάξει η ἱστορία τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῆς εἰς τοὺς Ρωμαίους, ἐν τῇ πέμπτῃ τάξει η Βυζαντινὴ Ιστορία καὶ τέλος ἐν τῇ ἑκτῇ τάξει η Ιστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, η τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ η τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους.

Διάταξις τῆς ὕλης τῆς ἱστορίας.

"Η διάταξις τῆς ὕλης πρέπει νὰ γίνεται κατὰ χρονολογικήν σειράν· θὰ συγκεντρώνη δέ, ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν, τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μιᾶς χρονικῆς περιόδου περὶ τὰ πρόσωπα ἐκείνα, ἀτιναχτικά οὐκτικά φορεῖς αὐτῶν καὶ ἀτιναχτικά ὡς γνωστὸν ἐνδιαφέρουσι τοὺς πατέρας ιδιαιτέρως.

Τρόπος τῆς διδασκαλίας. Ό σκοπὸς καλὸν νὰ ἀναφέρεται εἰς πράγματα, περὶ τῶν δποίων ἔχει ἑξεγερθῆ τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς προηγουμένης διδασκαλίας.

Κατὰ τὴν προπαρασκευὴν προκαλεῖ ὁ διδάσκαλος τοὺς μαθητὰς νὰ εἴπωσι τοῦτο μὲν ὅ, τι σχετικὸν πρὸς τὸ νέον γιγνώσκουσιν ἐκ τῆς προηγουμένης διδασκαλίας η τοῦ λόγου βίου, τοῦτο δὲ τὸ ἀμέσως προηγούμενον μάθημα.

“Ο, τι ἐκ τοῦ παλαιοῦ καὶ γνωστοῦ ἔχει ἐπισκοτισθῆ διασαφεῖται καὶ δι’ ἐπιδειξεως τῆς εἰκόνος του η δι’ ἵχνογραφήσεως αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ εἰναι ἀνάγκη πρὸς πρόσληψιν τοῦ νέου νὰ γνωρίζωσιν οἱ μαθηταὶ τι, δημορ οἱ εἰς τούτους εἰναι ἄγνωστον καὶ τὸ δποίον ὁ διδάσκαλος δὲν δύναται νὰ προσφέρῃ κατὰ τὴν προσφορὰν (τοῦ νέου), διὰ νὰ μὴ διακόψῃ ταύτην, τὸ προσφέρει κατὰ τὴν προπαρασκευὴν.

‘**Η ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος διδασκομένη ὥλη ἐν τῇ Δ' τάξει συμφώνως τῷ ἀρτι ἐκδοθέντι (1913) ἀναλυτικῷ προγράμματι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.**

Δ' ΤΑΞΙΣ

1) **Ἡ Ἑλλὰς πρὸ τῶν Περδικῶν πολέμων.** Κοινὰ ἱερὰ καὶ ιοιναὶ πανηγύρεις (τὸ ἐν Δελφοῖς Μαντεῖον, οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες). Σπάρτη. Νομοθεσία. Δυνούργου (ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν ἐν Σπάρτῃ). Ὑποταγὴ εἰς τὴν Σπάρτην τῆς Μεσηνίας (Ἀριστομένης). Ἀθῆναι. Κόδρος. Σόλων ὁ νομοθέτης. Ἀνάκτησις τῆς Σαλαμίνος τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Σόλωνος. Ο περὶ Σόλωνος καὶ Κροίσου θρῦλος.

2) **Περδικοὶ πόλεμοι.** Ἐπανάστασις τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν μετὰ βραχεῖσαν εἰσήγησιν περὶ ἀποικιῶν. α') Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν, 1) Δαρεῖος. Μαραθὼν—Μιλτιάδης καὶ Πλαταιέis. 2) Ξέρξης. Θερμοπύλαι—Λεωνίδας καὶ Θεσπιεῖς. 3) Σαλαμίς. Θεμιστοκλῆς.—Πλαταιαί. 4) Μαρδόνιος, Παυσανίας καὶ Ἀριστείδης δ δίκαιοις. β') Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μυκάλη, Νίκαια Κίμωνος παρὰ τὸν Ἐδρυμέδοντα καὶ τὴν Κύπρον. Κιμώνειος εἰρήνη. Ἀπελευθέρωσις τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν πόλεων.

3) **Ακμὴ τῶν Ἀθηνῶν.** Οἱ Ἀθηναῖοι ἡγεμόνες τῶν συμμάχων. Περικλῆς. Αἱών τοῦ Περικλέους. (Καλλωπισμὸς Ἀθηνῶν. Φειδίας-Παρθενών.)

Σύντομος περιγραφὴ καὶ ίστορία τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων. Ἄργος, Κόρινθος, Θῆβαι, Θεσσαλία, Κέρκυρα, Συράκουσαι κτλ.

4) **Πελοποννησιακὸς πόλεμος.** Άξια. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Θάνατος Περικλέους. Βρασίδας. Νικίειος εἰρήνη. Τὸ δεύτερον μέρος. Ἀλκιβιάδης. Λύσανδρος καὶ πτῶσις Ἀθηνῶν.

5) **Ηγεμονία τῆς Σπάρτης.** Ἡ κάθοδος τῶν μυρίων (Ξενοφῶν). Ἔκστρατεία Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ἀσίαν.

6) **Θῆβαι.** Ἐπαμεινάνδας καὶ Πελοπίδας (Λεῦκτρα, Μαντίνεια.)

7) **Μακεδονία.** Φίλιππος, Χαιρώνεια.

8) **Ἀλεξανδρὸς ὁ Μέγας.** Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀγωγὴ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ. Ἔκστρατεία εἰς Ἀσίαν. Καθυπόταξις Περσικοῦ Κράτους διὰ τῶν ἐν Γρανικῷ, Ἰσσῷ καὶ Γανγαμήλοις νικῶν. Ἔκστρατεία εἰς Ἰνδικήν. Ἔκστρατοφὴ εἰς Βαθυλῶνα καὶ θάνατος αὐτοῦ. Τὸ ἔκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξανδροῦ. Ἐξελληνισμὸς τῆς Ἀνατολῆς.

9) **Οἱ διάδοχοι.** Διανομὴ τοῦ Κράτους εἰς τέσσαρα βασίλεια (Αἴγυπτος—Ἀλεξανδρεία).

10) **Τυποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ρωμαίους.**

Ολίγα τινὰ περὶ Ρωμαίων ὡς προεισαγωγὴ εἰς τὴν ἀνάμειξιν αὐτῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. Πόλεμος τῶν Ρωμαίων κατὰ τῶν Βασιλέων τῆς Μακεδονίας, τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων καθ' ὅλου. Ἡττα καὶ παθυπόταξις τῆς Ἑλλάδος.

ΣΗΜ. Πλὴν τῆς ἀνωτέρῳ ὕλῃς διδάσκονται ἐν ἑκάστῳ τόπῳ καὶ τὰ τοπικὰ ίστορικὰ γεγονότα τῆς περιόδου ταύτης.

Ο ΕΡΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΙ ΛΕΓΕΤΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ (¹)

Ιστορία λέγεται τὸ μάθημα ἐκεῖνο, διὰ τοῦ ὅποίσου γνωρίζομεν ἐν ᾧ καὶ πολλὰ σπουδαῖα πράγματα, τὰ ὅποια συνέβησαν εἰς τὸν κόσμον. Ταῦτα ὅμως μανθάνοντες πρέπει νὰ δινάμεθα καὶ νὰ τὰ διηγούμεθα.

Ἡ ιστορία τὴν ὅποιαν ὑποχρεούμεθα νὰ διδαχθῶμεν εἰς τὴν τετάρτην τάξιν τοῦ σχολείου μας, λέγεται ἀρχαία Ἑλληνικὴ ιστορία, διότι μᾶς διδάσκει τὰ θαυμάσια καὶ σπουδαῖα πολεμικὰ κατορθώματα καὶ τὰ λαμπρότατα εἰρηνικὰ ἔργα, τὰ ὅποια ἔπραξαν οἱ πρόγονοι μας ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Εἶναι δὲ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πρόγονοι μας, διότι καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἀπὸ αὐτοὺς καταγόμεθα δηλ. ἀπὸ αὐτοὺς ἐγεννήθημεν.

Ἐπειδὴ δὲ εἴμεθα Ἕλληνες πρέπει νὰ μελετῶμεν μετὰ ζήλου τὴν ιστορίαν τῶν Ἑλλήνων, δηλ. τὴν καταγωγὴν μας καὶ τὰς πράξεις ἐν γένει τῶν προγόνων μας καὶ νὰ μιμώμεθα τὰς μεγάλας ἀρετὰς καὶ τὰ ἔργα ἐκείνων.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἄρχαῖοι Ἕλληνες λέγονται ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔζησαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ Χριστοῦ ἢ παλλίτερον μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ιστορία διαιρεῖται:

1) Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ιστορίαν ἐκ τῆς ὅποιας διδασκόμεθα τὰ θαυμάσια πολεμικὰ κατορθώματα καὶ τὰ λαμπρότατα εἰρηνικὰ

(¹) Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαῖον πρὸς εὐχερῆ κατανόησιν τοῦ μαθήματος τῆς ιστορίας νὰ εἰσηγηθῶμεν ἀναλυτικῶς ἐπιβοηθητικάς τινας γνώσεις.

ἔργα, τὰ ὅποια ἔπραξαν οἱ πρόγονοί μας ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

2) **Εἰς τὴν Μέσην ἡ Μεσαιωνικὴν Ἰστορίαν** ἡ ἄλλως λεγομένην *Bυζαντιακὴν* ἢ *Bυζαντινὴν Ιστορίαν*, διότι οἱ Ἕλληνες πρωτεύουσαν πόλιν είχον τότε τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἡ ὅποια καὶ ἀρχὰς ἐλέγετο Βυζάντιον ἀπὸ τὸν ἐκ Μεγάρων καταγόμενον Ἕλληνα Βυζαντα, ὅστις τὴν πρωτοέκτισε. Διδασκόμεθα δὲ ἐκ τῆς ιστορίας ταύτης τὰς πρᾶξεις καὶ τὰ κατορθώματα, τὰ δποῖα ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὅποιαν ἀνεφάνησαν οἱ Τοῦροι καὶ ἐπῆραν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ

3) Εἰς τὴν *Νέαν Ἕλληνικὴν Ιστορίαν* ἀπὸ τὴν ὅποιαν μανθάνομεν τί ἔγινε ἀπὸ τὴν ἐποχήν, ὅπου ἐκυρίευσαν οἱ Τοῦροι τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔως σήμερον.

“Ωστε ἔχομεν ὡς ἐμάθομεν ἀνωτέρῳ 1ον) **Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἰστορίαν** 2ον) **Μέσην ἡ Μεσαιωνικὴν Ἑλληνικὴν Ιστορίαν** καὶ 3ον) **Νέαν Ἕλληνικὴν Ιστορίαν**.

Ἡ Ιστορία τοῦ Ἕλληνικοῦ Ἐθνους⁽¹⁾ εἶναι μεγάλη καὶ ἔνδοξος, διότι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἔθνος ἀρχαιότατον, τὸ δποῖον ἀριθμεῖ ζωὴν χιλιάδων ἑτῶν. Πρὸιν ἀκόμη ἀναφανῶσι τὰ σημερινὰ Εὐρωπαϊκὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη ἔθνη ὁ Ἕλληνισμὸς ὑπῆρχεν, εἴησε, ζῆ καὶ θὰ ζήσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰώνα τὸν ἀπαντα.

ΠΟΙΑ ΤΑ ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ κανεὶς καλῶς μίαν ιστορικὴν διήγησιν πρέπει νὰ γνωρίζῃ καὶ ποῦ ἔγινε τὸ γεγονός, τὸ δποῖον διηγεῖται καὶ πότε ἔγινεν αὐτὸ δηλ. τὸν τόπον, εἰς τὸν δποῖον ἔγινε καὶ τὸν χρόνον κατὰ τὸν δποῖον συνέβη. Καὶ τὸν μὲν τόπον διδάσκει ἡ **Γεωγραφία** (ἢ ὅποια

(1) Τί λέγεται **Ἐθνος** ; **Ἐθνος** λέγεται λαὸς πολιτισμένος, ὁ δποῖος ἔχει τὴν αὐτὴν καταγωγὴν δηλ. τοὺς ίδιους προγόνους, τὴν ίδιαν γλώσσαν καὶ θρησκείαν, συνήθως τὰ ίδια ἥμη, τὰς αὐτὰς συνηθείας καὶ κατοικεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ ίδιον μέρος τῆς γῆς.

είναι μάθημα χωριστὸν ἀπὸ τὴν Ἰστορίαν), τὸν δὲ χρόνον διδάσκει ἡ **Χρονολογία**, ή ὅποια συνδέεται μὲ τὴν Ἰστορίαν.

Τὰ δύο λοιπὸν πρῶτα βιοηθητικὰ μέσα τῆς Ἰστορίας είναι ἡ **Γεωγραφία** καὶ ἡ **Χρονολογία**, δι' αὐτὸν καὶ λέγονται **όφθαλμοί** καὶ **ώτα** τῆς Ἰστορίας.

Τί λέγεται **Χρονολογία**; **Χρονολογία** λέγεται ἡ καταμέτρησις τοῦ χρόνου.

“Ως ἀρχὴν τῆς χρονολογίας ὑπολογίζουν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ. Δι’ αὐτὸν μετροῦντες τὸν χρόνον λέγουσι **τόσα ἔτη μετὰ Χριστόν**, τὸ ὅποιον σημαίνει ὅτι τόσα ἔτη ἐπέρασαν, ἀφότου ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Καὶ πάλιν δι’ ὅσα γεγονότα συνέβησαν προτοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον λέγουσι **τόσα ἔτη πρὸ Χριστοῦ**, δηλ. τόσα ἔτη ἦθελε νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον.

Διακρίνομεν λοιπὸν δύο εἰδῶν χρονολογίας δηλ.. μίαν πρὸ Χριστοῦ καὶ ἄλλην μετὰ Χριστόν. Αἱ εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Ἰστορίαν ἀναφερόμεναι χρονολογίαι, ἐπειδὴ ὅλα τὰ ὑπὸ αὐτῆς Ἰστορούμενα γεγονότα συνέβησαν προτοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον, ἔχουσι τὴν **πρὸ Χριστοῦ** χρονολογίαν.

Αἱ λέξεις πρὸ Χριστοῦ σημειοῦνται εἰς τὴν Ἰστορίαν μὲ δύο μόνον γράμματα, δηλ. ὁς ἔξης π. X., αἱ δὲ λέξεις πάλιν μετὰ Χριστοῦ μὲ δύο ἄλλα γράμματα, ὁς ἔξης μ. X.

“Η ἀκριβὴς ὅπως δήποτε χρονολογία τῆς Ἰστορίας ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 177 π. X.

Γύμναστική.—Τί λέγεται Ἰστορία; Τί λέγεται Ἑλληνικὴ Ἰστορία; Εἰς πόσα μέρη διαιρεῖται ἡ ὅλη Ἑλληνικὴ Ἰστορία; Ποία τὰ βιοηθητικὰ μέσα τῆς Ἰστορίας; Εἰς τί μᾶς βοηθεῖ ἡ Γεωγραφία καὶ ἡ Χρονολογία; Πόσων εἰδῶν χρονολογίας ἔχομεν; Πότε ἀρχίζει ἡ ἀκριβὴς χρονολογία;

Π Α Τ Ρ Ι Σ

Πατρίς ἑκάστου ἀνθρώπου λέγεται ὁ τόπος, εἰς τὸν ὃποιον ἐγεννήθη ἡ κατάγεται, εἰς τὸν ὃποιον εἶδε τὸ πρῶτον τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἥλιου καὶ μεγαλώνει, ὅπου μανθάνει καὶ διμλεῖ τὴν γλῶσσάν του,

ὅπου διαμένει ἡ οἰκογένειά του καὶ οἱ συγγενεῖς του καὶ ὅπου εὑρίσκεται ὁ πατρικὸς οἶκος.

Τὴν Πατρίδα κατοικοῦν ἄνθρωποι, οἱ δρόποι κατάγονται ἀπὸ τὴν ίδιαν φυλήν, δηλ. ἀπὸ τὴν ίδιαν γενεάν, ὅμιλοῦν συνήθως τὴν ίδιαν γλῶσσαν, ἔχουν συνήθως τὴν ίδιαν θρησκείαν, τὴν ίδιαν ιστορίαν καὶ τὰς ίδιας συνηθείας. Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη τῶν τέκνων της εἶναι ἐπέκτασις τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης.

Πάντες ήμεις οἱ πολῖται ἔχομεν καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα, διφεύλοιμεν νὰ ἀγαπῶμεν αὐτήν, νὰ ὑπερασπίζωμεν τὴν ἀκεραιότητα, τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῆς, χρόνοντες καὶ αὐτὴν τελευταίαν διανίδα τοῦ αἴματός μας. Νὰ μὴ λησμονῶμεν δὲ οὐδέποτε αὐτὴν ὅσον μακρὰν καὶ ἀν ἥμέλομεν μεταβῆ.

Ἡ **Πατρὶς** καὶ ἡ **Πίστις** εἶναι τὰ ἱερώτερα καὶ εὐγενέστερα πράγματα ἐνὸς ἀνθρώπου.

Ἐκεῖνος ὁ δρόποις ἀγαπᾶ τὴν Πατρίδα του, λέγεται **Φιλόπατρος**, ἦ δὲ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα λέγεται **Φιλοπατρία**.

Ο τόπος εἰς τὸν δρόποιον ἐγεννήθημεν ἀνίκει εἰς ἐν μεγαλύτερον μέρος τῆς γῆς τὸ δρόποιον ὄνομάζεται Ἑλλὰς καὶ ὅλοι ὅσοι κατοικοῦμεν τὴν Ἑλλάδα ὄνομαζόμεθα **"Ελληνες**. Ἡ Ἑλλὰς λοιπὸν εἶναι ἡ μεγάλη καὶ ἀγαπητὴ **Πατρὶς** ἡμῶν.

Γύμνασμα.—Τί λέγεται Πατρὶς ἐκάστου ἀνθρώπου; Ποῖα καθήκοντα ἔχουσιν οἱ πολῖται πρὸς τὴν Πατρίδα; Πῶς πρέπει νὰ ἀγαπῶσι καὶ ὑπερασπίζωσιν αὐτήν; Τί εἶναι ἡ Πατρὶς καὶ ἡ Πίστις διὰ κάθε ἀνθρώπου;

Συμπέρασμα.—Τίποτε εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ἱερώτερον καὶ πολυτιμότερον τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος.

ΠΟΙΟΙ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ⁽¹⁾

Ἐλληνες λέγονται, ὅσοι κατάγονται ἀπὸ τοὺς προγόνους μας τοὺς

(1) "Ἐλληνες κατὰ πρῶτον ὄνομάσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιας ἐκ τινος μίοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας, ὁ δρόποις ὄνομάζετο **"Ελλην**. Μετὰ τούτῳ ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν λαῶν τῶν κατοικούντων τὴν ἔκτοτε καλούμενην **"Ελληνικὴν** χερσόνησον (δηλ.

ἀρχαίους Ἑλληνας, ὅμιλοιν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν⁽¹⁾, ή ὅποια εἶναι ἡ ὠραιοτέρα καὶ πλουσιωτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου ὡς μητρικὴν των γλῶσσαν, χαίρουν καὶ εὐχαριστοῦνται διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ λυποῦνται διὰ τὴν δυστυχίαν των.

Δυστυχῶς ὅμως ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι δὲν ὅμιλοιν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἄλλην διάφορον γλῶσσαν. Εἶναι ὅμως καὶ αὐτοὶ Ἑλληνες, διότι κατάγονται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, δι' αὐτὸν καὶ φροντίζουν νὰ διδάσκουν εἰς τὰ τέκνα των τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς μητρικὴν καὶ νὰ τὴν μανθάνουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἔιδιοι ὅσον εἰμποροῦν.

Τοιοῦτοι Ἑλληνες κατοικοῦσιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας (Τουρκόφωνοι), εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Μακεδονίας (Σλαυόφωνοι) καὶ εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Ἀραβίαν (Ἀραβόφωνοι).

Ολοι οἱ Ἑλληνες κατάγονται ἀπὸ τὴν Ἰδίαν γενεάν καὶ δι' αὐτὸν λέγονται **ὅμοιγενεῖς**. Οσοι δὲ Ἑλληνες ἀγαποῦν πολὺ τὴν Ἑλληνικὴν γενεάν των, δηλ. τοὺς ἀδελφούς των Ἑλληνας, αὐτοὶ λέγονται **φιλογενεῖς**.

Ἡ γενεὰ εἶναι φυλὴ ἐνὸς λαοῦ, ὅσοι δὲ ἀνήκουν εἰς τὴν Ἰδίαν φυλὴν λέγονται **ὅμοφυλοι**, ὅσοι δὲ ἀνήκουν εἰς ἄλλην φυλὴν λέγονται **ἄλλοφυλοι**.

Ολοι οἱ Ἑλληνες ὅπου καὶ ἀν εὑρίσκωνται εἶναι ἀδελφοί, δι' αὐτὸν καὶ πρέπει νὰ ἀγαπῶνται καὶ νὰ βοηθοῦνται μεταξύ των.

τὴν χώραν ἡ ὅποια ἀρχεται ὀπὸ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ Σαύνου καὶ καταλήγει πρὸς νότον μέχρι τῆς Μεσογείου θαλάσσης).

Κατ' ἄλλους δὲ ἐκ τοῦ ὄντος τῶν **Σελλων** τῶν καὶ **Ἐλλων** λεγομένων παρήκμη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων.

Σελλοι ἐκαλοῦντο οἱ πανάρχαιοι κάτοικοι τῆς Ἁπείρου, οἱ ὅποιοι κατέκουν πέριξ τοῦ ἐν Δωδώνῃ **Ιεροῦ τοῦ Διός**, τοῦ ὅποιους καὶ τὴν ἐπιμέλειαν εἶχον ὡς ιερεῖς αὐτοῦ, ἐνομίζοντο δὲ ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Πελασγῶν, οἱ ὅποιοι ἴδρυσαν τὸ Μαντείον τοῦτο.

(1) Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἡ ὠραιοτέρα καὶ πλουσιωτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου, διότι δι' αὐτῆς διεδόθη εἰς ὅλον τὸν γνωστὸν τότε κόσμον ὁ Ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ τὸ σπουδαιότερον διτε εἰς αὐτὴν ἐγράψη τὸ ιερὸν Εθναγγέλιον καὶ δι' αὐτῆς ἔξηπλώθη τὸ πρῶτον εἰς τὸν κόσμον ὁ χριστιανισμός.

“Οσοι δὲν είναι μὲν “Ελληνες ἀλλ’ ἀγαπῶσι τοὺς Ἐλληνας λέγονται φιλέλληνες.

“Ολοι οἱ Ἐλληνες μαζὶ ἀποτελοῦν ἔνα μεγάλον πληθυσμόν, δισις ὑπερβαίνει τὰ δώδεκα ἑκατομμύρια καὶ ὁ ὅποιος λέγεται Ἐλληνικὸν Ἐθνος. Τὸ Ἐλληνικὸν Ἐθνος μὲν ἐν ὄνομα λέγεται Ἐλληνισμὸς ἢ καὶ Πανελλήνιον.

Γέμναθμα.—Ποῖοι λέγονται Ἐλληνες; Ποῖοι λέγονται φιλέλληνες; Εἰς ποῖα μέρη κατοικοῦσιν οἱ μὴ διμιούντες καθαρῶς τὴν Ἐλληνικὴν Ἐλληνες; Πῶς λέγονται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν γενεάν; Ποῖος ὁ ἀριθμὸς ὄλων τῶν Ἐλλήνων ἐν τῷ κόσμῳ; Καὶ πῶς λέγεται καὶ ἄλλως τὸ Ἐλληνικὸν ἔθνος:

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

“Ολοι ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἐλληνες ἔχομεν τὴν αὐτὴν θρησκείαν δηλ. πιστεύομεν εἰς ἔνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν, εἰς τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ εἰς τὸ Ἀγιον Πνεῦμα.

“Ημεῖς οἱ νεώτεροι Ἐλληνες, ἐπειδὴ πιστεύομεν εἰς ἔνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἀπό τὸ μηδὲν ἔπλασεν ὅλον τὸν κόσμον, λεγόμενα *Μονοθεῖσται* καὶ ἡ θρησκεία μας *Μονοθεῖσμός*.

Πάντες οἱ ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν θρησκείαν λέγονται *Ομόθρησκοι*, ἐνῷ δοι ἀνήκουσιν εἰς ἄλλην θρησκείαν λέγονται *ἄλλοθρησκοι*.

“Απὸ τὴν Ἱεράν *Ιστορίαν* γνωρίζομεν ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας (τῶν πρωτοπλάστων) ὅλος ὁ κόσμος ἦτο ἀμαρτωλός. Ἄλλ’ ὁ Θεὸς πάλιν τοὺς ἐλυτήθη καὶ ἐστεύε τὸν Μονογενῆ Υἱόν του, ὁ ὅποιος ἔσωσεν αὐτούς.

“Οσοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡνομάσθησαν **Χριστιανοί** καὶ ἡ θρησκεία των **Χριστιανισμός**.

Οι Ἐλληνες ἦσαν ἀπὸ τοὺς πρώτους, οἱ ὅποιοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, δι’ αὐτὸν καὶ δύνομάζονται **Χριστιανοί** Ἐλληνες. Εἰς τὴν Ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἔγραψαν οἱ Εὐαγγελισταὶ τὰ ίερὰ Εὐαγγέλια καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι τὰς Πράξεις των.

Χριστιανοί είναι καὶ πολλοὶ ἄλλοι λαοὶ εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ εκεῖνοι οἱ ὅποι πιστεύουν εἰς τὸν πλέον δρῦμὸν καὶ ἀληθινὸν χριστιανισμὸν είναι οἱ Ἑλληνες, οἱ ὅποι διὰ τοῦτο καὶ λέγονται Ὁρθόδοξοι χριστιανοί.

Λέγονται δὲ οἱ Ἑλληνες **Ὀρθόδοξοι Χριστιανοί**, διότι πιστεύουν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὰ ιερὰ βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς δρῦμας, δηλ. χωρὶς νὰ ἀλλάξωσι τίποτε ἀπὸ τὰ ιερὰ Εὐαγγέλια καὶ καὶ ἀπὸ τὰς πρᾶξεις τῶν Ἀποστόλων καθὼς καὶ εἰς τὴν Ιερὰν Παραδόσιν.

Γύμνασμα.—Εἰς τὶ πιστεύομεν ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἑλληνες; Ποῖοι λέγονται ὄμιδρησκοι καὶ ποῖοι λέγονται ἀλλόθρησκοι; Διατί οἱ Ἑλληνες λέγονται Ὁρθόδοξοι; Εἰς ποίαν γλώσσαν ἐγράφη τὸ ιερὸν Εὐαγγέλιον;

Συμπέρασμα.—Οἱ Ἐλληνισμὸς ἦ τὸ Ἐλληνικὸν ἔθνος δὲν δύναται ποτὲ νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξίαν, διότι αὐτὴ ἡτο καὶ θὰ είναι πάντοτε ἡ ἄγκυρα τῆς σωτηρίας του.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἄρχαία Ελλάς ὀνομάζετο ἡ χώρα ἐκείνη, ἡ ὅποια ἥρχιζεν ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη τῆς σημερινῆς βορείας Ἡπείρου (δηλ. Ἀκροκεντρύνια δοῃ ςλπ.) καὶ τῆς Θεσσαλίας (δηλ. πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμψουνίων δέξιῶν) ἔφθανε δὲ πρὸς νότον, ἕως τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ταινάρου καὶ τῆς Μαλέας ἀκρας. Περιεβρέχετο δὲ ἐκ τριῶν μερῶν ἀπὸ θάλασσαν δηλ. ἐξ ἀνατολῶν ἀπὸ τὸ Αίγαιον πέλαγος, ἐκ δυσμῶν ἀπὸ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ ἐκ νότου ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Αντὴ λοιπὸν ἡτο ἡ κυρίως ἀρχαία Ελλάς.

Ως βλέπετε δὲ ἡ κυρίως Ελλὰς τῶν ἀρχαίων ἡτο χερσόνησος.

Ἐλληνικαὶ χώραι, ἐκτὸς τῆς Ἐλληνικῆς ὡς εἴπομεν κερδονήσου, ἥσαν καὶ ὅλαι αἱ ἐγκατεσπαρμέναι νῆσοι εἰς τὸ Αίγαιον καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος, καθὼς καὶ ὅλαι σχεδὸν αἱ νῆσοι τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Ἀκόμη δὲ ἐκτὸς αὐτῶν καὶ ἡ ἐπτεταμένη χώρα ἡ ὅποια εὑρίσκεται πρὸς βορρᾶν τῆς κυρίως ἀρχαίας Ελλάδος δηλ. ἡ **Μακεδονία** ἡτο καὶ αὐτὴ ἐκτοτε Ελληνικὴ χώρα, διότι ὁ κατοικῶν εἰς αὐτὴν λαὸς ἡτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων Ελληνικός.

Ἀκόμη δὲ **Ἐλληνικαὶ χώραι** ἥσαν ἡ **Θράκη** ἡ **Ηπειρός**

Η ΑΡΧΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΛΛΑΣ

Ψηφιοποιηθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καθώς καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας δηλ. τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Οπως δὲ σήμερον οὕτω καὶ τότε δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου εἰς τὸ διποῖον νὰ μὴ ὑπῆρχον "Ελληνες.

Η κυρίως ἀρχαία Ἑλλὰς ὑπῆρξεν ἡ Μητρόπολις τοῦ "Ελληνισμοῦ. ἡ κοιτίς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς Ἐλευθερίας, ἡ "Εστία τῶν Γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Διότι ἐν αὐτῇ ἐγένοντο οἱ ἐνδοξότεροι ἄγῶνες τοῦ ἀνθρώπου, οἱ διποῖοι ἔδόξασαν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἔσωσαν πολλάκις τὸν κόσμον ἀπὸ τὸν βαρβαρισμόν, τὸ πνευματικὸν σκότος καὶ τὴν κτηνώδη δουλείαν.

Τὸ κλῆμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ σήμερον καὶ τότε ἡτο κλῆμα γλυκὺν καὶ ὀραιὸν, χωρὶς δηλ. νὰ κάμινη οὔτε πολὺ ψῦχος οὔτε πολλὴν ζέστην.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος πρὸν ἀκόμη ὀνομασθῶσιν "Ἑλληνες ἐλέγοντο Πελασγοί ἐκ τινος βασιλέως ὀνομαζομένου Πελασγοῦ, δστις ἥλθεν ἐκ τῆς Ἀσίας μαζὶ μὲ τοὺς πρώτους ἐλθόντας κατοίκους. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτοῦ ὀνομάσθη τὸ πρῶτον ἡ χώρα Πελασγία. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ τὸν "Ἑλληνα τὸν νίδιον τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας, ὡς ἐμάθομεν, ὀνομάσθη Ἑλλάς.

Οἱ Πελασγοί, οἱ διποῖοι ὡς εἴπομεν εἶχον ἔλθῃ ἀπὸ πολὺ μακρινὰς χώρας τῆς Ἀσίας, ἔκτιζον τρυγύρω εἰς τὰς πόλεις των μεγάλα, ὑψηλὰ καὶ στερεὰ τείχη ἀπὸ πολὺ μεγάλους καὶ ἀπελεκήτους λίθους χωρὶς ἀμφικονίαν⁽¹⁾ διὰ νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τοὺς ἔχθρούς των. Τὰ τείχη ταῦτα ὀνομάζοντο Πελασγικὰ ἢ Κυκλώπεια, διότι ἐνόμιζον δτι μόνον Κύκλωπες, δηλ., ἀνθρώποι τοὺς διποίους ἀναφέρει ἡ Μυθολογία μὲ ὑψηλὸν σῶμα καὶ μὲ μεγάλην δύναμιν, τὰ ἔκτισαν.

Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ τείχη σώζονται ἀκόμη μέχρι σήμερον εἰς τὴν Τύρινθα καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ θαυμάζει ὅλος ὁ κόσμος.

(1) Δηλαδὴ ἡ συγκόλλησις αὐτῶν ἐγένετο χωρὶς ἀσβεστον καὶ ἀμφον.

Πρὸς τούτοις ὁ **Πελασγὸς** ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐνδύονται μὲ δέρματα ζῷων, νὰ κατοικῶσιν ἐν καλύβαις καὶ ἄλλα ὠφέλιμα πράγματα.

“Ολαὶ σχεδὸν αἱ ἀρχαῖαι μικραὶ καὶ μεγάλαι πόλεις εἰχον καὶ ἀπὸ ἐν ὑψῳμα γῆς, τὸ δποῖον ἐλέγετο **Ἀκρόπολις**. Ἡ κορυφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἦτο τὸ περισσότερον ὡχυρωμένον μέρος τῆς πόλεως, διότι ἔκει ἐφυλάσσοντο τὰ ἱεράτερα καὶ πολυτιμότερα πράγματα τῆς πόλεως.

Γύμνασμα.—Ποία χώρα ἐλέγετο **κυρίως** **Ἀρχαία** **Ἐλλάς**;
ἄλλαι χῶραι ἦσαν Ἑλληνικαὶ;
Ποῖοι ἦσαν οἱ πρῶτοι πάτοικοι τῆς Ἐλλάδος;
Τί ἦσαν τὰ **Κυκλώπεια** η **Πελασγικὰ τείχη** καὶ διατί ἐλέγοντο οὗτοι;
Τί ἦσαν αἱ Ἀκροπόλεις καὶ τί ἐφυλάσσοντο ἐν αὐταῖς;

Συμπέρασμα.—Τὸ Ἐλληνικὸν ἔθνος εἶναι τὸ εὐγενέστερον καὶ ἐν ἀπὸ τὰ πλέον ἀρχαιότερα ἔθνη τοῦ κόσμου.

ΤΑΞΙΔΙ

Η ΕΛΛΑΣ ΠΡΟ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1) **Δεσμοὶ τῶν ἀρχαίων Ἐλλήνων.**—Οἱ πρόγονοι μας ἀρχαῖοι Ἐλληνες δὲν ἦσαν ἡνωμένοι εἰς ἐν ιράτος ὅπως σήμερον ἄλλοι ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς μικρὰς πολιτείας (κρατίδια) αὐτονόμους, ἀνεξαρτήτους ἀπὸ ἄλλήλων, τῶν δποίων ἐκάστη εἶχεν ἴδιους νόμους καὶ ἴδικήν της διοίκησιν. Δηλαδὴ κάθε μία πόλις ἦτο καὶ ἴδιαίτερον βασίλειον μὲ ἴδικόν της βασιλέα καὶ ἴδιους της νόμους.

Ἐν τούτοις ἂν καὶ κάθε πόλις ἦτο ἴδιαίτερον βασίλειον, ὅλοι δῆμοι οἱ Ἐλληνες ἦσαν ἡνωμένοι εἰς ἐν Ἐθνος, τὸ **Ἐλληνικόν**, διότι εἶχον πολλοὺς **δεσμούς**, οἱ δποῖοι σύνδεον ὅλους τοὺς Ἐλληνας.

“Ἡσαν δὲ οἱ κυριώτεροι δεσμοί· ή κοινὴ καταγωγὴ των, τὰ αὐτὰ ἥμη καὶ ἔθιμα, ή γλώσσα, ή θρησκεία, τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτυονίαι, οἱ ἀγῶνες καὶ ἄλλα.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

“Ολοὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες ωμίλουν τὴν ἴδιαν γλῶσσαν, δηλ. τὴν

ώραίαν Ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὅποιαν διμιλοῦμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον, καὶ εἶχον τὴν ἴδιαν μρησκείαν καὶ τὰ ἴδια **μαντεῖα** (ναούς).

Οἱ ἀρχαῖοι Ἐλλῆνες δὲν ἦσαν Χριστιανοί, δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν μρησκείαν, τὴν ὅποιαν ἔχουμεν ἡμεῖς σήμερον, διότι, ὅταν ἔζων ἐκεῖνοι, δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη εἰς τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἐλλῆνες ἦσαν **πολυθεϊσταί** (δηλ. ἐπίστευον εἰς πολλοὺς θεούς· καθ' ὅσον μὲν τὸν καιρὸν ἐλησμόνησαν ὅτι ὑπάρχει ἕνας καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεός καὶ ἥρχισαν νὰ πιστεύουν ὅτι ὑπάρχουν πολλοί θεοί.

Ἄφοῦ ἐλησμόνησαν ὅτι ὑπάρχει εἰς καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεός ἐγύρισαν τριγύρῳ τοὺς δοφθαλμούς των καὶ εἰδον τὸν οὐρανόν, τὸ φῶς, τὸν ἄέρα, τὴν θάλασσαν κτλ. τὰ ὅποια ἥρχισαν νὰ πιστεύουν ως θεούς. Δηλαδὴ ἔκαμαν θεοὺς δλας σκεδὸν τὰς **δυνάμεις** τῆς **Φύσεως**,⁽¹⁾ τὰς ὅποιας ἐλάτρευον καὶ προσεκύνουν. Ως ἐκ τούτου ἐλέγοντο **Φυσιολάτραι** καὶ ἡ μρησκεία των **Φυσιολατρεία**.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἐλλῆνες ἐλάτρευον καὶ ἐπίστευον εἰς πολλούς ψευδεῖς θεούς, εἶχον δηλαδὴ θεοὺς τῶν ποταμῶν, τῶν ὁρέων, τῶν δασῶν, τῶν θαλασσῶν, τοῦ πολέμου, τῆς γεωργίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς σοφίας, τῆς μουσικῆς κτλ.

Δώδεκα ὅμις ἦσαν οἱ πυριώτεροι ἀπὸ δλους αὐτοὺς τοὺς θεούς, δηλαδὴ ἐξ θεοὶ καὶ ἐξ θεαί. Μεγαλύτερος δὲ ἐξ δλων αὐτῶν τῶν δώδεκα, ἦτο **ὁ Ζεύς**, ὁ ὅποιος ἐλέγετο πατὴρ καὶ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν.

Μετὰ τὸν Δία ἥρχετο κατὰ δεύτερον λόγον ἡ **Ηρα**, σύζυγος τοῦ Διός. Ὁ **Ποσειδῶν** θεὸς τῆς θαλάσσης. Ἡ **Ἀθηνᾶ** θεὰ τῆς σοφίας. Ὁ **Ἀπόλλων** θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς μουσικῆς. Ἡ **Ἄρτεμις** θεὰ τοῦ κυνηγίου. Ὁ **Ἄρης** θεὸς τοῦ πολέμου. Ἡ **Ἄνημπτος** θεὰ τῆς γεωργίας. Ὁ **Ηφαιστος** θεὸς τοῦ πυρός. Ἡ

(1) Τί λέγεται **Φύσις**; Φύσις μὲν ἐν ὄνομα λέγονται δλα ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον δηλαδὴ τὸ φῶς, ὁ ἀήρ, τὸ θερμόν κτλ. τὸ καθὲν δὲ χωριστὰ λέγεται **δύναμις** (στοιχεῖον) τῆς φύσεως.

Αφροδίτη θεὰ τῆς ὁραιότητος. Ὁ **Ἐρμῆς** ὁ ἀγγέλιαφόρος τῶν θεῶν καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων (λόγιος Ἐρμῆς) καὶ τοῦ ἐμπορίου (κερδῶς Ἐρμῆς) καὶ ἡ **Ἐστία** θεὰ τοῦ οἰκιακοῦ βίου, δηλαδὴ θεὰ τῆς οἰκογενείας.

Ο Ζεύς

Οἱ δώδεκα αὐτοὶ μεγάλοι θεοὶ μὲν ἐν ὄνομα ἐλέγοντο τὸ **δωδεκάθεον**.

Ἐπίστευον δὲ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὅτι οὗτοι ἔκαθιντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους **Ολύμπου**, δι' αὐτὸν καὶ ἐλέγοντο **Ολύμπιοι θεοί**.

Ἄλλοι κατώτεροι θεοί.—Ἐκτὸς τῶν δώδεκα μεγάλων τούτων θεῶν, οἱ Ἕλληνες ἐπίστευον ὅτι ὑπῆρχον καὶ πολλοὶ ἄλλοι κατώτεροι θεοί, καθὼς ὁ **Πλούτων** θεὸς τοῦ Ἀδου· ὁ **Διόνυσος** θεὸς τοῦ οἴνου· ἡ **Θέμις** θεὰ τῆς δικαιοσύνης· αἱ τρεῖς χάριτες **Ἀγλαΐα, Εὐφοισάνην** καὶ **Θάλεια**· αἱ ἑννέα Μοῦσαι, **Κλειώ, Εὐτέρπη, Θάλεια, Μελπομένη, Τερψιχόρη, Αρατώ, Πολύμνια, Ούρανία** καὶ **Καλλιόπη** καὶ πολλοὶ θεοὶ καὶ θεαὶ.

Ημίθεοι.—Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν θεῶν ποῦ εἴπομεν ἀνωτέρῳ εἶχον καὶ τοὺς καλούμενους **ἡμιθέους**. Ἡσαν δὲ οἱ ἡμίθεοι αὐτοὶ κατὰ τὸ ἡμίσυον θεοὶ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο ἡμίσυον ἄνθρωποι. Ἐφωδιασμένοι δὲ μὲν ὑπεράνθρωπον ἀνδρείαν καὶ δύναμιν ἔκαμαν πολλά, μεγάλα καὶ ἀξιοθαύμαστα κατορθώματα μὲ τὰ ὅποια ὠφέλησαν καὶ εὐηγέρτησαν τοὺς ἀνθρώπους.

Γύμνασμα.—Τί ἡσαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ώς πρὸς τὴν θρησκείαν; Τί λέγεται φυσιολατρεία; Πόσοι ἡσαν οἱ μεγάλοι θεοὶ καὶ θεαὶ καὶ ποῦ κατώκουν; Τί ἡσαν ὁ Ἀρης, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Ἦφαιστος καὶ ἡ Ἀθηνᾶ; Πόσαι καὶ ποιαὶ ἡσαν αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ Χάριτες; Ποῖος είναι ὁ Θεὸς τοῦ πολέμου καὶ τῆς γεωργίας; Τί ἦτο ὁ Διόνυσος, ἡ Θέμις; Τίνες ὑνομάζοντο ἡμίθεοι καὶ διατί;

Συγπέρασμα.—Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐλάττευον ὡς θεούς, ὅπως ἄλλοι ἄγριοι καὶ βάρβαροι λεοί, τὰ πολὺ ὑψηλὰ ὅρη, τοὺς ἀποκρήνους βρά-

χους, τὰ μεγάλα δένδρα καὶ τὰ διάφορα ζῷα, ἀλλ᾽ ἐσήκωναν τοὺς ὄφεις μούς των ὑψηλά καὶ ἔθυμαζον τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐλάτευσον αὐτὴν μὲ τὰς διαφόρους δυνάμεις τῆς φύσεως ὅπως καὶ κάθε ἄλλην εὔγενην Ιδέαν.

NAOI KAI BOMOI, MANTEIA KAI MANTEIS

Οἱ πρόγονοί μας ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἂν καὶ ἐπίστευον εἰς πολλοὺς ψευδεῖς θεοὺς χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουν, εἶχον ὅμως μεγάλην πίστιν καὶ σέβας πρὸς αὐτούς. Ἔνεκα τούτου κατώρθωσαν νὰ κάμουν, ὅπως θὰ ἴδωμεν, πολλά, μεγάλα καὶ σπουδαῖα κατορθώματα.

Ναοὶ καὶ βωμοί.—Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας ἦσαν τόσον θεοσεβεῖς ὥστε πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν των ἔκτιζον εἰς ὁραῖα, περίοπτα καὶ δεινορόφυτα μέρη⁽¹⁾ διαφέρουσες ναοὺς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου. Ἐντὸς δὲ ἦ καὶ ἔκτὸς τούτων ἔκτιζον πάλιν ἀπὸ μάρμαρον ἦ καὶ ἀπὸ λίθους ἐν μικρὸν στρογγυλὸν⁽²⁾ ἦ καὶ τετράγωνον ὑψωμα ἐνὸς περίπου μέτρου, τὸ ὅποιον ἐλέγετο **βωμός**.

Ἐπὶ τῶν βωμῶν λοιπὸν τούτων οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔθετον τὰ διάφορα δῶρα, τὰ ὅποια προσέφερον εἰς τοὺς θεούς των. Πρὸ πάντων ὅμως ἐπάνω εἰς αὐτοὺς ἔσφαζον καὶ ἔκαιον τὰ διάφορα ζῷα, δηλ. βιοῦς, μόσχους, πρόβατα, ἀρνία καὶ λοιπά, τὰ ὅποια ἔκαμινον θυσίαν εἰς αὐτούς. Τὰ ζῷα ταῦτα ἐπειδὴ ἐθυσιάζοντο, ἐλέγοντο **θύματα**.

Μαντεία.—Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες οἱ πρόγονοί μας ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ ἔλεγον διὰ τῶν μάντεων ἵερέων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν. Οἱ ναοὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς ὅποιούς ὑπῆρχον πάντοτε μάντεις ἵερεῖς, ἐλέγοντο **μαντεῖα**.

Μαντεῖα ὑπῆρχον εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ τὰ ἐπιστημότερα ἦσαν τὸ μαντεῖον τοῦ **Διὸς** εἰς τὴν **Δωδώνην** τῆς Ἡπείρου (τὸ καὶ ἀρχαιότατον πάντων, ἐν τῷ ὅποιῳ ηρμήνευον τὴν θέλησιν τοῦ Διὸς ἐκ τῆς κινήσεως τῶν φύλλων τῆς ἵερᾶς δρυός), τὸ δονομαστότερον ὅλων εἰς τοὺς **Δελφοὺς τῆς Φωκίδος** καὶ ἐπὶ τῆς μεσημ-

(1) "Αλση.

(2) Οἱ ναοὶ τῶν ἀρχαίων ἐμειωδοῦντο **ἀδυτα**, δηλ. τόποι ιεροὶ καὶ ἀπάτητοι. Δι' αὐτὸς καὶ ὅσοι κατέφευγον εἰς τοὺς ναοὺς διὰ νὰ σωθοῦν, ἦσαν ἡσφαλισμένοι, διότι δὲν ἐπετερέπετο νὰ τοὺς σύρουν ἔξω διὰ τῆς βίας.

βρινῆς πλευρᾶς τοῦ Παρνασοῦ κείμενον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ὁ ὅποις ἔδιδε τὴν δύναμιν εἰς ίερειάν τινα, ὁνομαζομένην Πυθίαν, νὰ προλέγῃ τὰ μέλλοντα. Προπαρεσκευάζετο δὲ ἡ Πυθία διὰ νὰ ἀπαγγείλῃ τὸν χρησμὸν κατὰ τὸν ἔξης τρόπον.

Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔμενε νῆστις· τὴν ἡμέραν δὲ ὅπου ἔμελλε νὰ ἀπαγγείλῃ τὸν χρησμόν, ἐλούντο ἐν τῇ **Κασταλίᾳ** κρήνῃ, ἡ ὅποια ἔκειτο πλησίον τοῦ ιεροῦ καὶ ἐθυμιάζετο μὲ φύλλα δάφνης. Κατόπιν ἔπινεν ὑδωρ ἔκ τινος πηγῆς τοῦ μαντείου, ἡ ὅποια ὀνομάζετο **Κασδοτίς** καὶ ἐμάσα φύλλα δάφνης καὶ μὲ ταῦτα ἐκάθητο ἐπὶ τρίποδος, δστις ἥτο πεκαλυμμένος ὑπὸ φύλλων δάφνης καὶ τοποθετημένος ὑπεράνω γάσματος ἀπὸ τοῦ ὅποιου ἔξήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἀπὸ τὰς ἀναθυμιάσεις αὐτὰς ζαλιζομένη ἡ Πυθία προέφερε μετὰ σπασμώδικῶν κινήσεων λέξεις ἀσυναρτήτους, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ ίερεῖς ἐσχημάτιζον τοὺς χρησμούς.

Οἱ ίερεῖς οἱ ὅποιοι ἦσαν ἄνδρες πεπαιδευμένοι καὶ εὐφυεῖς καὶ ἐφρόντιζον νὰ γνωρίζωσι τὰς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὅποιας εὑρίσκοντο ἔκεινοι οἵτινες ἔξήτουν τὸν χρησμόν, ἐσχημάτιζον τοὺς χρησμούς εἰς ἔμμετρον γλῶσσαν, δυσκόλως ἐννοούμενους καὶ πολλάκις διφορούμενους, ὥστε νά δέχωνται διπλῆν ἔξήγησιν.

Τόσον μεγάλος πρὸς τὸ μαντείον τῶν Δελφῶν ἦτο ὁ σεβασμὸς τῶν ἀρχαίων καὶ τόσον μεγάλη ἡ φήμη αὐτοῦ, ὥστε μετέβαινον εἰς αὐτὸν οὐχὶ μόνον Ἑλληνες, ἀλλὰ καὶ ἔνοι αἴποτε τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἀσίας, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἰταλίας. Ἀπειδα δὲ καὶ πλούσια ἤσαν τὰ δῶρα τὰ ὅποια ἔφερον οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸ μαντείον. Ἔνεκα δὲ τούτου δναὸς τῶν Δελφῶν εἶχε μεγάλους θησαυρούς.

Μαντεῖα ὑπῆρχον ἀλώμη ἐν Λεβαδείᾳ, ἐν Ὁρωπῷ, ἐν τῇ νήσῳ Δήλῳ, ἐν Ὄλυμπίᾳ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη.

Οἱ ίερεῖς καθὼς καὶ αἱ ίερειαὶ τῶν θεῶν ἀπὸ τὰς πινήσεις, τὰς ὅποιας ἔκαμον τὰ διάφορα θύματα, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῶν θυμάτων προε-

• Η Πυθία.

μάντευον δηλαδή προέλεγον τὸ τί ἔμελλε νὰ γίνῃ. Ἡ ἔξετασις αὐτὴ τῶν σπλάγχνων ἐλέγετο **σπλαγχνοσκοπία**. Οἱ δὲ ιερεῖς οἱ δποῖοι παρεπήρουν τὰ σπλάγχνα καὶ προεμάντευον τὸ μέλλον, ἐλέγοντο **μάντεις (σπλαγχνοσκόποι)** καὶ ἡ τέχνη τῶν **μαντεία** ἢ **μαντική**.

Οἰωνοσκοπία.—Οἱ διάφοροι μάντεις προέλεγον τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν (δηλ. ἐκ τῶν ἀστραπῶν, τῶν βροντῶν, τῶν κεραυνῶν, τῶν σεισμῶν), ἐκ τῶν ὄνειρων, ἀπὸ τὰς φωνὰς καὶ τὰς πτήσεις (κινήσεις) καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν πτηνῶν τὰ δποῖα ἐπέτων εἰς τὸν δέρα (¹).

Ἡ ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν πτηνῶν μαντικὴ ἐλέγετο **οἰωνοσκοπία**, δηλαδὴ ἔξετασις τῶν πτηνῶν, οἱ δὲ μάντεις **οἰωνοσκόποι**.

Ἡ λέξις **οἰωνός** σημαίνει πτηνόν· σημαίνει ὅμως, ἔνεκα τῆς αλτίας ὅπου εἴπομεν, καὶ σημεῖον.

Διὰ τοῦτο ὑπάρχει καὶ συνήθεια νὰ λέγωμεν **καλὸς οἰωνός** ἢ **κακὸς οἰωνός*** δηλαδὴ καλὸν ἢ κακὸν σημεῖον.

ΠΩΣ ΕΚΟΣΜΟΥΝ ΤΟΥΣ ΝΑΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΝΤΕΙΑ ΤΩΝ
ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες δὲν εἶχον εἰς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖα τῶν ὅπως ἡμεῖς σήμερον εἰς τὰς Ἐκκλησίας μας εἰκόνας καὶ λοιπὰ ιερὰ σκεύη, ἀλλὰ κατεσκεύαζον κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπὸ ξύλου (ἔλαιας συνήθως), κατόπιν δὲ ἀπὸ κοινὸν λίθου ἢ καὶ ἀπὸ μάρμαρον, τὸ δμοίωμα, δηλ. τὴν εἰκόνα τῶν θεῶν, ἢ δποία ἐλέγετο **ἄγαλμα** ἢ **εἴδωλον**.

Ἐκ τούτου οἱ ἀρχαῖοι ἐκαλοῦντο εἰδωλολάτραι, διότι ἐλάτρευον δηλ. προσεκύνουν τὰ ξύλινα καὶ λήθινα αὐτὰ εἰδῶλα.

Γύμνασμα.—Ποιοι ἐλέγοντο ναοί, βωμοί καὶ τί θύματα; Τί ἡσαν τὰ μαντεία καὶ τίνες ἐλέγοντο μάντεις; Τί ἐλέγετο σπλαγχνοσκοπία καὶ τί οἰωνοσκοπία; Τί σημαίνει ἡ λέξις οἰωνός τότε καὶ σήμερον; Εἰς τί συνίστατο ἡ μαντικὴ τέχνη; Τί ἔκαμπνον οἱ ἀρχαῖοι "Ἑλληνες ἀπὸ τὴν μεγάλην τῶν θεοσέβειαν; Τίνες λέγονται εἰδωλολάτραι;

Συμπέρασμα.—Οἱ ἀρχαῖοι "Ἑλληνες ἡσαν πολὺ θεοσεβεῖς ἄνθρωποι,

(¹) Τοιαῦτα πτηνὰ ἦσαν τὰ σαρκοφάγα κυρίως γύψ, ἀετός, ιέραξ, γλαῦξ, βίας κλπ.

διότι ἐγνώριζον ὅτι μόνον τότε προκόπτει ἔνας λαὸς πάντοτε, ἐνῷ ὁ ἀσεβῆς
ὅχι μόνον δὲν προκόπτει ἀλλὰ καὶ κινδυνεύει νὰ καθῇ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς
γῆς.

ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΑΙ—ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Αἱ **Ἀμφικτυονίαι** ήσαν κοινὰ Ἑλληνικὰ συνέδρια. Μερικοὶ
δηλ. γειτονικοὶ λαοὶ εἶχον μίαν κοινὴν ἑορτήν, ἡ ὅποια κατ' ἀρχὰς εἶχε
σκοπὸν θρησκευτικόν, ἔπειτα δὲ καὶ πολιτικόν. Κατὰ τὴν ἡμέραν
ἔκείνην συνηθροῦζοντο εἰς τὸ ἱερὸν δηλ. εἰς τὸν ναόν, εἰς τὸν ὅποιον
ἔωρταζον, καὶ ἐκεῖ ἐσκέπτοντο ὅλοι μαζῇ διὰ διαφόρους κοινάς των
ὑποψέσεις.

Μετὰ τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν πανήγυριν δὲν ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸ
συνέδριον ὅλος ὁ κόσμος ἀλλὰ μόνον οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων
ἔκείνων, αἱ ὅποιαι ήσαν ἡνωμέναι εἰς μίαν **Ἀμφικτυονίαν**.

Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. **Ἀμφικτυονίαι**, δηλ. τοι-
αῦτα κοινὰ συνέδρια, ήσαν πολλαὶ ἀλλ' ἡ ἐπισημοτέρα ἀπὸ ὅλας ἡτο-
ἔκείνη, ἡ ὅποια ὠνομάζετο **Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον**, εἰς τὸ
ὅποιον ἐλάμβανον μέρος δώδεκα γειτονικοὶ λαοί. Τὸ σπουδαιότερον
ὅλων τούτων ἦτο τὸ Δελφικόν, τὸ ὅποιον ὠνομάσθη καὶ κατ' ἔξοχὴν
Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον.

Ἐκαστος ἐκ τῶν δώδεκα λαῶν ἔστελλε δύο ἀντιπροσώπους, ἔνα
διὰ νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν θρησκευτικῶν, τὸν **Ιερούμνημονα** λεγό-
μενον, καὶ ἔνα νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων, τὸν **Πυ-
λαγόραν** λεγόμενον. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τῶν δώδεκα γειτονικῶν
λαῶν τοῦ Δελφικοῦ συνεδρίου συνήρχοντο δις τοῦ ἔτους· τὸ ἕαρ εἰς
τοὺς **Δελφοὺς** καὶ τὸ φθινόπωρον εἰς τὴν παρὰ τὰς Θερμοπύλας
πόλιν **Ανθήνην** ὅπου ὑπῆρχε ναὸς τῆς Δήμητρος.

Τὸ ἔργον τοῦ συνεδρίου ἦτο νὰ λύωσιν εἰρηνικῶς πᾶσαν ἀναφυο-
μένην διαφοράν, μεταξὺ τῶν ἀποτελούντων τὴν ἀμφικτυονίαν λαῶν νὰ
φροντίζωσι περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων καὶ νὰ ἀποφασίζωσι περὶ
τῶν ἀμοιβῶν τῶν εὐεργετησάντων τὴν κοινὴν πατρίδα ἥ καὶ περὶ τῶν
τιμωριῶν τῶν προδοτῶν αὐτῆς.

Τὸ ἐν Δελφοῖς συνέδριον ἐπροστάτευε καὶ ἐπετήρει τὸ μαντεῖον τῶν

Δελφῶν, βραδύτερον δὲ διηρύθυνε καὶ τοὺς ἀγῶνας τὰ (Πύθια) τοὺς τελούμενους εἰς αὐτό.

Α Γ Ω Ν Ε Σ

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἑλληνικῶν **δεσμῶν**, οἱ δποῖοι συνέδεον τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας ἵσαν κατόπιν καὶ οἱ **ἀγῶνες**, οἵτινες ἐτελοῦντο εἰς πολλὰς Ἑλληνικὰς πόλεις καὶ οἱ δποῖοι ὠνομάζοντο **Πανελλήνιοι ἀγῶνες**, διότι εἰς αὐτοὺς ἐλάμβανε μέρος ὅλος ὁ **Ἑλληνικός**. Διηλαδὴ ἥσαν πανηγύρεις κοιναὶ καὶ μετέβαινον εἰς αὐτὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη θεαταί.

Ἐτελοῦντο δὲ ως ἔξῆς· Πολλαὶ Ἑλληνικοὶ πόλεις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐτέλουν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς θρησκευτικὰς πανηγύρεις, εἰς τὰς δποίας ἐλάμβανον μέρος οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ή δποία ἐπανηγύριζε καὶ οἱ τῶν πέριξ αὐτῆς πόλεων. Θέλοντες δὲ τὰς πανηγύρεις ταύτας νὰ κάμωσι τερπνὰς προεκπήρυττον μουσικοὺς ἀγῶνας, ποιητικούς, φιλολογικοὺς καὶ ιδίως γυμναστικούς.

Διότι οἱ Ἑλληνες ἥσκολοῦντο μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν εἰς τὴν γυμναστικήν, ή δποία κάμνει τὰ σώματα ενδρωστα καὶ ὑγιᾶ καὶ τὰ μέλη αὐτῶν συμμετρικὰ (ἀνάλογα).

Οἱ ἔξης τέσσαρες ἀγῶνες ἥσαν οἱ Πανελλήνιοι, διότι εἰς αὐτοὺς ἥγανθιζοντο ὅλοι οἱ Ἑλληνες, ἐκεῖνος δὲ ὁ δποῖος ἐνίκα, ἐτιμᾶτο καὶ ἐδοξάζετο πολὺ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ γονεῖς του καὶ ὅλη ἡ γενεά του·

α') Τὰ **Πύθια** τὰ δποῖα ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν ἐν Δελφοῖς πρὸς τιμὴν τοῦ **Ἀπόλλωνος**, ἐδίδετο δὲ εἰς τοὺς νικητὰς στέφανος δάφνης.

β') Τὰ **Ισθμία** τὰ δποῖα ἐτελοῦντο ἀνὰ τετραετίαν εἰς τὸν **Ισθμὸν** τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ **Ποσειδῶνος**, ἐδίδετο δὲ εἰς τοὺς νικητὰς κλάδος πίτυος (πεύκης)

γ') Τὰ **Νέμεα** τὰ δποῖα ἐτελοῦντο κατὰ διετίαν πρὸς τιμὴν τοῦ **Διός** ἐντὸς τοῦ ἄλσους τῆς Νεμέας· εἰς δὲ τοὺς νικητὰς, ἐδίδετο στέφανος ἐκ σελίνου.

δ') Τὰ **Ολύμπια** ή **Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες**, οἵτινες ἐτελοῦντο ἐν Ἡλείᾳ εἰς τινα τόπον ὁ δποῖος ἐκαλείτο **Ολυμπία** καὶ παρὰ τὸ ιερὸν ἄλσος τῆς **Ἀλτεως** πρὸς τιμὴν τοῦ **Διός**.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν καὶ κατὰ μῆνα. Ἰού-
λιον· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διήρκουν μίαν ἡμέραν, ἔπειτα δὲ συνεχῶς ἐπὶ πέντε
ἡμέρας. Ἡτο δὲ ἡ μεγίστη ιῶν ἑλληνικῶν πανηγύρεων καὶ ἡ μεγαλυτέρα
ἔθνικὴ ἕορτὴ τῶν προγόνων μας.

Oἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Κατὰ τὴν ἔθνικὴν ταύτην πανήγυριν^α συνηθροῖζοντο τὰ ἀπανταχοῦ διε-
παρμένα τέκνα τῆς Ἑλλάδος διὰ νὰ ἔσοδάσσωσιν δла διμοῦ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγά-
πῃ καὶ γνωρισθῶσι μεταξύ των ἡ καὶ νὰ ἀνανεώσωσι παλαιὰς φιλίας καὶ
αισθανθῶσιν ὅτι ἡσαν μέλη τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· δηλ. τῆς αὐτῆς φυλῆς.

ΠΡΟΠΑΡΛΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς πανηγύρεως **κήρυκες** ἐξ Ἡλείας ἀνήγγελ-
λον^β πρῶτον ἐν τῇ χώρᾳ των ἐπισήμων τὴν **ἐκεχειρίαν** δηλαδὴ τὴν
διακοπὴν τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐμφυλίων στάσεων, καὶ ἔπειτα καὶ εἰς
τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις, οὕτως ὥστε, ἐπεκράτει εἰς δла τὰ μέρη ἡ
εἰρήνη.

Κατόπιν συνοιθροῖζοντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν οἱ ἐλλανοδίκαι, οἱ
ὅποιοι ἦσαν δέκα τὸν ἀριθμὸν Ἡλεῖοι, ἐκλεγόμενοι διὰ κλήρου, καὶ
οἱ ὅποιοι ἐφρόντιζον περὶ τῶν ἀγώνων καὶ ἐκρινον τοὺς διαγωνιζο-
μένους. Υστερὸν ἀπὸ αὐτοὺς μετέβαινον οἱ ἀμληταί, οἱ ὅποιοι ἐπρεπε
νὰ εἶναι Ἑλλῆνες, διότι οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ μετέ-

χωσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, ἐπετρέπετο ὅμως εἰς αὐτοὺς νὰ παρευρίσκωνται ὡς **θεαταὶ**.

Μετ' αὐτοὺς προσήρχοντο οἱ πωληταὶ διαφόρων τροφίμων καὶ ἄλλων πραγμάτων, οἵτινες ἔξεδετον τὰ ἐμπορεύματά των εἰς σκηνὰς καὶ παραπίγματα καὶ ἐπώλουν ταῦτα εἰς τοὺς πανηγυρίζοντας καὶ τελευταῖοι ἥρχοντο οἱ **θεαταὶ** καταλύοντες καὶ αὐτοὶ εἰς σκηνὰς οὐλα.

Τόσον δὲ μεγάλος ἦτο ὁ συνωστισμός, ὥστε πολλοὶ ἐκ τῶν θεατῶν ἔσπευδον νὰ μεταβῶσιν ἐγκαίρως ἢ ἔστελλον ἐνωρίς δουλοὺς ὅπως προλάβωσι καὶ καταλάβωσι καλὴν θέσιν.

Καὶ ὅσον αἱ ἡμέραι τῆς πανηγύρεως ἐπλήσιαζον, πλήθη λαοῦ ἔξι δλων τῶν Ἐλληνικῶν χωρῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, τῆς Στερεάς Ἐλλάδος, τῆς Ἡπείρου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Μικρᾶς Ασίας μετέβαινον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν.

“Ολαι αἱ πόλεις ἀπέστελλον ἐπισήμους ἀντιπροσώπους, οἱ δποῖοι ἐκαλοῦντο **θεωροί**, τούτων πρῶτον ἔργον ἦτο νὰ προσφέρωσι θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος των καὶ νὰ παραστῶσιν ἐκ μέρους αὐτῆς εἰς τοὺς ἀγῶνας. Συνήθως δὲ ἀπεστέλλοντο ὡς θεωροὶ πλούσιοι ἄνδρες, οἱ δποῖοι ἡδύναντο νὰ δαπανήσωσιν ἔξι ἱδίων των πολλὰ χρήματα πρὸς ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλοπρεπεστέραν παράστασιν αὐτῶν.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΚΑΙ ΕΙΛΗ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΩΝ

Τοὺς ἀντιπροσώπους λοιπὸν τῶν πόλεων (τοὺς θεωροὺς) ὁ λαὸς ὑπεδέχετο μετὰ θυσιασμοῦ καὶ ἐπευφημιῶν, ὅπως καὶ τοὺς ἐνδόξους ἄνδρας, διότι κανεὶς ἐκ τῶν διακρινομένων ἀνδρῶν ἐπὶ σοφίᾳ, δητορικῇ ἢ καὶ πολιτικῇ δυνάμει ἀπέφευγον ἢ περιεφρόνουν τὰς καθιερωθείσας ἔκτοτε ὑπὸ τῶν προγόνων ἁδοτὰς καὶ πανηγύρεις. Μετεῖχον δὲ οὗτοι προθύμως εἰς τὰς πανηγύρεις ταύτας καὶ ην-

‘Ο δισκοβόλος.

χαριστοῦντο νὰ ἀναστρέφωνται μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἄνευ ἐπιδείξεως καὶ ἀλαζονείας.

Οἱ ἀγῶνες πατ² ἀρχὰς περιωρίζοντο εἰς τὸν δρόμον, κατόπιν ὅμως εἰσήχθησαν καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα καθὼς ἡ πάλη, τὸ ἄλμα, ἡ δι-**βοκοβολία** καὶ τὸ ἀκόντισμα καὶ τοιουτορόπως ἀπετελέσθη τὸ λεγόμενον **πένταθλον**. Βραδύτερον εἰσήχθησαν ἡ πυγμὴ καὶ τὸ **παγκράτιον** (ἀγῶν πάλης καὶ πυγμῆς), αἱ **ἱπποδρομίαι** καὶ αἱ **ἀρματοδρομίαι**. Τὰ δύο τελευταῖα εἴδη τῶν ἀγώνων ἐγίνοντο εἰς ὠρισμένον τόπον πλησίον τῆς Ἱερᾶς Ἀλτεως καὶ ὁ δρόποιος ὀνομάζετο **ἱππόδρομος**.

ΒΡΑΒΕΙΑ—ΕΠΑΘΛΑ

Βραβεῖον εἰς τοὺς νικητὰς ἐδίδετο στέφανος ἐκ κλάδων ἀγριελαίας (χοτίνου), τὸν ὅποιον ἀπέκοπτε διὰ χρυσοῦ μαχαιριδίου ἐκ τῆς ἔλαιας ἡ ὅποια εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀλτεως, παῖς τοῦ ὅποιον ἔζων ἀμφότεροι οἱ γονεῖς. Οἱ νικηταί, οἱ ὅποιοι ἐκαλοῦντο **Ολυμπιονίκαι** ἐστεφανοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλανοδικῶν, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ὁ κῆρυξ ἔξεφώνει μεγολοφώνως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τὸ ὄνομα τοῦ πατρός του καὶ τὸ τῆς πατρίδος του.

“Οταν δὲ ἔκαστος Ὁλυμπιονίκης ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, οἱ συμπολῖταί του τὸν ὑπεδέχοντο μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ πολλῶν τιμῶν, λ. χ. ἀπένειμον εἰς αὐτὸν σύνταξιν, παρεχώρουν ἰδιαιτέρως ἔδραν ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμητικὰ ἀξιώματα, οἱ ποιηταί διὰ τῶν ποιημάτων των ἔξυμνουν τὰ ἀνδραγαθήματα καὶ προτερήματα αὐτοῦ.

“Εκαστος Ὁλυμπιονίκης ἐνεγράφετο εἰς τὸν κατάλογον τῶν Ὁλυμπιονικῶν, τὸν δρόποιον διετήρουν οἱ Ἡλεῖοι, μετὰ τρεῖς δὲ νίκας ἐδικαιοῦτο οὗτος νὰ ἀνεγείρῃ τὸν ἀνδριάντα του ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ ἄλσους τῆς Ἀλτεως⁽¹⁾.

(1) **Ἀλδος** (-εος) μὲν καλεῖται τόπος κατάφυτος ἐκ δένδρων καὶ χλόης· ἱδίως **ἱερὸν ἄλδος**, ὃς ἐνταῦθα, ὀνομάζεται οἰοσδήποτε Ἱερὸς τόπος ἡ περιβολος καὶ ἄνευ δένδρων ἔτι· **Ἀλτις** δὲ τὸ Ἱερὸν ἄλσος τοῦ Διὸς ἐν Ὁλυμπίᾳ· Ἡ λέξις **Ἀλτις** εἶναι παλαιὰ λέξις τῶν Ἡλείων ἀντὶ ἄλσος.

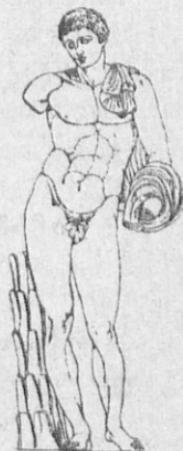
ΠΩΣ ΕΚΟΣΜΕΙΤΟ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΛΤΕΩΣ

Ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἀλτεως ὑπῆρχον πολλὰ καὶ διάφορα καλλιτεχνήματα, ναιοὶ καὶ βωμοὶ μεγαλοπρεπεῖς, μεταξὺ τῶν ὅποιων διεκρίνετο ὁ ναὸς τοῦ Διός. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου ὑπῆρχε τὸ μέγα χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τοῦ Διὸς ὡψούς 40 ποδῶν, ἔργον τοῦ μεγαλύτερου καλλιτέχνου τῆς ἀρχαιότητος Φειδίου.

Ὑπῆρχον δὲ ἀκόμη ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἀλτεως καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔξαισιας τέχνης ἀγάλματα, μεταξὺ τῶν ὅποιων τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἐρμοῦ, ἔργον τοῦ διασήμου καλλιτέχνου Πραξιτέλους, καὶ ἡ **Νίκη** τοῦ **Παιωνίου** τὰ ὅποια ἀνευρεθέντα πρό τινων ἐτῶν εὑρίσκονται ἐν τῷ ἐκεῖ μουσείῳ καὶ προκαλοῦσι τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὁλυμπίαν.

Συμπέρασμα. — Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μανθάνομεν ἐκ τῆς Ἰστορίας ὅτι ἡγαπῶντο μεταξὺ τῶν ὅπως καὶ οἱ σημερινοί, οἱ δοποὶ ὅπου καὶ ἀν εὑρίσκονται θεωροῦνται ὅλοι ἀδελφοί, διότι ὅπως τότε οὕτω καὶ σήμερον τούς ἐνώνει ἡ ἴδια θρησκεία καὶ γλώσσα καὶ ὁ ἴδιος ἔθνισμός.

Γύμνασμα. — Ποιοὶ ἡσαν οἱ ἥμικοι δεσμοὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων; Τί ἡσαν αἱ ἀμφικτυνίαι; Ποιοὶ ἡσαν οἱ μεγαλύτεροι ὄγωνες καὶ ποῦ ἐτελοῦντο; Ποια ἡσαν τὰ διάφορα ἄγονίσματα; Τί εἶδονς βραβεῖα ἐδίδοντο καὶ πῶς ἐτιμῶντο οἱ Ὁλυμπιονίκαι;

‘**Ο Ερμῆς.**

Η ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἥρωος Ἡρακλέους ὀνομάσθησαν **Ἡρακλεῖδαι**. Οὗτοι ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Ἡρακλῆς ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐρυσθένεος ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, οἱ δοποὶ διὰ νὰ σωθοῦν κατέφυγον εἰς τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ Ὁλύμπου, ἐκεῖ ἡνάθησαν μετὰ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων Δωριέων γινόμενοι καὶ ἀρχηγοὶ τούτων.

Δὲν παρῆλθεν δῆμος πολὺς χρόνος ὅπου οἱ Θεσσαλοὶ ἐκκινήσαντες ἐκ τῆς Ἡπείρου ἔξεδίωξαν αὐτοὺς μετὰ τῶν Δωριέων, διόπταν οὔτοι ἥλθον καὶ κατώκησαν εἰς τὴν μεταξὺ τῶν ὀρέων **Ολτης**, **Γκιώνας** καὶ **Παρνασσοῦ** χώραν, ἣτις ἔκτοτε ὀνομάσθη **Δωρές**.

Ογδοήκοντα διμως περίπου ἔτη ἀπὸ τὸν Τρωικὸν πόλεμον οἱ Ἡρακλεῖδαι μετὰ τῶν Δωριέων ἀπεφάσισαν νὰ εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ κυριεύσωσιν αὐτήν.

Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον δῆλ. διὰ νὰ διέλθωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον κατεσκεύασαν πλοῖα εἰς τὸν λιμένα τὸν ὄνομασθεντα Ναύπακτον. Ἀφ' οὗ δὲ διεπεραιώθησαν διὰ τούτων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐκυρίευσαν τὴν Ἀργολίδα, τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Μεσσηνίαν.

Πολλοὶ δὲ τῶν κατοίκων τῶν χωρῶν τούτων ἔφυγον τότε ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ μετέβησαν εἰς τὰ παρόλια τῆς Μικρᾶς Ασίας, ὅπου ὡς θὰ μάθωμεν ἀλλαζοῦ ἔκτισαν Ἐλληνικὰς ἀποικίας.

Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ὀνομάσθη **κάθιοδος** τῶν **Ηρακλειδῶν**, δηλαδὴ ἐπιστροφὴ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλέους εἰς τὴν πατρίδα των, ἢ **κάθιοδος τῶν Δωριέων**.

Δύο ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἡρακλειδῶν ἦτοι Δωριέων, ὁ Εὔνουσθένης καὶ ὁ Προκλῆς κατέλαβον τὴν Λακωνικὴν χώραν, ἢ δοπία πρωτεύουσαν εἶχε τὴν Σπάρτην, ἔκτοτε δὲ καθιερώθη (ἔμεινε συνήθεια) ἢ Σπάρτη νὰ ἔχῃ δύο βασιλεῖς.

ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΑΥΚΟΥΡΓΟΣ

Οἱ Δωριεῖς οἱ δοποὶ κατέλαβον τὴν Λακωνίαν, ὀνομάσθησαν Σπαρτιᾶται ἀπὸ τὴν πόλιν των Σπάρτην τὴν δοπίαν κατέκουν.

Ἐκ τῶν πάλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνίας, ὅσοι δὲν ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς κατακτητάς, ἔγιναν ὑπήκοοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἐκαλλιέργουν ἐλευθέρως τὰ ιτήματά των καὶ ἐπλήρων φόρον ὀνομάζοντο δὲ οὗτοι **Περιοικοί**. Οσοι δὲ ἀντεστάθησαν ἐνικήθησαν καὶ ἔγιναν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν, οὗτοι δὲ ὀνομάζοντο **Εἴλωτες**.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέκτησαν ἐνωρὶς μεγάλην στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ δόξαν, τοῦτο δὲ ὠφείλετο εἰς τὸν νομοθέτην τῆς Σπάρτης Λυκοῦργον.

Ο Λυκοῦργος ἦτο νεώτερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Εὐνόμος ἐφονεύθη εἰς μίαν στάσιν, ἔλαβε τὴν βασιλείαν δὲ Πολυδέκτης ὁ πρωτότοκος υἱὸς αὐτοῦ.

Ο Λυκοῦργος ἦτο πολὺ δίκαιος καὶ ἐνάρετος ἀνήρ, διὰ τοῦτο δὲ

εἶμαθεν ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πολυδέκτου ἦτο ἔγκυος, διεκήρυξεν ὅτι ἡ βασιλεία ἀνήκει εἰς τὸ παιδίον τὸ δποῖον ἔμελλε νὰ γεννηῆσῃ ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτου. Μετ' ὀλίγον ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτου ἐγέννησεν οὐάν, εὐθὺς δὲ ὁ Λυκοῦργος παρουσίασεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὸ παιδίον καὶ εἶπε· Σπαρτιάται, μᾶς ἐγεννήθη βασιλεὺς. Ὁ λαὸς ἐχάρη πολὺ καὶ ὁ νεογέννητος βασιλεὺς ὀνομάσθη Χαρίλαος. Ἐξηκολούθησε δὲ ὁ Λυκοῦργος νὰ κυβερνᾷ τὴν χώραν ὥστε ἐπίτερος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως.

*Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐχθροί του διέβαλον αὐτὸν ὅτι θέλει νὰ ἀρπάσῃ τὸν θρόνον τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ του, ὁ Λυκοῦργος, θέλων νὰ ἀποφύγῃ τὰς συνοφαντίας, ἀνεχώρησεν ἐκ Σπάρτης καὶ μετέβη εἰς Κρήτην καὶ διαφόρους ἄλλας χώρας, ὅπου ἐμελέτησε τοὺς διαφόρους νόμους ἔχων σκοπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ βραδύτερον εἰς τὴν πατρίδα του καὶ νὰ θέσῃ νόμους, διότι εἰς τὴν Σπάρτην συνέβαινον τότε πολλοὶ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ μόνον διὰ τῶν καλῶν νόμων ἦδύνατο αὐτῇ νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν σπαραγμῶν.

Δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη ἐμεινεν ὁ Λυκοῦργος εἰς τὰς ἔνεας χώρας, ἐπειτα ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ θέσῃ νόμους εἰς τὴν πατρίδα του. Πρὶν δόμως ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην ἐπορεύθη εἰς τοὺς Δελφοὺς διὰ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ Μαντείον περὶ τῶν νόμων του. Ἡ Πυθία ἐνέκρινε τοὺς νόμους τοῦ Λυκοῦργου καὶ ὀνόμασεν αὐτὸν θεὸν παρὰ ἄνθρωπον καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι οἱ νόμοι του ἤσαν ἀριστοί καὶ ἐν δσῳ ἡ Σπάρτη φυλάττει αὐτοὺς θὰ εῖναι ἴσχυρά.

*Ἐλθῶν λοιπὸν ὁ Λυκοῦργος εἰς τὴν πατρίδα του ἐθεσε τοὺς νόμους τοὺς δποίους οἱ πολῖται προθύμως ἐδέχθησαν, διότι ἐβασανίζοντο ἀπὸ ἐμφυλίους πολέμους.

NOMOI TOY LYKOUPRGOU

*Ο Λυκοῦργος ἐλθῶν εἰς τὴν Σπάρτην διὰ νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἵσους μεταξύ των, ἐκήρυξεν δλην τὴν χώραν τῆς Λακωνίας περιουσίαν τῆς Σπάρτης καὶ δῆρεσεν αὐτὴν εἰς 39,000 μεριδια ἥ κλήρους, ἐκ τῶν δποίων 9,000 ἕδωκεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας καὶ 30,000 εἰς τοὺς Περιοίκους. Οὐδεὶς ἦδύνατο νὰ πωλήσῃ τὸν κληρόν του εἰς ἄλλον ἥ νὰ διανείμῃ εἰς τὰ τέκνα του ἥ νὰ δωρήσῃ αὐτόν,

ἀλλὰ τὸν θάνατον ὁ κλῆρος περιήρχετο εἰς τὸν πρῶτον υἱὸν τῆς οἰκογενείας.

Καὶ τὰ μὲν κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν ἐκαλλιέργουν οἱ Εἴλωτες, τὰ δὲ κτήματα τῶν Περιοίκων ἐκαλλιέργουν ἢ αὐτοὶ μόνοι των ἢ οἱ δοῦλοι τοὺς δοποίους ἡγόραζον ἀπὸ ἄλλα μέρη.

“Ο Λυκοῦργος κατήργησε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα καὶ ἐπέτρεψε νὰ ὑπάρχωσι σιδηρᾶ, τὰ δποῖα ἥσαν τόσον βαρέα, ὅστε, διὰ νὰ μεταφέρῃ τις ποσότητά τινα, ἔπειτε νὰ φορτώσῃ εἰς ἄμαξαν.

‘Η Σπάρτη εἶχε δύο βασιλεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἦτο διηρημένος εἰς δύο μερίδας, συνέβαινον δὲ ἐν αὐτῇ πολλαὶ ταραχαὶ ἐνεκα τῆς Ἑλλείψεως νόμων. Διὰ νὰ καταπαύσῃ λοιπὸν ὁ Λυκοῦργος τὰς ἐσωτερικὰς ταραχὰς καὶ διὰ νὰ περιορίσῃ τὴν δύναμιν τῶν βασιλέων, συνέστησε Γερουσίαν ἔξ 28 γερόντων. Οἱ γέροντες οὗτοι κατήγοντο ἐκ τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν· ἥσαν ἵσοις ἀρχοντες καὶ συνεσκέπτοντο μετὰ τῶν βασιλέων περὶ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας, ὁ δὲ λαὸς ἥκουε τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας καὶ ἢ τὰς ἀπεδέχετο ἢ τὰς ἀπέροιτε.

Τοιουτοτρόπως οἱ βασιλεῖς ἔγιναν ἀπλοὶ γερουσιασταί, μόνον δὲ διάσπασις ἔξεστρατευον κατὰ τῶν ἔχθρῶν τῆς πατρίδος, ἥδύναντο νὰ δικαΐωσι καὶ νὰ πράττωσιν ὅτι ἥθελον κρίνει καλόν, ἀνευ τῆς γνώμης τῶν γερόντων. Ἐκτὸς τῆς Γερουσίας ὑπῆρχε καὶ μία ἄλλη ἀρχή, οἱ ἔφοροι, οἱ ὄποιοι ἥσαν πέντε καὶ ἔξιέλεγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατ’ ἔτος. Οἱ ἔφοροι οὗτοι δλίγον κατ’ δλίγον ἀπέκτησαν μεγαλυτέραν δύναμιν καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βασιλεῖς.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου εὐθὺς ἀφοῦ ἥθελε γεννηθῆ τὸ παιδίον, ἐφέρετο εἰς τοὺς γέροντας διὰ νὰ ἔξετάσωσιν αὐτό, καί, ἀν μὲν ἦτο ὑγιὲς καὶ εὔρωστον, ἐπεστρέφετο εἰς τοὺς γονεῖς του ἵνα τὸ ἀναθρέψωσιν, ἀν δὲ ἦτο ἀδύνατον ἢ παραμεμορφωμένον, ἐρρίπτετο εἰς τὰ βάραθρα τοῦ Ταῦγέτου. Καὶ τὰ μὲν κοράσια ἀνετρέφοντο εἰς τὰς οἰκογενείας των, οἱ δὲ παιδες, ἀμα ἐγίνοντο ἐπτὰ ἐτῶν, μετέβαι-

νον εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, ὅπου διέμενον μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των.

Ἐκεῖ ἔτρωγον, ἐκεῖ ἐκοιμῶντο, ἐκεῖ ἐδιδάσκοντο· ὅσάκις δὲ ἐλάμβανον ἀνάγκην νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν οἰκίαν των, ἔπειτε νὰ ζητήσωσι τὴν ἀδειαν τοῦ διδασκαλού των. Οἱ παιδες τῶν Σπαρτιατῶν ἐτέφερον λιτότατα· ὀλίγος ἄρτος καὶ ὀλίγα διπλικά ἥσαν ἀρκετὰ εἰς αὐτούς.

Ἐνίστε ἔτρωγον καὶ τὸν λεγόμενον **μέλανα ζωμόν**, τὸν ὅποιον παρεσκεύαζον ἐκ χοιρείου κρέατος. Καὶ ἡ ἐνδυμασία αὐτῶν ἦτο ἀπλουστάτῃ· ἐφόρουν πάντοτε ἐν μάλλινον ὑποκάμπον, τὸ δοποῖον ἦτο τὸ μόνον των φόρεμα· οὔτε ὑποδήματα εἶχον εἰς τοὺς πόδας, οὔτε πάλιν μα εἰς τὴν κεφαλήν. Ἐκοιμῶντο κατὰ γῆς ἐπάνω εἰς τὰ καλάμια, τὰ ὅποια ἔκοπτον μόνοι των ἀπὸ τὰς ὅχθας τοῦ Εὐρώπης. Δὲν ἐδιδάσκοντο πολλὰ γράμματα, ἀλλ᾽ ἐμάνθανον ὅμως πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα καὶ πολεμικὰ ἄσματα καὶ συνειδήζοντας νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας, νὰ ἀποκρίνωνται πάντοτε δι᾽ ὀλίγων λέξεων καὶ νὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα περισσότερον καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς των.

Τὰ παιδία τῆς Σπάρτης ἔζων μὲν μεγάλην σκληραγωγίαν· καθ᾽ ἔκαστην ἐγνυμάζοντο εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸν δίσκον, εἰς τὸ πήδημα καὶ εἰς διαφόρους ἀλλας ἀσκήσεις. Συνειδήζοντας ἀπὸ τῆς μικρᾶς των ἡλικίας νὰ μὴ φοβῶνται μήτε τὸ σκότος μήτε τὴν μοναξίαν καὶ συχνάμις ἐνήστευον ὅλην τὴν ἡμέραν διὰ νὰ συνειδήζωσιν εἰς τὴν πεῖναν καὶ τὰς στερήσεις. Ἐνίστε μάλιστα ἐδέροντο ἀλύπητα διὰ νὰ μάθωσι νὰ ὑποφέρωσι τοὺς πόνους· ὅστις δὲ ἔξι αὐτῶν ὑπέφερεν ἀγογγίστως τοὺς πόνους, αὐτὸς ἐβραβεύετο.

“Οτε δὲ τέλος ἐγίνοντο εἰκοσιν ἔτῶν, κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατὸν καὶ ὑπηρέτουν ὡς στρατιῶται εἰς τὴν πατρίδα μέχρι τοῦ ἔξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των. Κατὰ τὸ τριακοστὸν ἔτος ἐνυμφεύοντο· ὃ δὲ μὴ νυμφευόμενος ἐθεωρεῖτο ἀτιμος καὶ ἀνωφελῆς εἰς τὴν πατρίδα του. “Οτε δὲ πλέον ὑπερέβαινον τὸ ἔξικοστὸν ἔτος ἔξελέγοντο ἄρχοντες ἢ διωρίζοντο διδάσκαλοι τῶν παιδῶν.

Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀνετρέφοντο στρατιωτικῶς διὰ νὰ δύνανται νὰ ὑπερ-

ασπίζωσι τὴν πατρίδα των. Οὐδεμίαν ἀλλην ἐργασίαν ἔκαμνον, οὐδεμίαν τέχνην μετήρχοντο. Πάντες οἱ Σπαρτιᾶται καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ βασιλεῖς ἀπὸ τῆς μικρᾶς των ἡλικίας ἥσκοῦντο εἰς τὰ δύλα καὶ ἥσαν

ὑποχρεωμένοι πάντες νὰ τρώγωσιν ἀπὸ κοινοῦ εἰς τὰ λεγόμενα συσστια, καθὼς πράττουσι σήμερον οἱ στρατιῶται εἰς τὰς κοινὰς δὲ ταύτας τραπέζας ἡ κυριωτάτη τροφὴ ἦτο διέλας ζωμός.

Καὶ αἱ νέαι Σπαρτιάτιδες ἥσκοῦντο καὶ ἐγυμνάζοντο κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον διὰ νὰ εἶναι υγιεῖς καὶ εὔρωστοι. Τοιοῦτος ἦτο δὲ βίος τῶν Σπαρτιατῶν ὥστε χάριν τῆς πατρίδος των ὅλοι οἱ Σπαρτιᾶται, ἀνδρες γυναικες καὶ παιδία ἥσαν ἔτοιμοι ὅλα νὰ τὰ θυσιάσονται καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωήν των.

·Οπλιτης Σπαρτιάτης.

‘Η Σπαρτιάτις μητέρα ὅταν ἔστελλε τὸ τέκνον της εἰς τὸν πόλεμον, τῷ ἔδιδεν ἡ ἴδια τὴν ἀσπίδα καὶ τῷ ἔλεγεν· «Ἔ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», ἢ νὰ τὴν φέρῃς δὲ ἴδιος ἀφοῦ νικήσῃς ἢ νὰ σὲ φέρουν νεκρὸν ἐπάνω εἰς αὐτήν! Διότι τὸ νὰ νικήσῃ ἢ νὰ ἀποθάνῃ κανεὶς εἰς τὸν πόλεμον ἐθεωρεῖτο ἡ μεγαλυτέρα δόξα καὶ τιμὴ. Διὰ νὰ μὴ ἀλλάξωσι δὲ αὐτὸν τὸν βίον οἱ Σπαρτιᾶται, οὕτε εἰς τοὺς ξένους ἐπέτρεπον νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν Σπάρτην, οὕτε αὐτοὶ μετέβαινον εἰς ὅλα μέρη ἀνευ τῆς ἀδείας τῶν ἀρχῶν.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Ἐνεκα τῶν νόμων ἰδίως τοῦ Λυκούργου οἱ Σπαρτιᾶται ἀνεδείχθησαν οἱ ἀνδρειότατοι καὶ πολεμικώτατοι ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Ἐπιθυμῶν δὲ δὲ οἱ Λυκοῦργος ὅπως οἱ νόμοι του διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολὺ, διώτι ἔβλεπεν ὅτι δι’ αὐτῶν ἡ Σπάρτη ἔμελλε νὰ προοδεύσῃ καὶ δο-

ξασθῇ, ὥρκισε τοὺς βασιλεῖς καὶ πάντας τοὺς Σπαρτιάτας νὰ μὴ μεταβάλωσι μηδένα ἐξ αὐτῶν ἔως ὅτου ἐπιστρέψει.

“Αλλ’ ὁ Λυκοῦργος δὲν ἐπανῆλθε πλέον εἰς τὴν Σπάρτην φοβούμενος μήπως ἔξαναγκάσωσιν αὐτὸν οἱ Σπαρτιάται νὰ μεταβάλῃ τοὺς νόμους του. Μετά τινα δὲ ἔτη ἀσθενήσας ἀπέθανε μακρὰν τῆς πατρίδος του εἰς τὴν Κρήτην. Παρήγγειλε δὲ νὰ καύσουν τὸ σῶμά του, τὴν δὲ κόνιν νὰ διάψουν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ μὴ τὴν φέρουν οἱ Σπαρτιάται εἰς τὴν Σπάρτην καὶ δυνηθοῦν τοιουτοτρόπως νὰ λύσουν τὸν δόκον των

Συμπέρασμα. — ‘Ο σκοπὸς τῶν νόμων, τοὺς δοποίους ἔθηκεν ὁ Λυκοῦργος. ήτο πᾶς οἱ Σπαρτιάται νὰ γίνωσι μικροί καὶ μεγάλοι φιλοπάτριδες, ἐνάρετοι, ἀνδρεῖοι καὶ πολεμικοί καὶ ἀληθῶς κατώρθωσε τοῦτο καὶ δι’ αὐτὸ τὸ δόκομα τοῦ Λυκούργου ἔμεινεν ἀθάνατον εἰς δὲν τὸν κόσμον.

Τύμνασμα. — Τίνος υἱὸς ήτο ὁ Λυκοῦργος; Πῶς ἐλέγετο καὶ τί ήτο ὁ ἀδελφός του; Πῶς ὀνομάσθη Χαρίλαος καὶ διατί ὀνομάσθη οὗτως. ‘Ο Λυκοῦργος ἔμεινε πάντοτε εἰς τὴν Σπάρτην; Διατί οὗτος ὀνομάσθη νομοθέτης; Ποῖοι ἡσαν οἱ νόμοι τοῦ Λυκούργου;

Πῶς ἀντερέφοντο οἱ παῖδες τῶν Σπαρτιατῶν; Τί ἄλλο ἐδιδάσκοντο μαζὶ μὲ τὰ γράμματα; Πῶς ἐφέροντο πρὸς τοὺς γέροντος καὶ τοὺς μεγαλυτέρους τῶν ἐν γένει; Τί ἔλεγεν ἡ Σπαρτιάτις μητέρα εἰς τὸ τέκνον τῆς ὅταν τὸ ἔστελλεν εἰς τὸν πόλεμον; Ποία ήτο ἡ μεγαλυτέρα τιμὴ διὰ τοὺς Σπαρτιάτας; Τί ἦθελε νὰ κάμῃ μὲ τοὺς νόμους του ὁ Λυκοῦργος; Ποῦ ἀπέθανε καὶ τί εἴπε πρὸιν ἀποθάνῃ ὁ Λυκοῦργος;

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ-ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου.—

Αφοῦ οἱ Σπαρτιάται διὰ τῶν ἀρίστων νόμων τοῦ Λυκούργου, τοὺς δοποίους ἔφύλαξαν ἔως 500 ἔτη ἐγένοντο οἱ ἀνδρειότεροι δὲν τῶν Ἑλλήνων καὶ προώδευσαν καὶ ἐδοξάσθησαν πολὺ, ἐπεθύμησαν νὰ κατακτήσωσι τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς Λακωνίας κειμένην εὐφοροῦν καὶ μεγάλην χώραν τῆς Μεσσηνίας. Ἐξήτουν λοιπὸν καθημερινῶς ἀφορμὴν πρὸς πόλεμον, ἡ δοποία δὲν ἐβράδυνε νὰ δοθῇ εἰς αὐτούς.

Η ἀφορμή. — Εἰς τὰ σύνορα μεταξὺ Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας ὑπῆρχε ναός τις τῆς **Θεᾶς Ἀρτέμιδος**, ὁ δοποῖος ἀνῆκεν εἰς τοὺς Μεσσηνίους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας. Εἰς τὸν ναὸν τοῦτον κατ’ ἔτος ἐπανηγύριζον καὶ οἱ δύο λαοί. Συνέβη δῆμος μίαν φορὰν ἐνῷ ἐχόρευον ν.
N. Μεταξὰ **Ιστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος**

αἱ θυγατέρες τῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἀρπάσωσιν αὐτὰς οἱ Μεσσήνιοι καὶ νὰ φονεύσωσι παὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν τὸν Τήλεκλον, ὁ δόποιος ἡθέλησε νὰ ὑπερασπίσῃ ταύτας.

Ἡ θεὰ Ἀρτεμίς.

σωθῶσιν ἀν θυσιάσωσι κόρην τινὰ ἐκ βασιλικοῦ αἵματος καταγομένην.

Οἱ Ἀριστόδημος, ὁ δόποιος ἥτο ἀρχιγῆρος τῶν Μεσσηνίων, ἅμα ἔμαθε τὸν χρησμὸν δὲν ἐδίστασε νὰ θυσιάσῃ ἐκουσίως τὴν θυγατέρα του χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος του.

Οἱ Μεσσήνιοι τότε ἔλαβον θάρρος καὶ ὥρμησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τοὺς δόποιους ἔξεδίωξαν τῆς χώρας των, ἥχμαλώτισαν δὲ πολλοὺς ἔξ αὐτῶν, μεταξὺ τῶν δόποιων καὶ τὸν βασιλέυ αὐτῶν Θεόπομπον, τοὺς δόποιους πάντας κατόπιν ἐφόνευσαν.

Μετὰ ταῦτα ὅμως ὁ Ἀριστόδημος βασανιζόμενος ἀπὸ ὄνειρα τρομακτικὰ διὰ τὸν θάνατον τῆς κόρης του ἥντοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς.

Ἄποτέλεσμα τοῦ θανάτου τοῦ Ἀριστοδήμου ἥτο ἡ ἀποθάρρυνσις τῶν Μεσσηνίων, οἱ δόποιοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πλέον ἀπεφάσισαν καὶ παρέδωκαν τὸ φρούριον Ἰθώμην

Οἱ Σπαρτιάται ἅμα ἐπληροφορήθησαν τοῦτο συναύδροισαντες τὸν στρατόν των ἔξεκίνησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς δόποιους ἐνίκησαν καὶ ἐκυρίευσαν καὶ πολλὰ μέρη αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Μεσσήνιοι ἥσαν πολὺ ἀδυνατώτεροι τῶν Σπαρτιατῶν κατέφυγον καὶ ἐκλείσθησαν εἰς ἐν φρούριον, Ἰθώμην καλούμενον, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπολέμουν ἐπὶ πολλὰ ἔτη κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν.

Δὲν παρῆλθεν ὅμως πολὺς χρόνος καὶ οἱ Μεσσήνιοι πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐστενοχωρήθησαν ὑπὸ τῆς πείνης, ἐστειλαν δὲ τότε νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν πῶς θὰ σωθῶσι. Τὸ μαντεῖον ἀπήντησεν ὅτι τότε θὰ

εἰς αὐτούς. Τότε ἄλλοι μὲν Μεσσήνιοι ἔφυγον εἰς ἔνα μέρη, ἄλλοι δὲ ἔμειναν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ τελευταῖοι ὑπεχρεώθησαν νὰ στέλλωσιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὸ ἥμισυ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων των ὃς φόρον ὑποτελείας, νὰ μεταβαίνωσι δὲ ἄνδρες καὶ γυναικες φοροῦντες μαῦρα ἐνδύματα καὶ εἰς τὰς κηδείας τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης καὶ νὰ κλαίωσι διὰ τὸν θάνατον αὐτῶν.

‘Ο πόλεμος οὗτος ἡρχισεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 763 καὶ ἐκράτησε μέχρι τοῦ 743 π. Χ. δηλ. διήρκεσεν εἴκοσιν διλόκληρα ἔτη. ὠνομάσθη δὲ πρῶτος μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Β' ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Τεσσαράκοντα ἔτη οἱ Μεσσήνιοι ἔμειναν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν, ὅτε ἀνεφάνη μεταξὺ τῶν Μεσσηνίων εἰς ἥρως ἐκ βασιλικοῦ γένους καταγόμενος καὶ δωματόμενος **Ἀριστομένης**, ὁ ὅποιος ἀφοῦ συνήθροισε πολὺν στρατὸν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ νὰ τοὺς καταδιώξῃ μέχρι τῆς Σπάρτης.

Μίαν μάλιστα νόκτα βροχεράν καὶ θυελλώδη ιατώρθωσε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Σπάρτην καὶ νὰ κρεμάσῃ εἰς τὸν ἐντὸς τῆς πόλεως ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, μίαν ἀσπίδα ἐπὶ τῆς ὅποιας ἔγραψεν «ὅ **Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾶς** ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Σπαρτιατῶν». δηλ. ὅ **Ἀριστομένης ἀφιερώνει εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ταύτην τὴν ἀσπίδα**, ή ὅποια εἶναι ἀπὸ τὰς κυριευμέσισας ἐκ τῶν Σπαρτιατῶν.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ Σπαρτιάται παρατηρήσαντες τοῦτο, ἔστειλαν νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τί νὰ πράξωσιν ὅπως ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους. Τὸ μαντεῖον ἀπεκρίθη ὅτι θὰ νικήσωσι τοὺς Μεσσηνίους ἂν προσλάβωσιν ἀρχηγὸν **Ἀθηναῖον**.

Οἱ **Ἀθηναῖοι** παρὰ τῶν ὅποιων ἐξήγησαν οἱ Σπαρτιάται ἀρχηγὸν ἐπιθυμοῦντες νὰ νικηθῶσιν οἱ Σπαρτιάται ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς ἔνα χωλὸν ποιητὴν ὀνοματόμενον **Τυρταῖον**, ὁ ὅποιος ὅμως τόσον ἐνθουσιασμὸν καὶ θάρρος ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας μὲ τὰ φλογερὰ πολεμικὰ ἄσματά του, ὅστε οἱ Σπαρτιάται ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς Μεσσηνίους καὶ συνέλαβον καὶ τὸν ἀρχηγὸν των **Ἀριστομένην**, τὸν ὅποιον ἔρριψαν εἰς τὸν **Καιάδαν** λάκκον (βάραθρον) ὅπου ἔριπτον τοὺς κακούργους.

Ἐκ τοῦ βαράθρου λοιπὸν τούτου ὁ Ἀριστομένης κατώρθωσε νὰ ἔξελθῃ διὰ μᾶς ὀπῆς διὰ τῆς ὅποίας εἰσήχετο μία ἀλώπηξ καὶ ἔτρωγε τὰ πτώματα ὡς ἔξης· Ὁ Ἀριστομένης συλλαβὼν τὴν οὐρὰν τῆς ἀλώπεκος καὶ ἀκολουθῶν αὐτὴν ἔξηλθεν.

Ἐπανέλαβε τότε πάλιν ὁ Ἀριστομένης τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν δι’ ὀλίγον ὄμως χρόνον ἀνεπιτυχῶς, ὅπόταν ἦναγκάσθη νὰ φύγῃ καὶ μεταβῇ εἰς Ρόδον ἔνθα καὶ ἀπέθανεν.

Οἱ περισσότεροι δὲ τότε ἐκ τῶν ἔναπομεινάντων Μεσσηνίων ἔφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἄλλοι εἰς τὴν νῆστον Σικελίαν ὅπου ἔκτισαν μίαν πόλιν, ἣ δροία σφέζεται μέχρι σήμερον καὶ ὀνομάζεται Μεσσήνη.

Συμπέρασμα. — Οἱ Μεσσήνιοι ἦν καὶ ἐπολέμησον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν μὲ πολλὴν γενναιότητα καὶ ἀνδρείαν ἐν τέλει ἐνικήθησαν ὑπὸ τούτων, διότι οἱ Σπαρτιάται εἶχον διοργανωθῆναι ἀσκηθῆ καλλίτερον καὶ μεθοδικώτερον εἰς τὰ πολεμικὰ πρᾶγματα.

Λαὸς λοιπόν, ὅστις καταγίνετο εἰς τὰ πολεμικὰ γίνεται ἀνδρεῖος καὶ πάντοτε νικᾷ καὶ ἐπιβάλλει τὴν θέλησιν του εἰς τοὺς ἄλλους.

Γύμνασμα. — Ποία ἡ ἀφορμὴ τῶν μεσσηνιακῶν πολέμων, καὶ διατί ἐπωνυμάθησαν μεσσηνιακοί; Ἐπὶ πόσα ἔτη διήρκεσαν καὶ οἵ δύο μεσσηνιακοὶ πόλεμοι; Ποϊος ἐκ τῶν ἀρχηγῶν των διέπρεψε κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον καὶ ποϊος διευρίθη κατὰ τὸν δεύτερον, καὶ εἰς ποῖα φρούρια ἐνεκλείσθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πολέμων;

α') Διὰ τίνος κατορθώμιατος ὁ Ἀριστομένης κατεφόβισε τοὺς Σπαρτιάτας;
β') Ποϊος ἐνεθουσίασε τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ τὸν τελευταῖον μεσσηνιακὸν πόλεμον;

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΟΔΡΟΣ

Αἱ Ἀθῆναι ὑπῆρχαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἡ ἐνδοξοτάτη πόλις τοῦ κόσμου, διότι εἰς αὐτὰς ἀνεπτύχθησαν αἱ ἐπιστῆμαι καὶ αἱ τέχναι εἰς μέγιστον βαθμὸν καὶ ἀνεδείχθησαν οἱ μέγιστοι ἄνδρες. Εἶχον δὲ καὶ αὗται, καθὼς καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος, κατ’ ἀρχὰς βασιλεῖς.

Τελευταῖος δὲ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ **Κόδρος**, ὁ δροῖος ἀπέθανεν ἐκουσίως ὑπὲρ πατρίδος.

Οἱ Δωριεῖς μὴ εὐχαριστούμενοι ὅτι ἔγιναν κύριοι τῆς Πελοποννήσου ἦθέλησαν νὰ κατακτήσωσι καὶ τὴν Ἀττικήν, διὰ τοῦτο ἐκήρυξ-

Ξαν πόλεμον κατὰ τοῦ Κόδρου, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν, διότι ἐδέχθη τοὺς διωχθέντας ὑπὸ αὐτῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

* Ήλθον λοιπὸν μὲ πολὺν στρατὸν καὶ ἐστρατοπέδευσαν πλησίον τῆς πόλεως Ἀθηνῶν (παρὰ τὸν Ἰλισὸν ποταμόν).

*Ἐνῷ τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν παρατεταγμένα, ἥρωτησαν τὸ Μαντείον τῶν Δελφῶν περὶ τῆς ἐκβάσεως τοῦ πολέμου. Τὸ δὲ Μαντείον ἀπεκρίθη ὅτι θὰ νικήσῃ ὁ στρατὸς ἐκεῖνος, τοῦ δποίου θὰ φονευθῇ δι βασιλεὺς ὑπὸ ἔχθρικῆς χειρός. Τὸν χρησμὸν τοῦτον μαθὼν δι φιλόπατρις Κόδρος, ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ τὴν ζωήν του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. *Ἐνεδύθη λοιπὸν ὡς χωρικὸς καὶ εἰσῆλθεν ἄγνωστος εἰς τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον. *Ἐκεῖ ἐφιλονείκησε μὲ Δωριέα τινά, ὁ δποῖος ὀργισθεὶς τὸν ἐφόνευσεν. Οἱ Ἀθηναῖοι, πληροφορηθέντες τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου, ἔστειλαν κήρυκα καὶ ἐξήτουν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέως των. Οἱ δὲ Δωριεῖς μαθόντες τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου καὶ μὴ ἐλπίζοντες πλέον νὰ νικήσωσιν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου, φρονοῦντες ὅτι οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ἀξιος νὰ βασιλεύσῃ, κατήργησαν τὴν βασιλείαν καὶ διώρισαν Ἰσόβιον ἀρχοντα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μέδοντα.

Μετὰ τοῦτον ἔλαβον διαδοχικῶς τὴν ἀρχὴν ἔνδεκα ἄλλοι καταγόμενοι ἀπὸ τὸν Κόδρον, τῶν δποίων τελευταῖος ἦτο ὁ Ἀλκμέων. Βραδύτερον τὸ ἀξιώμα τοῦ ἀρχοντος ἐδίδετο οὐχὶ Ἰσοβίως, ἀλλὰ διὰ δέκα ἔτη, κατόπιν δὲ ἀντὶ ἑνὸς ἔξελέγοντο ἑννέα ἀρχοντες δι' ἐν καὶ μόνον ἔτος. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἔλέγετο ἀρχων ἐπώνυμος, διότι ἀπὸ τοῦ ὀνόματός του ἐχρονολογοῦντο ὅλα τὰ δημόσια ἔγγραφα, ὁ δὲ δεύτερος βασιλεύς, φροντίζων περὶ τῶν θρησκευτικῶν ὑποθέσεων, ὁ τρίτος πολέμαρχος, φροντίζων διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ πολέμου, καὶ οἱ λοιποὶ ἔξι θεσμοθέται, διότι ἐπέβλεπον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων, τοὺς δποίους ἔθετεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου.

*Ἀλλ' ἐν Ἀθήναις συνέβαινον πολλαὶ ταραχαὶ μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχόντων, διότι δὲν εἶχον γραπτοὺς νόμους καὶ οἱ πλούσιοι ἡδίκουν τοὺς πτωχούς. Τὰς ταραχὰς ταύτας ἥλμε καὶ κατέπαυσεν ὁ Σόλων διὰ τῶν σοφῶν αὐτοῦ νόμων.

ΣΟΛΩΝ Ο ΝΟΜΟΘΕΤΗΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
(640—399 π. Χ.)

Σόλων ὁ Ἀθηναῖος κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κόδρου· Ἐνῷ ἦτο νέος ἀκόμη, περιηγήθη πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Καὶ μετ' ἀπουσίαν πολλῶν ἔτῶν εἰς τὰς ἔξενας χώρας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀφοῦ ἐσπούδασε τὰ διάφορα ἥμη καὶ ἔθιμα, τοὺς νόμους καὶ τὰ πολιτεύματα τῶν χωρῶν τούτων. Ἐκ φύσεως ὁ Σόλων ἦτο μεγαλοφυής, μετριόφρων, ἐγνώριζε νὰ ἐκτιμᾷ τὰς περιστάσεις καὶ τὰ πράγματα καὶ νὰ ἀπονέμῃ ἐξ ἵσου εἰς διονομής δικαιοσύνην.

• Ο Σόλων

Ἔτος ἀνὴρ εὐγλωτος καὶ ἴκανὸς ὁήτωρ, χρηστὸς καὶ εὐγενῆς τοὺς τρόπους, ἡσχολεῖτο εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἥσθιαντο μεγάλην ἄγαπην καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα του, καὶ δι' ὅλας αὐτοῦ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους γνώσεις κατετάχθη μεταξὺ τῶν ἑπτὰ τότε σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἄποδειξις τῆς μεγάλης φιλοπατρίας του ἦτο ἡ ἔξῆς πρᾶξις. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς περὶ τῆς κατοχῆς τῆς νήσου Σαλαμῖνος, είχον δὲ πλέον ἀποκάμει καὶ διὰ νόμου ὕρισαν, ὅτι ὅστις ἥθελε προτείνει τὴν ἀνάκτησιν τῆς Σαλαμῖνος νὰ τιμωρήται μὲν θάνατον. Τότε ὁ Σόλων, μὴ ὑποφέρων τὴν ταπείνωσιν αὐτὴν τῆς πατρίδος του, προσεποιήθη τὸν παράφρονα καὶ ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν του ἐπί τινα χρόνον, ὃντος συνέταξε⁷ φλογερὸν ποίημα ἐξ 100 στίχων, μετὸν φιλοπατρίας.

Ἡμέραν δέ τινα φορέσας τὸν νυκτικόν του σκόνφον ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀγοράν, ὃπου ἀμέσως περιεκυκλώθη ὑπὸ πλήθους περιέργων.

Ἐκεῖ δέ, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι ἦτο συνηθύοισμένος πολὺς κόσμος, ἀνέβη εἰς ὑψηλὸν μέρος καὶ ἀπήγγειλε τὸ ποίημά του, τὸ διόποιον τόσον πολὺ ἐνεθουσίασε τοὺς Ἀθηναίους, ὡστε ἀμέσως ἀλλάξαντες γνώμην κατήργησαν τὸν νόμον καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον.

Διώρισαν λοιπὸν τὸν Σόλωνα στρατηγὸν καὶ ἀμέσως ἐξεστράτευσαν

κατὰ τῆς Σαλαμῖνος τὴν ὅποιαν κατέκτησαν, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν αὕτη δριστικῶς ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῶν Ἀθηναίων.

Μετέπειτα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀμείβοντες τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις τοῦ Σόλωνος καὶ τὰς πολλάς του γνώσεις διώρισαν αὐτὸν ἀρχοντα Ἐπώνυμον καὶ ἀνέθεσαν εἰς αὐτὸν νὰ συντάξῃ νόμους.

ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τοῦ Σόλωνος εὑρίσκοντο εἰς ἄθλιαν κατάστασιν πολλοὶ ἔξ αὐτῶν εἶχον γίνει δοῦλοι τῶν πλουσίων, ἄλλοι δὲ πάλιν εἶχον πωληθῆ ὑπὸ τῶν δανειστῶν αὐτῶν εἰς ἄλλα μέρη. Καὶ αὐτοὶ δέ, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐλεύθεροι, ἔζων δυστυχεῖς καὶ ἄθλιοι, διότι εἶχον χρέη πολλά, διὰ τὰ ὅποια ἐπλήρωνον εἰς τοὺς πλουσίους τόκους βαρεῖς.

Ο Σόλων κατὰ πρῶτον ἐφόροντισε διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους δούλους ἐξηγόρασεν αὐτοὺς μὲν χρήματα τῆς πόλεως καὶ κατήργησε τὴν δουλείαν⁽¹⁾.

Ἐπειτα δὲ ἡλάττισε τὰ χρέη τῶν πτωχῶν καὶ ἴναγκασεν αὐτοὺς νὰ τραπᾶσιν εἰς τὰς τέχνας, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ τοιουτορόπτως δλίγον κατ' δλίγον ἐπλήρωσαν τὰ χρέη των καὶ ἀπέκτησαν καὶ περιουσίαν, ἐκ τῆς ὅποιας ἥδυναντο νὰ ζήσωσιν ἀνευ τῆς βοηθείας τῶν πλουσίων.

Ο Σόλων διῆρεσε τοὺς κατοίκους εἰς τέσσαρας τάξεις, εἰς πεντακοσιομεδίμνους⁽²⁾ (ὅσοι ἔκαμψαν ἀπὸ 500—300 κοιλὰ σίτου), εἰς Ἰππεῖς (ὅσοι ἔκαμψαν ἀπὸ 300—200 κοιλὰ σίτου), εἰς ζευγίτας (ὅσοι ἔκαμψαν ἀπὸ 200—150 κοιλὰ σίτου) καὶ εἰς θῆτας (ὅσοι ἔκαμψαν δλιγάτερα τῶν 150 κοιλῶν).

Οἱ πεντακοσιομέδιμνοι ὑπερχρεοῦντο νὰ ἐξοπλίζωσι καὶ νὰ διατηρῶσι 48 πλοῖα πολεμικά. Εἶχον ὅμως καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωνται ἀρχοντες καὶ βουλευταί.

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἡ βάροβαρος συνήθεια, καθ' ἣν οἱ δανειζόμενοι ἔθετον ὡς ἐνέχυρα τὰ ἔδια των σώματα καὶ ἐπωλοῦντο ἐπειτα ὡς δοῦλοι.

(2) Ο μέδιμνος ἔχει βάρος 40 σχεδὸν ὄκαδων.

Οι ἄρχοντες ἡσαν ἑννέα, οἱ δὲ βουλευταὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἡσαν 400, ἔπειτα δὲ ἔγιναν 500.

Οἱ ἵππεις καὶ οἱ ζευγῖται ὑπηρέτουν εἰς τὸν στρατὸν ὡς ἵππεις ἢ ὅπλιται καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγωνται βουλευταὶ· ἄρχοντες ὅμως δὲν ἐγίνοντο.

Οἱ θῆτες μόνον ἐν καιρῷ ἀνάγκης ἐγίνοντο στρατιῶται, εἶχον δὲ τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ἐκλέγωσι τοὺς ἄρχοντας καὶ βουλευτάς.

Οἱ Σόλων διωργάνωσε καὶ τὸ μέγα καὶ σεβαστὸν δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου. Οἱ δικασταὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐλέγοντο **ἀρεοπαγῖται** καὶ ἡσαν ἴσοβιοι, ἔξελέγοντο δὲ ὡς τοιοῦτοι μόνον ὅσοι εἶχον διατελέσει ἄρχοντες. Οἱ Σόλων ἔδωκεν εἰς τὸν Ἀρείον Πάγον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νόμων καὶ τῶν θρησκευτικῶν διατάξεων. Προσέτι δὲ νὰ ἐπιτηρῇ τὰ ἥθη καὶ τὴν διαγωγὴν ὅχι μόνον τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, νὰ τιμωρῇ δὲ τοὺς παρεκτρεπομένους. Κατόπιν ὅμως ἔγιναν καὶ ἄλλα δικαστήρια, τῶν ὅποιών δικασταὶ ἡσαν πολλοί καὶ ἔξελέγοντο ἔξι ὅλων τῶν πολιτῶν.

ΠΩΣ ΑΝΕΤΡΕΦΟΝΤΟ ΟΙ ΠΑΙΔΕΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Οἱ Σόλων ἐφρόντισε καὶ πολὺ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν πολιτῶν. Οἱ παῖδες τῶν Ἀθηναίων ἀνετρέφοντο ἐν τῇ οἰκογενείᾳ των, ὅτε ὅμως ἐγίνοντο ἐπτά ἐτῶν, ἔστελλοντο εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἐκεῖ ἐδιδάσκοντο οἱ παῖδες γράμματα, μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν· καὶ ἡ μὲν μουσικὴ καὶ τὰ γράμματα ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος, ἡ δὲ γυμναστικὴ εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ σώματος.

Καὶ ἐν Ἀθήναις οἱ παῖδες, ἀπὸ 7—17 ἐτῶν ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς παλαιστρὰς καὶ τὰ γυμναστήρια διὰ νὰ γίνωνται ὁμίλατοι καὶ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος, ὅχι ὅμως μὲ τόσην σκληραγωγίαν ὅσην ἐν Σπάρτῃ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως καὶ οἱ Σπαρτιᾶται, ἐθεώρουν τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατον ὡς τὸν ἐνδοξότερον· διὰ τοῦτο τοὺς ὑπὲρ πατρίδος πίπτοντας ἔθαπτον μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ τὰ τέκνα των ἀνέτρεφεν ἡ πατρὶς δι' ἔξόδων της.

Ο Σόλων λοιπόν, παθώς βλέπομεν, ἐφρόντισεν ἐξ ἵσου διὰ τὸ σῶμα καὶ διὰ τὸ πνεῦμα· διότι ἥμελε τὸν Ἀθηναῖον πολίτην νὰ εἶναι ὅχι μόνον ἀνδρεῖος μαχητῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἀνεπτυγμένος. Διὰ τοῦτο αἱ Ἀθῆναι ἐγένενται μόνον μεγάλους στρατηγούς, ἀλλὰ καὶ ἔξοχους ποιητὰς καὶ ὁρίτορας δεινοὺς καὶ βαθεῖς φιλοσόφους καὶ μεγαλοφυεῖς καλλιτέχνας.

Συμπέρασμα — Εἰς τοὺς καλοὺς καὶ δικαίους νόμους δῦλοι οἱ ἀνθρώποι ὑποτάσσονται εὐχαρίστως καὶ φυλάττουσιν αὐτοὺς πιστῶς.

Διὰ νὰ ἀποθάνῃ κανεὶς εἰς τὸν πόλεμον ἐθεωρεῖτο ἐν Ἀθήναις ὡς καὶ εἰς τὴν Σπάρτην μεγάλη δόξα καὶ τιμή· δι' αὐτὸν ἐδάπτετο μὲν ἔξοδα τῆς πατρίδος, τὰ δὲ τέκνα του ἀνελάμβανε νὰ ἀναθρέψῃ καὶ ἐκπαιδεύσῃ ἡ πατρίς.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐφρόντιζον νὰ ἐνδυναμώνονται μόνον τὸ σῶμά των, ἀλλ᾽ ἐμάνθανον ὡς εἴπομεν καὶ γράμματα, μουσικὴν καὶ ἄλλας ὕραίς τέχνας. Ἐκαսτος τῶν γονέων ἐφρόντιζε πῶς νὰ μορφώσῃ τὸ τέκνον του καλλίτερον δὴ. πῶς νὰ διδάξῃ εἰς αὐτὸν γράμματα καὶ μίαν τέχνην διὰ νὰ ζήσῃ· τὰ δὲ τέκνα πάλιν ἥσαν ὑποχρεωμένα νὰ γηροκομήσουν τοὺς γέροντας γονεῖς των καὶ νὰ τοὺς περιποιηθοῦν μὲν μεγάλην φροντίδα.

Ἡ ἀνατροφὴ λοιπὸν αὐτὴ τῶν παιδῶν ἐν Ἀθήναις συνετέλεσεν ὅστε νὰ ἀναδειχθῶσιν ὅχι μόνον μεγάλοι καὶ ἀνδρεῖοι στρατηγοί, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας νὰ προοδεύσωσιν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος λαός.

Γύμνασμα — Ποῖος ἦτο δὲ οἱ Σόλων καὶ διατί ὀνομάσθη σοφὸς καὶ ποιητής; Τίνα ἀποτελέσματα ἔφερεν δὲ πρῶτος τεθεὶς νόμος ὑπὸ τοῦ Σόλωνος; Τί ἦτο τὸ ἀνώτατὸν δικαστήριον τῶν Ἀθηνῶν; Ποῖος είχε τὴν ἀνωτάτην ἔξουσίαν, εἰς τὰς Ἀθήνας;

Πῶς ἀνετρέφοντο οἱ παιδεῖς ἐν Ἀθήναις; Ποία ὑπῆρξεν ἐν γένει ἡ πρόοδος αὐτῶν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας;

ΣΟΛΩΝ ΚΑΙ ΚΡΟΙΣΟΣ

(Ο περὶ Σόλωνος καὶ Κροίσου θρύλος).

Ἀφοῦ δὲ Σόλων ἔθεσε τοὺς νόμους του ὥρκισε τοὺς Ἀθηναίους

‘Οπλῖται ἐν βαδίσματι.

νὰ φυλάξωσιν αὐτοὺς ἐπὶ δέκα ἔτη· κατόπιν δὲ διὰ νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσουν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀλλάξῃ πανένα ἐκ τῶν νόμων του ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ μετέβη εἰς ἔνας χώρας τῆς Μ. Ἀσίας ὁ Σόλων ἔφθασε καὶ εἰς τὰς Σάρδεις, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας, ὅπου ἐπεισέφθη τὸν βασιλέα αὐτῆς Κροῖσον, ὁ δοποῖος διὰ τὰ πολλά του πλούτη ἐθεώρει τὸν ἑαυτόν του ὡς τὸν εὑδαιμονέστατον τῶν ἀνθρώπων.

Ο Κροῖσος ἀφοῦ ὑπεδέχθη τὸν Σόλωνα, περὶ τοῦ δοποίου εἶχεν ἀκούσει ὅτι διὰ τὰς πολλάς του γνώσεις καὶ τὴν ἀπέραντον πολυμάθειάν του κατετάσσετο μεταξὺ τῶν ἐπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισε καλὸν νὰ ἐπιδείξῃ εἰς αὐτὸν τοὺς θησαυροὺς του καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ συγχρόνως ἂν ἐγνώριζεν ἄλλον ἀνθρώπου πλουσιότερον καὶ εὐτυχέστερον αὐτοῦ.

Ο Σόλων τότε χωρὶς νὰ κολακεύσῃ αὐτὸν εἶπε· «Τέλλον τὸν Ἀθηναῖον, ὃ βασιλεῦ. Ἐπιλαγεὶς ὁ Κροῖσος διὰ τοῦτο ἥρωτησε καὶ πάλιν αὐτόν· «Διατί κρίνεις τὸν Τέλλον εὑδαιμονέστερον;» Ο δὲ Σόλων ἀπεκρίθη· «Πρῶτον μέν, διότι ἐνῷ ὁ Τέλλος ἔη ἐις εὐτυχοῦσαν πόλιν ἔχων ἀρκετὴν περιουσίαν ἀπέκτησε τέκνα ἀγαθὰ καὶ καλά, ἐκ τῶν δοποίων πάλιν εἰδε νὰ γεννηθῶσι τέκνα καλὰ καὶ νὰ ζήσωσιν ὅλα· δεύτερον δέ, διότι ἀπέθανε λαμπρότατον θάνατον ὡς ἔξῆς· Μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ τῶν γειτόνων αὐτὸν Μεγαρέων ἐγένετο μάχη ἐν Ἐλευσῖνι, εἰς τὴν δοποίαν ὁ Τέλλος λαβὼν μέρος καὶ κατορθώσας νὰ τρέψῃ διὰ τῆς ἀνδρείας του τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν, ἀπέθανεν ἐνδοξότατα. Τοῦτον λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν μὲν χρήματα τοῦ δημοσίου ἐκεῖ ὅπου ἐπεσε καὶ τὸν ἐτίμησαν μεγάλως».

Ο Κροῖσος ἀκούσας μετὰ προσοχῆς ταῦτα ἥρωτησε πάλιν τὸν Σόλωνα, ποιὸν νομίζει δεύτερον μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἦτο αὐτὸς τοιοῦτος. Ἄλλο· ὁ Σόλων ἀπεκρίθη· «Τὸν *Κλέοβιν* καὶ τὸν *Βιτωνα*. Ἀμφότεροι οὗτοι κατήγορον ἔξι Ἀργους εἶχον ἐπαρκῆ περιουσίαν καὶ ἔσαν ἀνδρες μὲ μεγάλην σωματικὴν δύναμιν καὶ ἀνεδεικνύοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας πάντοτε νικηταί. Συνέβη δὲ μίαν ἡμέραν κατὰ τὴν δοποίαν ἐτελεῖτο πανήγυρις εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἡρας νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ κομισθῇ ἐφ ἀμάξης πυρομένης ὑπὸ βιων ἡ μήτηρ των, διότι ἦτο ἱέρεια

ἐν αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ βόες ἐβράδυναν νὰ ὁδηγηθῶσιν, οἱ δύο ἀδελφοὶ δὲν ἔχασαν καιρὸν ἐξεύχθησαν οἱ ἴδιοι εἰς τὴν ἄμαξαν καὶ ἔσυρον αὐτὴν τεσσαράκοντα πέντε στάδια καὶ οὕτως ἔφερον τὴν μητέρα αὐτῶν ἐγκαίρως εἰς τὸν ναόν.

Τοῦτο ἰδόντες οἱ Ἀργεῖοι περιεκύκλωσαν αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐμακάριζον διά τὴν ὁώμην τῶν, αἱ δὲ Ἀργεῖαι γυναικες τὴν μητέρα των, διότι εἶχε τοιαῦτα τέκνα. Ἡ μήτηρ των πλήρης χαρᾶς διὰ ταῦτα, ἐστάθη ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἡρας καὶ παρεκάλει καὶ ἤγκετο εἰς τὴν θεὰν νὰ δῶσῃ εἰς τὰ τέκνα της, τὰ ὅποια τὴν ἐτίμησαν τόσον πολύ, ὅτι εἶναι τὸ καλλίτερον πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον.

Οἱ νέοι δὲ οὗτοι, ἀφοῦ ἐθυσίασαν καὶ διεσκέδασαν, ἐκομιήθησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ δὲν ἔξυπνησαν πλέον. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ζωῆς των. Οἱ Ἀργεῖοι μετὰ ταῦτα εἰς ἐνδειξιν ὅτι ὑπῆρξαν οὗτοι ἄνδρες ἄριστοι κατεσκεύασαν τὰ ἀγάλματα αὐτῶν καὶ τὰ ἀφιέρωσαν εἰς τὸ μαντείον τῶν Δελφῶν.

Ἄκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ὀργίσθη τόσον πολὺ ὥστε εἶπεν· «Ω ἔνει Ἀθηναῖε, τόσον ἀναξίαν θεωρεῖς τὴν Ἱδικήν μου εὐδαιμονίαν ὥστε δὲν κρίνεις ἀξίαν νὰ παραβάλῃς ταύτην οὔτε μὲ τὴν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων;» Τότε ὁ Σόλων μὲ πολλὴν ἀταραξίαν ἔξηγγησεν εἰς αὐτὸν ὅτι κανεὶς ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ εἰς τὸν κόσμον εὐτυχῆς ἐνόσφερη, διότι ἡ τύχη εὐκόλως μεταβάλλεται καὶ τὸν σήμερον νομιζόμενον εὐτυχῆ αὔριον δύναται νὰ τὸν κάμῃ δυστυχέστατον. Εἰπὼν πρὸς αὐτὸν τὸ σοφὸν τοῦτο ὄντον, «μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε», δηλ. νὰ μὴ καλοτυχίζῃς κανένα πρὸ τοῦ θανάτου του.

Τοιουτορόπως ὁ Κροῖσος ἀπεκωδίσθη ἀπὸ τὸν Σόλωνα μὲ πολλὴν δυσαρέσκειαν, δὲν πιστήθεν ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ὁ Κροῖσος ἐνόρθωσεν πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ σοφὸς Ἀθηναῖος μὲ τοὺς λόγους τοὺς διοίους εἶχεν εἰπεῖ εἰς αὐτὸν.

Ἀφοῦ ἀνεκώρθησεν ἐκ Λαδίας ὁ Σόλων, εἰς τὸν Κροῖσον συνέβησαν δυστυχήματα πρῶτον οἰκογενειακά. Δηλ. ἐνῷ εἶχε δύο υἱοὺς τὸν μὲν ἔνα ἐκ γενετῆς κωφόν, τὸν δὲ ἄλλον καθ' ὅλα καλόν, συνέβη δικαλός του υἱὸς νὰ φονευθῇ κατὰ τὸ κυνήγιον.

«Υστερὸν δὲ πάλιν ἀπὸ δύλιγα ἔτη ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Κῦρος

άφου ἐνίκησεν αὐτὸν καὶ τὸν συνέλαβε ζῶντα τὸν κατεδίκασε νὰ καὶ ἐπὶ τῆς πυρᾶς ζωντανός. "Οταν δὲ ἦνανθαν τὸ πῦρ καὶ ἤρχισαν αἱ φλόγες νὰ περιζώνουν τὸν Κροῖσον, τότε ἐνεθυμήθη τοὺς σοφοὺς λόγους τοῦ Σόλωνος καὶ ἤρχισε νὰ φωνάζῃ δυνατά· «**Σόλων! Σόλων!**
Σόλων!»

"Οταν ὁ Κῦρος ἔμαθε τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὅποιαν ἐφώναζεν ὁ Κροῖσος, ἐφοβήθη μήπως πάθη καὶ αὐτὸς μίαν ἡμέραν τὰ ἔδια καὶ ἐχάρισεν εἰς τὸν Κροῖσον τὴν ζωὴν. Τὸν ἐπῆρε μαζί του καὶ ἔκτοτε τὸν ἐτίμα ως φίλον του. Του ουτορόπως οἱ σοφοὶ λόγοι τοῦ Σόλωνος ἔσωσαν ἀπὸ τὸν θάνατον τὸν πλουσιώτατον καὶ ἑπερήφανον, τώρα δὲ δυστυχῇ βασιλέα Κροῖσον.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὁ ὅποιος ἐνῷ ἐξηρολούθει νὰ περιοδεύῃ εἰς τὰ ἔνεα μέρη, ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἑλληνικωτάτην νῆσον Κύπρον.

ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΙΟΙ ΤΟΥ

"Αφοῦ ὁ Σόλων ἔθηκε τοὺς νόμους του, ἀπεμακρύνθη τῆς πατρίδος του καὶ ὢρκισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ φυλάξωσιν αὐτοὺς ἐπὶ δέκα ἔτη. "Αλλ." ὁ Πεισίστρατος ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ φίλαιρχος, κατώρθωσεν ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του μὲ διαφόρους τρόπους νὰ περδίσῃ τὴν συμπάθειαν τοῦ λαοῦ ως ἔξης.

"Ημέραν τινὰ ἐφάνη εἰς τὴν ἀγορὰν αἵματωμένος ὅλος ἐξ ἐλαιφρῶν πληγῶν καὶ ἐφώναζεν ὅτι οἱ ἔχθροι τοῦ λαοῦ καὶ αὐτοῦ ἥμέλησαν νὰ τὸν φονεύσωσιν. "Ο λαὸς ἐπίστευσεν εἰς τοὺς λόγους του καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν σωματοφύλακας πρὸς φύλαξίν του.

Διὰ τῆς βοηθείας δὲ αὐτῶν καὶ ἄλλων φίλων του κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηνῶν δηλ. μονάρχης ἀπόλυτος (540 π. Χ.).

"Αφοῦ ὁ Πεισίστρατος κατώρθωσε τοῦτο ἐκυβέρνησε τὴν πόλιν ἡπίως καὶ διετήρησε τοὺς περισσοτέρους νόμους τοῦ Σόλωνος, ἐπροστάτευσε δὲ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. "Εκτισε μνημεῖά τινα πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, συνέστησε τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ἐλλάδι, κατήρτισε πλήρη συλλογὴν τῶν ποιημάτων τοῦ μεγά-

λου ποιητοῦ τῆς Ἑλλάδος Ὁμέρου καὶ ὀρισε νὰ ἀναγινώσκωνται ταῦτα δημοσίᾳ τὴν μεγάλην ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων, ἅτινα ἐτελοῦντο κατὰ πενταετίαν ἐν Ἀθήναις.

‘Ο Πεισίστρατος ἥρχισε καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός, τοῦ ὅποίου τὰ ἔρείπια σώζωνται μέχρι σήμερον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισίστρατού τὸν διεδέχθησαν οἱ δύο γένοι τοῦ Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος. Κατ’ ἀρχὰς καὶ αὐτοὶ ἐκυβέρνησαν καλῶς ὡς ὁ πάτηρ των, ἀλλὰ μετά τινα ἔτη δύο φύλοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἔχοντες ἀφορμὰς δυσαρεσκείας ἐναντίον αὐτῶν συνώμοσαν μετ’ ἄλλων ἔχθρων νὰ φονεύσωσιν αὐτοὺς, κατώρθωσαν ὅμως νὰ φονεύσωσι μόνον τὸν Ἰππαρχον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἀπὸ τότε ὁ Ἰππίας κατέστη τύραννος σκληρὸς καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς ἐπισήμους Ἀθηναίους.

Οἱ Ἀθηναῖοι μὴ ὑποφέροντες τὴν τυραννίαν τοῦ Ἰππίου προσεκάλεσαν τοὺς Ἀλκμεωνίδας, τοὺς ὅποίους εἶχον ἐξορίσει οἱ Πεισίστρατίδαι. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι λοιπὸν βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν εἰσῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἤναγκασαν τὸν Ἰππίαν νὰ φύγῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ασίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας.

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΠΟΙΚΙΑΙ

Αἵτια τῆς γενέσεως τῶν ἀποικιῶν εἶναι πρῶτον ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων ἡ καλουμένη καὶ ἄλλως κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, δηλ. ἡ ἐπιστροφὴ αὐτῶν εἰς τὴν πατρίδα των. Λαοί τινες ὅρεινοι καὶ πολεμικοὶ ἐνωθέντες ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἡρακλειδῶν ἔξεκίνησαν ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη, δηλ. τὰ πέραν τῆς Πινδού καὶ τοῦ Ὁλύμπου, καὶ κατέβησαν πρὸς τὰ νότια μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Δευτέρᾳ αἵτια εἶναι ὅτι οἱ Θεσσαλοὶ ἐλθόντες ἐκ τῆς Ἡπείρου εἰσέβαλον καὶ κατέκτησαν τὴν πλουσίαν χώραν τῆς Θεσσαλίας ἐκδιώξαντες ἐκεῖθεν τοῦ κατοίκους αὐτῆς.

Πάντα ταῦτα ἐπέφερον τὴν μετανάστευσιν καὶ ἐκτόπισιν τῶν νοτίων φυλῶν καὶ τοιουτοτρόπως ὅλη ἡ μεσημβρινὴ Ἑλλὰς ἥως εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐγένετο θέατρον πολέμων καὶ μεγάλων καταστροφῶν.

Τοιουτοτρόπως οἱ ἐκ βορρᾶ καταβάντες δρεινοὶ καὶ πολεμικοὶ οὐ-

ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΕΝ Μ. ΑΣΙΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

τοι λαοὶ καὶ διλιγώτερον προωδευμένοι εἰς τὸν πολιτισμὸν ἢ ὑπεδούλων τοὺς κατοίκους τῶν νοτίων μερῶν ἢ ἔξηνάγκαζον αὐτοὺς νὰ φεύγωσιν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς *Μικρᾶς Ασίας*.

Καὶ ἄλλη ἀκόμη αἰτία ὑπῆρξεν ἡ ἔξης· ἐπειδὴ μὲ τὸν καιρὸν ἐπλή-

θύνθησαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ δὲν τοὺς ἔγώρει ἡ κυρίως Ἑλλὰς καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ ἔξ αὐτῶν ἥθελον νὰ ταξιδεύσωσιν εἰς ἄλλους τόπους διὰ νὰ εῦρωσι καλλιτέραν τύχην, δηλ. χάριν τοῦ ἐμπορίου διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἀγροὺς πρὸς γεωργίαν, ἔφευγον καὶ ἐπήγαινον εἰς ἄλλα μέρη καὶ ἔκτιζον νέας ἑλληνικάς πόλεις.

Ἄποικοι καὶ ἀποικίαι.—“Οσοι Ἕλληνες ἀνεγώρουν ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ ἐπήγαινον εἰς ἄλλα μέρη, εἰς τὰ δόποια ἔκτιζον νέας ἑλληνικάς πόλεις, αὗτοὶ ἐλέγοντο **ἀποικοι**, αἱ δὲ πόλεις των ἐλέγοντο **ἀποικίαι**.

Αἱ κυριώτεραι ἀποικίαι.—Κατὰ πρῶτον ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἔκτισθησαν εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἰς τὰς νήσους **Λέσβον** (Μυτιλήνην), **Τένεδον** κλπ. οἱ ἀποικοι οὐτοὶ προσήρχοντο ἐκ Θεσσαλίας καὶ ἐκ τῆς φυλῆς τῶν **Αἰολέων**. Ὁλίγον δὲ νοτιώτερον ἀπὸ αὐτοὺς καὶ εἰς τὰς ἀπέναντι τῆς παραλίας νήσους **Χλον**, **Σάμον** καὶ τὰς Κυκλαδας ἔκτισαν ἀποικίας οἱ **Ιωνες** προελθόντες ἐκ τῆς **Ἀττικῆς** καὶ τῆς νήσου **Εὐβοίας**.

Ἀκόμη δὲ νοτιώτερον καὶ εἰς τὰς νήσους **Ρόδον**, **Κῶν** καὶ λοιπὰς καθὼς καὶ εἰς τὴν Κρήτην κατώκησαν **Δωριεῖς**. Εἰς δὲ τὴν μεμακρυσμένην νῆσον Κύπρον μετέβησαν οἱ ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Δωριέων παλαιοὶ κάτοικοι τῆς Πελοποννήσου, ἐκεῖνοι οἱ δόποι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἴστορίαν λέγονται **Αχαιοί**.

Ἐλληνικὴ ἀποικία ἦτο καὶ ἡ **Κωνσταντινούπολις**, ἡ δόποια πρὶν ἐλέγετο **Βυζάντιον**, διότι ὡς ἐμάθομεν τὴν ἔκτισεν ὁ ἀπὸ τὰ Μέγαρα Ἕλλην **Βύζας** καὶ αἱ πόλεις **Σμύρνη**, **Θεσσαλονίκη** καθὼς καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις καὶ νῆσοι εἰς διάφορα μέρη τοῦ κόσμου.

Ἀπὸ τοὺς χρόνους ἐκείνους διεκρίθησαν τρεῖς φυλαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ **Αἰολικὴ**, ἡ **Ιωνικὴ** καὶ ἡ **Δωρικὴ** ἐκάστη μὲ τὴν ἴδικήν της διάλεκτον.

Πολλαὶ χιλιάδες Ἕλλήνων κατὰ τὸν χρόνον ἐκείνους ἔξεχύθησαν εἰς τὴν νοτίαν **Ιταλίαν** καὶ τὴν μεγάλην νῆσον **Σικελίαν** ἔνθα ἔκτισαν μεγάλας πόλεις, αἱ δόποιαι δὲν ἐβράδυνον νὰ γίνωσι πλουσιώταται καὶ εὐτυχέσταται καὶ αἱ δόποιαι ὀνομάζοντο **Μεγάλην Ἑλλάς**.

Πολλοὶ ἀκόμη Ἑλληνες ἐπροχώρησαν ἔως εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας· ἄλλοι πάλιν μετέβησαν εἰς τὰ βιορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀφρικῆς.

”Ἄλλοι εἰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας (Χαλκιδικῆς) καὶ Θράκης καὶ πολλοὶ ἀκόμη κατέψησαν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, Βόσπορον καὶ τὰ παράλια τῆς Μαύρης Θαλάσσης (Εὔξείνου πόντου).

Τόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιχειρηματικότης τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, ὥστε ἐν διαστήματι δύο περίπου αἰώνων νὰ ἐξαπλωθῇ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς χώρας ὅπου ἀναφέραμεν ἀνώτερο.

Ξένοι ἄποικοι.—Οπως ἀπὸ τὴν πυρίως Ἑλλάδα πολλοὶ Ἑλληνες μετέβησαν εἰς ἄλλα μέρη τοιουτορόπως καὶ ἀπὸ ἄλλους τόπους ἥλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διάφοροι ξένοι. Τοιοῦτοι ἦσαν **δ** Κένρωψ, **δ** Δαναός, **δ** Κάδμος, **δ** Πέλοψ καὶ ἄλλοι. Οἱ μέτοικοι οὗτοι ὠνομάζοντο **ἄποικοι**, διότι ἥρχοντο καὶ ἔμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ μακρινοὺς τόπους.

Γύμνασμα.—Ποῖα ἦσαν τὰ αἴτια τῆς γενέσεως τῶν ἀποικιῶν; Εἰς ποιας χώρας οἱ Ἑλληνες ἔκτισαν τὰς πρώτας ἀποικίας των; Καὶ πῶς ἐπεξειδήσαν κατόπιν καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας; Ποῖοι ἐλέγοντο ἀποικοι καὶ ποῖαι ἀποικίαι; Ὄνομάσατε μερικός ἀρχαίας ἐλληνικᾶς ἀποικίας. Εἰς πόσας φυλὰς διεκρίθησαν αἱ ἐλληνικαὶ ἀποικίαι; Ποῖοι ξένοι ἄποικοι ἥλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα;

Ο ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΚΑΙ Η ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ

(490 π. X.)

Ο Μιλτιάδης ὁ μέγας στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων εἶχεν ἐκλεγῆν ἡγεμὸν τῆς Θράκης. Ἐνῷ δὲ εὑρίσκετο εἰς τὴν Θράκην ὁ Μιλτιάδης ἡναγκάσθη νὰ συμμάχήσῃ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Δαρείου, ὁ ὃποῖος εἶχεν ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Σκυθῶν, ἥκολούθησε δὲ μὲ τὰ πλοῖα του τὸν Περσικὸν στόλον.

Εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὁ Μιλτιάδης διετάχθη μετὰ τοῦ στρατοῦ νὰ φυλάττῃ τὴν γέφυραν, ἡ ὃποια εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ποταμοῦ. Θέλων δὲ νὰ ὀφελήσῃ τὴν πατρίδα του καὶ βλέπων ὅτι ἀνενίκων οἱ Πέρσαι, καὶ ἡ πατρίς του καθὼς καὶ αἱ ἐλληνικαὶ ἀποι-

κίαι θὰ παρεβλάπτοντο ἔνεκα τῆς μεγάλης καὶ Ἰσχυρᾶς δυνάμεως τῶν Περσῶν, ἐσκέφθη νὰ ἀφήσῃ νὰ καταστραφῇ ὁ Περσικὸς στρατὸς ὑπὸ τῶν Σκυθῶν καὶ τῆς πείνης, συνεβούλευσε δὲ πρὸς τοῦτο τοὺς Ἱωνας νὰ διαλύσωσι τὴν γέφυραν καὶ νὰ ἐλευθερώθωσι καὶ αὐτοῖς. Ἀλλ᾽ ἡ συμβουλὴ του δυστυχῶς ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ μυσαροῦ τυράννου⁽¹⁾ τῆς Μιλήτου Ἱστιαίου, δστις ἐπρόδωκεν εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον τὸ σχέδιον τοῦ Μιλτιάδου. Βλέπων λοιπὸν ὁ Μιλτιάδης ὅτι δὲν ἦτο ἀσφαλῆς εἰς τὴν Θράκην καὶ φοβηθεὶς μὴ φονευθῆ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἥλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

‘Ο Μιλτιάδης

Ἐπανάστασις τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ ταῦτα ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Περσῶν αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, αἵτινες εὑρίσκοντο εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἤσαν ὑποτεταγμέναι εἰς αὐτούς· ἀρχηγὸς δὲ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἦτο ὁ Ἀρισταγόρας, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ὁ δοποῖος ἐξήτησε βοήθειαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους.

Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν ἡ ἐπανάστασις ἐπέτυχε καὶ οἱ Ἑλληνες ἔκαυσαν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Δυστίας, τὰς Σάρδεις.

Ο Δαρεῖος δῆμος μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀγῶνας κατέβαλε τὴν ἐπανάστασιν καὶ κατέστρεψε τὴν Μιλητὸν καὶ τὴν Ἱωνίαν. Ὡρίσθη δὲ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἕρετοιεῖς, οἵτινες εἶχον βοη-

(1) Τύραννος ἦ σατράπης ἐλέγετο ὁ διοικόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ ὁ δοποῖος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ συναθροίζῃ τοὺς φέροντας καὶ νὰ ἀποστέλλῃ τούτους εἰς τὸν βασιλέα.

θήσει τοὺς Ἰωνας. Ἐστειλε λοιπὸν τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ πολὺν στρατὸν καὶ πλοῖα νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Ἑλληνας.

Ἄλλ' ὅτε οὕτος ἔπλεε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀθω ἔπαθε φοβερὸν ναυάγιον, διότι τρικυμία μεγάλη πατέστρεψε τὰ πλοῖά του, ὁ δὲ στρατός του ὅστις ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς παραλίας κατεστράφη ὑπὸ τῶν Θρακῶν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μαρδόνιος ἔπληγώθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ ἔπανέλθῃ ἄπρακτος καὶ κατεντροπιασμένος εἰς τὴν Περσίαν.

Συμπέρασμα.—Πάντοτε πρέπει νὰ βοηθῶμεν τοὺς πάσχοντας ὀδελφούς μας.

Γύμνασμα.—Ποιοι ἐν τῇ ἐλλην. ίστορίᾳ ὀνομάζονται Περσικοὶ πόλεμοι; Τί ἡσαν οἱ Πέρσαι; Πῶς ἐλέγοντο αἱ ἐλλην. ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας; Πάντοτε αὐταὶ ἡσαν ἐλεύθεραι; Πῶς ὠνομάζοντο οἱ διοικηταὶ τοὺς ὅποιους διώριζον οἱ Πέρσαι εἰς αὐτάς; Τίς ἦτο καὶ τί ἔκαμεν ὁ Ἰστιαῖος; Ποία λέγεται Ἰωνικὴ ἐπανάστασις; Ποία ὑπῆρξεν ἡ αἰτία τῶν Περσικῶν πολέμων; Ποιον ἔστειλε κατὰ πρῶτον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ὁ Δαρεῖος καὶ τί ἔπραξεν οὕτος;

Νέα ἐνστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Καταστροφὴ τῆς Ἐρετρίας.

Ἄλλ' ὁ Δαρεῖος δὲν ἐγκατέλειπε τὰ σχέδιά του κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἡτοίμασε νέον στρατὸν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ὑπὸ τὰς διαταγὰς δὲ δύο μεγάλων στρατηγῶν, τοῦ Δάτιδος καὶ τοῦ Ἀρταφέρονος, ἔξαπέστειλεν αὐτὸν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος.

Ολος ὁ στόλος ἀπετελεῖτο ἐξ ἔξακοσίων πολεμικῶν πλοιῶν (τριήρων), διὰ νὰ ἀποφύγῃ δὲ τὸν κίνδυνον τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀθω, ἔπλευσε διὰ μέσου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

Οἱ Πέρσαι περιπλέοντες τὰς νήσους, ἐκνύριευσαν τὴν Νάξον καὶ ἐκαυσαν τοὺς ναούς της καὶ τὰς οἰκίας αὐτῆς, ἥγιμαλώτισαν δὲ καὶ τοὺς κατοίκους. Μόνον τὴν Ἱερὰν νῆσον τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ θεοῦ τοῦ φωτός, **Δῆλον**, δὲν ἤγγισαν οἱ Πέρσαι, διότι ἐλάτρευον τὸ φῶς ὃς μέγιστον θεόν. Οἱ Περσικὸς στόλος κατὰ πρῶτον ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἐρέτριαν· οἱ δὲ Ἐρετριεῖς ἀντέστησαν γενναίως ἐπὶ ἐξ δλοκλήρους ἥμέρας εἰς τὰς ὁρμητικὰς ἐφόδους τῶν Περσῶν.

Ἄλλὰ κατόπιν δύο αἰσχροὶ Ἐρετριεῖς παρέδιωκαν τὴν πόλιν διὰ

προδοσίας εἰς τοὺς βαρβάρους, οἱ διοῖοι ἔκανσαν τοὺς ναούς της καὶ τὰς οἰκίας, ὥγμαλώτισαν δὲ τοὺς κατοίκους καὶ κατέσκαψαν τὴν πόλιν ἐκ θεμελίων.

Ἐκεῖθεν οἱ Πέρσαι ἐπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος κατὰ συμβουλὴν τοῦ ἀθλίου Ἱππίου ὁ διοῖος ὡδῆγει αὐτούς.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν κρίσιμην ταύτην περίστασιν ἔζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλ᾽ οὗτοι δὲν ἔστειλαν ἐγκαίρως τοιαύτην· μόνον δὲ χῆλοι **Πλαταιεῖς** ἐδείχμησαν προθυμότατοι εἰς τὴν πρόσκλησιν καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὸν ἄγωνα.

Η ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ

(490 π. Χ.)

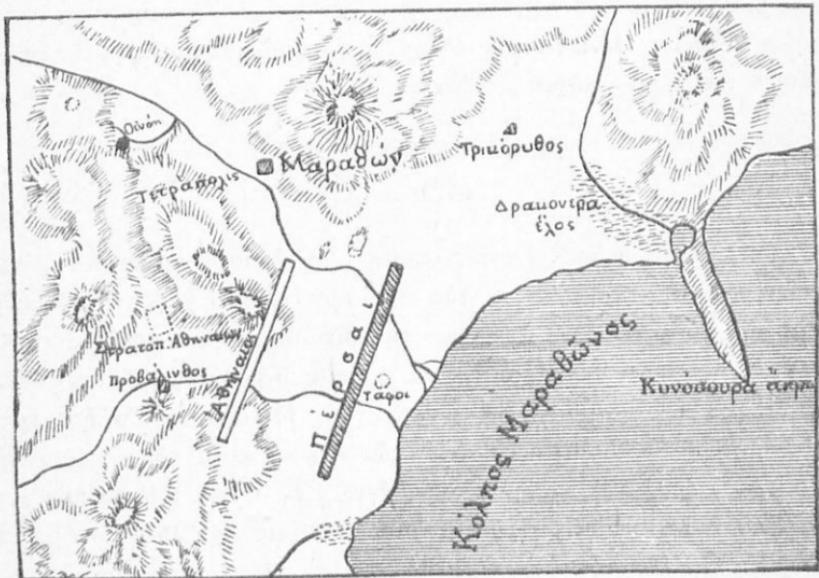
Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ἔχοντες σταθερὰν ἀπόφασιν καὶ μόνοι νὰ ἀντιστῶσι μέχρι τελευταίας πνοῆς των κατὰ τῶν Περσῶν χάριν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των, ἀνέμηκαν τὴν διεύθυνσιν τοῦ πολέμου εἰς 10 στρατηγούς, διότι καὶ εἰς δέκα φυλὰς ἦσαν διηρημένοι, ἔκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν εἶχε τὴν ἀρχηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης ὁ διοῖος ὑπερεῖχε πολὺ τῶν ἄλλων κατὰ τὸν νοῦν καὶ ἦτο ἔμπειρος εἰς τὴν πολεμικὴν τέχνην, ἐγνώριζε δὲ καὶ τὸν τρόπον κατὰ τὸν διοῖον ἐπολέμουν οἱ Πέρσαι, διότι πολλάκις εἶχε πολεμήσει μὲ αὐτοὺς εἰς τὴν Θράκην.

“Οτε δὲ ἤλθεν ἡ ἡμέρα τοῦ Ἀριστείδου, οὗτος, γνωρίζων τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Μιλτιάδου, παρεχώρησε τὴν ἀρχηγίαν εἰς αὐτόν. Τὸ παράδειγμα δὲ αὐτοῦ ἦκολονύθησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ καὶ οὕτως ἀνετέθη ἡ γενικὴ ἀρχηγία εἰς τὸν Μιλτιάδην. Προτοῦ ὅμως ἀρχίσῃ ἡ μάχη, συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον καὶ αἱ γνῶμαι τῶν δέκα στρατηγῶν εὑρέθησαν διηρημέναι, διότι ὁ Μιλτιάδης καὶ τέσσαρες ἐκ τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἐπέμενον νὰ ἀρχίσωσιν ἀμέσως τὴν μάχην, οἱ δὲ ἄλλοι πέντε ἐλεγον νὰ ἀναβάλωσιν αὐτὴν ἔως ὅτου ἔλθωσι καὶ ἄλλαι βοήθειαι.

“Αλλ᾽ ὁ Μιλτιάδης ἔλθὼν πρὸς τὸν Καλλίμαχον, τὸν πρόεδρον τοῦ πολεμικοῦ συμβουλίου, λέγει πρὸς αὐτόν· Ἀπὸ σέ, ὁ Καλλίμαχε,

έξαρταται τώρα ή νὰ ἔλευθερώσῃς τὰς Ἀθήνας ή νὰ ὑποδουλώσῃς αὐτάς· ἀν προτιμήσῃς τὴν γνώμην τῶν ἄλλων, ή πατρὶς θὰ καταστραφῇ. Ο Καλλίμαχος ἐπείσθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μιλτιάδου καὶ ὑπερίσχυσεν ή γνώμη αὐτοῦ.

Τοιουτορόπως λοιπὸν ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς συγκείμενος ἐκ 10,000 ἀνδρῶν, εἰς τοὺς δόποίους προσετέθησαν κατόπιν καὶ 1000 Πλαταιεῖς ἀνεγώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἡλθεν εἰς Μαραθῶνα καὶ ἐστρα-

Η ΕΝ ΜΑΡΑΘΩΝΙ ΜΑΧΗ

τοπέδευσεν ἀπέναντι τῶν Περσῶν· καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπετέλουν τὴν δεξιὰν πτέρυγα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Καλλίμαχον, οἱ δὲ Πλαταιεῖς ἀπετέλουν τὴν ἀριστεράν, τὸ δὲ κέντρον ὡδήγουν ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.

Πρῶτος ὁ Μιλτιάδης, μὴ περιμένων νὰ ἐπιτεθῶσιν οἱ βάρβαροι ὥρμησεν ἐναντίον αὐτῶν, οἱ δὲ Πέρσαι βλέποντες τοὺς Ἀθηναίους ἐπιτεθεμένους, ἔξελαβον αὐτοὺς ὡς παράφρονας καὶ ἐπίστευον ὅτι ἥθελον καταστραφῆν. Συνέβη λοιπὸν φοβερὰ καὶ λυσσώδης μάχη κατὰ τὴν δόποίαν καὶ τὰ δύο μέρη ἐπολέμησαν γενναίως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν

εἰς τὸ κέντρον ἐνίκων οἱ Πέρσαι, κατὰ τὰς πτέρυγας ὅμως ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς, οἱ δποῖοι ἀμα ἐνωθέντες ἐκύκλωσαν τοὺς βαρβάρους καὶ ἡγάκασαν αὐτοὺς νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν πρὸς τὰ πλοιά των. Ἐκεὶ ἔπεσεν ἐνδόξως ὁ γενναῖος πολέμαρχος Καλλίμαχος καὶ ὁ Στησίλαος, εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν.

Ἡρωικώτατον δὲ θάνατον ὑπέστη καὶ ὁ Κυναίγειρος, ὃστις ἦτο ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου. Οὗτος ἀρπάσας διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς του πλοιὸν ἐχθρικὸν φεῦγον, προσεπάθει νὰ τὸ ιρατήσῃ, ἀλλ᾽ οἱ Πέρσαι ἀπέκοψαν τὴν χειρά του διὰ τοῦ πελέκεως. Ἀπειροὶ ἦσαν οἱ θησαυροὶ καὶ αἱ ἀποσκευαὶ καὶ ἐν γένει τὰ λάφυρα τὰ εὑρεθέντα εἰς τὸ κυριευθὲν στρατόπεδον τῶν Περσῶν.

Οἱ Μιλτιάδης ἐτιμήθη μεγάλως ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μνημεῖον ἐκ μαρμάρου καὶ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν ἐχθρικῶν ἀδριάντα. Ἐζωγράφησαν δὲ καὶ περίφημον εἰκόνα τῆς ἐν Μαραθώνι μάχης, εἰς τὴν δοπίαν διεκρίνετο ὁ Μιλτιάδης προτρέπων τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν μάχην. Κατόπιν ὁ Μιλτιάδης θέλων νὰ ὀφελήσῃ τὴν πατρίδα του, ἔλαβεν ἐβδομήκοντα πλοῖα καὶ χρήματα καὶ στρατὸν καὶ μετέβη νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου Πάρου διὰ τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν εἰς τὸν Πέρσας. Ἐνῷ δὲ ὁ Μιλτιάδης ἐπολιόρκει τὴν Πάρον ἐπληγώθη κατά τινα ἔφοδον εἰς τὸν μηρὸν βαρέως καὶ ἡγακάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπρακτος. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, λίαν ἀγνώμονες δειχθέντες ἐπίστευσαν εἰς τὰς συκοφαντίας τῶν ἀντιπάλων του, οἵτινες κατηγόρησαν αὐτὸν ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ κατεδίκασαν εἰς πρόστιμον πεντήκοντα ταλάντων⁽¹⁾, δηλαδὴ εἰς ὅλα τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ τὸν ἔρωταν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἐκεὶ ἀπέθανεν. Οὐνός του ὅμως Κίμων κατόπιν ἐπλήρωσε τὸ πρόστιμον καὶ οὕτως ἐπειράπη εἰς αὐτὸν νὰ θάψῃ τὸν νεκρὸν τοῦ ἐνδόξου πατρός του.

Συγχρόασμα.—Πρέπει πάντοτε νὰ ἀναγνωρίζωμεν καὶ νὰ ἐκτιμῶμεν τὴν ἄξιαν τοῦ ἄλλου (ὅπως ἔπραξεν ὁ Ἀριστείδης διακρίνας τὴν μεγάλην στρατηγικὴν ἴκανότητα τοῦ Μιλτιάδου).

Τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην πρέπει νὰ ἀποδίδωμεν εἰς τοὺς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας τῆς πατρίδος μας.

(1) Ἐκαστον ταλάντων ἐστοιχίζεν 6,000 δραχμῶν.

Γύμνασμα.—Ποίους ἔστειλεν ὁ Δαρεῖος τὴν δευτέραν φοράν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲν πόσον στρατόν; Εἰς ποῖον μέρος ἔστρατοπέδευσαν οἱ Πέρσαι; Ποῖοι ἔβοήθησαν τοὺς Ἀθηναίους αὐτὴν τὴν φοράν; Ποία εἶναι ἡ ἐν Μαραθῶν μάχῃ καὶ πότε ἔγινεν αὕτη; Ποῖος ἦτο στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν μάχην ταῦτην; Ποῖον ἦτο τὸ τέλος τοῦ Μιλιτάδου;

Ο ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙΣ ΜΑΧΗ

(480 π. Χ.)

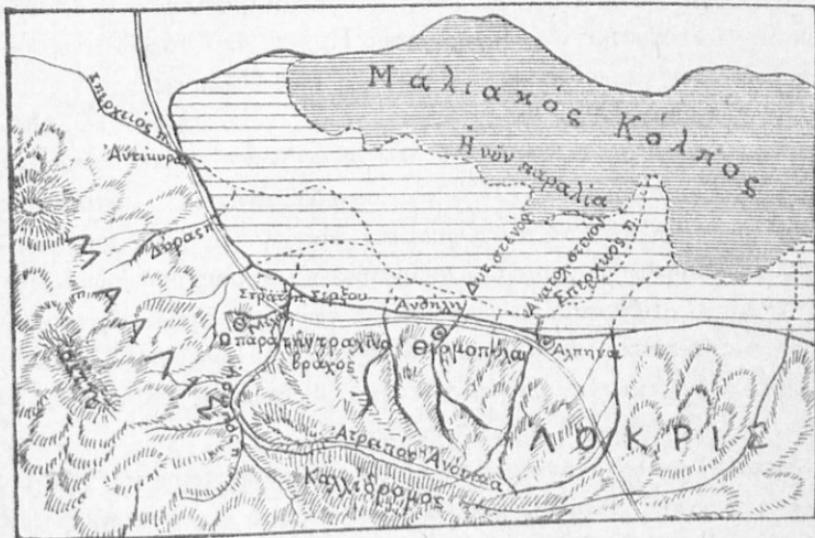
“Οτε ἔμαθεν ὁ Δαρεῖος τὴν ἐν Μαραθῶν ἤτταν τοῦ στρατοῦ του ὀργίσθη πολὺ ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἥρχισε νὰ ἑτοιμάζῃ στρατὸν διὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ᾽ ἐνῷ κατεγίνετο εἰς τὰς προπαρασκευάς, ἀπέθανε καὶ διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον ὁ νίος του Ξέρξης. Οὗτος ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τοῦ πατρός του καὶ ἡτοίμασε νέον στρατὸν καὶ στόλον διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν. Συνέκειτο δὲ ὁ μὲν στρατὸς τῆς ἔηρᾶς ἐξ 1,700,000 πεζῶν, 80,000 ἵππων καὶ ἐκ 1,200 πλοίων. Ὁ στρατὸς οὗτος διῆλθεν ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν γεφυρῶν, αἵτινες εἶχον κατασκευασθῆ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἐπήρχετο διὰ τῆς Θράκης, ὃ δὲ στόλος παρέπλεε τὴν παραλίαν.

‘Αφοῦ ὁ Ξέρξης ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν οἱ Ἑλληνες ἡτοιμάζοντο νὰ ἀποκρούσωσιν αὐτὸν, πρὸς τοῦτο δὲ ἔστειλαν στρατὸν εἰς τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας, ἀλλὰ βλέποντες ὅτι ἀδίκως θὰ κατεστρέφοντο ὑπὸ τοῦ πλήθους τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ, ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἤλθον εἰς τὸν Ισθμὸν τῆς Κορίνθου.

Ἐκεῖ συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον εἰς τὸ ὅποιον ἀπεφασίσθη νὰ ἐμποδίσωσιν οἱ Ἑλληνες τὴν δίοδον τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν, διότι ἦτο ἡ μόνη εἴσοδος διὰ τῆς ὁποίας ἥδυνατο ὁ Ξέρξης νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὄνομάσθησαν δὲ Θερμοπύλαι, διότι εἰς τὸ μέσον εὑρίσκοντο θερμαὶ πηγαί, καὶ μερικὰ μέρη ἦσαν τόσον στενά, ὥστε μόλις μία ἄμαξα ἥδυνατο νὰ διέλθῃ τότε.

‘Ο Ξέρξης, πρὶν ἔλθῃ ἀκόμη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔστειλε κήρυκας εἰς διαφόρους ἔλληνικὰς πόλεις διὰ νὰ ξητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, δηλητημεῖα ὑποταγῆς. Πολλαὶ λοιπὸν πόλεις φοβούμεναι τὸν Ξέρξην ὑπε-

τάγησαν. Ἡ Σπάρτη ὅμως μετὰ τῶν Πελοποννησίων καὶ αἱ Ἀθῆναι μετὰ τῶν Θεσπιέων καὶ Πλαταιέων ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν ἀψηφοῦσαι τὸν κίνδυνον. Ὁ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων συγκείμενος ἦξ 7,200 ἄνδρῶν, ἐκ τῶν δποίων 300 ἦσαν Σπαρτιᾶται ἵπτὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λεωνίδου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἥλθε καὶ κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν.

Η ΕΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙΣ ΜΑΧΗ

‘Ο Ξέρξης φθάσας ἐκεῖ ἔστειλεν ἵππεις διὰ νὰ κατασκοπεύσωσι τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ μάθωσι πόσαι ἦσαν αἱ δυνάμεις αὐτῶν. Ἐπιστρέψαντες μετ’ ὀλίγον οἱ ἵππεις ἀνήγγειλαν εἰς αὐτὸν, ὅτι αἱ δυνάμεις τῶν ἦσαν ὀλίγαι καὶ ὅτι εἶδον αὐτοὺς νὰ κτενίζωσι τὴν κόμην τῶν καὶ νὰ γυμνάζωνται. Ἀκούσας δὲ Ξέρξης, ὅτι ἦσαν τόσον ὀλίγοι, παρήγγειλεν εἰς τὸν Λεωνίδαν νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, ἀλλ᾽ δὲ Λεωνίδας ἀπήντησε λακωνικῶς (μὲ δίλιγας λέξεις). **Μολὼν λαβὲ** (ἔλα νὰ τὰ πάρης).

‘Ακούσας τὴν περιφρονητικὴν ταύτην ἀπάντησιν ὁ βασιλεὺς ὀργίσθη καὶ ἔστειλε πρὸς τὸν Λεωνίδαν τοὺς Μῆδους καὶ διέταξεν αὐτοὺς νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν ζῶντα. Ἐλθόντες δὲ οἱ Μῆδοι ἐπέπεσον κατὰ

τῶν Ἐλλήνων, ἀλλ' ἔπαθον μεγάλην καταστροφὴν καὶ ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι. Τότε ὁ Ξέρξης ἡναγκάσθη νὰ στείλῃ τὸ σῶμα τῶν λεγομένων **ἀθανάτων**, τὸ ὅποιον ἀπετέλει τὴν σωματοφυλακήν του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὑπέστη τὴν τύχην τῶν Μήδων.

Ἐνῷ δὲ ὁ Ξέρξης εὑρίσκετο εἰς ἀμηχανίαν μὴ γνωρίζων τί νὰ πράξῃ, αἴφνης παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν **Τραχίνιος** τις προδότης, **Ἐφιάλτης** καλούμενος, καὶ προτείνει εἰς τὸν βασιλέα ἀντὶ μεγάλης ἀμοιβῆς, ὅτι δύναται νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Πέρσας ἀπὸ στενοῦ τινος μέρους τοῦ ὄρους καὶ οὕτω νὰ περικυρώσῃ τοὺς Ἐλληνας.

Ο Λεωνίδας μαθὼν ὅτι πινδυνεύει νὰ περικυρώσῃ ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ διὰ νὰ μὴ θυσιασθῶσιν ὅλοι οἱ μετ' αὐτοῦ ἄνδρες ἀνωφελῶς ἀλλὰ νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἀλλην τῆς πατρίδος ἀνάγκην, διέτοξε τοὺς μὲν ἄλλους Ἐλληνας νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἔμεινε δὲ αὐτὸς μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας, διότι δὲν ἐπετρέπετο εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν νόμων τῆς Σπάρτης νὰ ἐγκαταλίπωσι τὰς θέσεις των, τὰς ὅποιας εἶχεν ἐμπιστευθῆντες εἰς αὐτοὺς ἡ πατρίς. Καὶ οἱ μὲν λοιποὶ σύμμαχοι ἀπῆλθον, παρέμειναν δὲ μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ 700 Θεσπιεῖς, οἱ ὅποιοι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἔστερξαν νὰ ἀπομακρυνθῶσι.

Μετὰ τῶν οτρατιωτῶν τούτων δὲ Λεωνίδας ἀπεφάσισε νὰ ἀποθάνῃ ἐνδόξως ὑπὲρ τῆς πατρίδος του, καταλιπὼν δὲ τὸ στενόν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου, ἀφοῦ πρῶτον ἐπέφερε μεγάλας καταστροφὰς δὲν εὔρεν ὅμως αὐτὸν ἐκεῖ, διότι εἶχε ζητήσει τὴν σωτηρίαν του πλησίον τῶν σωματοφυλάκων διασκορπισθέντες δὲ ἐπροξένησαν τόσον τρόμον εἰς τὸν στρατὸν τῶν Ηεροπῶν, ώστε ἐνόμισαν ὅτι ὅλαι αἱ δυνάμεις τῶν Ἐλλήνων εἶχον φθάσει.

Τὴν πρώιαν ὅμως βλέποντες οἱ Πέρσαι ὅτι οἱ Ἐλληνες ἦσαν τόσον ὀλίγοι καὶ ἐπέφερον τόσην μεγάλην καταστροφὴν ἐπέπεσον λυσσωδῶς καὶ ἐπάνω των. Καὶ πρῶτος δὲ Λεωνίδας πολεμῶν ἔφονεύθη ἐνδόξως λαβὼν ἀπείρους πληγάς, οἱ δὲ περισσότεροι τῶν συντρόφων του ἀπέθανον μαχόμενοι ἡρωικῶς περὶ τὸ σῶμα τοῦ Λεωνίδου ἐμποδίζοντες οὕτω τὸν ἔχθρον νὰ λάβῃ αὐτό, διότι ὁ Ξέρξης εἶχε διατάξει ὅχι μόνον τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Λεωνίδου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνασταύρωσιν τοῦ νεκροῦ του.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔνδοξος καὶ ἀλησμόνιτος ἐν Θεῷ μοπύλαις μάχη, ἡ ὅποια συνέβη τὸ 480 π. Χ. καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἄνδρειος καὶ γενναῖος
Λεωνίδας τῆς Σπάρτης,

Αἰσιοίᾳ ἡ μνήμη τοῦ γενναίου Σπαρτιάτου, τοῦ μεγάλου ἥρωος, τοῦ ἀνδρείου παλληκαριοῦ.

Κατὰ τὴν μάχην ταύτην πλέον τῶν 20,000 Περσῶν ἐφονεύθησαν, μεταξὺ δὲ αὐτῶν καὶ δύο ἀδελφοῖς τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἕλληνες κατόπιν ἀνίγγειραν πρὸς τιμὴν τῶν φονευθέντων χαλκοῦν λέοντα μὲ τὴν ἔξης ἐπιγραφήν.

«*Ω διαβάτα, εἰπὲ εἰς τοὺς Δακέδαιμοντος ὅτι ἐνταῦθα ελ-μεθα όμαμένοι, ὑπακούοντες εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας.*»

Συμπέρασμα.—Ο γενναῖος καὶ ἀνδρεῖος λαὸς ποτὲ δὲν πρέπει νὰ φοβῇται τὸν πόλεμον. «Ολοὶ πρέπει νὰ ὑπακούωμεν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ ἀποδάνωμεν.

Κανὲν πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει αἰσχρότερον καὶ μισητότερον ἀπὸ τὴν προδοσίαν.

Γύννασμα.—Ποὺ καὶ τί ἦσαν αἱ Θεῷ μοπύλαι ; Τί ἔζήτησεν ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὸν Λεωνίδαν καὶ τί ἀπήντησεν οὗτος ; Τί ἔπραξεν ὁ Ξέρξης μετὰ ταῦτα ; Πῶς ὀνομάζοντο οἱ ἀνδρειότεροι στρατιῶται τοῦ Ξέρξου ; Ἐπέρασαν εὐκόλως τὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου τὸ στενὸν τῶν Θεῷ μοπύλων ; Ποῖος ἐβοήθησεν αὐτοὺς εἰς τοῦτο ; Τί ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες οἵτινες περιεκυλώθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας ; Πῶς ἀπέθανεν ὁ Λεωνίδας ; Τί ἔγραψαν ἐπὶ τοῦ μνημείου τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι ἔπεσαν εἰς τὰς Θεῷ μοπύλας :

Ο ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Ο Θεμιστοκλῆς ἦτο υἱὸς ἀσῆμιν γονέων ὁ πατήρ του ὀνομάζετο Νεοκλῆς, ἡ δὲ μήτηρ του Ἀβρότονον. Ἐκ παιδικῆς του ἡλικίας ἦτο φιλότιμος καὶ συνετός· δὲν ἦγάπα νὰ ξάνῃ τὸν καιρόν του ἀσκόπως, ἀλλὰ πάντοτε κατεγίνετο μελετῶν καὶ συντάσσων λόγους ὃητορικούς.

Ο Θεμιστοκλῆς εἶχε τὴν ἐπιμυμίαν νὰ διαπράξῃ μεγάλα καὶ γενναῖα κατορθώματα καὶ οὕτω νὰ δοξάσῃ τὴν πατρίδα του καὶ ἔαυτόν διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην βλέπων τὰς τιμάς, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὴν μεγάλην ὑπόληψιν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν Μιλτιάδην, ἥλλαξε βίον, παρήτησεν ἔκτοτε πᾶσαν διασκέδασιν καὶ ἤρχισε

νὰ σκέπτηται διὰ τίνος τρόπου ἥθελεν ἀνοφανῆ καὶ αὐτὸς ἄξιον τῆς πατρίδας του τέκνον. Εἰς τοὺς φίλους του δέ, οἵτινες ἡρώτων αὐτὸν διατί ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τοῦ βίου, ἔλεγεν ὅτι ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδου δὲν τὸν ἀφίνει νὰ κομῆται.

Ο Θεμιστοκλῆς

‘Ο Θεμιστοκλῆς, ἐκ φύσεως προνοητικός, τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχῃ δὲν ἔξελαβεν ὡς τὸ τέλος τῶν Περσικῶν πολέμων, ἀλλ’ ὁρθῶς σκεπτόμενος, ἔλεγεν ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ ἐπιχειρήσωσι νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

‘Η πρώτη καὶ τολμηρὰ λοιπὸν συμβουλὴ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἦτο νὰ μὴ διανέμωνται πλέον μεταξύ των τὰς προσόδους τὰς προερχομένας ἐκ τῶν μετολλείων τοῦ Λαυρείου, ἀλλὰ δι’ αὐτῶν νὰ ναυπηγήσωσι τριήρεις· τὴν γνώμην του δὲ ταύτην ἀπεδέχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δι’ αὐτῶν κατεσκεύασαν ἑκατὸν τριήρεις καὶ οὗτος ὁ μέγας αὐτὸς στόλος, ὃς βραδύτερον κατεδείχθη, καὶ τὴν Ἑλλάδα ἔσωσε καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης ἔδωκεν εἰς

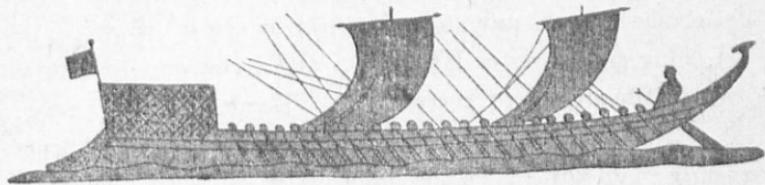
τοὺς Ἀθηναίους.

‘Οτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ κήρυκες τοῦ Ξέρξου καὶ ἐζήτουν γῆν καὶ ὄνδρον ὡς στημεῖα ὑποταγῆς, διὸ Θεμιστοκλῆς διὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ τῶν πατριωτικῶν του λόγων κατώρθωσεν, ὥστε πολλαὶ μὲν πόλεις νὰ ἀρνηθῶσιν ὑποταγήν, ἀλλαὶ δὲ νὰ παραπεισθῶσι νὰ ἀφήσωσι τὴν ἔχθραν καὶ τὰς μεταξύ των διχονοίας καὶ νὰ στρέψωσι τὰ δῆματά των κατὰ τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ ἔχθρου, ὃστις ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐπιτέσσυ κατ’ αὐτῶν.

Λέγεται δὲ ὅτι διὸ Θεμιστοκλῆς, φοβούμενος μὴ οἱ Πέρσαι δωροδωκήσωσιν Ἑλληνάς τινας διὰ χρημάτων, ἐνήργησε νὰ καταδικασθῇ εἰς στέρησην τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτου Ἀρθμιός τις τὸ δνομα καὶ

αὐτὸς καὶ ἡ γενεά του ὀλόκληρος, διότι ἐτόλμησε νὰ φέρῃ εἰς τὴν Ἑλάδα Περσικὰ χρήματα.

Οτε ὁ ἔλληνικὸς στρατὸς εἶχε μεταβῆ ἐις τὰ Τέμπη τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐπέστρεψεν ἀπραυτος, τότε ὅλας τὰς ἑλπίδας τῆς σωτηρίας των οἱ Ἀθηναῖοι ἔστηρζον εἰς τὸν Θεμιστολέα καὶ αὐτὸν μεθ' ὅλου τοῦ στόλου ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἀκρωτήριον ὅπως φυλάξῃ διὰ θαλάσσης τὸν ἐκεῖ πορθμόν.

Τριήρης πεντηκόντορος.

Τρανήγη δὲ ἀπόδειξιν τῆς φιλοπατρίας του παρέσχε τότε, κατορθώσας νὰ καταπραῦνῃ καὶ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι, ἀν καὶ εἴχον τὰ περισσότερα πλοῖα καὶ ἐδικαιοῦντο νὰ ἔχωσιν αὐτοὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου, ἥτο ἀνάγκη νὰ δώσωσι ταύτην εἰς τοὺς Σπαρτιάτας εἰπὼν εἰς αὐτοὺς, ὅτι, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι φανῶσι γενναῖοι, μόνοι των οἱ Ἑλληνες θὰ ἀναγνωρίσωσιν αὐτοὺς ἀρχηγούς.

Η ΕΝ ΑΡΤΕΜΙΣΙΩΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ

(480 π. Χ.)

Ναύαρχος λοιπὸν ὅλου τοῦ ἔλληνικοῦ στόλου ἀνεκηρύχθη ὁ Εὐρυβιάδης, ὁ ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ δόποιος τοσοῦτον ἐταράχθη, ὅτε εἶδε παρατεταγμένον ὅλον τὸν Περσικὸν στόλον, ὥστε ἀμέσως ἦθέλησε νὰ ἀποπλεύσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ ἐκεῖ τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα καὶ τοιουτορόπτως συνεκροτήθη ἡ ἐν Ἀρτεμίσιῳ ναυμαχίᾳ, ἡ δποία πολὺ ὀφέλησε τοὺς Ἑλληνας, διότι ἔμαυθον ὅτι οἱ ἀλλαλαγμοὶ καὶ αἱ φοβεραὶ φωναὶ τῶν βαρβάρων καὶ τὰ πελώρια πλοῖα των δὲν φέρουσι τὴν νίκην.

“Οτε ἦλθεν ἡ εἰδησις, ὅτι ὁ Λεωνίδας μετὰ τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην καὶ ὅτι οἱ Πέρσαι διῆλθον τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ Θεμιστοκλῆς ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας εὗρε τοὺς Ἀθηναίους ὀργισμένους κατὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, διότι δὲν ἤθελον νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς ἐχθροὺς εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπως μὴ προφθάσωσι νὰ καταστρέψωσι τὰς Ἀθήνας.

Εἰς τὴν δύσκολον ταύτην περίστασιν ὁ Θεμιστοκλῆς βλέπων ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ἀδύνατον νὰ πεισθῶσι μὲ ἀνθρωπίνους λόγους, εἴπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔδωκε τὸν ἔεῑς χρησμόν, ὅτι, ὅταν φθάσωσιν οἱ Πέρσαι εἰς τὰς Ἀθήνας, οἱ Ἀθηναῖοι πρέπει νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἔυλινα τείχη, ἔξηγησε δὲ εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ ἔυλινα τείχη εἶναι τὰ πλοῦτα καὶ ὅτι εἰς αὐτὰ πρέπει νὰ ξητήσωσι τὴν σωτηρίαν των, κατώρθωσε δὲ οὕτω νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ μεταφέρωσι τὰς οἰκογενείας των εἰς τὴν Σαλαμῖνα, Αἴγιναν καὶ Τροιζῆνα.

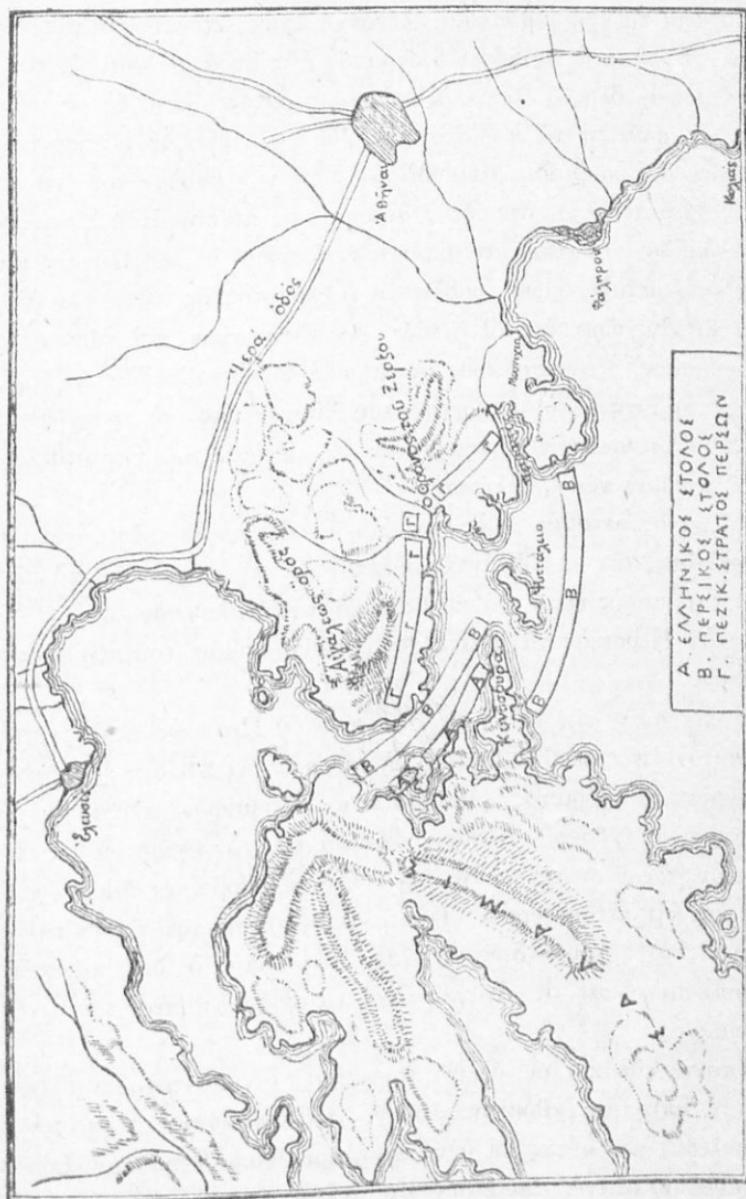
Σπαραξικάρδιον ἦτο τὸ θέαμα τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς πόλεως. Μόνον 500 γέροντες, μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν ἔξηγησιν τοῦ χρησμοῦ, ἐπέμενον καὶ κατεσκεύασαν ἔυλινον τείχος πέριξ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὀχυρώθησαν ὅπισθεν αὐτοῦ.

Ο Ξέρξης μετὰ τοῦ στρατοῦ του, ἀφοῦ διέβη τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, ἤλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καταστρέφων καὶ τὴν χώραν καὶ τοὺς τολμῶντας νὰ ἀντισταθῶσιν. Ἐλθόντες δὲ μετ’ ὀλίγον οἱ Πέρσαι καὶ εἰς τὴν Ἀττικήν, κατέστρεψαν τὰς Ἀθήνας βεβηλώσαντες τοὺς ναούς, τοὺς δὲ ἐν τῇ Ἀκροπόλει εὑρισκομένους ὀλίγους γέροντας μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, ἀφοῦ ἔκαυσαν τὸ ἔυλινον τείχος, κατέσφαξαν.

Η ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ

(480 π. Χ.)

Τότε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐκ 378 πλοίων ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ Ἀστερισίου ἀκρωτηρίου παρετάχθη πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Σαλαμῖνος περὶ τὰ σημερινὰ Ἀμπελάκια καὶ ἐκεῖ συνεζήτουν οἱ διάφοροι ἀρχηγοὶ περὶ τοῦ τόπου, ὅπου ἔπειτε νὰ ναυμαχήσωσι. Καὶ ὁ Εὐρυβιάδης ὁ ἀρχιναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἀρχηγοὶ ὑπεστή-

ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΗΣ ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ ΝΑΥΜΑΧΙΑΣ

ριζον, δτι ἔπειτε νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὸν ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσι τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα, λέγοντες πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης των, δτι θὰ τοὺς ἐβοήθει ὁ στρατὸς τῆς Ἑηρᾶς, διότι εἰς τὸν ἴσθμὸν εὑρίσκετο ὅλος ὁ Ἑλληνικὸς πεζικὸς στρατός· ἀλλως δὲ νὰ ὑπάγῃ ἔκαστος νὰ φυλάξῃ τὰ παραλία του. Ἡ φιλονικία δὲ ηὔξησε τόσον πολύ, ὥστε ὁ Ἐνδυβιάδης ψυμωθεὶς ὑψώσε τὴν ὁάβδον του νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα, δτε οὕτος στραφεὶς με πολλὴν ἀταραξίαν ἐκράτησε τὴν ὁάβδον καὶ εἶπε· κτύπησον μὲν, ἄκουσον δὲ τοὺς λόγους μου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως προβλέπων ὁ Θεμιστοκλῆς, δτι τὴν ἄλλην ἡμέραν θὰ ἀνεχθῶσι ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων, ἔξερχεται πρὸς στιγμὴν ἐκ τοῦ συμβουλίου καὶ στέλλει πρὸς τὸν Ξέρξην τὸν ὑπηρέτην του Σίκινον ὑπὸ τὸ πρόσγημα δτι θέλει νὰ κάμῃ φιλικὴν ἀνακοίνωσιν ἐκ μέρους τοῦ Θεμιστοκλέους περὶ τοῦ σχεδίου τῶν Ἑλλήνων.

Ο Σίκινος μεταβὰς πρὸς τὸν Ξέρξην ἀνήγγειλε τοὺς λόγους τοῦ Θεμιστοκλέους, δτι οἱ Ἑλληνες σκέπτονται νὰ φύγωσι μὲ τὰ πλοῖα τῶν καὶ δτι καιρὸς εἶναι νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἑλληνικὸν στόλον διατάσσων τὸν Περσικὸν νὰ φράξῃ καὶ τὰ δύο στόμια τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμῖνος.

Καὶ πράγματι τὴν ἐπαύριον λίαν πρωὶ ὁ Περσικὸς στόλος περιεκύλωσε τὸν Ἑλληνικόν, βλέπων δὲ τοῦτο ὁ Ἀριστείδης ἐξ Αἰγίνης, δπου εὑρίσκετο ἔξοριστος, ἐπιβιβάζεται εἰς μικρὸν πλοιάριον καὶ διὰ μέσου τῶν ἔχθρικῶν πλοίων, ἔρχεται εἰς τὸν Θεμιστοκλέα, πρὸς τὸν δποῖον, ἀφοῦ συνεφιλιώθη, λέγει δτι οἱ βάρβαροι τοὺς περιεκύλωσαν καὶ δτι κινδυνεύουσι. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφανέρωσε τὸ σχέδιόν του εἰς τὸν Ἀριστείδην καὶ εἶπεν, δτι αὐτὸς ὁ Ἰδιος προεκάλεσε τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ δτι ἀνάγκη εἶναι νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ σχεδίου τῆς ναυμαχίας.

Βλέποντες δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, δτι πανταχόθεν περιεκύλωθησαν ὑπὸ τῶν ἔχθρικῶν πλοίων, παρεδέχθησαν τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ οὕτως οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐτοποθετήθησαν ἀπέναντι τῶν Φοινίκων, οἵτινες ἀπετέλουν καὶ τὸ ἵσχυρότερον καὶ μᾶλλον ἀξιομάχον μέρος τοῦ Περσικοῦ στόλου, οἱ δὲ Αἰγινῆται ἀπέναντι τῶν Ἰώ-

νων, οἵτινες ἦσαν κατὰ δεύτερον λόγον οἱ ἵκανώτεροι ναυτικοὶ ἐκ τῶν βαρβάρων.

Εἰς τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἐβοήθησε πολὺ τοὺς Ἑλληνας πρῶτον ἡ τοποθεσία, διότι, ἐπειδὴ τὸ μέρος ἦτο στενόν, δὲν ἦδύναντο νὰ παραταχθῶσιν εἰς μάχην ὅλα τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα, δεύτερον ὁ πνεύσας οὐριος δι' αὐτοὺς ἄνεμος καὶ τρίτον καὶ σπουδαιότατον ἡ παραδειγματικὴ ἀνδρεῖα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες εἶχον τὴν συναλοιφὴν διτὶ ἐμάχοντο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των.

Εἰς τὴν ἔνδοξον ταύτην ναυμαχίαν ἡ δοπία διήρκεσε πολλὰς ὥρας ἀμφίρροπος πλέον τῶν 200 Περσικῶν πλοίων ἐβυθίσθησαν καὶ 50,000 ἄνδρες ἐφονεύθησαν, ἐκ δὲ τῶν Ἑλληνικῶν πλοίων μόνον 40 ἐχάμησαν, διεκρίθησαν δὲ διὰ τὴν ἀνδρείαν των ἴδιως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται.

Μετὰ ταῦτα, ἐνῷ ὁ Περσικὸς στόλος κατέφυγεν εἰς Φάληρον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπενόησε καὶ ἄλλο στρατήγημα. Εἶδοποίησε καὶ πάλιν τὸν Ξέρξην, ὅτι οἱ Ἑλληνες σκέπτονται νὰ ὑπάγωσι μὲ τὰ πλοιά των εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα καταστρέψωσι τὰς γεφύρας καὶ περιορίσωσιν οὕτως αὐτὸν μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ο. Ξέρξης ἀκούσας μετὰ τρόμου τὴν εἰδήσιν ταύτην καὶ ἀπελπισθείς, ἀνεχώρησε μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν Ἀσίαν παραλαβῶν καὶ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ του, καθ' ὅδὸν δὲ ἀπέθανον οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν. "Οταν δὲ ἐφιμασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, εὗρε κατεστραμμένην τὴν γέφυραν καὶ ἡναγκάσθη νὰ διέλθῃ εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Ἀσίας διὰ μικροῦ ἀλιευτικοῦ πλοιαρίου διά μέγας καὶ ὑπερίφανος ἐκεῖνος βασιλεύει, διόποιος εἶχε διατάξει ἄλφτε νὰ δέσωσι τὴν θάλασσαν δι' ἀλύσεων, ἀφήσας εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ 300,000 στρατοῦ ὅπως ὑποτάξῃ αὐτὴν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Συμπεράδυτα.—Οἱ Ἀθηναῖοι χάριν τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς πατρίδος ἔδειξαν ὅτι πρέπει νὰ είναι κανεὶς πρόδυμος νὰ θυσιάζῃ τὴν μικρὰν ἰδιαιτέραν του πατρίδα.

'Απεδείχθη δέ καὶ πάλιν ὅτι ὁ καλῶς γυμνασμένος τακτικὸς στρατιὸς νικᾷ πάντοτε τοὺς ἐχθρούς του (ἔστω καὶ ἂν ἐκεῖνος είναι πολὺ περισσότερος) ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ καλοὺς στρατηγούς.

Γύμνασμα. — Κατὰ τὸν χρόνον ὃπου ἐπολέμει ὁ Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπύλας τὶ ἔκαμψεν ὁ Ἑλληνικὸς στόλος : Ποῖοι ἡσαν οἱ ναύαρχοι τῶν Ἑλλήνων ; Όποιας καταστροφὰς ἔπαθαν αἱ Ἀθῆναι ἀπὸ τὰ βαρβαρικὰ στρατεύματα τοῦ Ξέρξου ; Τί εἶναι η Σαλαμίς καὶ ποῖον ὑπῆρξε τὸ στρατηγικὸν σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους, ὃστε νὰ πολεμήσουν εἰς τὴν Σαλαμῖνα : Πόσα πλοῖα Περσικὰ καὶ πόσα Ἑλληνικὰ ἐχάθησαν (ἔβυθισθησαν) : Πότε ἔγινεν η ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία ; Τί ἔφαλλαν οἱ Ἑλληνες μὲν ἄγιον ἐνθουσιασμὸν ὅταν ὥρμησαν ἐναντίον τῶν βαρβάρων :

« Ἐμπρός, παῖδες Ἑλλήνων, πολευμήσατε διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος δας, διὰ τὴν δωτηρίαν τῶν γυναικῶν δας καὶ τῶν τέκνων δας καὶ διὰ τὸν ναοὺς τῶν θεῶν καὶ τὸν τάφους τῶν πατέρων δας. Σήμερον εἶναι ὁ δι' δλους μέγας ἄγων. »

Tιμαὶ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα.

Μετὰ τὴν ἀναζώρησιν τοῦ Ξέρξου ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλαβε τὸ πρῶτον βραβεῖον, μεγάλας δὲ τιμᾶς ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸν οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὴν εἰς Σπάρτην μετάβασίν του.

Ἐπίσης μεγάλων τιμῶν ἦξιώθη καὶ ὅτε μετέβη εἰς τὸν Ὀλυμπιακὸν ἄγωνας, διότι οἱ θεαταὶ ἀποσπάσαντες τὰ βλέμματά των ἀπὸ τὸν ἄγωνιζομένους ἔστρεψαν αὐτὰ πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα, θαυμάζοντες καὶ χειροκροτοῦντες τὸν **Σωτῆρα τῆς Ἑλλάδος**. Στραφεῖς τότε πρὸς τὸν φίλους του εἶπεν ὅτι κατὰ τὴν ήμέραν ἐκείνην ἀπελάμβανε τοὺς παρποὺς τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος κόπων του.

**Εξοστρακισμὸς αὐτοῦ.*

Ο Θεμιστοκλῆς ἔνεκα τῆς μεγάλης δόξης του ἐκίνησε τὸν φυλόν τῶν συμπολιτῶν του καὶ διὰ τῶν ὁρδιουργιῶν τῶν ἐν Ἀθήναις φίλων τῶν Σπαρτιατῶν ἐξωστρακίσθη· κατ' ἐκείνην μάλιστα τὴν ἐποχὴν συνέπεσε νὰ ἀνακαλυφθῇ η αἰσχρὰ διαγωγὴ τοῦ Παυσανίου, ὅστις συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Μεγάλου βασιλέως καὶ εὐκόλως ἀπέδωκαν καὶ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τὴν αὐτὴν κατηγορίαν δλως ἀδίκως.

Ο Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τοὺς Αθηναίους περὶ τῶν συκοφαντιῶν τούτων ἡναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μακεδονίαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατόπιν ἐπλευσεν εἰς Μικρὰν Ασίαν ὅποθεν μεταβὰς εἰς Σοῦσα, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Περσίας,

ἐπαρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ διὰ διερμηνέως εἶπε πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεμιστοκῆς ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὃποῖς ἀλλοτε πολὺ ἔβλαψα τὸν πατέρα σου, ὑπερασπιζόμενος τὴν πατρίδα μου, ἀλλὰ καὶ μέγα καλὸν ἔκαμον εἰς αὐτὸν πάλιν, ὅταν οἱ Ἑλληνες ἥθελησαν νὰ τὸν καταδιώξωσιν. Ἔρχομαι λοιπὸν νὰ ζητήσω χάριν ἀπὸ σὲ καὶ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ λησμονήσῃς τὸν θυμόν σου.

Οἱ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἀφοῦ ἐθύμασε τὸ θάρρος του, τὸν ἐτίμησε καὶ πολὺ περιεποιήθη αὐτὸν, δρίσας νὰ λαμβάνῃ τὰ εἰσοδήματα τριῶν πόλεων πρὸς διατροφήν του. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγα ἦτη ἀπῆτησε παρ' αὐτοῦ νὰ ἐκστρατεύσῃ πατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ δὲ Θεμιστοκῆς μὴ θέλων νὰ φανῇ προδότης τῆς πατρίδος του, οὔτε ἀχάριστος πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην ἔπει δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀργότερον μετέφερον τὰ δυτικὰ του καὶ ἀνήγειραν εἰς τὸν Πειραιᾶ πρὸς τιμὴν του μνημεῖον.

ΠΛΑΥΣΑΝΙΑΣ, Η ΕΝ ΠΛΑΤΑΙΑΙΣ ΚΑΙ Η ΕΝ ΜΥΚΑΛΗΙ ΜΑΧΗ

(479 π. X.)

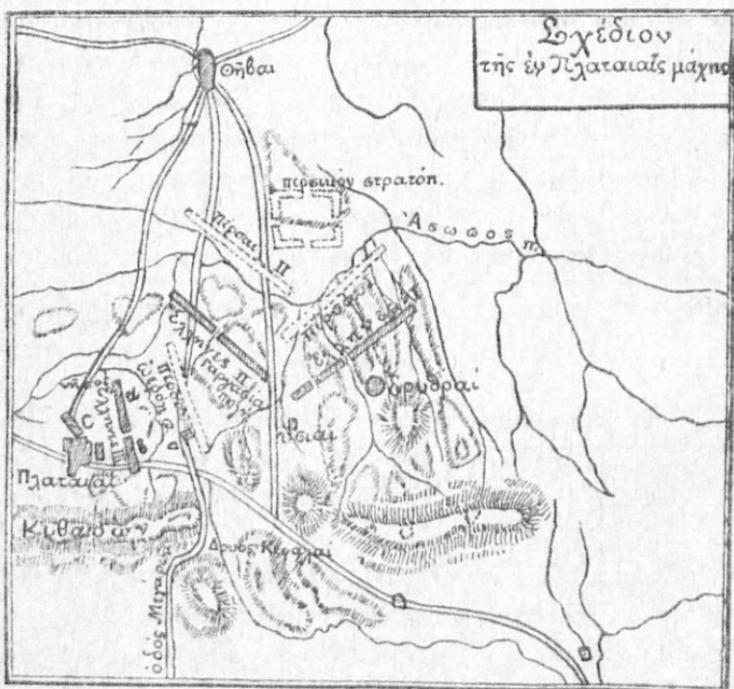
Ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου περὶ συμμαχίας, ὁ Μαρδόνιος μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐκίνησεν ἀμέσως ἐκ τῆς Θεσσαλίας, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ πατέναυσε τὰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε πάλιν ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν των καὶ μετέβησαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἀπελπισθεὶς πλέον ὅτι θά πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ γίνωσι σύμμαχοι αὐτοῦ, κατέστρεψε τὰ πάντα ἐν τῇ Ἀττικῇ.

Μαθῶν κατόπιν ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν στρατὸν πρὸς βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, μετέβη εἰς τὴν Βοιωτίαν, τῆς ὃποίας αἱ πεδιάδες ἦσαν πολὺ κατάλληλοι διὰ τὸ πολυάσθιμον ίστπικὸν τῶν Περσῶν. Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι συνεποσοῦντο εἰς τριακοσίας χιλιάδας, οἱ δὲ Ἑλληνες εἰς ἑκατὸν δέκα χιλιάδας· τὴν δὲ ἀρχηγίαν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ εἶχεν ὁ Παυσανίας ὁ υἱὸς τοῦ Κλεομβρότου καὶ ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως τῆς Σπάρτης Πλειστάρχου, υἱὸν καὶ διαδόχου τοῦ βασιλέως Λεωνίδου τοῦ ἐν Θερμοπύλαις πεσόντος.

N. Μεταξā Ἰστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος

Ο Παυσανίας λοιπὸν μετὰ τοῦ στρατοῦ του ἐπορεύετο κατὰ τοῦ Μαρδονίου καὶ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς πόλεως τῶν Ἐρυθρῶν καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἔμενον καὶ τὰ δύο στρατόπεδα τὸ ἐν ἀπέναντι τοῦ ἄλλου χωρίς νὰ συμπλακῶσι, διότι οἱ μάντεις, ἀφοῦ ἔκαμον θυσίας, εἶπον ὅτι θὰ νικήσῃ ἐκεῖνος ὁ στρατός, ὅστις θὰ μένῃ εἰς ἀμυντικὴν θέσιν, θὰ νικηθῇ δὲ ἐκεῖνος ὅστις θὰ διαβῇ πρῶτος τὸν Ἀσωπὸν ποταμόν.

Οἱ Ἑλληνες ὄμως, ἐπειδὴ δὲν είχον ὅδον ἡναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν προτέραν των θέσιν καὶ ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν εἰς τὰς Πλαταιάς. Οἱ Πέρσαι βλέποντες τὴν μεταπίνησιν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἦλθον καὶ αὐτοὶ καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι αὐτῶν. Ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἔμενον οἱ στρατοὶ ἀντιμέτωποι χωρίς νὰ πράξουσι τι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἵππικὸν τῶν Περσῶν εἶχε καταλάβει τὴν Γαργαφίαν κρήνην καὶ ἥμποδιζε τοὺς Ἑλληνας νὰ λαμβάνωσιν ὅδον ἡναγκάσθησαν καὶ πάλιν νὰ ἀποσυρθῶσι πρὸς βορρᾶν τῶν Πλαταιῶν.

διὰ νὰ ἀνοίξωσι τὴν ὄδὸν διὰ τῆς ὁποίας ἥδυναντο νὰ προμηθεύωνται εἰς τὰ στρατόπεδον τροφάς. "Ο Μαρδόνιος ἐκλαβὼν τὴν μετακίνησιν ταύτην τοῦ στρατοῦ ὡς φυγῆν," ἥρχισε νὰ καταδιώκῃ αὐτούς· συνή-φυη τότε πεισματώδης καὶ φονικὴ μάχη κατὰ τὴν ὁποίαν κατετρο-πώθη ὅλος ὁ στρατὸς τοῦ Μαρδονίου, ἐφονεύθη δὲ καὶ αὐτὸς κτυπη-θεὶς διὰ λίθου εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἀειμνῆστου, καὶ τότε ὁ Περσικὸς στρατὸς καταληφθεὶς ὑπὸ μεγάλου φόβου ἐτράπη εἰς φυγῆν.

"Ἐκ τῶν τριακοσίων χιλιάδων στρατιωτῶν τοῦ Μαρδονίου ἐσώ-θησαν μόνον ὀλίγαι χιλιάδες. Μετὰ τὴν φοβερὰν ταύτην καταστροφὴν τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ οἱ Ἑλληνες συνέλεξαν ἄπειρα πλούσια λάφυρα ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, χρυσᾶς σκηνᾶς, κλίνας ἐπιχρύσους, τάπητας καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ σκηνὴν τοῦ Ξέρξου τὴν ὁποίαν φεύγων ἀφῆκεν εἰς τὸν Μαρδόνιον· τὴν σκηνὴν δὲ ταύτην ἔλαβεν ὁ Παυσανίας.

Πῶς διενεμήθησαν τὰ λάφυρα. — Τὸ δέκατον τὸ λαφύ-ρων ἔδόθη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πιτεσκεύασαν χρυσοῦν τρίποδα· ἔτερον δέκατον εἰς τὸν ἐν Ὁλυμπίᾳ Δία καὶ τρίτον δέκατον εἰς τὸν ἐν τῷ Ισθμῷ Ποσειδῶνα· τὰ δὲ λοιπὰ διεμοιρασαν με-ταξύ τῶν οἱ νικηταὶ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος Παυσανίας.

Μετὰ τὴν διανομὴν τῶν λαφύρων συνέβη φιλονικία μεταξὺ Ἀθη-ναίων καὶ Σπαρτιατῶν, εἰς ποιὸν ἐκ τῶν δύο στρατῶν ἀνῆκε τὸ βρα-βεῖον τῆς νίκης. Ἄλλὰ τέλος ἀπεφάσισαν νὰ δοθῇ τὸ βραβεῖον εἰς τοὺς Πλαταιεῖς, τῶν ὁποίων ἡ χώρα ἔγινε θέατρον τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀγώνος· ἐκτὸς τούτου ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς καὶ ὅγδοήκοντα τάλαντα ἐκ τῶν λαφύρων, διὰ τῶν ὁποίων φοιδόμησαν τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀπεδόθησαν δὲ καὶ μεγάλαι τιμαὶ εἰς μνήμην τῶν πεσόντων εἰς τὴν μάχην, τοὺς ὁποίους ἔθυψαν πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Ἡ χώρα δὲ τῶν Πλαταιῶν ἐκηρύχθη ἄσυλος καὶ ἀπαραβίαστος καὶ ἀφιερώθη εἰς τὸν Ἐλευθέριον Δία.

Ἡ ἐν Μυκάλῃ ναυμαχίᾳ. — Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνίκησαν οἱ Ἑλληνες εἰς τὰς Πλαταιάς, ἐνίκησε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν στρατηγίαν τοῦ Λεωτούχιδου, βασιλέως τῆς Σπάρτης, καὶ τοῦ Ξανθίππου, στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων, εἰς τὸ

ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης τὸν Περσικὸν στόλον συγκείμενον ἐκ τριακοσίων πλοίων. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν διὰ τῆς τελευταίας ταύτης νίκης οἱ Ἑλληνες ἐγένοντο κύριοι· δλον τοῦ Αἰγαίου πελάγους, προσέλαβον δὲ ὡς συμμάχους τοὺς Χίους, τοὺς Σαμίους καὶ Λεσβίους.

Οἱ Παυσανίας μετὰ μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἔγινεν ἀλαζών, διότι ἐθεώρισε τὴν νίκην ὡς ἴδικόν του ἔργον. Σταλεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων στρατηγὸς μὲ στόλον εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ ἐκεῖθεν τοὺς Πέρσας, ἐκνήσιετο τὸ Βυζάντιον καὶ ἥχιμαλώτισε πολλοὺς ἐπισήμιους Πέρσας, μεταξὺ τῶν δποίων καὶ τινας συγγενεῖς τοῦ Ξέρξου.

Τοὺς αὐχιμαλώτους τούτους ἔστειλε κρυφίως πρὸς τὸν Ξέρξην καὶ συνεννοηθεὶς μετ' αὐτοῦ δι' ἐπιστολῆς ὑπέσχετο νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν τοῦ ἔδιδε τὴν ύπαγαθέα του εἰς γάμον.

Αἱ προτάσεις αὗται ἥρεσαν εἰς τὸν Ξέρξην καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὸν τὸν σατράπην Ἀρτάβαζον μὲ πολλὰ δῶρα καὶ χρήματα διὰ νὰ κατορθώσῃ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Παυσανίας ἔκτοτε ἐφέρετο ὑβριστικῶς πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐνεδύετο μὲ Περσικὴν πολυτέλειαν· μαθόντες δὲ οἱ Σπαρτιᾶται τὴν διαγωγὴν τοῦ Παυσανίου, ἀνενάλεσαν αὐτὸν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ἥργοπόρει νὰ ἔλιθη, οἱ ἔφοροι τὸν ἥπειλησαν ὅτι θὰ τὸν θεωρήσωσιν ἐχθρὸν τῆς πατρίδος, ἐὰν δὲν ἐπιστρέψῃ εὐθὺς εἰς Σπάρτην. Οἱ Παυσανίας ἦναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ καὶ ἥλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ᾽ οἱ ἔφοροι δὲν ἥδύναντο νὰ τὸν φυλακίσωσι, διότι δὲν εἶχον ἀποδεῖξεις.

Μένων ὅμως ὁ Παυσανίας ἐν Σπάρτῃ ἐξηρκολούθει τὴν ἀλληλογραφίαν τὸν μετὰ τοῦ Ἀρτάβαζου. Σπαρτιάτης δέ τις, τὸν δποίον δὲ Παυσανίας ἔστειλε πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον μὲ ἐπιστολήν, παρετήρησεν ὅτι οὐδεὶς τῶν σταλέντων ἔως τότε ἐπέστρεψε καὶ ὑποπτευθεὶς κακὸν ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν δποίαν δὲ Παυσανίας ἔγραφε· «νὰ θανατωθῇ δὲ κομιστῆς τῆς παρούσης μου». Αὐτὸς τότε ἀμέσως ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς ἔφόρους, ἀλλ᾽ οἱ ἔφοροι ἥθελον βεβαιοτέραν ἀπόδειξιν καὶ συνεβούλευσαν τὸν Σπαρτιάτην νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος· ἐκεῖ μετέβη δὲ Παυσανίας καὶ ἥρωτα αὐτόν, διατί δὲν ἐκόμισε τὴν ἐπιστολὴν του. Οἱ δὲ ἔφοροι, οἱ δποίοι ἥσαν

χρυμπιένοι, ἥκουσαν τὴν συνδιάλεξιν μεταξὺ Παυσανίου καὶ Σπαρτιάτου καὶ, ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν περὶ τῆς προδοσίας, ὅρμησαν νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν· ἀλλ᾽ εἰς ἐκ τῶν ἐφόρων, φύλος τοῦ Παυσανίου, ἔνευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι ἥθελον τὸν συλλάβει, τότε δὲ οὕτος προφθάσας κατάφυγεν ὡς ἵκετης εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς.

Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐπετρέπετο διὰ τῆς βίας νὰ ἀποσπάσωσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ ναοῦ, ἀφήρεσαν τὴν στέγην καὶ ἔκτισαν μὲ λίθους τὴν θύραν καὶ τὸν ἀφῆκαν ἐκεῖ νὰ ἀποθάνῃ ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης. Λέγουσι μάλιστα ὅτι τὸν **πρῶτον λίθον ἔθεσεν ἢ γραία μήτηρ του.** Ὄτε δὲ ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ ἔξήγαγον αὐτὸν ζῶντα ἐπὶ τοῦ ναοῦ διὰ νὰ μὴ μολυνθῇ ὁ ἱερὸς τόπος.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ Παυσανίου, ὅστις ἀγωνισθεὶς μὲν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του ἔλαβε δόξαν μεγάλην, ἀλλ᾽ ἔνεκα τῆς ὑπερβολῆς ἡσαν δλαζονείας του κατήσχυνε διὰ παντὸς τὸ δνομά του.

Συμπέρασμα.—Μέχρις ἐδῶ τελειώνουν οἱ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος γενόμενοι Περσικοὶ πόλεμοι, διὰ τῶν δποίων ὡς εἶπομεν οἱ πρόγονοι μας ἐνίκησαν κατὰ ιράτος τοὺς βαρβάρους καὶ ἔσωσαν ὅχι μόνον τὴν πατρίδα των Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν Εύρωπην ἀπὸ τὸν φοβερὸν καὶ τρομερὸν ἐκείνον Περσικὸν κίνδυνον.

Μετὰ ταῦτα οἱ μεγάλοι πρόγονοι μας ἀφοῦ ἔμειναν ἡσυχοι ἐπὶ πολὺν χρόνον κατέγιναν εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ προώδευσαν πολὺ εἰς αὐτάς, διότι ὅχι μόνον αὐτοὶ ἐφωτίσθησαν ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸν κόσμον τῆς ἐποχῆς των ἐφώτισαν, ὅπως ἔσωσαν αὐτὸν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῶν βιοβάρων. Ἀλλὰ κοι τὰς μετέπειτα διαφόρους γενεὰς ἐφώτισαν οἱ ἀρχαῖοι Ἐλληνες μὲ τὰ συγγράμματά των, τὰ δποία ἀναγινώσκει ὅλος ὁ κόσμος μέχρι σήμερον μὲ πολὺν ζῆλον καὶ θὰ ἀναγινώσκῃ καὶ θὰ φωτίζεται πάντοτε.

Γέμνασμα.—Μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν τί ἔκαμεν ὁ Ξέρξης; Ποιὸν ἀφῆκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα; Τί ὑπεσχέθη ὁ Μαρδόνιος εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τί ἀπήντησαν αὐτοὶ; Ποῦ ἔκειντο αἱ Πλαταιαὶ; Ποῖοι ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἐλλίνων κατὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν; Πόσοι ἦσαν κατ' ἀρχὰς οἱ Πέρσαι καὶ πόσοι κατόπιν ἔμειναν; Πότε ἔγινεν ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη; Τί ἔκαμνεν συγχρόνως ὁ Ἐλληνικὸς στόλος; Ποῦ ἦτο ἡ Μυκάλη; Ποῖοι ἦσαν οἱ ναύαρχοι τοῦ Ἐλληνικοῦ στόλου κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Μυκάλης; Πότε ἐτελείωσαν οἱ Περσικοὶ πόλεμοι; Τί ἔκαμαν κατόπιν οἱ πρόγονοι μας ἀρχαῖοι Ἐλληνες;

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

(480 π. Χ.)

Ο Ἀριστείδης ἦτο εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἦτο δὲ τόσον εὐθύς, ὥστε τὸν ὄνομαζον δίκαιον Ἀριστείδην. Ἡτο ἀνὴρ εὐγενῆς τοὺς τρόπους καὶ πολὺ ἡσύχου χαρακτῆρος· αἱ τιμαί, αἱ ὁποῖαι ἐδίδοντο εἰς αὐτόν, δὲν καθίστων αὐτὸν διόλου ὑπερήφανον, ἀλλ᾽ ἐφόροντι ὅτι πρέπει νὰ ὑπηρετῇ τὴν πατρίδα του χωρὶς νὰ ἀποβλέπῃ εἰς ὠφέλειαν ἢ κέρδος ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ μεγαλεῖν καὶ τὴν δόξαν αὐτῆς.

Εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἤγωνίσθη καὶ αὐτός, ὡς καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, γενναίως καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς

πατρίδος του, διότι αὐτὸς ἐνήργησε καὶ διὰ τοῦ λόγου του καὶ διὰ τοῦ παραδείγματός του νὰ δοιθῇ ἡ ἀρχιστρατηγία εἰς τὸν Μιλτιάδην. Ὁτε δὲ μετὰ τὴν μάχην οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευσαν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν, ἀφῆκαν φύλακα τῶν λαφύρων καὶ αἰχμαλώτων τὸν Ἀριστείδην. Τόσον ἀφιλοχρήματος καὶ τίμους ἦτο ὁ Ἀριστείδης, ὥστε ἐφύλαξε πιστῶς τὰ λάφυρα καὶ εἰς οὐδένα ἐπέτρεψε νὰ ἐγγίσῃ ἐκ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ὁ ὁποῖος ἔκειτο σωρηδὸν εἰς τὸ στρατόπεδον.

Ο Ἀριστείδης

Τὸν Ἀριστείδην, ἐν ᾧ ἥγαπων κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν δικαιοσύνην του ταύτην, κατόπιν ἥρχισαν νὰ τὸν φθονῶσι· μάλιστα δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ τολμηρὰ σχέδια ἀνήιστατο, κατώρθωσε νὰ τὸν ἔξοστρακίσῃ⁽¹⁾.

Ἀναχωρῶν ἐκ τῆς πατρίδος του ὁ Ἀριστείδης ὑψώσε τὰς χεῖρας

(1) Ἐκευστος δημότης ἐλάμβανε τεμάχιον κεράμου καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔγραψε τὸ ὄνομα τοῦ πολίτου τὸν ὁποῖον ἦθελε νὰ ἔξοστρακίσωσι καὶ τὸ ἔργοιτεν εἰς ὀλισμένον μέρος τῆς ἀγορᾶς· ἐπειτα ἥρχοντο οἱ ἀρχοντες καὶ ἡρίθμουν τὰ δστρακα καὶ ἀν εὑρίσκετο εἰς ἕξ χιλιάδας δστρακα τὸ ὄνομα τοῦ αὐτοῦ πιλίτου, ὁ πολίτης οὗτος ἔξωστρακίζετο.

πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ηὔχηθη, ὅπως οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι λάβωσιν ἀνάγκην τινὰ καὶ ἀναγκασθῶσι νὰ ἐνθυμηθῶσιν αὐτὸν. Ἐν καὶ δὲν εἶχον ὅμως παρέλθει τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ ἔξοστρακισμοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι ἡναγκάσθησαν τὸ τρίτον ἔτος νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν ἐκ τῆς ἔξορίας.

Οἱ Ἀριστείδης γενναίως ἡγωνίσθη κατὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, καταλαβὼν μάλιστα τὴν νῆσον Ψυττάλειαν. Ὁτε δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ὁ Μαρδόνιος μετὰ 300,000 στρατοῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ Σέρεξον ἔμεινε διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔστειλε προτάσεις μὲ πρέσβεις εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν καὶ νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς πολλὰ χρήματα καὶ νὰ τοὺς καταστήσῃ ἡγεμόνας ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν ὄδον νὰ μὴ λάβωσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ὁ Ἀριστείδης ἔδωκε τὴν ἑξῆς θαυμαστὴν ἀπάντησιν εἰς αὐτοὺς· εἰπὼν ὅτι ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος δὲν μεταβάλλει τὴν πορείαν αὐτοῦ, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ πολεμῶσι τοὺς Πέρσας ἔχοντες τὰς ἐπιλίδας τοιν εἰς τοὺς θεούς, τῶν ὅποιων οἱ Πέρσαι ἐπυρπόλησαν τοὺς ναούς.

Εἰς δὲ τοὺς σταλέντας ἐκ Σπάρτης πρέσβεις, ὅπως ἀποτρέψωσι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποδεχθῶσι τὰς προτάσεις τῶν Περσῶν, ἀπεκρίθη· νὰ εἰπητε εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ὅτι δὲν ὑπάρχει τόσον πλῆθος χρυσοῦ οὕτε ἐπάνω εἰς τὴν γῆν οὕτε ὑποκάτω αὖτῆς ἀντὶ τοῦ ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἀνταλλάξωσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἀριστείδης εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἤτο στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔδειξεν ὅχι μόνον γενναιότητα, ἀλλὰ καὶ φρόνησιν.

Οτε δὲ ὁ Παυσανίας, ὁ δορυιστράτηγος, ἔκαμε πολλὰς μεταβολὰς εἰς τὴν παράταξιν τοῦ στρατοῦ, τοποθετῶν αὐτοὺς ἀλλοτε μὲν ἐδῶ, ὅλοτε δὲ ἐκεῖ, ὁ Ἀριστείδης εἶπεν ὅτι ἡ θέσις οὕτε δίδει οὕτε ἀφαιρεῖ τὴν ἀνδρείαν, ἀφοῦ νὰ ἐκτελέσῃ πιστῶς τὸ καθηκόν του καὶ νὰ ἀποθάνῃ εἰς τὰς τάξεις του.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μεγάλην ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ἀριστείδην· δε τε δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ἔχει πολὺ σπουδαῖον μυστικὸν νὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς, ἔξελεξαν ὡς τοιοῦτον τὸν Ἀριστείδην διὰ νὰ μάθῃ τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους, λέγοντες εἰς αὐτόν, ἐάν αὐτὸς τὸ ἐγκρίνῃ καταλλήλον, τότε νὰ ἐκτελεσθῇ. Ὁτε δὲ ἐστάλη μετὰ τοῦ Παυσανίου στρατηγὸς κατὰ τῶν Περσῶν, κατώρθωσε

διὰ τοῦ καλοῦ καὶ εὐγενοῦς τρόπου του νὰ ἐγκαταλίπωσιν οἱ σύμμαχοι τὸν ὑπερήφανον καὶ τραχὺν Παυσανίαν καὶ νὰ προσκολληθῶσι πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀθηναίων. Ἔκτοτε δὲ ἥρχισεν ἡ ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν.

Εἰς τὸν Ἀριστείδην ἀνετέθη καὶ ἡ διαχείρισις τοῦ συμμαχικοῦ ταμείου. Ἐνῷ δὲ διεχειρίζετο ποσὸν ἐκαπομινών δραχμῶν, ἀπέθανε πάμπτωχος. Ἡ δὲ πατρίς, τιμῶσα τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ, ἐκῆδευσεν αὐτὸν μὲ εἴσοδα τοῦ δημοσίου καὶ ἀνήγειρε πρὸς τιμὴν αὐτοῦ μημεῖον εἰς τὸ Φάληρον, ἐποίκισε δὲ τὰς θυγατέρας του ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου.

Συμπέραθμα. — Η ἀληθῆς δικαιοσύνη ἀνταρτεῖται ἐπὸ τῶν ἀνθρώπων πάντοτε. Ο φιλόπατρις ἀνθρώπως προτιμᾷ νὰ ἀποθόνῃ παρὰ νὰ βλάψῃ τὴν πατρίδα του.

Γύμνασμα. — Ποῖοι ἀνεδείχθησαν ἡγεμόνες (ἀρχηγοί) τῶν συμμάχων ὅτεροιν ἀπὸ τὴν αἰσχρὰν διαγωγὴν τοῦ Πουσανίου; Ποῖος καὶ πῶς καθέρωσε τὴν εἰσπραξιν τῶν χρημάτων ἀπὸ μέρους τῶν συμμάχων; Ποῦ εὑρίσκετο τὸ πρῶτον τὸ συμμαχικὸν ταμεῖον καὶ ποῦ μετεφέρθη πατόπιν; Ποῖος διεχειρίζετο ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ συμμαχικὰ χρήματα καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν οἰκονομικὴν ἀπέθανεν οὗτος;

K I M Ω N

(494 — 500 π. X.)

Ο Κύμων ἦτο υῖδος τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ Μιλτιάδου καὶ τῆς Ἕγησιπύλης, θυγατρὸς τοῦ Θρακὸς βασιλέως Ὁλόρου.

Ο Κύμων ἔμεινεν ὁρφανὸς νέος πολύ, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον πολλὰς ἑλπίδας ὅτι θὰ διαπρέψῃ, διότι δὲν εἶχε διαχθῆ οὕτε μουσικὴν οὕτε ἑητορικὴν οὕτε ἦτο εὐγλωττος, εἶχεν δῆμος ἐσωτερικῶς τρία σπάνια προτερήματα, τὰ δποῖα ἡγγόνουν οἱ Ἀθηναῖοι, τόλμην, νοῦν καὶ φιλοτιμίαν, τὰ δποῖα ἐξήτουν μόνον ἀφορμὴν νὰ ἀνάφανῶσι, καὶ δὲν ἤργησε τοιαύτη νὰ ἔλθῃ.

Οτε ὁ Ξέρξης ἥρχετο κατὰ τῆς Ἑλλαδος, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν, πρῶτος ὁ Κύμων ἀνέβη φαιδρὸς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀφιέρωσε χαλινὸν ἵππουν, ὑποδεικνύων ὅτι διὰ νὰ σωθῇ ἡ πόλις δὲν ἔχει ἀνάγκην ἵππικοῦ ἄλλα στόλου. Ἀφοῦ δὲ ἀφιέρωσε τοῦτον καὶ ἔλαβε μίαν ἐκ τῶν

ἀσπίδων, αἱ δποῖαι ἐκρέμαντο προστηχήθη εἰς τὴν θεάν καὶ κατέβη
εὐθὺς εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸ πιοφέτερον αὐτὸ τοῦ Κίμωνος ἐνεθάρ-
ρυνε πολὺ τοὺς Ἀθηναίους καὶ συν-
ετέλεσεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχε-
δίων τοῦ Θεμιστοκλέους.

Οτε δὲ Παυσανίας προέδιδε τὴν
Ἑλλάδα εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περ-
σῶν, οἱ δὲ ἔφοροι ἀνεκάλεσαν αὐ-
τὸν εἰς Σπάρτην, οἱ σύμμαχοι ἀνε-
κῆρυξαν ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνικοῦ
στόλου τὸν Κίμωνα καὶ τὸν Ἀρ-
στείδην.

Ἀμέσως οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν
τὸν Κίμωνα εἰς τὴν Θράκην ἵνα
ἐκδιώξῃ τοὺς Πέρσας, οἱ δποῖοι
κατεῖχον τὴν δυνατὴν πόλιν Ἡιόνα,
ἡ δποία ενδίσκετο παρὰ τὰς ἐκβο-
λὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ. Οἱ Κί-
μων μεταβὰς ἐκεῖ ἐνίκησε τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς ἡνάγκασε νὰ κλει-
σθῶσιν ἐντὸς τῆς πόλεως.

Διὰ τῶν ἔργων τοῦ τούτων δι Κίμων κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ
τὴν ἀγάπην τῶν συμπολιτῶν του. Εἰς τὴν νῆσον Σκῦρον κατόκουν
πειραταί, καὶ ως ἐκ τούτου ἡ θάλασσα δὲν ἦτο ἀσφαλής. Οἱ Κίμων
λοιπὸν κυριεύσας τὴν νῆσον ἐδίωξεν ἐκεῖθεν τοὺς πειρατὰς καὶ ἤλευ-
θέρωσε τὸ Αλγαῖον πέλαγος. Εἰς τὴν Σκῦρον ἀνεκάλυψε καὶ τὸν τάφον
τοῦ Θησέως, καὶ παραλαβὼν τὰ δστᾶ του τὰ ἔφερεν εἰς τὰς Ἀθήνας
ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν αὐτὰ μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀνήγειραν τὸ Θη-
σεῖον. Ἐκστρατεύσας δὲ δι Κίμων κατὰ τῶν Περσῶν μὲ διακοσίας
Ἀθηναϊκὰς τριήρεις καὶ ἑκατὸν συμμαχικάς, συνήντησε τὸν Περσικὸν
στόλον εἰς τὴν Παμφυλίαν.

Συνέκειτο δὲ δ ἐκθρικὸς στόλος ἐκ διακοσίων πλοίων ἀναμένων νὰ
φυάσωσι καὶ ὥλα πρὸς βοήθειάν του. Οἱ Κίμων τότε ἀμέσως ἐπε-

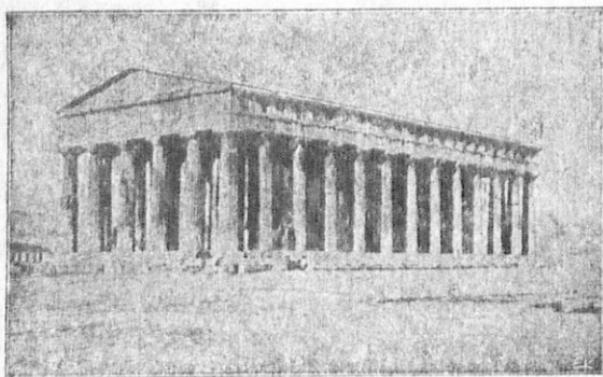

Ο Κίμων

τέμη ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων καὶ κατεβύθισε πολλὰ ἔξ αὐτῶν, ήγάγνασε δὲ τὰ ἄλλα νὰ ὁφθῶσιν εἰς τὴν ἔηράν.

Ἄμεσως τότε καὶ αὐτὸς διέταξε νὰ ἀποβιβασθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν ἔηράν καὶ ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ ὅστις ἦτο παρατεταγμένος πλησίον τῆς παραλίας. Ἡ μάχη ἔγινε πεισματώδης καὶ ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς Πέρσας, ἔλαβον δὲ πάμπολα λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους.

Κατόπιν ὁ Κίμων ἐπλευσεν ἀμέσως εἰς Κύπρον διὰ νὰ προλάβῃ τὰ ἀναμενόμενα πλοῖα· συναντήσας δὲ αὐτὰ ἐπέπεσε μετὰ μεγάλης

Tὸ Θησεῖον

δριμῆς καὶ τὰ κατέστρεψεν ὅλα. Οἱ Κίμων λοιπὸν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνίκησε τρεῖς νίκας, μίαν κατὰ ἔηράν καὶ δύο κατὰ θάλασσαν.

Ἡ τριπλῆ δὲ αὕτη νίκη ἐθεωρήθη ἐν τῶν μεγαλυτέρων κατορθωμάτων τοῦ Κίμωνος, καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς αἰχμαλώτους τοὺς ὅποίους συνέλισθε, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν λαφύρων τῶν ὅποιων ἐγένετο πάτοχος. Λαμφάνων λοιπὸν ὁ Κίμων μέρος τῶν λαφύρων ἐκ τῶν ἐκστρατειῶν, μετεχειρίσθη τὰ πλούτη του λαμπτῷ, βοηθῶν τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς. Διέταξε καὶ ἀφηρέθησαν οἱ φραγμοὶ ἐκ τῶν κήπων του καὶ εἰσήρχοντο ἐλευθέρως οἱ ξένοι καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ ἔκοπτον καρπούς, καθ' ἕκαστην δὲ εἶχεν ἐστρομένην τὴν τράπεζαν καὶ προσεκάλει τοὺς πτωχοὺς νὰ τρώγωσιν.

Οταν δὲ ἔξήρχετο τῆς οἰκίας του, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ νέων καλῶς ἐνδεδυμένων, καὶ ἐάν που καθ' ὅδὸν ἥθελον συναντήσει γέροντας ὁπενδύτους ἀντίγλασσον μὲ αὐτοὺς τὰ ἐνδύματά των. Οἱ νέοι οὗτοι εἶχον καὶ χορήματα καὶ ἔδιδον εἰς τοὺς πτωχοὺς ὅσοι ἦσαν ἀξιοβοηθείας.

Ο Κίμων ἡγάλα τοὺς Σπαρτιάτας πολὺ διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀπῶν ἀρετὰς καὶ πολλάκις ἐπήγει τὸ πολίτευμά των. Οἱ ἀντίπαλοι ὅμως τοῦ Κίμωνος, οἱ δόποι προσεπάθουν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἀφαιρέσωσι τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, κατηγόρουν αὐτὸν ὡς φίλον τῶν Σπαρτιατῶν. Συνέβη δὲ καὶ τὸ ἔξῆς, τὸ δόποιον ἔφερε ταχέως τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐπιφροῆς τοῦ Κίμωνος. Εἰς τὴν Σπάρτην συνέβη τρομερὸς σεισμός, πολλὰ μέρη τοῦ Ταῦγέτου διερράγησαν καὶ περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας ἀνθρώπων ἐτάφησαν ὑπὸ τὰ ἐρείπια τῶν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ πεσόντων οἰκοδομημάτων.

Τότε οἱ Εὔλωτες ὀφελούμενοι ἐκ τοῦ τρόμου τῶν πολιτῶν καὶ τῆς ταραχῆς ἐπανεστάτησαν ἐνωθέντες μετὰ τῶν Μεσσηνίων. Οἱ Σπαρτιάται ἔξήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ο δὲ Κίμων ἔπεισε τότε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στείλωσι βοήθειαν, εἰπὼν εἰς αὐτοὺς ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφήσωσι νὰ καταστραφῇ μία ἐκ τῶν καλλιτέρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τοὺς δρόμους λόγους αὐτοῦ ἔστειλον τέσσαρας χιλιάδας στρατοῦ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Κίμωνα. Ἄλλὰ βλέποντες οἱ Σπαρτιάται ὅτι δὲν κατώρθωσαν ἀμέσως νὰ κυριεύσωσι τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης, ὅπου ἦσαν κεκλεισμένοι οἱ Μεσσήνιοι, καὶ ὑποπτευθέντες ὅτι ἦσαν συνεννοημένοι μὲ αὐτοὺς καὶ μὲ τοὺς Εὔλωτας, δὲν ἐδέχθησαν τοὺς Ἀθηναίους προφασιζόμενοι ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν τοὺς λοιποὺς συμμάχους.

Η ὑβρις αὕτη τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν ἐναντίον τοῦ Κίμωνος, διότι τὸν ἔξέλαβον ὡς πρωταίτιον τῆς προοβολῆς καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἔξωρισαν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐνῷ δὲ εὑρίσκετο ἔξόριστος, συνήφθη μάχη μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν ἐν Τανάγρᾳ μαθὼν τοῦτο ὁ Κίμων ἤλμε καὶ ἔξήτησε νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ πολεμήσῃ ὡς ἀπλοῦς πολίτης, ἀλλ' οἱ

ἀντίπαλοί του δὲν ἡθέλησαν, συκοφαντήσαντες αὐτὸν ὅτι θὰ φέρῃ
ἀταξίαν εἰς τὸν στρατόν.

Ο Κίμων λυπηθεὶς παρὰ πολὺ παρεκάλεσε τοὺς φίλους του γὰρ
ἀγωνισθῶσι γενναίως ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων καὶ νὰ ἀποδεῖξωσι δι’
ἔργων πόσον ἀδικος ἦτο ἡ ὑποψία των. Οἱ φίλοι τοῦ Κίμωνος ἐκρά-
τησαν τὴν πανοπλίαν του καὶ τὴν ἔθεσαν εἰς τὴν θέσιν ὅπου ἔμελλε
νὰ σταθῇ ἐκεῖνος καὶ νὰ πολεμήσῃ· ἀλλ’ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐνίκησαν
οἱ Σπαρτιάται, διότι τοὺς Ἀθηναίους ἐπρόδωκαν οἱ Θεσσαλοὶ ἵπτεις.

Κατόπιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγνωρίσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κί-
μωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἔξοριας. Ο Κίμων ἐλθὼν ἐκ τῆς ἔξο-
ριας του συνεφιλίωσε τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ διὰ
να ἀπομαρτύνῃ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων
ἡθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν πατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Λαβών λοιπὸν
τριακόσια πλοῖα ἐπλευσεν εἰς τὴν Κύπρον καὶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν
τῆς Κύπρου Κίτιου.

Ἄλλ’ ἐνῷ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἀπέθανε, πρὶν δὲ ἐκπνεύσῃ παρήγ-
γειλε νὰ κρύψωσι τὸν θάνατόν του καὶ, ἀφοῦ διαλέσωσι τὴν πολιορ-
κίαν τοῦ Κίτιου, νὰ πλεύσωσιν εἰς Ἀθήνας.

Ο νεκρὸς τοῦ Κίμωνος μετακομισθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐτάφη μεγα-
λοπρεπῶς.

Η Κιμώνειος εἰρήνη.—Οἱ Πέρσαι τόσον πολὺ ἐφοβήθησαν ἀπὸ τὸς
νίκας τοῦ Κίμωνος, ὥστε ἴμαγκάσθησαν νὰ συνάψωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων
εἰρήνην, ἡ ὧδη ἐκ τοῦ ὄντιματος τοῦ Κίμωνος, ὀνομάσθη **Κιμώνειος**
εἰρήνην.

Ὑπερχρεώθησαν δὲ δι’ αὐτῆς οἱ Πέρσαι νὰ μὴ ἔχωσι στόλον ὅχι μόνον ἀνὰ
τὸ Αἴγαλον πέλαγος, ἀλλ’ οὕτε καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐτόλμων
πλέον νὰ πλησιάσωσι.

Συμπεράδυατα.—Ο γενναῖος καὶ ἀνδρεῖος στρατηγὸς ἀγαπᾶται καὶ
ἐκτιμᾶται πολὺ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας του.

Οι πλούσιοι ἀνθρώποι δὲν πρέπει νὰ κρύπτωσι τὰ πλεύτη των, τὰ δποῖα
ἔστειλεν εἰς αὐτοὺς δὲ Θεός, ὀλλὰ νὰ δίδωσιν ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς
ἀδελφούς των.

Γέννανδυα.—Τίνος υἱὸς καὶ δποῖος ἦτο δ Κίμων; "Αμα δ Κίμων ἔγινε
στρατηγὸς τί ἔκαμεν; Ο Κίμων πῶς μετεχειρίζετο τὰ πολλά του πλούτη;
Τί ἔπαθεν δ Κίμων ἀπὸ τὰς πολλάς του συμπαθείας πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας;
Ωργίσθη δ Κίμων ἐναντίον τῆς πατρίδος του καὶ τί ἔπαξε κατόπιν;

Πώς ὁ Κίμων ἔγινε καὶ πάλιν στρατηγός ; Ποῦ ἔπλευσεν ὑστερον καὶ πῶς ἀπέθανε ; Τί ἔπαθαν οἱ Πέρσαι ἀπὸ τὰς μεγάλας νίκας τοῦ Κίμωνος ; Τί δύνομάζεται Κιμώνειος εἰρήνη ;

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΑΙ Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

(493—420 π. Χ.)

‘Ο Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ στρατηγοῦ Ξανθίππου, ὁ ὅποιος εἶχε νικήσει τοὺς Πέρσας εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης κατὰ τὴν ἡμέραν δόπου συνέβαινε καὶ ἦ ἐν Πλαταιαῖς μάχη. Ἡ μῆτρος του ἐλέγετο Ἀγαθίστη· ἐγεννήθη δὲ ἐν Ἀθήναις τῷ 494 π. Χ.

‘Ο Περικλῆς ἐκ φύσεως ἦτο εὐγενής τοὺς τρόπους, ἀπέφευγε τὰ μικρὰ καὶ χυδαῖα πράγματα καὶ ἥθελε πάντοτε νὰ ἀσχολήται εἰς τὰ σοβαρὰ καὶ σπουδαῖα· ἥτυγχησε νὰ ἔχῃ διδάσκαλόν του τὸν περίφημον φιλόσοφον Ἀναξαγόραν, ὃστις διὰ τῆς διδασκαλίας του ἀνύψωσε τὸ πνεῦμα τοῦ Περικλέους καὶ τελείως ἐμόρφωσε καταστήσας αὐτὸν μεγαλόφροδον καὶ ἴκανότατον.

‘Ο Περικλῆς ἐνῷ ἀκόμη ἦτο νέος, ἀν καὶ πλούσιος καὶ ἐκ μεγάλης οἰκογενείας, δὲν ἀνεμειγνύετο εἰς τὰ πολιτικά, τούναντίον δμως εἰς τὰ πολεμικὰ ἦτο ἀνδρεῖος καὶ ἥγαπα νὰ κινδυνεύῃ.

‘Αφ’ οὐδὲν δμως ἀπέθανεν ὁ Ἀριστείδης καὶ ἔξωρίσθη ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις παρὰ εἰς καὶ μόνον ἄξιος καὶ ἴκανὸς πολιτικὸς ἀνήρ, ὁ Κίμων, ἀναγκαζόμενος καὶ οὗτος ἔνεκα τῶν πολέμων κατὰ τῶν βαρβάρων νὰ διαμένῃ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεφάσισε τότε νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐγένετο ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. ‘Οσακίς ἀπήγγελεν οὗτος λόγους εἰς τὰς συνέλευσεις τοῦ λαοῦ ἔνεποιει βαθεῖαν ἔντυπωσιν ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ εὐγλωττίας καὶ δητορικῆς ἴκανότητος, πολὺ δὲ εὐκόλως κατέβαλλε

‘Ο Περικλῆς

τοὺς ἀντιπάλους του. Ὁσάκις δὲ ἀνέβαινεν εἰς τὸ βῆμα, οἱ Ἀθηναῖοι ἔνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ εὐγλωττίας ἔλεγον ὅτι ἡστραπτε καὶ ἐβρόντα, καὶ οἱ λόγοι του ἐνέσκηπτον ὡς κεραυνοί.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου δὲ Περικλῆς κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν Ἀθηναίων. Ὄτε δὲ ἀπέθανεν δὲ Κύμων ἔγινε παντοδύναμος καὶ ἐκυβέρνησεν ὡς μόνος ἀρχῶν τὰς Ἀθήνας ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν καὶ μόνον ἔχων κατὰ νοῦν, πᾶς νὰ καταστήσῃ αὐτὰς ἴσχυρὰς καὶ ἐνδόξους.

Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον ἐφρόντισεν ὅπως τὸ ταμεῖον ἔχῃ πάντοτε χρήματα, ὑπάρχωσι δὲ ἔτοιμοι πρὸς πόλεμον εἰς τὸν ναύσταθμον τριάκοντα τριήρεις. Ἡ δύναμις αὕτη τῶν Ἀθηναίων ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς συμμάχους των καὶ οὔτε αἱ πανουργίαι τῶν Περσῶν οὔτε ὁ φθόνος καὶ ή ἀντιζηλία τῆς Σπάρτης ἐπειθόν αὐτὸὺς νὰ ἀποστατήσωσι τῶν Ἀθηνῶν.

Ο Περικλῆς θέλων νὰ δεῖξῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς τοὺς πτωχούς, διέταξε κατὰ τὰς μεγάλας ἱερᾶς τοῦ Διονύσου νὰ δίδωνται ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χρήματα, ὅπως δι' αὐτῶν ἀγορᾶς ωσιν εἰσιτήριον τοῦ θεάτρου. Τὰ χρήματα δὲ αὐτὰ ἐλέγοντο **Θεωρικά**.

Ο Περικλῆς μετέφερε τὸ ἐν Δήλῳ ταμεῖον τῶν συμμάχων εἰς Ἀθήνας. Ἐν αὐτῷ ἐφυλάσσοντο τὰ χρήματα, τὰ ὅποια εἰσέφερον οἱ σύμμαχοι, ὅπως χρησιμεύσωσιν ἐν καιρῷ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν.

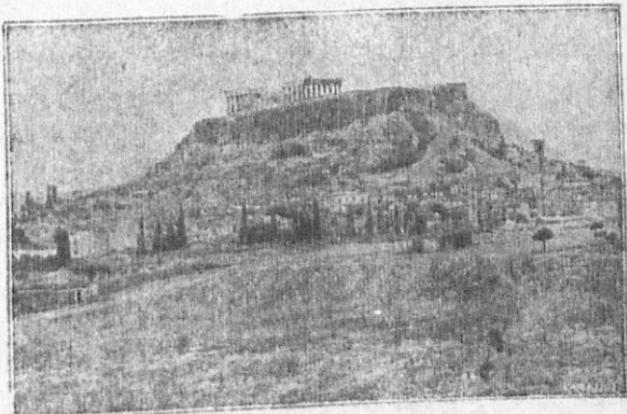
Αλλ᾽ ἐπειδὴ ἀπαντα τὰ πρὸς πόλεμον μέσα ὑπῆρχον ἀφθονα, οἱ Πέρσαι δὲν ἐτόλμων, γνωρίζοντες τὴν ἴσχυρὰν καὶ μεγάλην δύναμιν τῶν Ἀθηναίων κατὰ θάλασσαν, νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ο Περικλῆς ἐνόμισε πρέπον, ἀφοῦ οἱ Ἀθηναῖοι μάχονται ὑπὲρ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ὅτι δὲν ὥφειλον νὰ δίδωσι λόγον εἰς οὐδένα περὶ τῆς χρήσεως τῶν χρημάτων.

Ἀκμὴ τῶν Ἀθηνῶν. — Διατηρήσας δὲ ἐν τῷ ταμείῳ ἀρκετὰ χρήματα δι' ἐνδεχόμενον πόλεμον, μὲ τὰ λοιπὰ ἐσκέφθη νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἀθήνας.

Ἐκάλεσε λοιπὸν τὸν μέγιστον καλλιτέχνην τῆς ἀρχαιότητος καὶ στενὸν φύλον του Φειδίαν καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπιστασίαν ὅλων τῶν ἔργων. Οὗτος δέ, προσκαλέσας ὅλους τοὺς ἀρίστους καλλιτέχνας

καὶ τεχνίτας τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐστόλισε τὰς Ἀθήνας μὲ τὰ λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ ἐκεῖνα οἰκοδομήματα, τὰ ἐρείπια τῶν δποίων σφεζόμενα μέχρι σήμερον ἔλκυόνσι τὸν θαυμασμὸν τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώπων διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὴν τέχνην αὐτῶν.

Ο λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἐθεωρήθη ὡς τὸ καταλληλότατον μέρος πρὸς ἀνέγερσιν τῶν οἰκοδομημάτων τούτων· ἐπὶ τοῦ λόφου λοιπὸν τούτου φοιτομήθησαν τὰ **Προπύλαια**, διὰ τῶν δποίων εἰσέρχεται τις εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐντὸς πέντε ἑτῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Μνησικλέους, ἐστοίχισαν δὲ πέντε ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Η Ἀκρόπολις

Ο **Παρθενών**, δ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, κατασκευασθεὶς ἐκ λευκοῦ μαρμάρου τοῦ Πεντελικοῦ ὄρους, τὸ δριστούργημα τοῦτο τῆς τέχνης τοῦ δποίου ἶσον κατὰ τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὴν φραιάτητα δὲν ὑπάρχει ἄλλο εἰς τὸν κόσμον καὶ χάριν τοῦ δποίου ἔρχονται ἀπὸ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ κόσμου ὡς προσκυνηταὶ οἱ λόγιοι καὶ οἱ καλλιτέχναι θαυμάζοντες καὶ λατρεύοντες αὐτόν. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ τούτου ενρίσκετο τὸ **ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς**, ἔργον αὐτοῦ τοῦ Φειδίου, ἔχον ὅψις 39 ποδῶν, κατασκευασθὲν δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἔλεφαντος, ὅλον τὸ κράνος τὸ δποίον ἐφόρει ἡ θεὰ ἥτο ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χειρὰ αὐτῆς ἐκράτει ἄγαλμα τῆς Νίκης, εἰς

δὲ τὴν ἄλλην δόρυ· τὸ στῆθός της ἐκάλυπτεν ὡς θώραξ· ή αἰγὶς μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Μεδούσης, ή δὲ ἀσπὶς ἔκειτο παρὰ τοὺς πόδας της.

Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Παρθενῶνος καὶ πρὸς τὸ βόρειον μέρος εὑρίσκετο ἄλλο περίκομψον οἰκοδόμημα. Ἐν μέρος αὗτοῦ ἦτο ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἑρεχθέα, ἐξ οὐ καὶ Ἐρέχθειον ὀνομάζετο. Τὸ κτίριον τοῦτο ἥρχισεν ἐπὶ Περικλέους, ἀλλ᾽ ἐτελείωσε βραδύτερον.

Μεταξὺ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἵστατο χαλκοῦν πελώριον ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, τὸ ὅποιον εἶχε κατασκευασθῆ ἐκ τῶν λαφύρων τῆς ἐν Μαραθῶνι νίκης, εἶχε δὲ 50 ποδῶν ὕψος μετὰ τοῦ βάθρου αὐτοῦ.

‘Ο Παρθενὼν ὡς ἔχει σήμερον.

Ἐξω τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὴν νοτιανατολικὴν αὐτῆς πλευρὰν κατεσκευάσθη τὸ φῖδειον, κτίριον μεγαλοπρεπές, εἰς τὸ ὅποιον ἐγίνοντο μουσικαὶ παραστάσεις, λέγεται δὲ ὅτι κατεσκευάσθη κατὰ τὸ σχέδιον τῆς σκηνῆς τοῦ Ξέρξου καὶ ἐκ τῶν συντριμμάτων τῶν ἴστῶν τῶν Περσικῶν πλοίων.

Διὰ τὴν κατασκεψὴν τῶν ὁραίων καὶ λαμπρῶν τούτων οἰκοδομῆμάτων ἐδαπάνησεν δὲ Περικλῆς δέκα δικτὸν ἑκατομμύρια ἀρχαίων δραχμῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἀντιπολιτεύμενοι αὐτὸν ἐφώναζον, ὅτι δὲ Περικλῆς σπαταλᾶ τὰ δημόσια χρήματα οὕτος ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν

τοῦ δήμου ἡρώτησε τὸν λαόν, ἃν ἀληθῶς νομίζῃ, ὅτι ἔξωδεύθησαν πολλά· ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐφώναζον πολλά, τότε εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Περικλῆς· παραδέχομαι νὰ καταβάλω ἐξ Ἰδίων μου δῆλα τὰ ἔξοδα, ἀφ-
κεῖ μόνον νὰ ἀφήσῃτε νὰ γράψω τὸ ὄνομά μου ἐπὶ δῆλων τῶν οἰκοδο-
μημάτων τούτων. Οἱ Ἀθηναῖοι θαυμάσαντες τὴν γενναιοδωρίαν καὶ
μεγάλην φιλοτιμίαν τοῦ ἀνδρός, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὴν ἄδειαν νὰ δα-
πανᾶ ὅσα αὐτὸς θέλει.

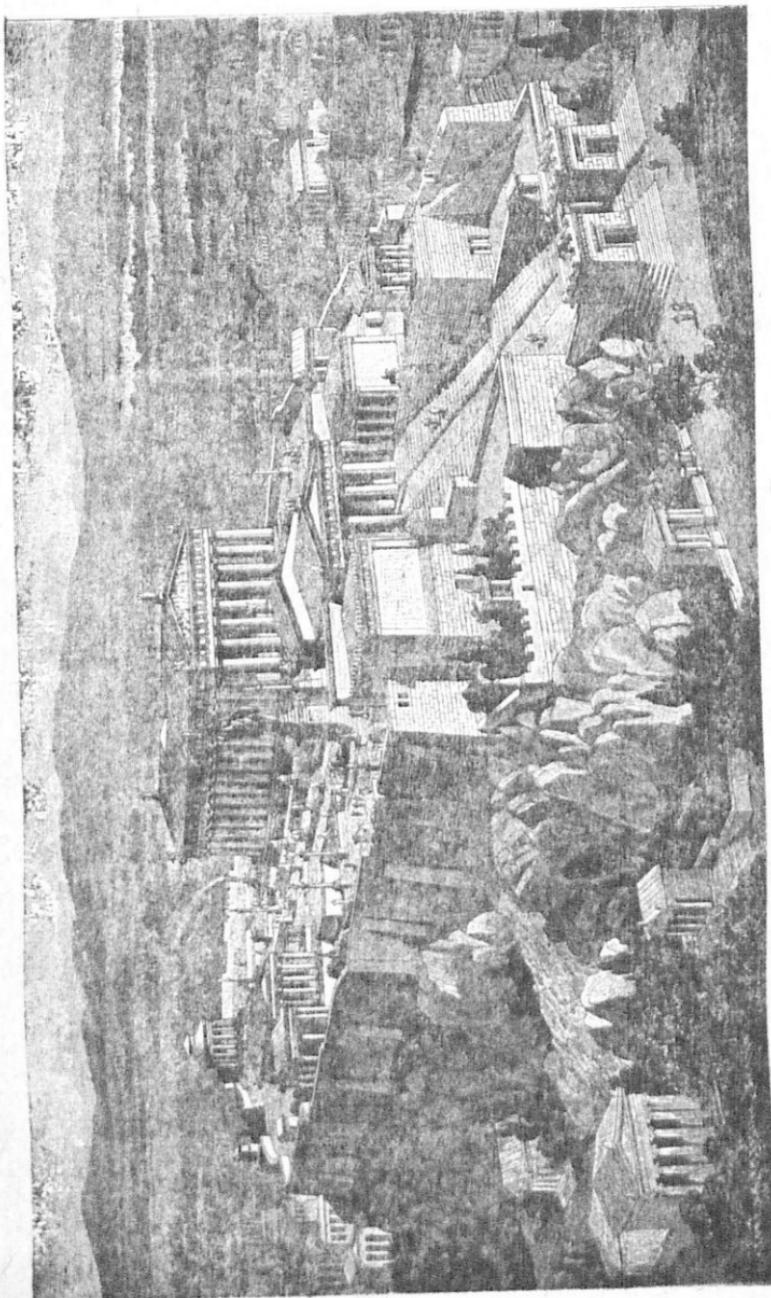
Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους κατεσκευάσθησαν δὲ ναὸς **τῆς Δήμητρος** εἰς Ἐλευσίνα, τὸ ἀγαλμα **τοῦ Διὸς** εἰς Ὁλυμπίαν ἐκ
χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ ὁ ναὸς **τῆς Αθηνᾶς** ἐπὶ τοῦ **Σουνίου**
ἀκρωτηρίου⁽¹⁾.

Οἱ Περικλῆς ἀνεδείχθη ἵκανότατος καὶ δεξιώτατος πολιτικὸς ἀνήρ,
κατορθώσας νὰ κυβερνήσῃ ὡς μόνος ἀρχων ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰς Ἀθή-
νας, ὅχι μόνον διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς παραδειγμα-
τικῆς του ἀφιλοκερδείας, διότι, ἀν καὶ διεγειρίσθη πολλὰ ἐκαπομύρια
δραχμῶν, δὲν ηὔγησεν ὅμιως τὴν περιουσίαν του οὐδὲ κατὰ μίαν
δραχμήν.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους αἱ Ἀθῆναι ἀνεδείχθησαν ἡ
πλουσιοτάτη καὶ ἐνδοξοτάτη πόλις, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του προώδευ-
σαν αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ φιλοσοφία εἰς ὕψιστον βαθμόν.
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἔζησαν οἱ σοφάτεροι ἀνδρες τοῦ κό-
σμου ὡς δὲ **Σωκράτης**, δὲ **Σοφοκλῆς**, δὲ **Εύριπίδης**, δὲ **Θου-
καδίδης** καὶ ἄλλοι. Διὰ τοῦτο καὶ **χρυσοῦς αἰῶν τῶν Αθηνῶν**
ἐπωνυμόσθη δὲ αἰῶν τοῦ Περικλέους.

Οἱ Περικλῆς θέλων νὰ συνδέσῃ τοὺς Ἑλληνας διὰ **κοινῆς ἀγά-
πης** καὶ **φιλίας** καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὰς Ἀθήνας κέντρον τοῦ Ἑλλη-
νισμοῦ, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἑλληνας νὰ στείλωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας
ἀντιπροσώπους, δπως σκεφθῶσι περὶ τῶν ιερῶν, τὰ δποῖα είχον κατα-
στρέψει οἱ βάρβαροι, καὶ περὶ τῶν θυσιῶν, τὰς δποίας είχον ὑπο-
σχεθῆ, ὅταν ἐπολέμουν πρὸς τοὺς βαρβάρους, καὶ περὶ τοῦ τρόπου,
κατὰ τὸν δποῖον ἥθελεν ἐπέλθει μόνιμος καὶ διαρκῆς εἰρήνη, καὶ ἐν

(1) Οἱ ἀρχαιολογοῦντες ἔξ ἐπιγραφῶν τινων ἀνακαλυφθειοῶν τελευταῖον
ἰσχυρίζονται, ὅτι εἴναι ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος.

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΕΠΟΧΗΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γένει περὶ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἐλληνισμοῦ, ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπέτυχε τὸ σχέδιόν του ἐνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῆς Σπάρτης, οἵτις ἔφερε πολλὰ προσκόπιμα καὶ οὕτω κατώρθωσε να ματαιωθῇ. **Τὸ σχέδιον τοῦτο ἀποδεικνύει τὸν Περικλέα μέγαν πολιτικὸν ἄνδρα.**

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους κατὰ κακὴν τύχην τῆς Ἐλλάδος συνέβη πόλεμος μέγας καὶ φοβερὸς ὁ λεγόμενος **Πελοποννησιακός**, προελθὼν ἐνεκα τῆς ἀντιζηλίας τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου τούτου ὡς ὑπὸ ἕδωμεν κατωτέρῳ ὑπῆρξεν ἡ ταπείνωσις καὶ ἡ παρακμὴ ὅλης τῆς Ἐλλάδος καὶ ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους ἐκ τοῦ λοιποῦ ὅστις ἀνεφάνη τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνεκα τοῦ συναθροισθέντος ἐν αὐταῖς πλήθους ἐκ τῶν πέριξ δήμων καὶ τῆς στενῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων.

Συμπεράδματα.—α') Ο Περικλῆς ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ἐπὶ εἰκοσιν ὀλόκληρα ἔτη, ἐγένετο πανίσχυρος (παντοδύναμος) πολιτικός, διότι ἐγνώριζε πῶς νὰ μεταχειρίζεται (κυβερνᾷ) τὸν λαὸν καὶ πῶς νὰ ὀφελῇ τὴν πατρίδα του.

β') Ο καλὸς κυβερνήτης ἐνὸς τόπου πρέπει νὰ κέντηται ἐκ φύσεως σπανίας ἀρετάς· ἐάν δὲ συγχρόνως λάβῃ καὶ καλὴν ἀνατροφὴν καὶ μάθῃ γράμματα γίνεται μέγας καὶ σπουδαῖος ἀνθρώπος εἰς τὸν κόσμον.

γ') Γυχαῖοι ἀνθρώποι δὲν πρέπει νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰ πολιτικά, ὀλλὰ σπουδαῖοι καὶ σπάνιοι χαρακτῆρες.

δ') Εἰς εὐφύης καὶ ἀγαθὸς κυβερνήτης δύναται νὰ κάμῃ τὸ ἔθνος του ἐνδοξὸν καὶ εὐτυχές.

ε') Οὐδέποτε δὲ κόσμος, εἰς καμίαν ἐποχὴν καὶ εἰς κανὲν ἔθνος εἰδεις νὰ γεννηθῶσι συγχρόνως τόσοι ἔξοχοι ἀνδρες δπως εἰς τὰς Ἀθήνας. Οὗτε εἰδεις ποτὲ δὲ κόσμος τόσον λαμπρὰ ποιητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα δσα κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους.

Γύμναδμα. Τίνος γίνεται ὁ Περικλῆς; Όποιος ἦτο ὁ Καρακτήρας τοῦ Περικλέους; Τί λέγουσι διὰ τὴν μεγάλην εὐγλωττίαν τοῦ Περικλέους; Τί ἔκαμψεν ὁ Περικλῆς ἀμα ἀνέλαβε τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηνῶν; Ἐπὶ πόσα ἔτη καὶ πῶς ἐκυβέρνησε τὰς Ἀθήνας ὁ Περικλῆς; Ποῖα εἶναι τὰ σπουδαίατέρα κτίσματα μὲ τὰ δποια ἐστόλισεν ὁ Περικλῆς τὰς Ἀθήνας; Ποῖον είχε γενικὸν ἐπόπτην (ἀρχιτέκτονα) ἐπὶ τῶν λαμπρῶν κτισίων, τὰ δποια κατεσκευάσθησαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀκροπόλεως; Πῶς ὠνομάσθη ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους καὶ διατί ὀνομάσθη οὕτω;

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ
(*Αργος, Κόρινθος, Θῆβαι, Θεσσαλία, Κέρκυρα καὶ Συράκουσαι*)

*Αργος. — Τὸ Ἀργος ὑπῆρξεν ἡ μητρόπολις τῶν Δωριέων, ἐκείνων οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν κάθιδον αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀργολίδα.

Οἱ Ἀργεῖοι συγχωνευθέντες μὲ τοὺς ἀρχαιοτέρους κατοίκους τῆς Ἀργολίδος Ἀχαιοὺς καὶ κληρονομήσαντες τὴν δύναμιν τοῦ ἴσχυροτάτου ἄλλοτε βασιλέως τῶν *Μυκηνῶν* καὶ τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως *Τερευνθος*, δὲν ἐλησμόντησαν τὴν δόξαν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἀλλ᾽ ἐφρόντιζον μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου.

Κατώρθωσαν δὲ κατὰ τὸν ἔγατον αἰῶνα νὰ ἀποτελέσωσιν διμοσπονδίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν των ἐκ τῶν πόλεων *Επιδαύρου, Τροιζῆνος, Αλυνης, Κλεωνῶν, Φλιοῦντος καὶ Σικινῶνος*.

Ἐπὶ τοῦ βασιλέως δὲ τῶν Ἀργείων *Φείδωνος* κατώρθωσαν ἀκόμη οἱ Ἀργεῖοι νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ νὰ προσθέσωσιν εἰς τὴν διμοσπονδίαν των τὴν μεγάλην πόλιν τῆς Κορίνθου.

Ἄλλα ὕσαύτως κατορθώματα τοῦ βασιλέως Φείδωνος ὑπῆρξαν ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν Σπαρτιατῶν ἐξ ὅλων τῶν γειτονικῶν μερῶν τῆς Ἀργολίδος καὶ ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν Ἡλείων ἐκ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ ἡ ἀνάθεσις τῆς προεδρίας αὐτῶν εἰς τοὺς *Πισάτας*. Ἐκτοτε δὲ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐνῷ ἥσαν κατ' ἀρχὰς *τοπικοὶ* ἐγένοντο κατόπιν *Πανελλήνιοι*.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φείδωνος ἐξέπεσεν ἡ ἔξωτερη δύναμις τοῦ Ἀργούς καὶ ως ἐκ τούτου οἱ Σπαρτιαταὶ ἡδυνήθησαν νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοὺς Ἀργείους πολλὰς χώρας, αὗτινες πρότερον ἥσαν συνδεδεμέναι μετ' αὐτῶν. Καὶ οἱ Ἡλεῖοι μετ' ὀλίγον κατώρθωσαν βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν νὰ καταβάλωσι τοὺς Πισάτας καὶ νὰ ἀναλάβωσι καὶ πάλιν τὴν προεδρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Εἰς τὸ Ἀργος ἤκμασε καὶ μεγάλη σχολὴ καλλιτεχνῶν καὶ γλυπτῶν

εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεδείχθη ὁ **Πολύκλειτος** μέγας καλλιτέχνης καὶ ἐφά-
μιλλος μὲ τὸν ἐν Ἀθήναις **Φειδίαν**.

Κόρινθος.—Ἡ παλαιὰ Κόρινθος ἦτο ἐκτισμένη εἰς τοὺς πρό-
ποδας ὑψηλοῦ καὶ ἀποτόμου βράχου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅποιου
ὑπῆρχεν Ἀκρόπολις καλούμενη **Ἀκροκόρινθος**. Κατὰ τὸ 1853
κατεστράφη αὕτη ὑπὸ ἴσχυροτάτου σεισμοῦ καὶ τοιουτορόπως οἱ κά-
τοικοι αὐτῆς κατέβησαν πρὸς τὴν παραλίαν καὶ ἔκτισαν ἕπτοτε τὴν
σημερινὴν πόλιν **Νέαν Κόρινθον**. Ἐν τῇ παλαιᾷ Κορίνθῳ σύζονται
ἀκόμη μεγαλοπρεπῆ ἔρείπια ναῶν καὶ οἰκιῶν.

Ἄπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Δωριέων ἐγένοντο
βασιλεῖς οἱ **Βακχιάδαι** καταγόμενοι ἐκ τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἄπὸ
τοῦ δύδοσον ὅμοιος αἰώνος π.Χ. κατήργησαν τὸν θεσμὸν τῆς βασιλείας
καὶ κατ' ἔτος ἀνέθετον τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς ἓν τῆς οἰ-
κογενείας τῶν Βακχιαδῶν, διτις ὀνομάζετο **πρύτανις**.

Ἡ Κόρινθος κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀνεδείχθη πόλις πλου-
τία, ἐμπορικὴ καὶ μὲ ἄριστον ναυτικόν. Ὁπόταν δὲ λαὸς εὐτύχησας,
ἔξανεστη κατὰ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἔξήητε νὰ λαμβάνῃ μέρος καὶ
αὐτὸς εἰς τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων δηλ. εἰς τὴν διακυ-
βέρνησιν τῆς πόλεως.

Τὴν ἐπιμνιάν ταύτην τοῦ λαοῦ τότε ἐπωφεληθεὶς δὲ δημαγωγὸς
Κύψελος κατέλυσε τὴν διοίκησιν (ὅλιγαρχίαν) τῶν Βακχιαδῶν καὶ
ἀνεδείχθη αὐτὸς τύραννος τῆς Κορίνθου. Τοῦτον μετὰ τὸν θάνατόν
του διεβέχθη εἰς τὸν θρόνον δὲ τοῦ τον **Περιάνδρος**, διτις ὑπῆρ-
ξεν εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος.

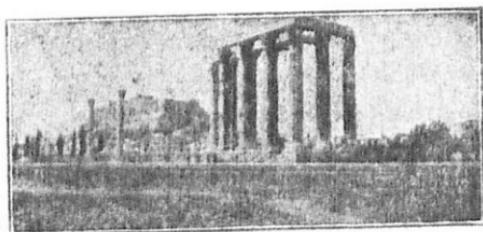
Ἡ διοίκησις καὶ τῶν δύο τούτων τυράννων ὑπῆρξεν ἀρίστη ἀνυ-
ψώσασα τὴν Κόρινθον, καθ' ὃσον οὗτοι ἰδρυσαν διαφόρους ἐμπορι-
κοὺς σταθμοὺς εἰς τὰ παράλια τῆς **Αιτωλίας** καὶ **Ἀναργαντίας**, τῆς
Ηπείρου καὶ **Ιλλυρίας**, ἔκτισαν ἀποικίαν τὴν **Ποτίδαιαν** εἰς τὴν
Χαλκιδικὴν χερσόνησον, τὴν πόλιν τῶν **Συρακουσῶν** εἰς τὴν νῆσον
Σικελίαν καὶ ἀνέπτυξαν πολλὰς ἐμπορικὰς σχέσεις ἀνὰ τὰ παράλια
τῆς Μικρᾶς Ασίας καὶ ίδιως μὲ τὰ βασίλεια τῆς **Λυδίας** καὶ τῆς **Αι-
γαύης του**.

Ἐν Κορίνθῳ ἥκμασεν ἡ καλλιτεχνία, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ναυπη-

γιανή. Πόλεις πόλεις ήσαν υποτεταγμέναι εἰς αὐτήν, ώς ή **Κέρκυρα**, ή **Αμβρακία**, ή **Δευκάς**, ή **Απολλωνία**, ή **Επιδαυρος**, τὰ **Μέγαρα** καὶ ἄλλαι.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ή Κόρινθος ἀπετέλει μέρος τῆς συμμαχίας ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης.

Θῆβαι. — Αἱ Θῆβαι εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη τῆς Βοιωτίας· λέ-

Tὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς

γουσιν ὅτι ἐκτίσθη μετὰ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῆς **Καδμείας** ὑπὸ τοῦ Κάδμου, ὅστις πρῶτος ἐδίδαξε τὰ 16 γράμματα τοῦ ἀλφαριθμοῦ. Η πόλις τῶν Θηβῶν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐποχὴν πόλις ὅχυρὰ καὶ πατρὶς τῶν ἐνδόξων στρατηγῶν **Πελοπίδου** καὶ **Ἐπαμεινάνδου**, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ὅποιων εἶχε καὶ τὴν ἡγεμονίαν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Αἱ Θῆβαι ἐγέννησαν τὸν μέγιστον ποιητὴν **Πίνδαρον**, ὁ δοποῖος ἔγραψεν φύδας δηλ. ποιήματα, τὰ δοποῖα ἔψαλλε χορὸς μουσικῶν ὁργάνων πρὸς τιμὴν τῶν νικητῶν τῶν Πανελλήνιων ἀγώνων.

Κατὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἦναγκάσθησαν νὰ συμμαχήσωσι μὲ τοὺς Πέρσας· ἔνεκα δὲ τούτου ἐτιμωρήθησαν αὐστηρότατα ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Κατὰ δὲ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὑπῆρξαν πάντοτε σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν. Δυστυχῶς αἱ ἀρχαῖαι Θῆβαι κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ μεγάλου **Ἀλεξάνδρου**, ή δὲ σημερινὴ πόλις δύο φορᾶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη 1853 καὶ 1893 ἐδοκιμάσθη ὑπὸ καταστρεπτικῶν σεισμῶν.

Θεσσαλία. — Η Θεσσαλία ἦτις ὠνομάσθη οὕτως ἐκ τῶν Θεσσαλῶν τῶν εἰσβαλόντων εἰς αὐτὴν ἐξ **Ηπείρου** κατὰ τὴν κάθιδον τῶν

Δωριέων είναι χώρα πεδινή και ευφοριωτάτη. Έκτείνεται πρὸς βορρᾶν τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος και περιστέφεται ὑπὸ ὑψηλῶν και καταφύτων δρέων ὡς φυσικὸν τεῖχος, πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ ***Ολύμπου**, ἐπὶ τῆς πορφῆς τοῦ δποίου ἐνομίζετο ὡς ἐμάθομεν ὅτι κατόκουν οἱ Θεοί, τῶν **Καμβούντων** και τῶν **Χαστων** ὁρέων, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς **Πινδοῦ**, πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς ***Οσσης**, τοῦ **Μαυροβουνίου** και τοῦ περικαλλοῦς **Πηλίου** ἐπὶ τοῦ δποίου φαίνονται ὡς ἐσπαρμέναι και λευκάνουσαι ὡς ἀδάμαντες, πλούσιοι και μαγευτικοί, αἱ 24 κῦμαται και πρὸς νότον ὑπὸ τῆς ***Οθρυος** και τῆς ὁροσειρᾶς τῶν **Αγράφων**.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μνημογεῖται ὅτι ἡ Θεσσαλία ἦτο λίμνη και ὅτι τὰ ὕδατα αὐτῆς ἐχύμησαν διὰ τῆς κοιλάδος τῶν **Τεμπῶν**⁽¹⁾ εἰς τὸ Αἶγαῖον πέλαγος. Ἡ Θεσσαλία ἀπετελεῖτο ἐκ πολλῶν μικρῶν πολιτειῶν και ἔτερεφε τοὺς καλλιτέρους πολεμικοὺς ἵππους.

Ἡ Θεσσαλία διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ὄρμητικοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ, ὃστις δέχεται ἀπὸ ὅλας τὰς διευθύνσεις πολλοὺς παραποτάμους και τὰ ὕδατα μερικῶν λιμνῶν, τὰ δποῖα λάμπουσιν ὡς κάτοπτρα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀπεράντων πεδιάδων αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς βιοειδυτικῆς πλευρᾶς τῆς Θεσσαλίας και πλησίον τῆς πόλεως Καλαμπάκας κείνται τὰ **Μετέωρα** ὑψηλοὶ και ἀπότομοι βράχοι, ἐπὶ τῶν δποίων ἥσαν ἐκτισμένα ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων διάφορα μοναστήρια. Ἡδη ἐκ τῶν μοναστηρίων τούτων σφέζονται μόνον τέσσαρα. Ἡ ἀνάβασις εἰς αὐτὰ γίνεται διὰ κλιμάκων ιρεμαστῶν ἢ διὰ κανναβίου δικτύου. Εἰς τὰ μοναστήρια ταῦτα οἱ Ἕλληνες διέσωσαν τὴν θρησκείαν και τὴν ἐλευθερίαν των ὡς και εἰς τὰ πέριξ τῆς Θεσσαλίας ὅρη τὰ δποῖα κατὰ τοὺς μακροὺς χρόνους τῆς δουλείας ἐχοησίμενσαν ὡς κρητισφύγετα τῶν ἀρματωλῶν και κλεφτῶν.

Κέρκυρα.— Ἡ νῆσος Κέρκυρα είναι ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγε-

(1) Μεταξὺ τῶν ὁρέων τοῦ ***Ολύμπου** και τῆς κανονειδοῦς ***Οδδοῖς** διανοίγεται βαθυτάτη ποταμούς στενοτάτη κοιλάς, διὰ τῆς δποίας ἐκβάλλει δ Πηνειός ποταμός εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ κατάφυτος αὐτῇ ἐκ πλατάνων, δαφνῶν και κοικίλων ἄλλων εὐθαλῶν δένδρων κοιλάς είναι τὰ **περιώνυμα θερδαλικὰ Τεμπτοῦ**, τῶν δποίων ἡ δροσερότης, ἡ χάροις και ἡ γραφικωτάτη καλλονὴ ἐθαυμάζετο και θύμιανμάζηται πάντοτε.

θος καὶ ἡ βιοειότερον κειμένη ἐξ ὅλων τῶν νήσων τοῦ Ιονίου πελάγους, ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαιοτάτη ἀποικία τῶν Κορινθίων καὶ φημίζεται ὡς ἡ ὁραιοτέρα καὶ τερπνοτέρα νῆσος τῆς Μεσογείου θαλάσσης διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς καλλονάς.

Εἰς τὸν ἀρχαίοντος χρόνους ἐκαλεῖτο νῆσος τῶν **Φαιάκων**, εἰς αὐτὴν ἔσωθη καὶ ἐφίλοξενήθη ὁ πολυμήχανος Ὅδυσσεὺς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης καὶ ὅλοι ὅσοι κατέφευγον ἐκεὶ εῦρισκον μεγάλην φιλοξενίαν. Ἡ τοποθεσία τῆς νήσου διευρυτάνει τὰ μέγιστα τὴν συγκουνωνίαν τῆς Ἐλλάδος μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ πολιούχου τῆς νήσου ἀγίου Σπυρίδωνος, ἐντὸς τοῦ δποίου φυλάσσεται τὸ ιερὸν λεύφανον αὐτοῦ.

Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ἔνοι διαμένουσιν εὐχαρίστως ἴδιως κατὰ τὸν θερινὸν μῆνας ἐν τῇ πόλει τῆς Κερκύρας εἰς τὰ τερπνὰ καὶ ώραια προάστεια αὐτῆς.

Συράκουσαι. — Αἱ Συράκουσαι ἴδρυμησαν, ὑπὸ τῶν Δωριέων καὶ τῶν Κορινθίων εἰς τὴν μεγάλην νήσον Σικελίαν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους. Ὅπηρᾶν ἡ Ισχυροτέρα καὶ ἐπισημωτέρα πόλις τῆς Σικελίας. Τὰ σπουδαιότερα μέρη τῶν Συρακουσῶν ἦσαν, ἡ **Ἄχοα-δίνη** μέρος ὁρούποτον ἐν τῇ περιεχῇ τοῦ δποίου ἥτο μέγας ναὸς τοῦ **Ολυμπίου Διός**, ἡ **Νάδος** ἔνθα ἦσαν τὰ βασιλεία τοῦ μεγάλου τυράννου Ιέρωνος, αἱ **Ἐπιπολαὶ** ὅπου εὑρίσκοντο τὰ ὄνομαστὰ λατομεῖα εἰς τὰ δποῖα κατεκρήμνιζον τοὺς καταδίκους καὶ εἰς τὰ δποῖα ἔρριφαν καὶ τοὺς κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον αἰχμαλωτισθέντας. Ἀθηναίους καὶ ἡ **Νικόπολις** ἔνθα ἥτο ὁ περικαλλῆς ναὸς τῆς Δήμητρος.

Αἱ Συράκουσαι κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἦσαν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐπολέμουν τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐβοήθουν τοὺς ἐν Σικελίᾳ **Ἐγεσταίους**.

Αἱ Συράκουσαι ὑπῆρχαν πατρὶς τοῦ περιφήμου μηθυματικοῦ **Ἀρ-χιμήδους**.

Ἡ **Χαλκίς** κατώρθωσε νὰ κτίσῃ ἐπὶ τῆς ώραιας Χαλκιδικῆς χερσονήσου τριάκοντα δύο πόλεις. Εἰς τὰ **Μέγαρα** ἐγεννήθη ὁ μέγας ποιητὴς **Θέογνις**, εἰς τὴν **Σάμον** ὁ μέγας φιλόσοφος **Πυθαγόρας** καὶ εἰς τὴν **Πύλον** ὁ φιλόσοφος **Ἀρχίλοχος**.

Ἐκ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ (Μπουδρούμ) κατήγητο ὁ πρῶτος Ἑλλην ἴστορικὸς Ἡρόδοτος.

Ἡ Λέσβος ἐγέννησε τὴν μεγαλυτέραν ποιήτριαν τοῦ κόσμου, τὴν Σαπφώ.

Εἰς τὴν νῆσον Κῶν ἐγέννήθη ὁ μέγιστος ἵατρὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος Ἰποκράτης, ὃνομασθεὶς πατὴρ τῆς ἰατρικῆς.

Εἰς τὴν Σικελίαν, εἰς τὴν Αἴγιναν καὶ εἰς τὴν Πάρον ἐγέννηθησαν μεγάλοι γλύπται.

Τὴν δόξαν ὅμως τῶν Ἀθηνῶν οὐδεμίᾳ ἄλλη πόλις ἔχει νὰ ἐπιδεῖξῃ ἂν καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐγέννησαν ως εἴπομεν πολλοὺς σοφούς, ποιητὰς καὶ καλλιτέχνας!

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Αἰτία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οἱ Σπαρτιᾶται ως εἴπομεν δὲν ἔβλεπον μὲν εὐχαρίστησιν (ἔζήλευσον) τὴν δύναμιν καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηναίων, δι' αὐτὸν προσεπάθουν μὲν κάθε τρόπον πᾶς νὰ πολεμήσουν καὶ ταπεινώσουν τοὺς Ἀθηναίους.

Δυστυχῶς η ἀφορμὴ ενδέθη τῷ 431 π. Χ. καὶ οὕτως ἥρχισεν ὁ μακρὸς καὶ φοβερὸς ἔκεινος πόλεμος, μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ διόποιος διήρκεσεν εἴκοσιν ἔπτα ἔτη καὶ ὀνομάσθη **Πελοποννησιακός**.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν περιεπλάκησαν εἰς αὐτὸν οἱ **Κερκυραῖοι** μὲ τοὺς **Κορινθίους** χάριν τῶν Ἐπιδαμνίων, κατόπιν δὲ ὅλοι οἱ Ἑλληνες διαιρεθέντες εἰς δύο στρατόπεδα.

Οἱ **Πελοποννήσιοι** ἀφ' ἑνὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῆς Σπάρτης, ἀφ' ἔτερου δὲ οἱ **Ἀργεῖοι**, οἱ **Ἄχαιοι**, οἱ **Κεοκυραῖοι**, οἱ **Κεφαλληνες**, οἱ **Ζακύνθιοι**, πολλοὶ **Ακαρνανες**, οἱ **Λέσβιοι** καὶ πολλοὶ **υπιδιώται** τοῦ **Αἰγαίου** καὶ **Ἀδριατικοῦ** πελάγους ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα τοῦ πολέμου, πολλαὶ συνεκροτήθησαν φονικαὶ μάχαι, καὶ εἰς ἄλλας μὲν ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι, εἰς ἄλλας δὲ οἱ Σπαρτιᾶται μέχρις ὅτου ἐπῆλθεν ἡ δριστικὴ ἥττα τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀπέβη δὲ ὁ πόλεμος οὗτος καταστρεπτικότατος ὅχι μόνον διὰ τοὺς

Αθηναίους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ δι’ ὅλην ἀκόμη τὴν Ἑλλάδα, διότι τὸ αἷμα τὸ δυτικὸν ἔχύνετο δὲν ἦτο ξένον, ὡς λ.χ. Περσικὸν ἀλλ’ ἦτο αἷμα Ἕλληνικὸν (ἀδελφικόν).

Ἐπαναλαμβάνομεν δὲ ὅτι αἵτια τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπῆρξεν δὲ φυλόνος καὶ ἡ ζηλοτυπία τὸν Σπαρτιατῶν ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὴν μεγάλην δόξαν αὐτῶν.

Τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Σπαρτιάται, ἵσχυροτεροι τῶν Ἀθηναίων κατὰ ξηράν, ἐπροσώρησαν μέχρι τῆς Ἀττικῆς καὶ κατέστρεψαν ὅλην ὑπαίθρου χώραν. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους ἐκλείσθησαν ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν τὰ δοποὶα ἥρωνον τὰς Ἀθήνας μὲν τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔστειλαν τὸν στόλον τῶν καὶ ἡρήμωσαν τὰ παρόλια τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Σπαρτιάται ἐπανέλαβον τὴν ἐπιδρομήν των μέχρι τῆς Ἀττικῆς καὶ ἡρήμωσαν πάλιν αὐτήν. Δυστυχῶς δὲ διὰ τοὺς Ἀθηναίους κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνέσκηψεν ἐξ Αἰγύπτου καὶ Ἀσίας θανατηφόρος ἀσθένεια, ἡ ὁποῖα ἐπέφερε μεγάλην καταστροφὴν εἰς αὐτούς.

Ἀπὸ τὴν καταραμένην αὐτὴν ἀσθένειαν ἀπέθανε καὶ δὲ μέγας Περικλῆς, δὲ δοποὶος ὡς εἴπομεν ἐκυβέρνοντα τόσον ἐπιδεξίως τὰς Ἀθήνας.

Ο πρόωρος θάνατος τοῦ Ηφειζλέους, ἐστέρησε τὰς Ἀθήνας ἔξοχου κυβερνήτου καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀκόμη ὅτι τὸν διεδέχθησαν εἰς τὴν κυβερνήσιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνθρώποι ἀνίκανοι καὶ ἐπιτήδειοι δημαγωγοί, οἵτινες ἐπήνεγκον εἰς τὴν χώραν μεγίστας καταστροφάς.

Πολὺ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐντὸς δὲ λίγου χρόνου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ηφειζλέους ἀπέκτησεν ἐπὶ τοῦ λαοῦ δὲ **Κλέων** ἄνθρωπος ἀνευ πολιτικῆς ἀξίας καὶ φρονήσεως. Οὗτος προέτρεψε καὶ ὀδήγησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς πολλὰς καὶ ἀδικαιολογήτους πράξεις.

Ἐφρόντισε δὲ διὰ παντὸς τρόπου νὰ γεννᾶ διάφορα ἐμπόδια εἰς τὴν σύναψιν τῆς εἰρήνης τὴν ὃποίαν προσεπάθουν πολλοὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων μερῶν νὰ ἐπιτύχουν.

Ητο μάλιστα κατάλληλος ἡ εὐκαιρία καθ’ ὅσον καὶ οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσθμάνοντο τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρήνης, διότι οἱ Ἀθηναῖοι είχον κατορθώσει νὰ ἀποκλείσουν εἰς τὴν ἐμπροσθεν τοῦ

λιμένος τῆς **Πύλου** κειμένην νῆσον **Σφακτηρίαν** καὶ νὰ αἰγμαλωτίσουν τοὺς ἐν αὐτῇ περὶ τοὺς τετρακοσίους εἴκοσιν εὑρισκομένους Σπαρτιάτας.

Δυστυχῶς ὅμως ἀν καὶ πολλοὶ ἐπεδύμουν εἰς τὴν Σπάρτην τὴν εἰρήνην ὁ γενναῖος στρατηγὸς **Βρασίδας**, ὃς τις ἦτο ἀληθῆς καὶ ἀνδρεῖος Σπαρτιάτης, ἀφωσιωμένος μόνον εἰς τὴν δόξαν τῆς πατρίδος του καὶ ὅχι ὡς ὁ δημιαγωγὸς τῶν Ἀθηναίων Κλέων, ἀνθίστατο εἰς τοῦτο καὶ δὲν ἤθελε νὰ φανῇ μὲ κανένα τρόπον εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὑποχωρητικὴ ἡ Σπάρτη. Δὲν ἔβραδυνεν ἐν τούτοις νὰ παρουσιασθῇ ἡ εὐκαιρία τῆς συνάψεως τῆς εἰρήνης, διότι εἰς ἐπισυμβᾶσαν μάχην μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐφονεύθησαν ἀμφότεροι οἱ ἀρχηγοί, ὁ Βρασίδας καὶ ὁ Κλέων.

Νικίειος εἰρήνη.— Ἐφοῦ ἔξέλειπον οἱ φιλοπόλεμοι καὶ ἐκ τῶν δύο ἀντιμαχομένων μερῶν, οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης συνεβίβασαν τοὺς ἀντιμαχομένους καὶ συνῆψαν τῷ 421 π. Χ. εἰρήνην, ἡ δποία ὠνομάσθη **Νικίειος εἰρήνη**, διότι πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν σύναψιν αὐτῆς ὁ τότε πολιτικὸς καὶ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων **Νικίας**. Δυστυχῶς ὅμως ἡ εἰρήνη αὕτη δὲν ὑπῆρξε διαρκής, διότι καὶ ἀπὸ τὸ ἐν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο συνέβαινον καθημερινῶς παραβάσεις αὐτῆς.

Ἡ κατὰ τῆς νήσου Σικελίας ἐκστρατεία.— **Ἀλκιβιάδης.**— Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς νήσου Σικελίας δπως ὑποτάξουν τὰς Συρακούσας καὶ ὅλην τὴν νῆσον. Εἰς τὴν ἀπερίσκεπτον αὐτὴν ἐκστρατείαν τοὺς προέτρεψεν ὁ συμπατριώτης των Ἀλκιβιάδης, ὁ δποῖος ἦτο νέος, πλούσιος καὶ ἔξυπνος, ἀλλ᾽ ἀπερίσκεπτος καὶ φιλόδοξος πολιτικός.

Μετ' ὀλίγον χρόνον κατέπλευσαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ οἱ Σπαρτιάται, οἱ δποῖοι πολεμήσαντες τοὺς Ἀθηναίους ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ κατέστρεψαν ὅχι μόνον τὸν στόλον των ἀλλὰ καὶ τὸ μαχιμώτερον μέρος τοῦ στρατοῦ των. Ἡ πανωλεθρία αὕτη ἔκαμε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀπολέσουν τὰ πάντα, ἄνδρας, στόλον, χρήματα καὶ ὅλην των τὴν δόξαν.

Τριταγὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ ἐν Αίγας ποταμοῖς ναυμαχία.— Επὶ πολλὰ ἔτη ἔχηκολούθει ὁ πόλεμος καὶ ἀλλοτε μὲν

Ἐνίκων οἱ Ἀθηναῖοι, ἄλλοτε δὲ οἱ Σπαρτιᾶται. Κατὰ τὸ τελευταῖον
ὅμως ἔτος τοῦ πολέμου εἰς τὰ 405 π.Χ. ὁ πανοῦργος νεύαρχος τῶν
Λακεδαιμονίων (Σπάρτης) **Αύσανδρος** ἐνίκησε κατὰ ιράτος τοὺς

Ἀθηναίους εἰς τὴν θέσιν **Αίγας ποτα-
μοί**, τῆς Θρακικῆς γερσονήσου ('Ελλη-
σπόντου) καὶ ἐκυρίευσεν ὅλον τὸν στόλον
των, ἐνεπι τῆς ἀμελείας τῶν Ἀθηναίων
στρατηγῶν μεταξὺ τῶν δυοίων ὑπῆρχε δυ-
στυχῶς καὶ κάποιος προδότης.

Κατόπιν δὲ Λύσανδρος κατέπλευσεν εἰς
Πειραιᾶ καὶ ἐπολιόρκησεν αὐτὸν ἀπὸ θα-
λάσσης, δὲ δὲ στρατὸς τῶν Σπαρτιατῶν
ἐπολιόρκησεν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς τὰς Ἀθή-
νας. Δὲν παρῆλθε δὲ πολὺς χρόνος καὶ οἱ
Ἀθηναῖοι πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς πείνης πα-
ρεδύθησαν τὸ 404 π.Χ. εἰς τὸν Σπαρ-
τιάτας.

Ο Ἀλκιβιάδης.

Τότε δὲ πανοῦργος Λύσανδρος ἀπῆτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ
κατεδαφισθῶσι τὰ μαρῷα τείχη, τὰ δοποὶα συνέδεον τὰς Ἀθήνας μὲ
τὸν Πειραιᾶ καὶ πολλοὺς ἄλλους βαρεῖς ὄρους ἐπέβαλε π. χ. ὑπε-
χρέωσεν αὐτοὺς εἰς τὴν καταβολὴν μεγάλης χορηματικῆς ἀποζημώσεως
καὶ εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ αὐτικατά-
στασιν αὐτοῦ δι' ὀλιγαρχικοῦ.

Ιστορικὰ δυμπερεάδυματα. α') Τοιουτορρόπως ἐτελείωσεν δὲ τρομερὸς
καὶ καταστρεπτικὸς αὐτὸς Πελοποννησιακὸς πόλεμος, δὲ δοποῖς ἐγένετο
ἀφορμὴ νὰ χυθῇ ἀφθόνως ἐπὶ τόσα ἐπὶ τόσον ἀδελφικὸν αἷμα καὶ νὰ ἔξα-
σθενήσῃ πολὺ νὰ μεγάλη ἄλλοτε καὶ ίσχυρὰ ἀρχαία Ελλάς.

β') Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου **άγεμόνες** καὶ **ἀρχη-
γοί** τῆς ὅλης Ελλάδος ἀνεκηρύχθησαν οἱ Σπαρτιᾶται καὶ πάντες οἱ μέροι
τοῦδε σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἐστρεψαν τὰ βλέμματά των πρὸς αὐτούς.

Ηθικὸν δυμπερεάδυμα, Πάντοτε δὲ φθόνος τῶν ἀνθρώπων εἶναι φοβε-
ρόν καὶ τρομερὸν ἔλαττωμα, διότι ὅχι μόνον τοὺς ἄλλους βλάπτει ἄλλα καὶ
αὐτοὺς τοὺς φθονοῦντας.

Είναι δὲ πηγὴ ὅλων τῶν κακῶν καὶ τὸ φοβερότερον καὶ καταστρεπτικότε-
ρον ὅλων τῶν παθῶν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦτο πρέπει διὰ παντὸς τρόπου νὰ
ἀποφεύγωμεν τὸν φθόνον.

Γύμνασμα.—Ποία οὐτῆρεν ἡ αἰτία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου; Τι ουνέβη κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πολέμου καὶ τί κατὰ τὸ δεύτερον; Πῶς ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς; Ποῖος ἡτοί ἡ αἰτία τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς νήσου Σικελίας καὶ τί ἔπαθον οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην; Ποίοι ἐνίκησαν τελευταῖον εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον; Ποίους ὅρους οἱ νικηταὶ Σπαρτιάται ἐπέβαλον εἰς τοὺς Ἀθηναίους; Πῶς οἱ Σπαρτιάται κατόπιν ἀνεδείχθησαν ἡγεμόνες τῆς ὄλης Ἑλλάδος;

ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΚΑΙ Ο ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ

Αἱ Ἀθηναὶ τυραννοκρατούμεναι.—‘Ο Λύσανδρος ἀφοῦ ἐκνοίειν τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ κατήργησεν ὡς εἴπομεν καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἀντικατέστησεν αὐτὸν δι’ ὀλιγαρχικοῦ διορίσας ὡς ἀνωτάτους διοικητὰς τῶν Ἀθηνῶν **τριάκοντα** ἐκ τῶν Ἀθηναίων, οἱ διποῖοι ἐφόροντι φίλα πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας.

Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν οἱ τριάκοντα ἐκυβέρνησαν ὅπως δήποτε τὸν τόπον καλῶς. Κατόπιν δικαὶος ἥρχισαν νὰ καταδιώκουν καὶ νὰ τυραννοῦν τοὺς δημοκρατικοὺς μὲ πολλὴν σκληρότητα. Ἔγγυνων τοὺς ναούς, ἐδήμευον τὰς περιουσίας πολλῶν, ἐφόρευον πολλοὺς ἐφευρίσκοντες διαφόρους πλαστὰς ἀφορμάς.

Ἐν γένει δὲ ἐκνεύρωντο μετὰ τόσης ἀπανθρωπίας καὶ σκληρότητος, ὥστε ὁ λαὸς ωνόμαζεν αὐτοὺς **τριάκοντα τυράννους**.

“Οπου ὁ Θρασύβουλος ἀπελευθερώνει τὰς Ἀθηναῖς.”—Ἐν ἔτος ὕστερον δηλ., τὸ 403 οἱ δημοκρατικοὶ καὶ ἐν γένει οἱ Ἀθηναῖοι φεύγοντες τὰ βασανιστήρια τῶν τυράννων κατέφευγον εἰς διαφόρους πόλεις διὰ νὰ σωθῶσι· μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ γενναῖος καὶ φιλόπατρος Θρασύβουλος, διποῖος μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν ἀγαπητήν του πατρίδα νὰ τυραννῆται ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον συνήθιζοισε πολλοὺς ἐκ τῶν ἔξορίστων Ἀθηναίων καὶ ἐπῆγε καὶ ἐκνοίειν κατὰ πρῶτον τὸν Πειραιᾶ.

Οἱ τριάκοντα τύραννοι ἂμα ἔμαθον τοῦτο ὕρμησαν μετὰ στρατοῦ ἐναντίον τοῦ Θρασυβούλου. Εὗτυχῶς δικαὶος ἐνικήθησαν κατὰ κράτος ὥπ’ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι μὲν ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ κατέφυγον εἰς ἄλλα μέρη διὰ νὰ σωθῶσι.

Τότε δ φιλόπατρις Θρασύβουλος ἐπροχώρησεν ὡς νικητής καὶ ἐκνοίευσε τὰς Ἀθήνας χωρὶς νὰ εῦρῃ παμιάν ἀντίστασιν.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἀποκατέστησαν τὸ παλαιὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα, χορηγήσαντες γενικὴν ἀμνηστείαν, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ὅμονοια καὶ εἰρήνη εἰς τὴν πόλιν.

Γύμνασμα.—Πῶς ἐκυβέρνησαν οἱ Σπαρτιάται τὰς Ἀθήνας; Ποῖος καὶ πῶς ἤλευθέρωσεν αὐτὴν τὴν φορὰν τὰς Ἀθήνας καὶ ἀποκατάστησε τὸ ἐν αὐταῖς παλαιὸν δημοκρατικὸν πολίτευμα.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

(469—399 π. Χ.)

Ο Σωκράτης ἔγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας· ἵτο νιὸς τοῦ **Σωφρονίσκου** τοῦ ἀγαλματοποιοῦ, ἥ δὲ μῆτρο του ὁνομάζετο **Φαιναρέτην**. Κατ' ἀρχὰς δὲ ο Σωκράτης ἤκολούθησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του, λέγουσι μάλιστα ὅτι κατεσκεύασε τὰς τρεῖς **Χάριτας**, τὰς ὅποιας παρίστανον ἔως τότε γυμνάς, ἐνδεδυμένας· ἀλλὰ δὲν ἦσθαντο πολλὴν ἀγάπην εἰς τὴν τέχνην καὶ διὰ τοῦτο ἐπεδόθη μετὰ μεγάλου ζῆλου εἰς τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν δροίαν εἰχε μεγάλην πλίσιν. Διδάσκαλοι δὲ αὐτοῦ ὑπῆρξαν δὲ **Ἀναξαγόρας** καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι φιλόσοφοι τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ο Σωκράτης λοιπὸν ἀνεδείχθη μέγας φιλόσοφος, μίαν καὶ μόνην ἐπιθυμίαν ἔχων πῶς νὰ διορθώσῃ τὰ ἐλαττώματα τῆς κοινωνίας καὶ πῶς νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα τοὺς νέους, τί εἶναι εὐσέβεια πρὸς τοὺς θεούς, τί ἀλήθεια, τί ἀρετὴ καὶ δικαιοσύνη, καὶ ἐν γένει τὰ καθήκοντα τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἀλλούς, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς. Δὲν εἶχε δὲ σχολείον ὅτε ἐδίδασκεν, οὐδὲ ὁρισμένας δρασ, ἀλλ᾽ ἐδίδασκε δημοσίᾳ καὶ δωρεὰν καὶ μετέβασιν μόνος του ὅπου ἐνόμιζεν ὅτι ἥδυνατο νὰ φανῇ ὡφέλιμος. Πλῆθος δὲ πολὺ περιεκύλωντε τὸν Σωκράτην, καὶ ἐπισημότατοι ἄνδρες τὸν συνανεστρέφοντο καὶ ἥκουνον αὐτὸν μετὰ μεγάλης προσοχῆς.

Ο Σωκράτης δὲν ἐδίδασκε μόνον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων του, αὐτὸς δὲ πρῶτος ἔδιδε τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοπατρίας καὶ αὐτὸς ἐπολέμησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος του καὶ

ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα. Αὐτὸς ἔσωσεν εἰς μίαν μάχην τὸν μαθητὴν του **Ξενοφῶντα**, ὁ δποῖος ἔπεσεν ἐκ τοῦ ἵππου, εἰς ἄλλην δὲ μάχην ἔσωσε τὸν **Ἀλκιβιάδην**, ὅστις ἐκινδύνευεν.

Ο βίος τοῦ Σωκράτους. — Ο Σωκράτης ἦτο λιτὸς πάντοτε καὶ δὲν ἤγάπα τὴν πολυτέλειαν οὔτε εἰς τὴν τροφήν του οὔτε εἰς τὰ σκεύη του. Δὲν ἔδειχτο ποτὲ δῶρα οὔτε ἀπὸ τοὺς φίλους, οὔτε ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του. Τόσην δὲ τάξιν εἶχεν εἰς τὴν δίαιτάν του, ὥστε ποτὲ δὲν ἡσθένησεν.

Ἐλεγε δὲ ὅτι ὅστις τρώγει τὸν ἄρτον του μὲ ὄρεξιν δὲν εἶχεν ἀνάγκην προσφαγίου, καὶ ὅστις πίνει τὸ ὕδωρ μὲ πολλὴν διάθεσιν δὲν ἔχει ἀνάγκην ἄλλου ποτοῦ, ἐκεῖνος δὲ ὁ δποῖος χρειάζεται ὀλιγάτερα πράγματα, αὐτὸς περισσότερον πλησιάζει πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις οὐδενὸς πράγματος ἔχει ἀνάγκην. Ἐνυμφεύθη δὲ τὴν **Ξανθίππην**, ἡ δποία ἦτο γυνὴ δύστροπος καὶ κακή.

Οταν δέ τις ἐκ τῶν μαθητῶν του τὸν ἡρώτησε πῶς ὑποφέρει τὴν Ξανθίππην, ὁ Σωκράτης ἀπεκρίθη ὅτι δυνάμενος νὰ ζῶ μετὰ τῆς Ξανθίππης εὐκόλως δύναμαι νὰ ὑποφέρω καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Τοσοῦτον δὲ ἐθαυμάσθη ὁ Σωκράτης διὰ τὴν σοφίαν του καὶ τὴν ἀρετὴν του, ὥστε καὶ αὐτὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἐρωτηθὲν ὑπὸ τοῦ φύλου του Χαιρεφῶντος ἀπεκρίθη· «ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατος εἶναι ὁ Σωκράτης».

Οσάπις δὲ ἡρωτᾶτο τί γνωρίζει, ἔλεγεν «ἐν οίδα ὅτι οὐδὲν οἴδα» (ἐν γνωρίζω ὅτι οὐδὲν γνωρίζω). Ο Σωκράτης εἶχε πολλοὺς ἐχθρούς, ὅπως ἔχουσι συνήθως ὅλοι οἱ μεγάλοι ἀνδρες.

Κατηγορία κατὰ τοῦ Σωκράτους. — Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ἐχθροὶ τὸν κατήγγειλαν ὅτι διδάσκει εἰς τοὺς νέους νὰ λατρεύωσιν ἀλλούς θεοὺς καὶ διαφθείρει αὐτούς· τρεῖς δὲ ἀνέλαβον τὸν ἀγῶνα τῆς

Ο Σωκράτης.

κατηγορίας ταύτης, δὲ **Ανυτος**, δὲ **Μέλητος**, καὶ δὲ **Λύκων**. Οἱ Σωκράτης λοιπὸν ἔμελλε νὰ ἀπολογηθῇ εἰς τὸ δικαστήριον, ὑπῆρχε δὲ τότε συνήθεια οἱ κατηγορούμενοι ὅχι μόνον διὰ λόγων νὰ ἓπερασπίσωσι τὸν ἑαυτόν των, ἀλλὰ καὶ διὰ δακρύων καὶ διὰ κλαυθμῶν τῶν τέκνων των.

Οἱ Σωκράτης ὅμως περιεφρόνησε τὸν τρόπον τοῦτον καὶ τὴν ὁρισμένην ἥμέραν τῆς δίκαιης ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπελογήθη ὡς ἔξῆς· «**Ανδρες Αθηναῖοι**, δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον διὰ νὰ διδάξω ἐναντίον τῆς ἀληθείας, λαποῦμαι μόνον διότι βλέπω, ὅτι ἄνθρωποι τίμοι καὶ ἐνάρετοι δίδουσιν ἀκρόσατιν εἰς τὰς κατηγορίας καὶ συκοφαντίας δολίων καὶ ψυχθορῶν ἀνθρώπων».

Ἀπολογία καὶ καταδίκη εἰς θάνατον τοῦ Σωκράτους.— Η ἀπολογία τοῦ Σωκράτους ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς δικαστὰς καὶ δὲν ἥθελον νὰ τὸν δικάσωσι. Διὰ νὰ εὐχαριστήσωσιν ὅμως τὸν πλούσιον Ἀνυτον, δὲ ὅποιος κατηγόρει τὸν Σωκράτην, ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ ἐπιβάλωσι μικρὰν τιμωρίαν τὴν ὅποιαν νὰ δρίσῃ ὁ ἕιδος δὲ Σωκράτης. Οἱ Σωκράτης ὅμως ὅτε τὸν ἥρωτησαν ποίαν τιμωρίαν θέλει νὰ ἐκλέξῃ, εἶπεν· «Ἐὰν προσδιορίσω μόνος μου τὴν ποινήν, θὰ ἀναγνωρίσω ὁ ἕιδος τὸν ἑαυτόν μου ἔνοχον». Τὸ δικαστήριον ἐθεώρησεν ως προσβλητικὴν τὴν ἀπάντησιν τοῦ Σωκράτους καὶ τὸν κατεδίκασε νὰ πίῃ δηλητήριον (κώνειον).

Μετὰ τὴν καταδίκην ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ποινή. Άλλὰ εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο συνήθεια νὰ μὴ θανατώνωσι κανένα πρὶν ἔλθῃ τὸ ἱερὸν πλοῖον ἐκ τῆς νήσου Δήλου, ὅπου μετέφερεν ἀφειδώματα εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, θὰ ἐπανήρχετο δὲ μετὰ τεσσαράκοντα ἥμέρας· κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ὁ Σωκράτης ἐκλείσθη εἰς τὰς φυλακάς.

Εἰς τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους, δὲ **Κρίτων**, κατώρθωσε νὰ δωροδοκήσῃ τὸν φύλακα διὰ πολλῶν χρημάτων, κατόπιν δὲ ἔλθων καὶ εἰς τὸν Σωκράτην παρεκάλει αὐτὸν νὰ δραπετεύσῃ ἐκ τῆς φυλακῆς. Οἱ Σωκράτης ὅμως ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ **Κρίτωνος**, εἰπὼν εἰς αὐτὸν ὅτι παντὸς πολίτου καθῆκον ἴερὸν εἴναι

νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, διότι καὶ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων τιμιώτερον καὶ ἀγιώτερον εἶναι οὐ πατοῖς.

Ο Σωκράτης μονοθεϊστής.—Μόνος ὁ Σωκράτης εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς πολυθείας καὶ εἰδωλολατρείας ἐνόησεν ὅτι ὑπάρχει εἰς καὶ μόνος ἀληθινὸς Θεός καὶ ὅτι οὐ ψυχὴ εἶναι ἀθάνατος. Λι’ αὐτὸν καὶ ὀνομάσθη **θιόφωτατος ὅλων τῶν ἀνθρώπων.**

Συμπεράδματα.—Πᾶς ἀνθρωπος μεγαλόψυχος ὑπακούει ἀγογγύστως καὶ δίκαιον ἔχει εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του.

Πρῶτος ὁ Σωκράτης τὸ διέγνωσε, τὸ ἐφαντάσθη, ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀρχαίους εἰδωλολάτρας Ἑλληνας, ὅτι ὑπάρχει εἰς μόνος ἀληθινὸς Θεός καὶ διὰ τοῦτο θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Γύμναδμα.—Ποία εἶναι η καταγωγὴ τοῦ Σωκράτους; Τί καὶ πῶς ἐδιδασκεν ὁ Σωκράτης; Πῶς καὶ διὰ ποιὸν λόγον ἀπέθανεν ὁ Σωκράτης; Τί προεῖπεν ὁ Σωκράτης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς εἰδωλολατρείας;

ΙΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Μετὰ τὴν ὄλοσχεզῇ ἡτταν τῶν Ἀθηνῶν ἔληξεν ὡς εἴπομεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, τότε οἱ Σπαρτιᾶται ἥνωσαν μετ’ αὐτῶν καὶ δλους τοὺς τέως συμμάχους τῶν Ἀθηναίων, ὥστε ἀνεδείχθησαν ἥγεμόνες δλῆς σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος.

Δυστυχῶς ὅμως η κυβέρνησις τῶν Σπαρτιατῶν ἀπέβη πολὺ χειροτέρα τῆς Ἀθηναϊκῆς. Διὰ τοῦτο οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν συμμάχων ἐτάσσοντο μὲν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν ἐνὸς ἴσχυροτέρου διὰ νὰ ἀποτελέσουν μίαν ὅπως δήποτε ἴσχυρὰν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἀλλ᾽ οὐδέποτε ἐστεργὸν ἐπέμβασιν εἰς τὰ ἐσωτερικά των πράγματα, ἐπεθύμουν δηλ. νὰ διατηρῶσιν **αὐτονομίαν** πλήρη.

Οἱ Σπαρτιᾶται ὅμως ἀρχιβῶς τὴν αὐτονομίαν αὐτὴν δὲν ἐπέτρεπον. Τί ἐπραττον λοιπὸν εἰς ἐκάστην πόλιν; τὴνόουν μόνον τοὺς δληγαρχικοὺς καὶ μόνον εἰς δλίγους ἐξ αὐτῶν, εἰς δέκα συνήθως, ἔδιδον δλητην τὴν ἑξονσίαν καὶ πλησίον αὐτῶν διώριζον καὶ ἔνα Σπαρτιάτην ὃς ἀρμιοτείν, δηλ. πραγματικὸν διοικητήν.

Οἱ δέκα αὐτοὶ ἀρχοντες μετὰ τοῦ ἀρμοστοῦ διώκουν μὲ πολλὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τυραννικῶς.

N. Μεταξὰ Ιστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος

7

Ψηφιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τοιουτορόπως οἱ ἀδικούμενοι ἐγόγγυνζον μέχρις ὅτου ἡ δυσαρέσκεια ἐγένετο γενικὴ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐντὸς δλίγον γέτῶν ἔτῶν ἤναψαν πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι.

ΑΝΑΒΑΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΘΟΔΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΙΩΝ
(401 π. Χ.)

Πρὸιν ἀρχίσουν οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ συνέβη ἐν Ἑλλάδι ἐν μέγα καὶ πολὺ ἀξιομημόνευτον γεγονός, τὸ διποῖον ἐδόξασε πολὺ τοὺς Ἑλληνας.

‘Ο βασιλεὺς τῆς Ηερσίας Δαρεῖος ὁ δεύτερος ἀποθανὼν ἀφῆκε δύο υἱούς, τὸν Ἀρταξέρξην καὶ τὸν Κῦρον. Ὁ Ἀρταξέρξης ὃς μεγαλύτερος ἐγένετο βασιλεὺς, ὁ δὲ νεώτερος Κῦρος διωρίσθη σατράπης (γενικὸς διοικητής) τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ο Κῦρος ὁ διποῖος ενέρισκετο πάντοτε εἰς διομάχην μετὰ τοῦ Ἀρταξέρξου βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς μητρός των Παρονδάτιδος, ἣ διποία τὸν ἥγαπα πολὺ ἐσκέφθη νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ νὰ γίνη αὐτὸς βασιλεὺς.

Πρὸς τὸν σκοπὸν λοιπὸν τοῦτον συνήθροισε κρυφίως στρατὸν ἐξ 100 χιλιάδων Περσῶν καὶ 13 χιλιάδων μισθοφόρων Ἑλλήνων· δηλ. Ἐλληνας ἐθελοντὰς πληρώνων εἰς αὐτὸνς καλὸν μισθὸν ἐκτιμῶν τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πολεμικὴν τακτικὴν αὐτῶν. Οὐδεὶς δῆμος ἐγνώριζε τὸ μυστικὸν διὰ τὸ διποῖον ἐστρατολογοῦσεν ὁ Κῦρος παρὰ μόνον ὁ Σπαρτιάτης Κλέαρχος, τὸν διποῖον ὁ Κῦρος εἶχε διορίσει γενικὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων του.

Αφοῦ ὁ Κῦρος προητοίμασε τελείως τὸν στρατὸν του ἐξεκάντησεν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του· διασχίζων δὲ πολλὰς χώρας ἐρήμους καὶ ἐχθρικὰς ἔφθασεν εἰς τὰ Κούναξα τῆς Βαβυλῶνος. Ἐκεῖ συνήφθη τρομερὰ μάχη μετὰ τῶν πολυαριθμῶν στρατευμάτων τοῦ Ἀρταξέρξου, τὰ διποῖα δὲ Κῦρος κυρίως διὰ τῶν ἐλληνικῶν στρατευμάτων κατενίκησε. Δυστυχῶς δῆμος κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Κῦρος ἐφονεύθη καὶ τὰ βαρβαρικὰ στρατεύματα ἡγώθησαν (ἡγούμολησαν) μὲ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀρταξέρξου. Ἐμειναν δὲ ἀνθιστάμενα κατὰ τῶν Περσῶν μόνον τὰ ἐλληνικά.

Τότε δὲ Ἀρταξέρξης καὶ ίδιος δὲ πονηρότατος καὶ δόλιος στρατηγὸς ὃντοῦ **Τισδαφέρωντος** ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο τοὺς Ἑλληνας καὶ διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἔξαναγκάσῃ νὰ παραδοθῶσι, προσεκάλεσε δολίως τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς αὐτῶν εἰς τὴν σκηνήν του, δῆμφν ὅπως συνενοηθῶσιν, ἀλλ᾽ ἐκεῖ δι᾽ ἀπάτης τοὺς ἐφόνευσεν δλούς.

Τοιουτορόπως δὲ θέσις τῶν Ἑλλήνων ἀπέβη ἀπελπιστική, ἐν τούτοις δμως δὲν ἔχασαν τὴν ψυχραιμίαν των, ἐκλέξαντες ἀμέσως ἄλλους στρατηγοὺς **Ξενοφῶντα** τὸν Ἀμηναῖον καὶ **Χειρίσιδοφον** τὸν Λακεδαιμόνιον, οἵτινες ὑπηρέτουν ὡς ἀπλοὶ στρατιῶται ἔξηκολούμησαν νὰ ἀνθίστανται κατὰ τῶν ἀπίστων Περσῶν.

Ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἐνεμάρρυνον τὰ ἔλληνικὰ στρατεύματα καὶ ἥρχισαν νὰ ὀδηγῶσι ταῦτα δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ πρὸς βορρᾶν διὰ μέσου ἀγνώστων, δυσβάτων καὶ ἐχθρικῶν μερῶν. Ἡ ὁδὸς αὕτη τοὺς ἐφερεν ὕστερον ἀπὸ πολὺν χρόνον καὶ πολλὰς στερήσεις καὶ δεινοπαθήματα εἰς τὰ παράλια τοῦ **Εὐξείνου πόντου** καὶ τέλος εἰς τὴν ἔλληνικὴν πόλιν τῆς **Τραπεζούντος** ἔνθα ἐώρτασαν ἐπισήμως τὴν ἀπελευθέρωσίν των.

Καθ᾽ ὁδὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἄλλοι μὲν ἀπέθανον ἐκ τῆς πείνης, ἄλλοι δὲ ἐκ τοῦ ψύχους καὶ πολλοὶ ἐτυφλώσθησαν ὑπὸ τῆς λευκότητος τῆς χιόνος, ὅχι δὲ δλίγοι ἀπωλέσθησαν ἐντὸς τῶν βαράθρων τῶν βουνῶν καὶ μόνον περὶ τὰς 9 χιλ. περίπου ἔφθασαν εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἔνθα οἱ Ἑλληνες τῶν μερῶν αὐτῶν τοὺς ἐδέχθησαν ὡς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς ἔξαπέστειλαν διὰ τῶν πλοίων των εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἡ ἔνδοξος αὕτη, ἐκστρατεία, ἡτις ὀνομάσθη **ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν μυροίων** περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ, ἀξίου μαθητοῦ τοῦ μεγίστου τῶν φιλοσόφων Σωκράτους.

Εἶναι δὲ ἀξιομνημόνευτος δὲ ἐκστρατεία αὕτη, ἡτις ἐγένετο τῷ 401 π. Χ. διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν μεγάλην γενναιότητα καὶ ἀντοχὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐδίδαξε δὲ ὁ μέγας αὐτὸς πολεμικὸς θρίαμβος τοὺς Ἑλληνας πῶς νὰ περιφρονῶσι τοὺς ἀπίστους, δολίους καὶ ἀνάνδρους Ἀσιάτας.

Γύμνασια. — Ποῖος ἐστρατολόγει τοὺς Ἑλληνας καὶ διὰ τίνα σκοπόν :

Εις πόσας χιλιάδας συνηθροίσθησαν οἱ μισθοφόροι "Ελληνες καὶ ποῖος ἵτο δι-
γενικὸς ὀρχηγός των; Ποῦ συνητήθησαν μὲ τοὺς στρατοὺς τοῦ Ἀρταξέρξου;
Ποῖοι ἐνικήθησαν εἰς τὴν μάχην ταύτην καὶ τίνος στρατοῦ ἐφονεύθη ὁ ὀρχη-
γός; Πῶς ὁ πανοῦργος στρατηγὸς τοῦ Ἀρταξέρξου Τισσαφέροντος ἐξηπάτησε
καὶ ἐφόνευσε τοὺς "Ελληνας στρατηγοὺς καὶ ἀνωτέρους ἀξιωματικούς; Ποῖοι
μετὰ τὸν φόνον τῶν στρατηγῶν οὐλπ. ὥδηγησαν νὰ ἐπιστρέψουν οἱ ἐναπομεί-
ναντες "Ελληνες εἰς τὰς πατρίδας των; Πῶς λέγεται ἡ ἀξιομνημόνευτος αὕτη
ἐκστρατεία;

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Νέος πόλεμος Σπάρτης καὶ Περσίας.

"Ο Ἀρταξέρξης μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, θέλων νὰ ἐκδικηθῇ
τὰς ἔλληνικὰς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἵτινες ἐκτὸς τῶν 13 χιλιά-
δων μισθοφόρων 'Ελλήνων, οἱ ὅποιοι ἐβοήθησαν τὸν Κῦρον, ὡς εἴδο-
μεν, εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐκστρατείαν, διώρισε πρὸς τοῦτο σατράπην (γε-
νικὸν διοικητήν, ὃς ἔλεγον οἱ Πέρσαι), τὸν μισελληνικώτατον καὶ δο-
λιώτατον Τισσαφέροντην.

"Ο Τισσαφέροντος φθάσας εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μετὰ πολυναρίζμουν
στρατοῦ ἥρχισε νὰ ὑποτάσσῃ κατὰ πρῶτον μίαν πρὸς μίαν τὰς Ἱω-
νικὰς πόλεις, αἵτινες, πρὸ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κινδύνου, ἐσπευσαν νὰ
ζητήσωσι βιοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἱ ὅποιοι ἐξαπέστειλαν πρὸς
ὑπεράσπισίν των περὶ τὰς εἴκοσι χιλιάδας στρατιωτῶν ὑπὸ τὴν ὀρχη-
γίαν τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ἀγησίλαου τῷ 396 π. Χ.

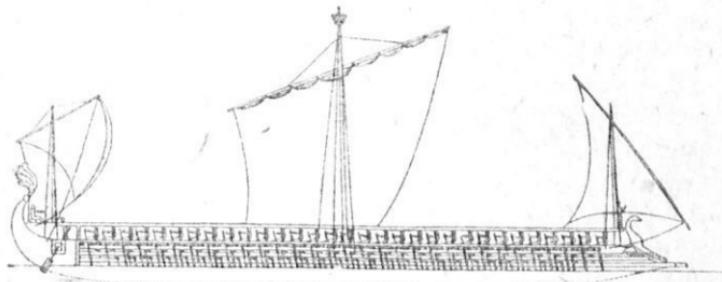
"Ο Ἀγησίλαος διὰ τῆς μεγάλης στρατιωτικῆς του ἴκανότητος πατε-
νίκησεν εἰς πολλὰς μάχας τὸν Τισσαφέροντην μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ
ἥρχισε νὰ προχωρῇ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας, σκοπὸν ὅχι
μόνον νὰ ἔλευθερώσῃ τὰς ἔλληνικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ
νὰ καθυποτάξῃ δλόκληρον τὸ Περσικὸν κράτος.

"Ἀλλ' ἐνῷ δ Ἀγησίλαος ἐπροχώρει, διετάχθη αἴφνης νὰ ἐπι-
στρέψῃ εἰς Σπάρτην τάχιστα. Τί εἶχε συμβῆ ἐις τὴν Ἑλλάδα; Οἱ
Κορινθίοι καὶ οἱ **Θοιβαῖοι**, οἵτινες ἤσαν ἀνέκαθεν φίλοι καὶ σύμ-
μαχοι τῆς Σπάρτης, οἱ **Αργεῖοι** καὶ οἱ **Αθηναῖοι**, οἱ ὅποιοι ἐξή-
τουν πάντοτε εὐκαιρίαν νὰ ἐκδικηθῶσι τὴν Σπάρτην καὶ πολλοὶ ἀλλοι

δυστιχεστημένοι ἔνεκα τῆς τυραννικῆς διαγωγῆς τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς συμμάχους ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον αὐτῆς.

Οἱ Πέρσαι τότε ἐπιθυμοῦντες μὲ κάθε τρόπον νὰ ἀπαλλαγῶσι τοῦ Ἀγησιλάου ἐδείχθησαν προθυμότατοι νὰ βοηθήσουν χορηματικῶς τὸν ἄγωνα κατὰ τῆς Σπάρτης.

Ο Ἀγησιλαος ἐπιστρέφων τότε διὰ Θράκης καὶ Μακεδονίας, συνήντησε τὸν συμμαχικὸν στρατὸν συγκείμενον ἐξ Ἀθηναίων, Θηβαίων, Κορινθίων καὶ Ἀργείων εἰς τὴν πόλιν τῆς Βοιωτίας **Κορώνειαν** ἔνθα ουνέβῃ ἀματηροτάτη μάχη τῷ 394 π. Χ. καὶ κατὰ τὴν ὥποιαν ἐνίκησαν μὲν οἱ Σπαρτιάται, ἐπληγώθη ὅμως ὁ Ἀγησιλαος εἰς πολλὰ μέρη τοῦ σώματός του.

Τριήρης ἐξ ἀναγλύφου.

Ἄλλ' ὁ μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηναίων ἄγων ἐξηκόλουθησε καθ' ὅσον οἱ Πέρσαι γνωρίζοντες τὴν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν ἐχθρότητα ὑπεστήριζον διὰ παντὸς μέσου τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐδωκαν λοιπὸν εἰς τὸν περιπλέοντα τὸ Αἴγαιον πέλαγος ἵκανωταν ναύαρχον τῶν Ἀθηναίων **Κόνωνα** καὶ χρήματα πολλὰ καὶ πολλὰ Περσικὰ πλοῖα, ὡστε οὗτος ἡδυνήθη ὅχι μόνον νὰ καταναυμάχήσῃ τὸν στόλον τῶν Σπαρτιατῶν παρὰ τὴν Κνίδον τῷ 394, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ναύαρχόν των **Πείστανδρον** νὰ φονεύσῃ.

Ο Κόνων κατόπιν κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ ἐξ ὅλων τῶν παραλίων πόλεων καὶ τῶν νήσων τῆς Μικρᾶς **Ασίας** πάντας τοὺς Λακεδαιμονίους διοικητάς, ὑπέταξεν ὅλας τὰς νήσους τῶν Κυκλαδῶν καὶ ἔλεγχάτησε τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς χώρας.

Μετὰ ταῦτα κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀνφορδύμησε τὰ

μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν τὰ κατεδαφισθέντα ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Λυ-
σάνδρου.

Ανταλκίδειος εἰδήνην. Οἱ Σπαρτιᾶται βλέποντες ὅτι ἵτο
ἀδύνατον πλέον εἰς αὐτοὺς νὰ πολεμῶσι τικηφόρως ἐναντίον τόσων
πολλῶν ἔχθρων ταῦτοχρόνως, ἀπεφάσιον καὶ ἀπέστειλαν τὸν **Ἀν-**
ταλκίδαν, ἕνα τῶν ἐφόρων, εἰς τὴν Περσίαν καὶ συνῆψαν εἰρήνην
τῷ 386 π. Χ. μὲ πολὺ αἰσχροὺς δρους διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Διότι διὰ τῆς εἰρήνης αὐτῆς, ἡτις ἐπωνομάσθη **Ἀνταλκίδειος**,
ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἀντὶ νὰ ἀπελευθερωθῶσιν ἐκ
τῆς τυραννίας τῶν Περσῶν ἀφέθησαν εἰς τὴν ἔξουσίαν αὐτῶν.

Συμπέρασμα. Οἱ Πέρσαι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἥρχισαν νὰ ἀναμειγνύ-
ωνται εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ δίδουν ἀντὶ νὰ λαμβάνουν διατα-
γάς εἰς τοὺς "Ἑλληνας.

Δυστυχῶς αἱ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων διχόνοιαι ἔδωκαν τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς
Πέρσας, τοὺς δούλους οἱ "Ἑλληνες εἰχον τικήσει ἄλλοτε κατὰ κράτος εἰς τὴν
Ἀσίαν, νὰ δίδουν τώρα διαταγάς εἰς αὐτούς.

Αἱ διχόνοιαι εἶναι φοβερὸν πάθος¹ καταστρέφουσι δὲ πολλάκις οἰκογενείας,
πόλεις καὶ διλόκηρα ἔμνη.

Γύμνασμα. Ποῖος ἵτο καὶ τί ἔκαμεν ὁ Ἀγησίλαος; Ποῖος λέγεται
Βοιωτικὸς πόλεμος; Ποῖα ὑπῆρχαν τὰ φοβερὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου
τούτου;

ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΚΑΙ ΕΙΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

(379—364 καὶ 418—362 π.Χ.)

"Ο Πελοπίδας ἵτο νιὸς τοῦ Ἰππόκλου, ἀνῆκε δὲ εἰς πλουσίαν καὶ
σημαντικὴν οἰκογένειαν τῶν Θηβῶν. Ἐξη ὅμως ἀπλούστατα καὶ τὸν
πλοῦτόν του διέθετεν εἰς φιλανθρωπιὰς πράξεις καὶ εἰς ὑποστήριξιν
τῶν φίλων του καὶ ἐν γένει τὸν περισσότερον του καιρὸν ἐδαπάνα
φροντίζων δχὶ πῶς νὰ διατηρηθῇ καὶ αἰξάνῃ τὴν περιουσίαν του,
ἄλλὰ πῶς νὰ ὑπηρετῇ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ βοηθῇ τοὺς πτωχούς.

"Οτε εἰς φίλος του εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ σώσῃ τὴν περιουσίαν
του, ἀπεκρίθη· καλὰ εἶνε τὰ χρήματα, ἀλλ' ἀγαγκαιότατα εἶνε εἰς ἐκεί-
νους οἵτινες πάσχουσι καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐργάζωνται, διὰ τοῦτο ἡμεῖς
πρέπει νὰ στερώμεθα διλύγων χρημάτων διὰ νὰ ζῶσι καὶ οἱ πτωχοί.

“Αλλοτε πάλιν ἔλεγεν ἐντρέπομαι νὰ ἔξοδεύω πρὸς συντήρησίν μου περισσότερα ἀφ’ ὅσα ἔξοδεύει δι πτωχότερος τῶν Θηβαίων.

‘Ο Πελοπίδας εἶχε στενόν του φίλον τὸν Ἐπαμεινώναν, τὸν δποῖον ἥγάπα ως ἀδελφόν.

Κατάληψις τῆς Καδμείας.— “Οτε δι στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας εἶχε καταλάβει διὰ προδοσίας τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν, δι Πελοπίδας ἔξωφισμη μετὰ τριακοσίων ἄλλων Θηβαίων καὶ κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ μέγων δι Πελοπίδας, ἀν καὶ ἡτο νέος ἔτι τὴν ἡμικίαν, προέτρεπε καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς μεδ’ ἑαυτοῦ ἔξορισμέντας, εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος των ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Σπαρτιατῶν ἀνέφερε δὲ εἰς αὐτοὺς πάντοτε τὸ κατόρθωμα τοῦ Ἀθηναίου Θρασυβούλου.

Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν.— Καθὼς δι Θρασύβουλος, ἔλεγεν, ἥλθεν ἐκ Θηβῶν εἰς Ἀθήνας καὶ κατέβαλε τοὺς τριάκοντα τυράννους, ἀπαράλλακτα καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ ὑπάγωμεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Θήβας καὶ νὰ ἔλευθερώσωμεν αὐτάς.

Ἐγένετο λοιπὸν ἡ συνωμοσία, εἰς τὴν δποίαν προσεκλήθησαν νὰ λάβωσι μέρος οἱ φίλοι οἱ εὐρισκόμενοι ἐν Θήβαις. Ἐκ τούτων δι μὲν **Χάρων**, δι ἐπισημότατος ὅλων τῶν συνωμοτῶν, παρεχώρητε τὴν οἰκίαν του εἰς τοὺς συνωμότας, δι δὲ **Φυλλίδας** κατόρθωσε νὰ γίνῃ γραμματεὺς τῶν τυράννων τῶν Θηβῶν.

Ωρισμένην λοιπὸν ἥμέραν ἔξεκίνησαν οἱ συνωμόται ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ συνηρθούσι θησαν εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον (πεδιάδα Ἐλευσίνος). Καὶ ἔκει ἔμειναν οἱ περισσότεροι, δι Πελοπίδας ὅμως μετὰ ἔνδεκα ἄλλων νέων ἐπορεύθησαν διὰ τοῦ ὅρους Κιθαιρῶνος ἐνδεδυμένοι ως κωρυκοὶ καὶ ἔχοντες μαζί των δίκτυα, βέλη, θηρευτικοὺς κύνας καὶ ἄλλα πράγματα τοῦ κυνηγίου διὰ νὰ φάνωνται εἰς τοὺς συναντῶντας αὖτοὺς ως κυνηγοί, ὥστε νὰ μὴ ἀναγνωρίζωνται καὶ ὑποπτεύσωσί τι οἱ τύραννοι.

Οταν ἔφθασαν εἰς τὰς Θήβας περὶ τὴν ἐσπέραν, τοὺς ἐδέχθη δι Χάρων, εἰς ἐκ τῶν πρώτων πολιτῶν τῆς πόλεως, καὶ τοὺς ἐφιλοξένησεν εἰς τὴν οἰκίαν του ως κυνηγοὺς ξένους, οἱ δποῖοι εἶχον ἀνάγκην νὰ ἔλθωσι τὴν ἐσπέραν ἔκεινην εἰς τὰς Θήβας. Ο δὲ Φυλλίδας ἐξ ἄλ-

λου μέρους εἶχε προσκαλέσει εἰς συμπόσιον τοὺς πολεμάρχους **Ἀρχίαν** καὶ **Φιλιππὸν**, ὑποσχόμενος μάλιστα εἰς αὐτούς, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθωσι καὶ μουσικοί. Ἐνῷ δὲ οὗτοι διεσκέδαζον, φῦλος τις τῶν πολεμάρχων ἦξ Ἀθηνῶν ἐμήνυσεν εἰς αὐτοὺς δι' ἀπεσταλμένου ἐπίτηδες μὲν ἐπιστολὴν νὰ προσέχωσι, γνωστοποιῶν εἰς αὐτοὺς προσέτι καὶ τὴν συνωμοσίαν. Ἄλλ' οἱ πολέμαιροι καὶ ίδιως ὁ Ἀρχίας πρὸς τὸν δόποιον ἀπεστέλλετο ἡ ἐπιστολή, βεβαρημένος ἐκ τῆς μέθης, λαβὼν τὴν ἐπιστολὴν εἶπεν· «**Ἐς αὔριον τὰ σπουδαῖα**» καὶ ἔκρυψεν αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον καὶ ἥρχισεν ἐκ νέου τὴν εὐθυμίαν τοῦ συμποσίου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἥλθον μετὰ τοῦ Πελοπίδου οἱ συνωμόται ἐνδεδυμένοι ὡς μουσικοί καὶ φέροντες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στεφάνους ἦξ ἐλάτης καὶ πεύκης διὰ νὰ ἀποκρύπτωσι τὰ πρόσωπά των.

Φόνος τῶν τυράννων ὑπὸ τῶν συνωμοτῶν.—Οἱ συνωμόται ἐστάθησαν ὀλίγον εἰς τὴν θύραν καὶ παρετίθησαν τοὺς συμποσιάζοντας καὶ ἀμέσως ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀρχόντων καὶ κατέσφαξαν αὐτοὺς ἐκτὸς τοῦ Λεοντιάδου καὶ Ὅπατου, οἱ δόποιοι δὲν εἶχον λάβει μέρος εἰς τὸ συμπόσιον, καὶ οἱ δόποιοι ἐφονεύθησαν κατόπιν ὑπὸ τοῦ Πελοπίδου καὶ Κηφισοδόρου ἐντὸς τῆς οἰκίας των. Οἱ δὲ Φυλλίδας ἐνῷ ἀκόμη ἐφονεύοντο οἱ τύραννοι, ἥνοιξε τὰς φυλακὰς καὶ διὰ κυρύκων προσεκύλει τὸν λαὸν ἀνὰ τὴν πόλιν εἰς τὰ σπίλα. Οἱ Σπαρτιάται βλέποντες τὴν σφαγὴν τῶν ἀρχόντων καὶ μὴ γνωρίζοντες τί συμβαίνει, τόσον πολὺ ἐτρόμαξαν, ὥστε ἐκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἀφοῦ δὲ εἶδον ὅτι ἔρχονται ἕξ Ἀθηνῶν καὶ νέαι βοήθειαν εἰς τοὺς Θηβαίους, ἥναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Οἱ Θηβαῖοι τότε ἀμείβοντες τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς συνωμοσίας ταύτης **Πελοπίδαν, Χάρωνα καὶ Μύλωνα**, τοὺς ὀνόμασαν **Βοτανάρχας**.

Καταγωγὴ καὶ ἔογα τοῦ Ἐπαμεινώνδοι.—Ο Ἐπαμεινώνδας κατήγετο ἐκ πτωχῆς ἀλλ' ἐντίμου οἰκογενείας. Ἐκ νεαρᾶς του δὲ ήλικίας ἐπροτίμα νὰ σπουδᾶῃ καὶ νὰ μορφώνῃ τὸν νοῦν του παρὰ νὰ πλουτῇ.

Ηὑτύγησε νὰ διδαχθῇ ὑπό τινος φιλοσόφου τὰς ὑψηλὰς περὶ ἀρε-

τῆς ἵδεας, καθ' ὅλον δὲ τὸν βίον του ἡ ἀρετὴ ἐχαρακτήριζε καὶ ἐστόλιζε τὰς πρᾶξεις τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Τότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σιωπηλός, προτιμῶν νὰ ἀκροάζηται καὶ νὰ μανθάνῃ παρὰ νὰ διμῇ. Τοιουτόπως λοιπὸν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀνεφάνη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀγαπήσας τὴν πατρίδα του ὅσον ὁ Λεωνίδας καὶ τὴν ἀρετὴν ὅσον ὁ Ἀριστείδης. Ἐτελειοποίησε τὴν πολεμικὴν τέχνην ἀνάδειχθεὶς εἰς ἐκ τῶν μεγίστων στρατηγῶν τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ Λεῦκτρα καὶ εἰς τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην ἐταπείνωσε τὴν στρατιωτικὴν ὑπεροχὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἤλευθέρωσε τὰς Θήβας ἀπὸ τὴν Σπαρτιατικὴν τυραννίαν, ἀγύψωσε δὲ τὴν πατρίδα του εἰς βαθμόν, εἰς τὸν ὅποιον οὐδέποτε οὔτε πρὸ αὐτοῦ οὔτε μετ' αὐτὸν εἶχεν ἀνυψωθῆ.

Οτε δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας Ἀρταξέρξης ἔστειλεν εἰς αὐτὸν στημαντικὴν ποσότητα χρημάτων διὰ νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις του, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀπεκρίθη πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον. «Ἐάν αἱ προτάσεις τοῦ Ἀρταξέρξου εἰνε σύμφωνοι πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος μου, δὲν ἔχω ἀνάγκην χρημάτων διὰ νὰ τὰς παραδεχθῶ, ἀλλ᾽ ἔὰν ἀντιβαίνωσιν εἰς τὸ συμφέρον καὶ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος μου, ὅλος ὁ χρυσὸς τοῦ βασιλείου του δὲν θέλει μὲ καταπείσει νὰ προδώσω τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντά μου».

Οτε οἱ Σπαρτιάται ἔστενοχωροῦντο καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι τότε ἤσαν ἴσχυροί, ἐπεθύμησαν νὰ γίνη εἰρήνη. Συνηθροίσθησαν λοιπὸν ἀπὸ ὅλας τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοῦτο. Οἱ Θηβαῖοι ἀπέστειλον εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Ἐπαμεινώνδαν, βλέπων δὲ αὐτὸς τοὺς ἄλλους πρέσβεις ὑποχωροῦντας ἐνώπιον τοῦ Ἀγησιλάου, μόνος αὐτὸς ἔλαβε τὸ θάρρος καὶ ὅμιλησεν ὅχι ὑπὲρ τῶν Θηβῶν μόνον, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὅλης, προτρέπων αὐτοὺς νὰ συνάψωσιν εἰρήνην, ἡ ὅποια νὰ ἔχῃ βάσιν τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἰσότητα, διότι τοιαύτη εἰρήνη δύναται νὰ είναι διαρκής καὶ ἀσφαλής.

Π ἐν Λεύκτροις μάχη.— Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲ Ἐπαμεινώνδας ἦθελε νὰ ὑπογράψῃ ὅχι μόνον ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Θηβῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Βοιωτίας, ὃσαι ἤσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν

Θηβῶν, εὐρὺν ὁ Ἀγησίλαος πρόφασιν ὅτι δὲν ἔστεργον αἱ Θῆβαι νὰ ἀφήσωσι τὰς Βοιωτικὰς πόλεις, τὰς ὅποιας εἶχον ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν τῶν, ἔξηλειψε τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων ἐν τῆς εἰρήνης καὶ ἔνεκα τούτου ἔξερράγη πόλεμος μεταξὺ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Θηβῶν.

Τότε ὁ ἔειδος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος μετὰ μεγάλης δυνάμεως συνήντησεν εἰς τὰ **Λευκτρα** τὸν στρατὸν τῶν Θηβαίων, ὅστις ἦτο πολὺ διηγώτερος τῶν Σπαρτιατῶν· καὶ ὁ μὲν Ἐπαμεινώνδας ἤτο ἀρχηγὸς ὅλου τοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ Πελοπίδας ἤτο ἀρχηγὸς τοῦ ἵεροῦ λόχου.

Συνεκροτήθη λοιπὸν μάχη, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ Σπαρτιᾶται μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντισταθῶσιν ὑπερώθησαν παθόντες μεγάλην καταστροφὴν. Χίλιοι Λακεδαιμόνιοι ἔφονεύθησαν καὶ τριακόσιοι Σπαρτιᾶται, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Κλεόμβροτος.

Θάνατος τοῦ Πελοπίδου.—Μετὰ δύο ἔτη ἀπεστάλη ὁ Πελοπίδας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἀλλ᾽ ὁ τύραννος τῆς πόλεως Φερῶν Ἀλέξανδρος συνέλαβε δολίως τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν ἐκράτει αἰγιαλῶτον. Οἱ Θηβαῖοι μαθόντες τοῦτο ὀργίσθησαν καὶ ἔστειλαν στρατὸν μὲν στρατηγὸν τὸν Ἐπαμεινώνδαν, ὅστις ἴναγκασε τὸν τύραννον νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Πελοπίδαν.

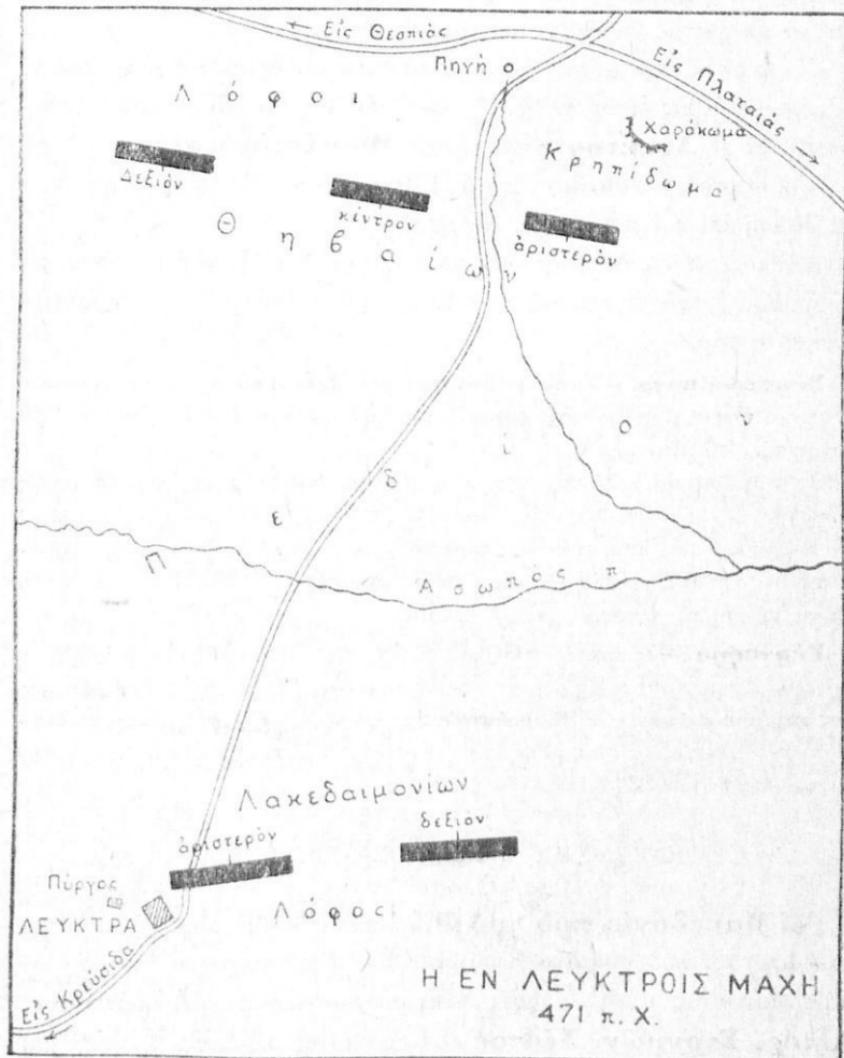
Μετά τινα χρόνον κατόπιν οἱ Θηβαῖοι ἔστειλαν καὶ πᾶλιν τὸν Πελοπίδαν κατὰ τοῦ τυράννου Ἀλεξάνδρου, ὅστις καὶ αὐτὸς ἥρχετο ἐναντίον του.

Τὰ δύο στρατεύματα συνηγτήθησαν παρὰ τοὺς λόφους τοὺς ὀνομαζομένους **κυνὸς κεφαλὰς** καὶ ἐκεὶ συνεκροτήθη πεισματώδης καὶ φονικὴ μάχη, καὶ ὁ Πελοπίδας προχωρήσας μέχρι τοῦ μέσου τῶν ἐκμερῶν καταδιώκων τὸν τύραννον, ἐπληγώθη εἰς πολλὰ μέρη καὶ ἐπεσε νεκρός. Οἱ Θηβαῖοι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπένθησαν τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη.—Οἱ Ἐπαμειγώνδας ἐπεχείρησε καὶ τρεῖς ἄλλας ἐκστρατείας εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς συμμάχους τῶν Θηβῶν κατὰ τῆς Σπάρτης καὶ καταβάλῃ τοὺς φίλους αὐτῆς. Ἐγένετο δὲ πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Μαντινείας ἡ περιβόητος μάχη μεταξὺ Θηβαίων καὶ Λακεδαιμονίων, κατὰ τὴν ὅποιαν ὁ Ἐπαμεινών-

δας ἐπληγώθη δι' ἀκοντίου εἰς τὸ στῆθος καὶ ἔπεισε κατὰ γῆς, μετεκόμισαν δὲ ζῶντα εἰς τὸ στρατόπεδον.

Παρατηρήσαντες δὲ οἱ Ιατροὶ τὴν πληγήν, εἶπον ὅτι θὰ ἀποθάνῃ

εὐθὺς ὡς ἐκβάλωσι τὴν αἰχμὴν τοῦ ἀκοντίου ἐκ τοῦ στήθουν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤκουσεν ἀταράχως τοὺς λόγους τῶν Ιατρῶν, ἥρωτησε δὲ τὸν ὑπασπιστήν του μήπως ἡ ἀσπίς του ἔπεισεν εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν,

εις τοὺς ἔχθροὺς τῆς πατρίδος του. Σπουδαῖον σῶμα τοῦ στρατοῦ τούτου ἦτο ἡ **Μακεδονικὴ φάλαγξ**, ὥπλισμένη μὲ πολὺ μακρὰς λόγχας τὰς λεγομένας **σαρίσσες**.

‘Αλλ’ ὁ Φίλιππος δὲν ὑπῆρξε μόνον μέγας στρατιωτικὸς δργανωτής ἀλλὰ καὶ ἴκανώτατος καὶ ἔνδοξος στρατηγὸς καὶ ἐπιτηδειότατος πολιτικός.

Διὰ τῆς δραστηριότητός του κατώρθωσεν ἐντὸς δλίγου χρόνου νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὸ βασίλειόν του ὅλοκληρον τὴν **Θεσσαλίαν** καὶ μέρος τῆς **Θράκης**, νὰ κατακτήσῃ τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας πρὸς τὸ μέρος τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ **Στρυμόνος** ποταμοῦ, ὅπου ἔκειτο ἡ ἴσχυρὰ πόλις **Ἀμφίπολις** καὶ τὰ δόπια κατεῖχον τότε οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἐπὶ πλέον δὲ κατέκτησε καὶ δλῆν τὴν **Χαλκιδικὴν** χερσόνησον, ἐπὶ τῆς δοπιάς ἢσαν ἐκτισμέναι **τριάκοντα δύο** πόλεις, ἐκ τῶν δοπιών ἴσχυροτάτη ἔξ ὅλων ἦτο ἡ **Ολυνθος** Πανταχοῦ λοιπὸν εἰς ἔκαστον βῆμά του πρὸς τὰ ἐμπρός ὁ Φίλιππος εὗρισκε τοὺς Ἀθηναῖους, οἱ δοποῖοι, καθ’ ὃ ἔθνος ναυτικὸν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων, εἰχον ἰδρύσει ἐκεὶ διαφόρους πόλεις καὶ μεγάλα συμφέροντα.

Ἡ προσάρτησις τῆς Θεσσαλίας εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Φίλιππου, ἥτις διηγολύνθη ἔνεκα τῶν ἐν αὐτῇ διγονοιῶν καὶ τῆς δολοφονίας τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν μεγαλοῦδεάτου **Ιάδονος**, ὁ δοποῖος ἐσχεδίαζεν ἀφοῦ ἤνωνεν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του ὅλοκληρον τὴν Θεσσαλίαν νὰ κυρι- αρχήσῃ ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἔδωκεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν εὐκαιρίαν νὰ αὐξήσῃ τὸν στρατόν του σημαντικῶς καὶ ἰδίως διὰ λαμπροῦ καὶ πολυαρίθμου ἵππικοῦ, τὸ δοποῖον ἔτρεφον ἔκτοτε οἱ Θεσσαλοί.

Φίλιππος καὶ Δημοσθένης.—Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι αἱ πολεμικαὶ ἐνέργειαι καὶ αἱ κατακτήσεις τοῦ Φίλιππου πρὸς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης κατέστρεφον τὰ μεγάλα συμφέροντά των καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦτο πλέον δι’ αὐτοὺς μέγας καὶ σπουδαῖος ἔχθρος. Προσεπάθησαν λοιπὸν διὰ παντὸς τρόπου νὰ τὸν ἀποκρύψουσσι.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ἐκείνην ἐν Ἀθήναις πολιτικὸς ὑπῆρχεν διά μέγας ὄχτιτρος **Δημοσθένης**, ὁ δοποῖος δὲν ἔπαινε διὰ φλογερῶν δημη-

γοριῶν νὰ προτρέπῃ τὸν ἀθηναῖκὸν λαὸν εἰς ἀντίστασιν κατὰ τοῦ Φιλίππου, ὑπενθυμίζων πάντοτε τὴν παλαιὰν δόξαν τῆς πόλεως καὶ διεγέρων τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀθηναίων, ἔξωριζεν αὐτοὺς δπως μὴ ἀφήσουν τὸν Φίλιππον νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ κτήσεις των. Ὁ Δημοσθένης εἰργάσθη μετὰ ζῆλου, δραστηριότητος καὶ φιλοπατρίας, δπως οἱ Ἀθηναῖοι συμμαχήσωσι μετὰ τῶν Ὁλυνθίων δπως δημιουργήσωσι δι' αὐτῶν ἕνα μέγαν ἐχθρὸν ἐν Χαλκιδικῇ τοῦ Φίλιππου, δστις θὰ ἡμιτόδιζεν αὐτὸν νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Θράκην καὶ τὸν Ἑλλήσποντον.

Πάντα δμως τὰ κωλύματα ταῦτα οὐδὲν ἔφερον ἀποτέλεσμα, διότι δ Φίλιππος μὲ τὸν πολυάριθμον καὶ λαμπρὸν στρατὸν του καὶ μὲ τὸν στόλον, τὸν δποὶν κατεσκεύασεν ἐκ τῶν προσόδων τῶν χρυσωρυχείων τοῦ Παγγαίου δρους, δλίγον κατ' ὀλίγον ἔξετόπισε τοὺς Ἀθηναῖους ἐκ τῶν παραλίων τῆς Θράκης, ἐνίκησε καὶ κατέστρεψε τὴν Ὁλυνθον καὶ ἔφθισεν ἔως εἰς τὸ **Βυζάντιον**.

Κατόπιν ὁ ἐπισυμβάς **ίερος** λεγόμενος πόλεμος τῷ 356—346 π. Χ. μεταξὺ τῶν **Θηβαίων** καὶ τῶν **Φωκέων** ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμειχθῇ εἰς τὰ πράγματα τῆς δῆλης Ἑλλάδος ἐλθῶν εἰς βοήθειαν τῶν Θηβαίων καὶ συντελέσας οὕτως εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Φωκέων. Ὁ πόλεμος μεταξὺ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Φωκέων ὥνομασθη ἐν τῇ ιστορίᾳ **ίερος**, διότι ἐγένετο χάριν τῶν θησαυρῶν τοῦ ἐν **Δελφοῖς** **ίεροῦ**, τοὺς δποὶν διαρπάσαντες οἱ Φωκεῖς ἐπολέμουν τοὺς ἐχθρούς των Θηβαίους.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη.

Διαγνώσαντες λοιπὸν οἱ **Ἀθηναῖοι**, οἱ **Θηβαῖοι** καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἑλλήνες τὰς προθέσεις καὶ τὰ σχέδια τοῦ Φίλιππου, ἥρωσαν τὰς δυνάμεις των καὶ ἐπόλεμουν ἐναντίον του. Ὁλόκληρον ἔτος διήρκεσεν ὁ πόλεμος οὗτος εἰς τὴν Φωκίδα, Βοιωτίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ὅπόταν τῷ 338 π. Χ. ἐδόθη μεγάλη καὶ ἀποφασιστικὴ μάχη εἰς τὴν πεδιάδα τῆς **Χαιρωνείας**.

Ο Φίλιππος εἶχε τότε μαζὶ του καὶ τὸν υἱὸν του **Ἀλέξανδρον** δεκαεπταετῆ ὄντα καὶ δ ὅποιως εἶχεν ἔκτοτε δεῖξει προτερήματα μεγάλου

ἀνδρός. Οὗτος διοικῶν τὸ Μακεδονικὸν ἵππικὸν ἐτάχθη ἀπέναντί τοῦ ἔως τότε ἀνικήτου ἱεροῦ λόχου τῶν Θηβαίων, τὸν δποῖον κατέκοψε μέχρις ἐνός, καθ' ὃσον οἱ ἱερολογῆται πιστοὶ εἰς τὸν ὄρκον των ἐπροτύμητσαν νὰ πέσωσιν ἐκεῖ πάντες ἡρωικῶς πολεμοῦντες παρὰ νὰ ὑποχωρήσωσι.

Κατόπιν οἱ ἔνδοξοὶ οὐτοὶ νεκροὶ ἐτάφησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Χαιρωνείας καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου των ὡς **σύμβολον** τῆς ἀνδρείας των ἐστήθη μέγας μαρμάρινος λέων. Ἐπὶ τοῦ τάφου τούτου σφύζονται τὰ ἱερὰ ὅστα τῶν πεσόντων καὶ ὁ μαρμάρινος λέων, ὅστις εἶχε καταπέσει ἐκ τοῦ βάθμου του καὶ ἀνεστηλώθη κοὶ πάλιν πρὸ διλύων ἐτῶν.

Πλησίον τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀνευρέθησαν καὶ τὰ ὅστα τῶν πεσόντων Μακεδόνων μαζὶ μὲ τὰ ὅπλα των (σαρίσας, ξίφη καὶ μαχαίρας). Αὐτοὶ ἐκάησαν εἰς πυρὶ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας αὐτῶν εἶχεν ὑψωθῆ μέγας τύμβος.

Ἡ ἀληθῆς φιλοδοξία τοῦ Φιλίππου κοὶ ὁ μόνος σκοπός του ἦτο νὰ ἀνακηρυχθῇ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων ὑποτάσσων εἰς τὴν θέλησίν του ὅλην τὴν Ἑλλάδα, πρᾶγμα τὸ δποῖον ἐπεχείρησαν κατὰ καιροὺς οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Θηβαῖοι, οἱ δποῖοι δὲν τὸ κατώρθωσαν παρὰ δι' διλύγον χρόνον ἔκαστος καὶ ἐν μέρει μόνον, καὶ νὰ κατακτήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος.

Μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ἀν καὶ νικητὴς ὁ Φίλιππος, εἰς οὐδένα ἔκαμε κακόν τι. Ἀποβλέπων ὡς εἴπομεν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς κατακτήσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους, συνεκάλεσε **συνέλευσιν ἐθνικὴν** πάντων τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν **Κόρινθον**, εἰς τὴν δποῖαν ἐκήρυξεν, ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς Περσίαν διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνας.

Οἱοί ἐπήγνεσαν τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ τὸν ἀνηγόρευσαν ἀρχιστράτηγον ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Φίλιππος δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ μέγα αὐτὸ σχέδιόν του, διότι ἐνῷ ἐπαντηγύριζε τοὺς γάμους τῆς θυγατρός του ἐν **Πέλλᾳ** ἐδοιλοφονήθη ὑπό τινος τῶν σωματοφυλάκων του δνομαζομένου Παυσανίου τῷ 336 π. Χ. Τοιουτοτρόπως ἀπέθανεν ὁ Φίλιππος εἰς ἥλικιαν 47 ἐτῶν βασιλεύσας 23 ἔτη ἀφῆκε δὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του ὡς κινηρονομίαν εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ υἱὸν Ἀλέξανδρον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ

(346—326 π. Χ.)

Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀνατροφὴ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου

Ἄλεξανδρος ὁ μέγας ἐγεννήθη εἰς Πέλλαν, πρωτεύουσαν τῆς Μακεδονίας, ἥτο δὲ οὐδὲ τοῦ βασιλέως Φίλιππου καὶ τῆς Ὄλυμπιάδος θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου.

Ο Ἀλεξανδρος ὅτε ἦτο παῖς εἶχε πολλοὺς διδασκάλους τοὺς ἐπισημοτάτους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· διευθυντὴς δὲ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς τουτῷ ὁ Λεωνίδας συγγενὴς τῆς μητρός του, ἀνὴρ αὐστηρὸς καὶ καλὸς στρατιωτικός, ὅτε ὅμως ἔγινε δεκατριῶν ἑτῶν, προσεκάλεσεν ὁ Φίλιππος τὸν ἐνδοξότατον καὶ μέγιστον φιλόσοφον Ἀριστοτέλην καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ γείνῃ διδάσκαλος τοῦ νίου του καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ ἀξιονέκαντον τῆς Μακεδονίας.

Ο Ἀριστοτέλης λοιπὸν ἐπὶ δοτῷ ἔτη ἐδίδασκε τὸν Ἀλέξανδρον πάντα τὰ χρήσιμα, μαθήματα καὶ ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τοὺς Ἑλληνας ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς· ἐξ δὲ τῶν ποιημάτων ἥγαπα πολὺ καὶ ἀνεγίνωσκε τὴν *N. Μεταξᾶ Ιστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος*

Ιλιάδα τοῦ Ὁμήρου τὴν ὅποιαν ἔφερε πάντοτε μαζί του καὶ τὴν ἔθετεν ὑποκάτω τοῦ προσκεφαλαίου ὅτε ἐκουμᾶτο. Ἡγάπα δὲ καὶ ἔτιμα τὸν διδάσκαλόν του ὡς δεύτερον πατέρα.

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐφαίνετο ὅτι θὰ γίνη μέγας. «Οσάκις ἥρετο εἰδῆσις ὅτι ὁ πατήρ του ἐνίκησε μάχην τινὰ περιφανῆ ἢ ἐκυρίευσε πόλιν ἔνδοξον, ἐλυπεῖτο καὶ ἔλεγε πρὸς τοὺς συντηλικιάτας του: «Ἄγαπητοι μου φίλοι, ὁ πατήρ μου θέλει τὰ πάντα αὐτὸς νὰ κατορθώσῃ καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ εἰς ἐμὲ οὐδὲν ἔργον μέγα νὰ κατορθώσω μαζί σας».

• Ο Ἀλέξανδρος ἐγνώμναξε πολὺ τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν ὀψικοδίαν καὶ εὐκαιρησίαν του. «Οτε δὲ τὸν ἥρωτησε μίαν ἡμέραν εἰς ἐκ τῶν φύλων του, ἀν θὰ διαγωνισθῇ ποτε εἰς τοὺς Ὄλυμπιακοὺς ἀγῶνας, αὐτὸς ἀπεκρίθη· «αμετά χαρᾶς θὰ διαγωνισθῶ, ἀν ἔχω ἀνταγωνιστὰς βασιλεῖς».

Οτε μίαν φορὰν ἥλθον πρέσβεις τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ Ἀλέξανδρος, ἀν καὶ ἦτο παιδίον, δὲν ἥρωτησεν αὐτοὺς περὶ παιδικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μετὰ μεγάλης προσοχῆς ἐξήταζεν αὐτούς, ποία εἶναι ἡ ὀδός ἡ ἄγουσα πρὸς τὴν Ἀσίαν, πόση εἶναι ἡ ἀπόστασις τῶν διαφύρων πόλεων, πῶς φέρεται ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἰς τοὺς πολέμους, πῶς μεταχειρίζεται τοὺς ἔχθρούς του, πῶς διοικεῖ τὸ κράτος του, ποία εἶναι ἡ δύναμις τῶν Περσῶν. Ωστε οἱ πρέσβεις ἀκούοντες τὰς ἐρωτήσεις ταύτας ἐθαύμαζον τὴν εὐφύτευν καὶ τὴν μεγαλοφροσύνην αὐτοῦ καὶ ὠμολόγησαν ὅτι ὁ μικρὸς Ἀλέξανδρος θὰ γίνη πράγματι μέγας βασιλεὺς, ὁ δὲ ἴδιος των βασιλεὺς ἦτο μόνον κατ' ὄνομα μέγας.

Μίαν φορὰν εἰς Θεσσαλὸς ἔφερε πρὸς τὸν Φίλιππον περίφημον ὕπτον ὄνομαζόμενον **Βουκέφαλον** διὰ νὰ τὸν ἀγοράσῃ. Ἄλλ' ὁ ὕπτος ἦτο τόσον ἄγριος, ὡστε οὐδεὶς τῶν βασιλικῶν ὑποκόμιων κατώρθωσε νὰ τὸν πλησιάσῃ καὶ ὁ Φίλιππος θυμώσας διέταξε νὰ τὸν λάβῃ ὁ πωλητὴς ὅπιστο.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ὥστις ἦτο πλησίον ἐκεῖ εἶπε· «ποίον ὕπον χάνονται διότι δὲν ἡξεύρουσι νὰ τὸν μεταχειρίσθωσιν». Ο Φίλιππος εἶπε τότε πρὸς αὐτόν· «Κατηγορεῖς σὺ ἀνθρώπους μεγαλυτέρους σου; καὶ ἡμποφεῖς σὺ τάχα νὰ μεταχειρίσθης τὸν ὕπον καλλίτερον αὐτῶν;»

«Αὐτὸν τὸν ἵππον εἶπεν δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, δύναμαι νὰ τὸν μεταχειρισθῶ παρὰ κάθε ἄλλον». Καὶ εὐθὺς ἔτρεξε πρὸς τὸν ἵππον καὶ λαβὼν τὰ ἡνία, τὸν ἔστρεψε πρὸς τὸν ἥλιον, διότι παρετήρησεν δὲ τὸν ἵππος ἔτρόμαζε καὶ ἐφοβεῖτο βλέπων τὴν σκιάν του.

Κατόπιν ἔθωπευσεν αὐτὸν δλίγην ὕδραν καὶ διὸ ἐνὸς πηδήματος εὑρέθη ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐκάθησεν ἀσφαλῶς, ἐκράτησε στερεῶς τὰ ἡνία καὶ, καθὼς εἶδεν δὲ τὸν ἔπρασθη καὶ εἶχεν ὅρεξην νὰ τρέξῃ, τὸν παρώξυνε διὰ τῆς φωνῆς καὶ διὰ τῶν πτερνιστήρων καὶ τὸν ἀφῆκεν ἐλεύθερον νὰ τρέξῃ ἔως ὅτου τὸν ἔκουρασε καὶ τὸν ἐδάμασε.

Πάντες ἔθαύμασαν τότε τὸν Ἀλέξανδρον, δὲ πατήρ του ἐδάκρυσεν ὑπὸ χαρᾶς καὶ, ἀφοῦ κατέβη δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν ἐφίλησε καὶ τοῦ εἶπεν· «Υἱέ μου, ζήτει ἄλλο βασιλείον ἀμα μεγαλώσῃς ἄξιόν σου, διότι ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ».

Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Φιλίππου, δὲ Ἀλέξανδρος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἑτῶν, καὶ κατὰ καθῆκον ἰερὸν πρῶτον ἐτέλεσε μεγαλοπρεπῶς τὴν κηδείαν τοῦ πατρός του καὶ ἐτιμώρησε τοὺς δολοφόνους. Ἐπειτα ἔστειλε πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ἀναγγείλωσι τὸν θάνατον τοῦ πατρός του Φιλίππου καὶ τὴν ἀνάβασίν του εἰς τὸν θρόνον, ἀλλ᾽ οἱ Ἑλληνες ἤκουσαν μετά χαρᾶς τὴν δολοφονίαν τοῦ Φιλίππου καὶ ἔξεφράσθησαν ἐναντίον τοῦ Ἀλέξανδρου.

Ο Ἀλέξανδρος, ὡς ἔμαθε τοῦτο, ἔρχεται ἀμέσως κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διῆλθε τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἤλθεν εἰς Θήβας, καὶ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ ἴσθμοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, χωρὶς νὰ εύρῃ οὐδαμοῦ ἀντίστασιν, διότι οἱ μὲν ἄλλοι Ἑλληνες δὲν ἐτόλμησαν νὰ τὸν ἀντικρουσθωσιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φοβηθέντες πέμπουσι πρὸς αὐτὸν πρέ-

Ο Ἀλέξανδρος

σβεις, ζητοῦντες συγγνώμην, δὲ Ἀλέξανδρος γενναίως φερόμενος συγχωρεῖ αὐτοὺς καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν Κόρινθον γενικὴν τῶν Ἑλλήνων συνέλευσιν, ἵτις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν στρατηγὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀρχηγὸν τῆς ἐκστρατείας κατὰ τῶν Περσῶν, ὅπως ἄλλοτε τὸν πατέρα του Φίλιππον.

Μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἤρχισε τὰς προπαρασκευὰς διὰ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Περσῶν, ἀλλ᾽ οἱ βάρβαροι λαοὶ οἱ κατοικοῦντες παρὰ τὸν ποταμὸν Δούναβιν ἀπεστάτησαν ἐξεστράτευσε λοιπὸν κατ’ αὐτῶν καὶ ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν ὑπέταξεν αὐτούς. Ἐπανελθὼν κατόπιν εἰς Πέλλαν συνεπλήρωσε τὸν στρατὸν του καὶ κατὰ τὸ ἕαρ τοῦ ἔτους 334 μὲτα τεσσαράκοντα χιλιάδας πεζῶν καὶ πέντε χιλιάδας ἵππεων διαπλέει τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἀποβιβάζεται εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφῆσας ὡς ἀντιβασιλέα τῆς Μακεδονίας **Ἀντίπατρον** τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ.

Η ΕΝ ΓΡΑΝΙΚΩΙ ΜΑΧΗ

(334 π. Χ.)

Ο βασιλεὺς Δαρεῖος μαθὼν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἔρχεται κατὰ τῆς Ἀσίας, ὠργίσθη διὰ τὴν τόλμην του ταύτην καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς στρατηγούς του νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν καί, ἀφοῦ τὸν μαστιγώσωσι, νὰ τὸν δέσωσι καὶ μετὰ τῶν στρατιωτῶν του νὰ τὸν στεῖλωσιν αλχμάλωτον εἰς τὴν Περσίαν. Οἱ στρατηγοὶ λοιπὸν τοῦ Δαρείου συνήμροισαν ἐκατὸν χιλιάδας στρατοῦ καὶ τὸν παρέταξαν παρὰ τὸν Γράνικον ποταμὸν καὶ ἐκεὶ περιέμενον τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἔλθῃ διὰ νὰ ἐκτελέσωσι τὴν παραγγελίαν τοῦ βασιλέως.

Ἄλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτο εὔκολον, διότι ὁ Ἀλέξανδρος ὥριμησεν ἔφιππος μετὰ τοῦ στρατοῦ του καὶ ἐπέρασεν εἰς τὴν ἄλλην ὅχθην τοῦ ποταμοῦ. Ἐνῷ δὲ οἱ ἔχθροι ἔφριπτον κατ’ αὐτοῦ βέλη ὡς βροχήν, αὐτὸς ἀτρόμητος, ὡς δὲ ὅμηρος ἥρως Ἀχιλλεύς, ὥριμησε κατ’ αὐτῶν καὶ μετὰ πεισματώδη μάχην ἔτρεψεν αὐτοὺς εἰς φυγήν. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐκανδύνευσε νὰ φονευθῇ, ἀν δὲν ἔσωζεν αὐτὸν ὁ στρατηγός του Κλείτος ἀποκόφας τὴν γεῖρα τοῦ Πέρσου στρατηγοῦ, ὅστις ήτοι μάζετο

νὰ κιτπήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον ἐκ τῶν δπισθεν. Τὴν ἐπομένην τῆς νίκης δὲ Ἀλέξανδρος ἔθαιψεν ἐν ποιητῇ τοὺς φονευθέντας στρατιώτας.

Ἄγγέλλων τὴν νίκην ταύτην εἰς τοὺς Ἑλληνας, ἀπέστειλεν εἰς τὰς Ἀθήνας τριακοσίας Περσικὰς ἀσπίδας διὰ νὰ ἀνατεθῶσιν εἰς τὸν Παρθενῶνα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: «Ἀλέξανδρος δὲ Φιλίππου καὶ οἱ Ἑλληνες ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῶν κατοικούντων τὴν Ἀσίαν». Προχωρεῖ κατόπιν δὲ Ἀλέξανδρος, κυριεύει τὰς **Σάοδεις** καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν Φρυγίαν, κόπτει διὰ τοῦ ξίφους του τὸν Γόρδιον δεσμὸν καὶ ἐκεῖθεν πορεύεται εἰς τὴν πόλιν **Ταοδόν**, ὅπου ἐκινδύνευσε· διότι ἐνῷ ἦτο κατάκοπος καὶ ἰδρωμένος, ἐλούσθη εἰς τὸν **Κύδνον** ποταμόν, ἐκρύώσει καὶ ὑπέφερεν ἀπὸ σφοδρὸν πυρετόν, ὥστε ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀποθάνῃ· ἔσωσε δὲ αὐτὸν δὲ λατρός του **Φίλιππος** δὲ Ἀκαρνάν, τὸν ὁποῖον ἡγάπα πολὺ δὲ Ἀλέξανδρος.

Η ΕΝ ΙΣΣΩΙ ΜΑΧΗ

(333 π. Χ.)

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲ Δαρεῖος ἐτοιμάζει στρατὸν ἐκ τετρακοσίων χιλιάδων πεζῶν καὶ ἑκατὸν χιλιάδων ἵππεων καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν πόλιν **Ισδόν**, καὶ ἐκεὶ περιέμενε τὸν Ἀλέξανδρον. Φθάσας δὲ Ἀλέξανδρος δρμῷ μετὰ τοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τρέπει αὐτὸὺς εἰς φυγήν. Πρῶτος δὲ δὲ Δαρεῖος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς φυγῆς.

Φεύγων δὲ ἀφῆκε τὴν μητέρα του, τὴν συζυγόν του καὶ τὰς θυγατέρας του, τὰς δύοιας δὲ Ἀλέξανδρος λαβὼν αἰγμαλώτους περιεποιεῖτο βασιλικῶς. Μετὰ τὴν σπουδαίαν ταύτην νίκην δὲ Ἀλέξανδρος μετέβη εἰς τὴν πλουσίαν καὶ ἴσχυρὰν πόλιν **Τύρον**, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Φοινίκης, εἰς τὴν δύοιαν εὑρε μεγάλην ἀντίστασιν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐκνορίευσεν ἐξ ἐφόδου μετὰ ἐπιάμηνον πολιορκίαν.

Κατόπιν ἐκνορίευσε τὴν πόλιν **Γάζαν**, ἀφοῦ ἐπολιόρκησεν αὐτὴν ἐπὶ δύο μῆνας. Ἀπὸ τὴν Γάζαν δὲ Ἀλέξανδρος διευθύνεται εἰς τὴν Αἴγυπτον, τῆς δύοιας δὲ λὰὸς μετὰ μεγάλης χαρᾶς ὑπετάγη εἰς αὐτὸν, καὶ ἐκτισε πόλιν μεγάλην, τὴν δύοιαν ὀνόμασεν ἐκ τοῦ ὄνοματός του **Ἀλεξάνδρειαν**, καὶ ἡ δύοια ἐγίνεν ἔπειτα μία τῶν πλουσιωτέρων πόλεων διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὸν πλοῦτόν της.

Η ΕΝ ΓΑΥΓΑΜΗΛΟΙΣ ΜΑΧΗ

(334 π. Χ.)

Ο Ἀλέξανδρος μετὰ ταῦτα διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν, καταδιώκει τὸν Δαρεῖον, τὸν δόποιον ἐπρόφθασε φεύγοντα εἰς τὴν πεδιάδα τὴν μεταξὺ Ἀρβήλων καὶ Γαυγαμήλων, δρμῷ κατ’ αὐτοῦ, διασκορπίζει τοὺς ἔχθρους καὶ τρέπει αὐτοὺς εἰς φυγήν.

Ο Δαρεῖος φεύγων μόλις κατάρριψε νὰ σωθῇ εἰς **Ἐκβάτανα**, πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου του· μετὰ τὴν νίκην δὲ ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος ἔλθων εἰς Βαβυλῶνα, ἀνεγείρει ἐκεῖ τὸν καταστραφέντα ναὸν τοῦ θεοῦ τῶν Βαβυλωνίων, καὶ ἐκεῖθεν ἔξεκίνησεν εἰς τὰ **Σοῦδα**, ὅπου εὗρεν ἀπειρα πλούτην. Ἐπειτα ἥλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα διὰ νὰ εῦρῃ τὸν Δαρεῖον, διότι ἥθελε νὰ τὸν συλλάβῃ ζῶντα. Ἐνῷ λοιπὸν κατεδίωκεν αὐτόν, ἔμαθε καθ’ ὅδὸν ὅτι ὁ σατράπης **Βῆσδος** ἀφοῦ συνέλαβεν αὐτόν, τὸν ἔσυρε δέσμιον μεθ’ ἑαυτοῦ καὶ κατόπιν τὸν ἐφόνευσεν.

Ο Ἀλέξανδρος ἴδων τὸν Δαρεῖον φονευμένον ἐλυπήσῃ καὶ ἐκάλυψε τὸ σῶμά του μὲ τὴν ἴδιαν του βασιλικὴν χλαμύδα καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὴν μητέρα του διὰ νὰ τὸν θάψῃ εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων τῆς Περσίας· συλλαβὼν δὲ καὶ τὸν φογέα, ὁ δόποιος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀναγορευθῆ βασιλεὺς τῆς Περσίας, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς θάνατον.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΙΝΔΙΑΣ

(327—325 π. Χ.)

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου ὁ Ἀλέξανδρος γενόμενος κύριος τῆς Ασίας, ἥμέλησε νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὰς Ἰνδίας καὶ μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ κινδύνους εἰσῆλθεν εἰς τὴν πλουσιωτάτην ταύτην χώραν. Ἐκεῖ ἐβασίλευον δύο βασιλεῖς, ὁ **Ταξιδινες**, ὅστις ἀμέσως ὑπετάγῃ καὶ ὁ **Πῶρος**, ὅστις μετὰ γενναίων ἀντίστασιν ἔνικήθη καὶ ἤγαγκάσθη νὰ πορθαδοθῇ. Ὁτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἥρωτησεν αὐτὸν «πῶς θέλεις νὰ σὲ μεταχειρισθῶ;» — «Βασιλικῶς», ἀπεκρίθη. «Ἄλλα δὲν θέλεις καὶ τίποτε ἄλλο;» — «Οχι, εἴπεν ὁ Πῶρος, διότι πάντα περιέχονται εἰς τὴν λέξιν **βασιλικῶς**.

Ο Ἀλέξανδρος θαυμάσας τὴν τόλμην τοῦ Ἰνδοῦ βασιλέως, ἀφῆκεν αὐτὸν ἐλεύθερον καὶ ἐχάρισε πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν θρόνον.

Ο Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀγώριστον σύντροφον εἰς δὲλους τοὺς πολέμους τὸν ἵππον του τὸν **Βουκέφαλον** τὸν ὅποιον τότε μόνον ἵππευεν, ὅτε ἥρχιζεν ἡ μάχη, διὰ νὰ μὴ τὸν κουράζῃ πολύ, ἀλλ᾽ ὁ **Βουκέφαλος** ἀπέθανε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος τόσον πολὺ ἐλυπήθη ὥστε ἐνόμισεν ὅτι ἀπέθανε στενός του φίλος καὶ εἰς ἀνάμνησιν αὐτοῦ ἔκτισε μίαν πόλιν τὴν ὅποιαν ὠνόμασε **Βουκέφαλα**.

Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Ἰνδῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Σοῦσα καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δλίγας ἡμέρας, κατόπιν ἐπορεύθη εἰς τὰ **Ἐκβάτανα** καὶ μετέπειτα ἥλθεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, τὴν ὅποιαν εἶχε σκοπὸν νὰ καταστήσῃ πρωτεύονταν τοῦ ἀπεράντου αὐτοῦ Κράτους.

Εἰς τὴν Βαβυλῶνα ὁ Ἀλέξανδρος εὗρε συνηθροισμένους πολλοὺς πρέσβεις ἐκ τῶν διαφόρων πόλεων τῆς Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι ἥλθον νὰ συγχαρῶσιν αὐτὸν διὰ τὰς νίκας του καὶ νὰ τὸν εὐχηθῶσιν νὰ ἐπιστρέψῃ αἰσίως εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄλλοι αἱ εὐγαῖ τῶν πρέσβεων δὲν ἔμελλον νὰ πραγματοποιηθῶσι, διότι αἴφνης ὁ Ἀλέξανδρος ἤσθενησε προσβλῆθεις ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ.

Τέλος ἐννοήσας καὶ αὐτὸς τὴν κατάστασίν του, διέταξε νὰ ἀνοιχθῶσιν αἱ θύραι τῶν ἀνακτόρων καὶ νὰ εἰσέλθωσιν οἱ στρατιῶται οἵτινες ἦσαν συνηθροισμένοι ἔξω τῶν ἀνακτόρων καὶ ἔζητον νὰ ἰδωσι διὰ τελευταίαν φορὰν τὸν βασιλέα, ὅστις ἐπὶ δώδεκα ἔτη ὠδήγηε αὐτοὺς εἰς τὴν νίκην καὶ εἰς τὴν δόξαν.

Θάνατος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. — Ο Ἀλέξανδρος, ἀν καὶ ἵτο ἔξηντημένος καὶ δὲν εἶχε δυνάμεις, ἐστηκώθη δῆμος δλίγον καὶ ἐστηρίχη ἐπὶ τοῦ ἀγκῶνός του, καὶ ἔβλεπε τὸν ἀνδρεῖον στρατόν του διερχόμενον ἐμπρόσθεν του, καὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἥπλωσε τὴν χειρά του ὡς σημεῖον ἀποχαιρετισμοῦ. Κατόπιν ἔξεβαλε τὸ δακτυλίδιον ἐκ τοῦ δακτύλου του καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν στρατηγὸν Περδίκκαν τὸν ὅποιον ἦγάπα. Ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποιὸν ἀφίνει τὴν βασιλείαν. «Εἰς τὸν κράτιστον», ἀπεκρίθη.

Απέθανε δὲ 33 ἔτῶν, βασιλεύσας 12 ἔτη καὶ 8 μῆνας. Εἰς τὸ διάστημα δὲ τοῦτο κατώρθωσε τόσα κατωρθώματα τὰ δύοια πανεὶς δὲν ἔφαν-

τάσθη ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ ἀνθρωπος. Εἰς ὅλας τὰς χώρας, τὰς δοπίας ὑπέταξεν, εἰσήγαγεν ἥμη καὶ ἔθιμα Ἑλληνικά, νόμους Ἑλληνικοὺς καὶ πανταχοῦ διέδωκε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ παιδείαν καὶ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν. Δι' ὅλα δὲ τὰ κατορθώματα ταῦτα ὠνομάσθη μέγας Ἀλέξανδρος, τὸ δὲ σῶμά του ἐτέθη ἐντὸς χρυσῆς λάρνακος, μετεφέρθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐτάφη μετὰ μεγάλης πομπῆς.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου τὴν δοπίαν ἀφῆκε μετὰ τὸν θάνατὸν του ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν μητέρα του **Ολυμπιάδα**, ἥτις διέμενε ἔπειτε εἰς Μακεδονίαν, ἀπὸ τὴν σύζυγόν του **Ρωξάνην** καὶ ἀπὸ ἕνα ἀνίκανον ἀδελφόν του **Ἀρριδαῖον** ὁνομαζόμενον. Ὅταν ἀπέθανεν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ἡ σύζυγός του **Ρωξάνη** ἦτο ἔγκυος, ἔγέννησε δὲ ὑστερον ἀπὸ δλίγον καιρὸν υἱὸν τὸν ὄποιον ὠνόμασαν Ἀλέξανδρον. Καὶ κατ' ἀρχας μὲν διωρίσθη μία βιτιμελήτειά διὰ τὸν βασιλόπαιδα.

Μετ' δλίγον ὅμως οἱ ἐπιμελῆται καὶ οἱ ἄλλοι στρατιγοὶ ἤλθον εἰς Ὑῆτιν μεταξύ των. Ἐκαστος ἐκ τῶν στρατηγῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐφιλοδόξει νὰ γίνη αὐτὸς διάδοχος θέτων κατὰ μέρος τὸν μερὸν Ἀλέξανδρον.

Οἱ καταστρεπτικοὶ οὗτοι καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν στρατηγῶν διήρκεσαν εἴκοσι δύο δλόκηντρα ἔτη.

Συμπεράδυματα.—Τὰ μεγάλα δχέδια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ ἀπεράντου καὶ πλουσιωτάτου βασιλείου του, ἀπὸ δοια εἰχεν ἵδει ὁ κόσμος καὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν πολέμων ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπεδίωξε αὐτὸν νὰ διαδώσῃ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὰς τέχνας, τὰ ἥμη καὶ ἔθιμα, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας καὶ ἐν γένει τῶν Ἑλληνικὸν πολιτισμόν,

β') νὰ συγχωνεύσῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας μὲ τοὺς Ἑλληνας εἰς ἐθνος Ἑλληνικὸν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔλαβεν ὁ Ἱδιος σύζυγον τὴν ὁραιαν Περσίδα **Ρωξάνην** εἰς πολλοὺς δὲ ἐκ τῶν στρατηγῶν του καὶ ἀξιωματικῶν ἔδωκε Περσίδας γυναικας.

“Ολος ὁ κόσμος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὠμῆλει τὴν ὁραιαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῶν προγόνων μας καὶ εἰς τὴν δοπίαν κατόπιν ἐχώρησαν καὶ τὰ ιερὰ ἱμῶν Ἐναγγέλια.

Το ὄνομα μέγας δίδεται εἰς πολὺ δλίγονς ἀνθρώπους ἐν τῷ κόσμῳ, δηλ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς ἐκείνους μόνον, οἵτινες κατώρθωσαν νὰ κάμουν πραγματικῶς δύσκολα καὶ μεγάλα ἔργα· εἰς ἑξ αὐτῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς πρώτους εἶναι ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.

ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ο Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων δὲν ἀφῆκεν οὐδένα νόμιμον διάδοχόν του. Εἰς τὸν Περδίκκαν μόνον τὸν στρατηγόν του ὃς εἴπομεν ἔδωσε τὸ χρυσοῦν δακτύλιον του. Ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἀφίνει τὴν βασιλείαν του· εἴπεν διτὶ ἀφίνει ταύτην «εἰς τὸν **κράτιστον**», δηλ. εἰς τὸν πλέον **καλλίτερον** καὶ πλέον **ἄξιον** νὰ κυβερνήσῃ τὸ μέγα τοῦτο κράτος.

Κατέλιπε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔνα ἀδελφὸν ἑτερομαλῆ δινόματι **Ἀρριδαῖον**, ὅστις δυστυχῶς ἦτο βλάξ καὶ ἐντελῶς ἀνίκανος νὰ βασιλεύσῃ καὶ ἔνα υἱὸν ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Δαρείου τὸν **Ἡρακλέα**, ἀκόμη δὲ καὶ τὴν σύζυγόν του **Ρωξάνην** ἔγκυον, ἥτις μετ' ὀλίγον ἔτεκεν υἱόν, δονομασθέντα **Ἀλέξανδρον**.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἴπομεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος δὲν ὕρισεν εἰς ποῖον ἀφίνει τὴν βασιλείαν, οἱ Μακεδόνες δὲν ἴσαν πολὺ πρόθυμοι νὰ ἀποδεχθῶσι τὸν ἀνίκανον Ἀρριδαῖον, οὔτε τὸν Ἡρακλέα, τὸν ὅποιον ἔθεωρουν νόμον, ὡς γόνον αἰχμαλώτου μιητρός. Ἡράσεις λοιπὸν στάσις καὶ φιλονικία μεταξὺ τῶν στρατηγῶν περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἐπὶ τέλους ὅμως κατωρθώθη νὰ διμονοήσωσιν οἱ ἐπιφανέστεροι ἐκ τῶν στρατηγῶν καὶ τοιουτοφόπως ἀνηγόρευσαν διάδοχον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τὸν Ἀρριδαῖον δινομάσαντες αὐτὸν **Φίλιππον** καὶ τὸ ἐκ τῆς Ρωξάνης μέλλον νὰ γεννηθῇ τέκνον.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς εἴπομεν ὁ Ἀρριδαῖος ἦτο ἀνίκανος ὡς καὶ τὸ ἐκ τῆς Ρωξάνης νήπιον νὰ κυβερνήσωσι διωρίσθη ἐπίτροπος αὐτῶν ὁ Περδίκκας. Ἐξ ἀνάγκης δὲ τότε ὁ Περδίκκας ἀνέθηκε τὴν κυβέρνησιν τοῦ ἀπεράντου τούτου κράτους εἰς τοὺς ἐπισημοτέρους κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στρατηγούς, κρατήσας δι' ἑαυτὸν τὴν ἐπιμελητείαν, τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν στρατευμάτων καὶ τὴν βασιλικὴν σφραγῖδα.

Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἔξελιπε. Τότε οἱ στρατηγοὶ κατόπιν πολλῶν ἐμφυλίων

σπαραγμῶν καὶ μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας μάχην (311 π. χ.) εἰς τὴν ὅποιαν ἐφονεύθη ὁ ἴσχυρότατος ἐκ τῶν διαδόχων ***Αντίγο-**
νος ἔπαινσαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ τὸ ἀπέραντον κράτος διηρέθη εἰς
τέσσαρα βασίλεια ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἀλλήλων ἐκ τῶν ὅποιών.

α') Τὸ βασίλειον τῆς κυρίως ***Ελλάδος** καὶ τῆς **Μακεδονίας** ἔλα-
βεν ὁ **Κάσσανδρος** τοῦ Ἀντιπάτρου, β') τὸ τῆς **Θράκης** ὁ **Λαζί-**
μαχος, γ') τὸ τῆς **Συρίας** ὁ **Σέλευκος** καὶ δ') τὸ τῆς **Αιγύπτου**
ὁ **Πτολεμαῖος**.

Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων βασιλείων τὸ τῆς Αιγύπτου ἵδιος ὑπὸ¹
τὸν Πτολεμαῖον καὶ τῆς Συρίας ὑπὸ τὸν Σέλευκον κατώρθωσαν νὰ
διατηρηθῶσι καὶ ἀμάσωσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ
μὲν Σελεύκου ώνομάσθησαν **Σελευκίδαι**, τοῦ δὲ Πτολεμαίου **Πτο-**
λεμαῖοι ἢ **Λαγίδαι** ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ **Αάγου** πατρὸς τοῦ Πτο-
λεμαίου.

Ἄλλὰ καὶ ἐκ τῶν δύο τούτων βασιλείων πάλιν τὸ τῆς Αιγύπτου
κατὰ τοὺς χρόνους κατὰ τοὺς δροίους ἐβασίλευσαν οἱ τρεῖς πρῶτοι
Πτολεμαῖοι, λαμπροὶ καὶ ἴκανοὶ βασιλεῖς, δηλ. Πτολεμαῖος ὁ **δωτήρ**,
Πτολεμαῖος ὁ **φιλάδελφος** καὶ **Πτολεμαῖος** ὁ **εὐεργέτης**
ἥημασε καὶ ἐγένετο εὐτυχέστατον, διότι οἱ βασιλεῖς οὗτοι ἔξηκολούσθη-
σαν τὸ μέγα ἔργον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἐκτιζον δηλ.. εἰς τὰς χώρας των νέας Ἑλληνικᾶς πόλεις (ἀπο-
κίας) διέδιδον πανταχοῦ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσ-
σαν, τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ ἐν γένει διὰ παντὸς τρόπου προσε-
πάθουν νὰ ἔξελληνίσουν τὰς χώρας ἐκείνας προάγοντες τὰς ἐπιστήμας
καὶ τὰς τέχνας. Προσεῖχον δὲ καὶ πολὺ εἰς τὴν δργάνωσιν τῶν κατὰ²
ἡράν καὶ θάλασσαν δυνάμεων τοῦ βασιλείου των καὶ ἐστόλισαν τὰς
διαφόρους πόλεις των διὰ λαμπρῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων.

Ἐν δὲ τῇ πόλει τῆς Ἀλεξανδρείας, ἡ ὅποια δὲν ἐβράδυνεν ως ἐκ
τῆς ἐπικαίρου θέσεως τῆς καὶ τῆς εὐφορίας τῆς χώρας, νὰ ἀποβῆ τὸ
κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, οἱ Πτολεμαῖοι ἐκτισαν κατὰ και-
ροὺς μεγάλας **Βιβλιοθήκας**, εἰς τὰς ὅποιας συνήθοισαν ὅλα τὰ
βιβλία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἰδρυσαν **μουσεῖα** καὶ διάφορα ἀλλα

κτίρια ἐκπαιδευτικά, εἰς τὰ δύοια ἔδιδασκον οἱ μεγαλύτεροι διδάσκαλοι καὶ πεπαιδευμένοι τῶν χρόνων ἐκείνων.

Ἐκτισαγ δὲ ἐπὶ πλέον καὶ ἕνα ωδαῖον καὶ ὑψηλὸν **φάρον** (φανὸν) ἐμπροσθεν τοῦ λιμένος τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅποις διευκολύνηται ὁ εἴσπλους τῶν πλοίων εἰς τὸν λιμένα της. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίων, ἡ πόλις τῆς Ἀλεξανδρείας ἦτο ὅτι ἥσαν αἱ **Αθηναί** ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ **Περικλέους**.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Πτολεμαίων καὶ κατὰ τὴν διαταγὴν αὐτῶν μετεφράσθη καὶ ἡ **παλαιὰ Διαθήκη** ἀπὸ τὴν **ἔβραϊκὴν** γλῶσσαν εἰς τὴν **έλληνικὴν** ἀπὸ ἑβδομήκοντα μεγάλους Ἑλληνομαθεῖς Ἐβραίους διδασκάλους.

Συμπέρασμα. Καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων μεγάλων βασιλείων εἰς τὰ δύοια διεμοιράσθη τὸ ἀχανές καὶ ἀπέραντον κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μόνον τὸ τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὴν φωτεινήν διοίκησιν τῶν Πτολεμαίων ἔζησεν, ἤκμασε καὶ προώδευσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καὶ τοῦτο διότι ἥσοκλήθησαν εἰς τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Γύμνασμα. Ποιὸν ἀφῆκε διάδοχόν του ὁ Μ. Ἀλεξανδρος; Πῶς διεμοιράσθησαν τὸ κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν στρατηγῶν; Ποίας χώρας ἔλαβεν ἔκαστος; Πῶς ἔζησαν οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου; Ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη ποιὰ διετηρήθησαν περισσότερα ἔτη; Ποιὸν ἤκμασε καὶ προώδευσε περισσότερον; Τί πόλις ὑπῆρχε τότε ἡ Ἀλεξάνδρεια; Ποία σπουδαῖα ἔργα ἐτελέσθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην;

Η ΕΛΛΑΣ ΧΩΡΙΖΟΜΕΝΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΡΑΚΜΗ ΛΥΤΗΣ

Μακεδονία καὶ κυρίως Ἑλλάς. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ κυρίως Ἑλλὰς ἦτο ἥνωμένη μὲ τὸ βασίλειον τῆς Μακεδονίας. Αἱ Ἑλληνικαὶ ὅμως πολιτεῖαι ἀνέκαθεν ἥσαν συνειθισμέναι νὰ κυβερνῶνται ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἄλλήλων, δηλ. ἐκάστη νὰ διοικῆται μὲ ίδιους της νόμους καὶ νὰ ἔχῃ χωριστὸν στρατόν. Καὶ μὲ ὅλην ὅμως αὐτὴν τὴν σύντονομίαν βαρέως ἔφερον ὅτι ἥσαν ἥναγκασμέναι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας.

Παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος. Δυστυχῶς αἱ κατὰ τόπους πολιτεῖαι τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἥννόουν ποιὸν ἥτο-

τὸ συμφέρον αὐτῶν, Ἐὰν λ. χ. ήσαν φρονιμώτεραι καὶ ἐσκέπτοντο ὅρθότερον, ἔξαπαντος θά ἔβλεπον ὅτι δὲν ἦτο πλέον καιρὸς νὰ ἀποτελῇ ἐκάστη πόλις βασιλειον ἴδιαιτερον. Διότι τότε δὲν αἴ πόλεις τῆς κυρίως Ἐλλάδος εἶχον ἔξασθενήσει καὶ αὐταὶ ἀπόμη αἱ μεγαλύτεραι εἶχον ἀπωλέσει τὰς ἰσχυρὰς δυνάμεις των, τὰς δποίας ἄλλοτε εἶχον. Καποποιὰ δὲ στοιχεῖα περιέτρεζον ἀπασαν τὴν Ἐλλάδα καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα.

Ποιὸν ὥτο τὸ συμφέρον των καὶ τί ἔπρεπε τότε νὰ κάμωσι;

Τὸ συμφέρον των ἦτο νὰ ἤσαν δὲν μαζὶ ἡνωμέναι καὶ νὰ ἀπετέλουν μὲ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ὁμαίμονας Μακεδόνας ἐν **ἰσχυρὸν καὶ δμογενὲς βασιλειον.** Δυστυχῶς δὲν ἡνέλησαν νὰ ἐνγοήσωσι τοῦτο ἔξι δοχῆς καὶ δι' αὐτὸ ἐπολέμουν πάντοτε ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν των Μακεδόνων, ἐπιζητοῦντες νὰ ἀπαλλαγῶσι παντὸς μετ' αὐτῶν δεσμοῦ καὶ νὰ γίνωσι τοιουτορόπτως ἀνεξάρτητοι.

Πόλεμοι μεταξὺ Ἐλλήνων καὶ Μακεδόνων. Ὄταν ἀπόμη ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἔζη καὶ ἔχηκοιούνθει τὸν κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον διαδίδων τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰ πέρατα τῆς Ἀσίας, οἱ Σπαρτιᾶται μέ τινας ἄλλας πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἐπανεστάησαν κατὰ τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας.

Δὲν ἔβραδυνεν ὅμως τότε νὰ ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῶν ὁ **Ἀντίπατρος**, τὸν δποῖον ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀφήσει τοποτηρητὴν τῆς Μακεδονίας, δστις ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος, φονεύσας καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης **Ἄγιν.**

“Οταν πάλιν ἡ θλιβερὰ ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀλέξανδρου ἔφθασεν εἰς τὴν Ἐλλάδα. ἀμέσως αἱ Ἀθῆναι καὶ πολλαὶ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐσκέφθησαν νὰ ἐκδιώξουν τὰς Μακεδονικὰς φρουρὰς ἔξι Ἐλλάδος καὶ νὰ ἀποκατασταθῶσι τελείως αὐτόνομοι καὶ ἀνεξάρτητοι. “Οχι δὲ δλίγον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην συνετέλεσε καὶ ὁ μέγας ὅγιτρος **Δημοσθένης**, δστις μὲ τοὺς φλογεροὺς καὶ πατριωτικούς του λόγους κατώρθωσε νὰ ἔξεγειρῃ εἰς ἐπανάστασιν ἀπάσας σχεδὸν τὰς πόλεις τῆς κυρίως Ἐλλάδος.

Ααμιακὸς πόλεμος.—Τί συνέβη τότε; κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκη-

σαν οἱ Ἑλληνες τοὺς Μακεδόνας, τελευταῖον ὅμως ὁ Ἀντίπατρος ἡγήσας βιοθόντας καὶ ἄλλους στρατηγὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατώρθωσε νὰ νικήσῃ καὶ νὰ ὑποτάξῃ ἐκ νέου τοὺς Ἑλληνας.

Ἄπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔξησθεντησαν καὶ ἐταπεινώθησαν πολὺ ἀλλαγὴν πολέως Λαμίας ὀνομάσθη **Λαμιακός**.

Οἱ Ἀντίπατρος μετὰ τὸν πόλεμον ἐζήτησεν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τὸν ὄγκορα Δημοσθένην, οὗτος ὅμως προφύμασας κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν τῇ νήσῳ **Καλαυρίᾳ** (Πόρον) ναὸν τοῦ **Ποσειδῶνος** καὶ ὅπου διὰ νὰ μὴ τὸν συλλάβουν διὰ τῆς βίας ζῶντας οἱ σταλέντες ὑπὸ τοῦ Ἀντίπατρου, ἐπεις κάνειον (δηλητήριον) καὶ οὕτως ἀπέθανεν ὁ μέγας ὄγκωρος καὶ πατριώτης.

Μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι τιμῶντες τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀφιέρωσαν εἰς αὐτὸν χάλινον ἄγαλμα.

Συμπέρασμα. Ποτὲ δὲν προοδεύουσι τὰ ἔθνη δταν διχονοῶσι καὶ σπαραγάσσωνται ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων καὶ διαιμοιράζονται εἰς πολλὰ καὶ μικρὰ βασίλεια, διότι ἔξασθενοῦσι καὶ εὐκόλως καταβάλλονται ὑπὸ τῶν ἄλλων. Ή ἔνωσις καὶ ἡ διμόνοια εἴναι ἐκείνη, ἡ δποία διδει εἰς τε τὰ ἔθνη καὶ τὰ ἀτομα τὴν δύναμιν καὶ τὴν πρόοδον.

Τύμνασμα. Άι ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν πάντοτε ἡνωμέναι ἀναμεταξύ των; Τί ἀπήτει τὸ συμφέρον ὅλων τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου; Τί ἔπραξαν οἱ Σπαρτιάται, καθ' ὃν χρόνον ἀκόμη ἔη ὁ Μ. Ἀλέξανδρος; Τί ἔκαμον αἱ Ἀθηναὶ καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἑλληνικαὶ πόλεις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου; Διατί ὀνομάσθη ὁ τελευταῖος πόλεμος Λαμιακός; Πῶς καὶ ποῦ ἀπέθανεν ὁ ὄγκωρος Δημοσθένης;

ΑΙΓΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΧΑΙΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑ

Αἰτωλοί καὶ Ἀχαιοί.—Ἐπὶ τέλους κατώρθωσαν ὡς εἰπομένιον αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ χωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας. Ἐπέτυχον δὲ τοῦτο ὅχι μὲ τὴν δύναμιν τῶν **Ἀθηναίων**, οὔτε μὲ τὴν δύναμιν τῶν **Σπαρτιατῶν** καὶ τῶν **Θοιβαίων**, διότι αἱ πολιτεῖαι αὗται εἶχον ἔξαστην ενήσει πολύ. Τὴν φοράν ταύτην ἐσχηματίσθησαν δύο

συμπολιτεῖαι (όμοσπονδιακὰ συμβούλια) λαβοῦσαι ἐκάστη μὲ τὸ μέρος της καὶ τινας ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις. Συνεκρότησαν δ' οὕτω δύο Ἰσχυρὰς συμμαχίας αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν **Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαιϊκὴ συμπολιτεία** καὶ αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχαν ἡ τελευταία ἐλπὶς τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Καὶ ἡ μὲν Αἰτωλικὴ συμπολιτεία ἰδρύθη ἐν τῇ **Στερεοῇ Ἐλλάδι**, ἡ δὲ Ἀχαιϊκὴ συμπολιτεία ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἥτις καὶ προώδευσε πολὺ, ἀναδεῖξασα δύο μεγάλους ἀρχηγούς, τὸν ἐκ Σικυῶνος **Ἀρατον**, κυβερνήσαντα αὐτὴν τριάκοντα ὀλόκληρα ἔτη καὶ ὅστις διὰ τῆς δραστηριότητός του κατέστησε τὴν συμπολιτείαν ἴσχυράν, ἵνωσε μετ' αὐτῆς πολλὰς πόλεις καὶ ἐξεδίωξε τὰς φρουρὰς τῶν Μακεδόνων, καὶ τὸν **Φιλοποίμενα** τὸν **Μεγαλοπολίτην**, ὃποιος διὰ τοὺς μεγάλους του ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ὠνομάσθη ὁ **Ἐδχατος τῶν Ἑλλάνων**.

Πόλεμοι μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀχαιῶν.—Οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ παρὰ τὴν κοινὴν καταγωγὴν των καὶ τοὺς διαφόρους δεσμούς, οἵτινες συνέδεον αὐτούς, ἀντὶ νὰ διάγωσιν ἥνωμένοι, πολλάκις ἡ μία συμπολιτεία ἐπολέμει ἐναντίον τῆς ἄλλης ἐπικαλουμένη ἀλλοτε ἡ μία καὶ ἀλλοτε ἡ ἄλλη τὴν βοήθειαν τῶν Μακεδόνων.

Συνέβη μάλιστα τελευταῖον ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας **Ἀρατος** δταν ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Κλεομένης** ὁ Γ', ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην τὴν ἱγειονίαν τῆς Πελοποννήσου ἐπολέμει κατ' αὐτοῦ, νὰ ἐπικαλεσθῇ δὲ **Ἀρατος** τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων **Ἀντιγόνου** τοῦ **Δάρδωνος** καὶ νὰ κατορθώσῃ νὰ νικήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἔξαναγκάσῃ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα καὶ ηὐτοκτόνησε. Δυστυχῶς ὅμως ἀργότερον καὶ δὲ **Ἀρατος** ἐδιηλητηριάσθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου τοῦ Ε'.

Τὸν **Ἀρατον** διεδέχθη εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς Ἀχαιϊκῆς συμπολιτείας δὲ ἐκ **Μεγαλοπόλεως Φιλοποίμην**, στρατηγὸς ἔμπειρος καὶ ἵκανός. Ο Φιλοποίμην κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν Σπάρτην ἐνώσας δὲ ταύτην μὲ τὴν Ἀχαιϊκὴν συμπολιτείαν, ὀργάνωσε στρατὸν γενναῖον καὶ ἐπιτήδειον. Δυστυχῶς ὅμως εἰς τινα μάχην κατὰ τῶν

Μεσσηνίων συνελήφθη αἰχμάλωτος καὶ ἔξηναγκάσθη ὑπ' αὐτῶν νὰ πίῃ τὸ κώνειον.

Μετ' ὀλίγον χρόνον τὸν θάγατον τοῦ Φιλοποίμενος ἔξεδικήθη ὁ συμπολίτης του στρατηγὸς **Λυκόρτας** θανατώσας πάντας τοὺς αὐτούργοντος τοῦ κατὰ τοῦ Φιλοποίμενος ἐγκλήματος.

Ο στρατηγὸς Λυκόρτας κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἐπί τινα χρόνον τὴν Ἀγαῖην συμπολιτείαν, ἔνεκεν ὅμως τῆς ἀντιζηλίας καὶ τῆς διαφθορᾶς τούτων ἐπῆλθεν ἡ ἔξασθένησις ἀμφοτέρων τῶν συμπολιτειῶν καὶ τελευταῖον παντελῆς ὀλεθρος αὐτῶν.

"Οπου ἀναφαίνεται νέον ἔθνος, τὸ τῶν Ῥωμαίων. — Κατὰ τὸν δεύτερον π. Χ. αἰῶνα ὅτε ἡ κυρίως Ἑλλὰς καὶ τὸ ἔλληνικὸν βασίλειον τῆς Μακεδονίας ενδίσκοντο εἰς ἀδηλίαν κατάστασιν ἡκμαζεν ἐν ἄλλῳ ἔθνος, τὸ τῶν Ῥωμαίων, οἱ δποὶοι κατέκουν τὴν πρὸς δυσμὰς τῆς Ἑλλάδος ἐκτεινομένην **ἰταλικὴν** (ἀπεννιγικὴν) **Χερδόνηδον** μὲ πρωτ. τὴν **Ῥώμην**.

Οὗτοι δὲν ἤσαν μὲν πολὺ ἐγγράμματοι καὶ ἀνεπτυγμένοι, ἤσαν ὅμως φρόνιμοις, ἀνδρεῖος καὶ πολεμικὸς λαός, εἰχον δὲ κατορθώσει νὰ κατακήσωσι πολλὰς πόλεις καὶ χώρας ὡς καὶ πάσας τὰς ἔλληνικὰς ἀποικίας τῆς νοτίας Ἰταλίας. Νέοι λοιπὸν καὶ πολὺ πλέον ἐπικίνδυνοι ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος ἀνεφάνησαν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν δποίων τὴν μεγάλην δύναμιν ἐφοβεῖτο ὅλος ὁ τότε γνωστὸς κόσμος.

Παλαιοὶ ἐχθροὶ τῶν Ῥωμαίων ἤσαν οἱ **Καρχηδόνιοι**, οἵτινες κατέκουν τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἀφρικῆς μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἰσχυρὰν καὶ ἀκμαίαν πόλιν **Καρχηδόνα**. Οἱ Καρχηδόνιοι διεξήγαγον ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀδιαλέπτως πολέμους κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἄλλοτε μὲν νικῶντες αὐτοὺς καὶ ἄλλοτε ἡττώμενοι, ἕως ὅτου ἡττήθησαν οὕτοι ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

Φίλιππος ὁ Γ', βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας. — Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦτο **Φίλιππος ὁ Γ'** νίὸς τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου, δ ὁδοῖς διέπραξε τὸ σφάλμα νὰ βοηθήσῃ ἐνα μέγαν καὶ φοβερὸν ἐχθρὸν τῶν Ῥωμαίων, τὸν ἴκανώτατον στρατηγὸν τῶν Καρχηδονίων **Ἀννίβαν**, καὶ νὰ δώσῃ οὕτως ἀφορμὴν εἰς

τοὺς Ἀριστούς νὰ ἀναμειχθῶσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μακεδονίας.

Καθ' ὅσον οἱ πονηροὶ Ῥωμαῖοι ἀμέσως τότε ἐκάπησαν τοὺς Αἰτωλοὺς ἐναντίον τῶν Μακεδόνων.

Συμπέρασμα. Ἀσυγχώρητον τὸ σφάλμα τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἐνότης εἶναι ἔκεινη ἡ ὁποία δίδει τὴν δύναμιν. Ὁ χωρισμός, ἡ διαιρεσίς καὶ πρό πάντων αἱ διχόνοιαι καὶ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ φέρουσι τὴν ἔξασθεντιν, πολλάκις δὲ καὶ τὴν ὑποταγήν.

Γύμνασμα. Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ κυρίως Ἑλλὰς ὑπῆρχαν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἥνωμέναι; Πῶς καὶ τῇ βοηθειᾳ τίνος αἱ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος κατέρριψαν νὰ ἀποτινάξουν τὴν μακεδονικὴν ἐπικυριαρχίαν; Ὁποῖοι ὑπῆρχαν οἱ Αἰτωλοί καὶ οἱ Ἀχαιοί καὶ πᾶς ἔξησαν μεταξύ των; Ποῖος ὀνομάσθη ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων καὶ διατί; Ποῖοι ἦσαν οἱ Ῥωμαῖοι; Ποῖος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ῥωμαίους νὰ ἀναμειχθῶσιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος; Πῶς ἐφέρθησαν δυστυχῶς μεταξύ των τὴν φορὰν ταύτην οἱ Ἑλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τῆς Μακεδονίας;

ΥΠΟΤΑΓΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

a') **Οἱ Ῥωμαῖοι ὑποτάσσουν τὴν Μακεδονίαν.**— Οἱ Ῥωμαῖοι θέλοντες νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ κράτος των, ἀφοῦ ἐνίκησαν τοὺς Καρχηδονίους, ἐστράφησαν κατὰ τῶν Μακεδόνων. Μὲ τρόπον δὲ κατώρθωσαν πρῶτον νὰ χωρίσωσιν ἀλ' ἀντοὺς ὅχι μόνον τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς ἀλλὰ καὶ δλοὺς τοὺς ἀλλούς Ἑλληνας.

Κατόπιν δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ **Τυπάτου Κοϊντίου Φλαμινίνου** ἐπιτεθέντες ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Ε' τῆς Μακεδονίας κατενίκησαν αὐτὸν παρὰ τὰς **Κυνὸς κεφαλὰς** τῆς Θεσσαλίας καὶ ἤναγκασαν οὕτω τοὺς Μακεδόνας νὰ συνιητολογήσωσι μετ' αὐτῶν καὶ νὰ καταβάλωσιν εἰς τὸν Ῥωμαίους μεγάλην χρηματικὴν ἀποζημίωσιν.

Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ εἰς τὸν Ῥωμαίους ἐδόθη νέα ἀφορμὴ κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἐνεκα τῆς ὁποίας ὁ στρατηγὸς αὐτῶν **Παῦλος Αἰμιλίος** ἀφοῦ ἐνίκησε κατὰ κράτος παρὰ τὴν **Ηύδναν** τὸν διάδοχον τοῦ Φιλίππου **Περσέα** μετέβαλε τὴν ἔως τότε ισχυρὰν καὶ ἀκμαίαν Μακεδονίαν εἰς διωκτικὴν ἐπαυξάνει τῷ 148 π.Χ.

Μετ' διίγον παρουσιάσθη ὁ **Ανδρίσκος** (Ψευδοφίλιππος) ὁ δοποῖος ἥθέλησε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, οὗτος δμως καταδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ρωμαίων **Μετέλλου** συνελήφθη αἰχμάλωτος ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐστάλη δέσμιος εἰς Ρόμην.

β') **Οἱ Ρωμαῖοι ὑποτάσσουν καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα.**—Οἱ Ρωμαῖοι ἀφοῦ ὑπέταξαν τὴν Μακεδονίαν δὲν ἥργησαν νὰ στραφῶσι καὶ ἐναντίον τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Ἄφοῦ δὲ ἐνίκησαν κατὰ πρῶτον τοὺς Λίτωλοὺς ἐστράφησαν κατόπιν κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, οἵ δοποὶ δὲν ὑπήκουσαν εἰς τὰς συμβούλας των νὰ ἀφήσωσι νὰ ἀποχωροῦσιν αὐτῶν ἡ Σπάρτη, τὸ Ἀργος καὶ ἡ Κόρινθος, ἀλλ' ἐκήρυξαν κατ' αὐτῶν πόλεμον ἀποστείλαντες ἐναντίον τοῦ κατερχομένου ἐκ Μακεδονίας στρατηγοῦ τῶν Ρωμαίων Μετέλλου τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν **Κρειτόλαον**, οὗτος δὲ συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Μετέλλου εἰς **Σκάρφιαν** τῆς Λοκρίδος κατενικήθη ὑπ' αὐτοῦ.

Ἄπ' ἐκεῖ δὲ Μετέλλος μετέβη εἰς τὸν **Ισθμὸν** ἔνθα ἐπρότεινεν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς εἰρήνην ὑπὸ τὸν ὄρον, διπος ἡ Ἀχαικὴ συμπολιτεία περιορισθῆ μόνον εἰς τὰς καθαρῶς Ἀχαιακὰς πόλεις, ἀλλὰ τὸ ἐν Κορίνθῳ συμβούλιον τῶν Ἀχαιῶν ἀπέρριψε τὸν ὄρον τοῦτον.

Δυσαρεστηθέντες οἱ ἐν Ρόμῃ ἔνεκα τούτου ἀνεκάλεσαν τὸν Μετέλλον καὶ ἐστειλαν ὡς διάδοχον αὐτοῦ τὸν σκληρὸν καὶ βάρβαρον στρατηγὸν αὐτῶν **Μούμυιον**, δοτις ἀφοῦ ἐνίκησε κατὰ πρῶτον τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ κατόπιν ὅλους τοὺς ὅλους Ἐλληνας παρὰ τὸν Ισθμὸν τῆς Κορίνθου τῷ 146 π. Χ. ἐγένετο κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Εἰσῆλθε τότε ἀμαχητὶ εἰς τὴν πλουσίαν πόλιν τῆς Κορίνθου, τὴν διποιάν ἀφοῦ κατέκαυσε καὶ μετέβαλεν εἰς τέφραν ἐπώλησε ἔπειτα τὰ ἐν αὐτῇ γυναικόπαιδα ὡς δουύλους καὶ ἔξαπέστειλεν ὅλους τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῆς εἰς Ρόμην μεταβαλὼν τὴν Ἐλλάδα εἰς **ὅωμαϊκὴν ἐπαρχίαν**.

Ιδιορικὰ δυμπεράδματα. — **α')** Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ τιμωρία τῶν Ἐλλήνων διὰ τὰς μεγάλας αὐτῶν ἀνοησίας καὶ τὴν διαφθοράν τῶν ἥθων. Ἄντι νῦν ἐνωθῶσιν ὅλοι κατὰ τῶν ἔνεων ἐπιδρομέων ἐφρόντιζον πᾶς νὰ συμπράττωσι μετὰ τῶν ἔνεων ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν τῶν Μακεδόνων.

Ποία ὑπῆρξαν τὰ αἰτια τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος.—Γνωστὸν ἔντι ἡ Ἐλλὰς πρῶτην φορὰν ὑπετάγη εἰς ξένον λαόν διότι ὡς εἴπομεν ἡ ἐπι-

κυριαρχία τῶν Μακεδόνων ἐπὶ τῶν διαιρόδων πόλεων τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο ἄλλο τι παρὰ ἡ **δυνένωσις** δύο ἀδελφῶν λαῶν.

Δύο φαίνονται σαρῆς τὰ αἴτια τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἑλλάδος. **Πρώτον**, διότι αἱ διάφοροι ἔλληνικαὶ πόλεις ἔζουν αὐτοδιοικούμεναι ἡ μία χωρισμένη τῆς ἄλλης καὶ ποτὲ δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ἐνωθῶσιν δλαὶ μαζὶ καὶ νὰ ἀποτελέσωσι μίαν ἰσχυρὰν καὶ ἀκατανόητον πολιτείαν, παρὸ μόνον εἰς κοινὰς καὶ μεγάλας δυστυχίας ἥνωνοντο καὶ τότε ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἵως ὅτου παρήρχετο δικοῖς καὶ δεύτερον οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀφοῦ ἐπλούτησαν. διεφθάρησαν, ἔγιναν **ἄδωτοι**, **ἀφιλόθρηποκοι**, **ἀκόλαστοι** ἔπαισαν δὲν νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα ἀπολέσαντες τὴν δύναμιν των.

Εἶναι δὲ γνωστὸν πῶς ἄμα εἰς λαός, ἐν **ἔθνος** παύσῃ νὰ είναι φιλόθρησκος καὶ ἥμικός, παύει νὰ είναι καὶ πολεμικὸν καὶ εὐκόλως καταστρέφεται ἡ ὑποδοσιοῦσται εἰς ἄλλο ἔθνος ἥτιζον, ἐνάρετον, ἀφραῖον καὶ πολεμικόν.

Πῶς ἐσώθη ἐν τούτοις τὸ ἔλληνικὸν ἔθνος καὶ μετὰ τὴν ὑποταγὴν τον εἰς τοὺς Ῥωμαίους; Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ἔλληνικὸν ἔθνος ἐσώθη τότε, ἔνεκα τῆς μεγάλης του προοποῆς εἰς τὰ γραμμάτα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστῆμας καὶ τὰ δποῖα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπειδὴ αὐτοὶ δὲν ἤσαν εἰς αὐτὰ προωδευμένοι, ἐσέβοντο καὶ ἐτίμων τοὺς Ἕλληνας διὰ τὰς γνώσεις των.

Τὴν Ἑλλάδα ἐθεώρουν οἱ Ῥωμαῖοι ως καὶ ὅλος ὁ τότε γνωστὸς κόσμος **μυτέρα** τῶν γραμμάτων καὶ ὅλων τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, καὶ δι' αὐτὸ πολλοὶ ἥρχοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ αὔξησον τὰς γνώσεις των καὶ νὰ ἐκμάθουν τὴν ὁδαίαν ἔλληνικὴν γλώσσαν, τὴν δποῖαν ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὧμιλει ὅλος ὁ κόσμος.

Καὶ μετὰ τὴν κατάκτησιν καὶ κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, οἱ Ῥωμαῖοι ὑπῆρχαν πάντοτε μαθητευόμενοι τῶν Ἑλλήνων.

Αἱ Ἀθῆναι ὑπῆρχαν ἀείποτε ἡ πόλις τῆς δοφίας, τὸ ἐντευκτήριον δλων τῶν σπουδαστῶν δλων τῶν χωρῶν, ἡ **μυτρόπολις** τῆς δικέψεως καὶ τῆς διανοίας πάντων τῶν Λαῶν.

Καὶ ἐν τέλει αἱ ὁμαῖκαι λεγεδονες διέδικαν τὸν ἔλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτῶν κατακτηθείσας Εὐρώπην καὶ Ἀφρικήν, δπως πρὸ αὐτῶν αἱ μακεδονικαὶ φάλαγγες εἰς τὴν Ἀσίαν.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἔδειξαν μέγαν σεβασμὸν καὶ εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς Ἑλλήνας πολλάκις εὐεργετήσαντες καὶ προαπατεύσαντες αὐτούς.

Τι λοιπὸν ἔσωσε τὸ ἔλληνικὸν ἔθνος; Τὰ καλὰ τῆς παιδείας καὶ τῶν γραμμάτων.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Αντί ποδολόγου. — Όλιγα τινά περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς «Ιστορίας». . . . .
Η ἐκ τῆς ἀρχαίας ιστορίας διδασκομένη ὥλη, συμφώνως τῷ ἀναλυτικῷ προγράμματι τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας (ι Σ/βρίου 1913)

σελ.

3—4

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τι λέγεται ιστορία—Διαιρέσις τῆς 'Ελληνικῆς ιστορίας	7—8
Ποῖα τὰ βοηθητικὰ μέσα τῆς ιστορίας	8—9
Πατρίς	9—10
Ποῖοι λέγονται "Ελλήνες	10—12
'Όλιγα τινά περὶ τῆς θρησκείας τῶν νεωτέρων 'Ελλήνων	12—13
Περὶ τῶν δρίων τῆς ἀρχαίας 'Ελλάδος μετὰ χάρτου τῆς ἀρχαίας ἡπειρωτικῆς 'Ελλάδος	13—15
Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς 'Ελλάδος	15—16

ΤΑΞΙΣ Δ'

Η 'Ελλάς πρό τῶν Περθικῶν πολέμων. — 'Εθνικὴ ἐνότης τῶν 'Ελλήνων	16—17
Οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων, εἰκάνων ὁ Ζεύς	17—18
Ναοὶ καὶ βωμοί, μαντεῖα καὶ μάντεις—εἰκάνων ἡ Πυθία	19—21
Πῶς ἐκόσμουν τοὺς ναοὺς καὶ τὰ μαντεῖα τῶν, οἱ ἀρχαῖοι "Ελλήνες 'Αμφυκτιωνίαι—συνέδρια	21—22
Ἀγῶνες (εἰκάνων οἱ Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες) προπαρασκευῇ τῶν ἀγώνων ἀντιπρόσωποι καὶ εἰδη ἀγωνισμάτων—εἰκάνων ὁ διυδκοβάρος —βραβεῖα ἔπαθλα	22—23
Πῶς ἐκόσμειτο ὁ χῶρος τῆς Ἀλτεως—εἰκάνων ὁ Ἐρυθρὸς Πράξιτελος	26—23
Η κάθισδος τῶν 'Ηρακλειδῶν	26—27
Σπάρτη καὶ Λυκούργος—Νόμοι τοῦ Λυκούργου—ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν—ἡ στρατιωτικὴ ἀνατροφὴ τῶν Σπαρτιατῶν (εἰκάνων Ὀπλιτικῆς Σπαρτιάτου)	27—28
Θάνατος Λυκούργου	28—32
Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι—ὑποταγὴ τῆς Μεσσηνίας—εἰκάνων θεᾶς Ἄρτεμιδος —Β' Μεσσηνιακὸς πόλεμος, 'Αριστομένης	32—33
Αἱ 'Αθῆναι καὶ ὁ βασιλεὺς Κόδρος	33—36
Σόλων ὁ νομοθέτης τῶν 'Αθηνῶν—εἰκάνων Σόλωνος	36—37
Νόμοι τοῦ Σόλωνος—Πῶς ἀνετρέφοντο οἱ παιδεῖς τῶν 'Αθηναίων—εἰκάνων ὀπλιτῶν ἐν βαδίδιματι	38—39
Σόλων καὶ Κρίσος—Ο περὶ Σόλωνος καὶ Κρίσου θρύλος	40—41
Πεισίστρατος καὶ οἱ γιοί του	42—44
	44—45

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Έλληνικαι ἀποικίαι—μετὰ χάρτου τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ 'Ελληνικῶν ἀποικιῶν	45—48
---	-------

	σελ.
*Ο Μιλτιάδης καὶ ἡ ἐν Μαραθῶν μάχη—εἰκὼν ὁ Μιλτιάδης	48—49
*Ἐπανάστασις τῶν ἑλλ. πόλεων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τῶν Περσῶν Νέα ἐκστρατείᾳ τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος—Καταστροφὴ τῆς	49—50
Ἐρετρίας	50—51
*Ἡ ἐν Μαραθῶν μάχη—εἰκὼν σχέδιον τῆς ἐν Μαραθῶν μάχης .	51—54
*Ο Λεωνίδας καὶ ἡ ἐν Θεοφιστούλαις μάχη—εἰκὼν σχέδιον τῆς ἐν Θεοφιστούλαις μάχης	54—57
*Ο Θεμιστοκλῆς—εἰκὼν ὁ Θεμιστοκλῆς —τριήρης πεντιρόντορος ἡ ἐν Ἀρτεμησίῳ ναυμαχίᾳ	57—60
*Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίᾳ—εἰκὼν σχέδιον τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυ- μαχίας	60—64
Τιμᾶι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα—ἔξοστραπισμὸς αὐτοῦ	64—65
Πανσανίας—ἡ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη—εἰκὼν σχέ- διον τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης	65—69
*Ο Ἀριστείδης καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ	70—72
*Ο Κίμων καὶ αἱ κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαι—εἰκόνες ὁ Κίμων τὸ Θυελεῖον	72—77
*Ο Περικλῆς καὶ ἡ ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν—εἰκόνες ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Ἀκρόπολις , ὁ Παρθενών ὡς ἔχει σημερον. Ἡ Ἀ- κρόπολις κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχήν	77—83
Σύντομος περιγραφὴ καὶ ἴστορια τῶν ἄλλων ἑλλ. πόλεων—εἰκὼν τὰ ἔρειτα τοῦ ναοῦ τοῦ *Ωλυμπίου Διός	84—89
Πελοποννησιακὸς πόλεμος—Κλέων—Νικίειος εἰρήνη—Ἀλκιβιάδης —*Ἡ κατὰ τῆς νήσου Σικελίας ἐκστρατεία—ὑποταγὴ τῶν Ἀθη- νῶν καὶ ἡ ἐν Αἶγας ποταμοῖς ναυμαχία—Λύσανδρος—εἰκὼν ὁ	89—93
*Ἀλκιβιάδης	93—94
Οἱ τριάκοντα τύραννοι καὶ ὁ Θρασύβουλος	95—97
*Ο Σωκράτης καὶ ὁ ἐν γένει βίος αὐτοῦ	97—98
*Ηγεμονία τῆς Σπάρτης ἐφ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος	98—100
*Ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν Μυρίων	100—102
*Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς τὴν Ἀσίαν—Νέος πόλεμος τῆς Σπάρτης κατὰ τῆς Περσίας—εἰκὼν τριήρεις ἐξ ἀναγλύφου Κόν- υνων—Πείσανδρος—Ἀνταλκίδειος εἰρήνη	102—108
Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας ἡ ἐν Λεύκτροις καὶ ἐν Μαντι- νείᾳ μάχη—εἰκὼν σχέδιον τῆς ἐν Λεύκτροις μάχης	108—109
Μακεδονία—Φίλιππος—Χαιρώνεια	109—112
Φίλιππος—Χαιρώνεια—Φίλιππος καὶ Δημοσθένης—Ἡ ἐν Χαιρώ- νείᾳ μάχη	112—121
*Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας—Παιδικὴ ἥλκια καὶ ἀνταρφὴ τοῦ Μ. Ἀλε- ξανδροῦ—εἰκόνες ὁ *Ἀριστοτέλης —ὁ Μ. *Ἀλέξανδρος , αἱ διάφοροι μάχαι αὐτοῦ κατὰ τῶν Περσῶν κλπ.	121—123
Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλέξανδρου	125—128
*Ἡ Ἑλλὰς χωριζομένη τῆς Μακεδονίας—Παρακμὴ τῆς Ἑλλάδος. Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαικὴ συμπολιτεία. Ἀρατος—Φιλοποιήμην κλπ.	128—130
*Υποταγὴ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς Ῥωμαίους	128—130

ΙΩΑΝ. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

"Εργα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως ἄστι ἐκδοθέντα

α') **Ιστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος** ἐγκεκριμένη συμφώνως τῷ ἐπισήμῳ ἀναλυτικῷ προγράμματι 1913 τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας περίοδος μυθολογικῇ διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Γ'. τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων.

β') **Ιστορία (Βυζαντινοὶ χρόνοι καὶ Νεωτέρα Ἑλλάς)**, δεχομένη ἀπὸ τῆς κοσμοκρατορίας τῶν Ρωμαίων μέχρι τῶν καὶ ἡμᾶς χρόνων. Διὰ τὴν Ε'. καὶ Σ'. τάξειν τῶν δημοτικῶν σχολιφοτέρων τῶν φύλων. Ἐγκεκριμένη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Συμπληρωθεῖσα κατὰ τὸ νέον **Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα** τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας (1 Σεπτεμβρίου 1913).

δ') **Γεωγραφία φυσικὴ καὶ πολιτικὴ εἰς δύο τεύχη** κατὰ τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα (1913) ἐγκεκριμένη κατὰ τοῦ ΒΤΓ'. νόμιμον τεῦχος Α' διὰ τὴν Γ' καὶ Δ' τάξειν τῶν δημιοτ. σχολείων. περιέχουσα τὰ κυριώτερα μαθήματα τῆς πατριδογραφίας, τὴν γενικὴν ἐπισκοπὴν καὶ τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν Γεωγραφίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἑλλάδος μετὰ πόλλων εἰκόνων. Καὶ τεῦχος Β'. περιέχον πάντα τὰ διδακτέα γεωγραφικὰ θέματα ἐν τῇ Ε'. καὶ Σ' τάξει τοῦ πλήρους δημοτικοῦ σχολείου συμφώνως καὶ κατὰ μεθοδικὴν σειρὰν τοῦ ἐπισήμου ἀναλυτικοῦ προγράμματος μετὰ διαφόρων εἰκόνων.

Χάρτης τῆς Ν. καὶ Παλ. Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν διοικητικὴν διαίρεσιν καὶ τῶν δύο νομῶν Ἀργυροκάστρου καὶ Κορυτοῦς.

Χάρτης νεώτατος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ὁ ἀκριβέστερος καὶ τελειότερος πάντων.

Τιμᾶται λεπτ. 70

0020561146
Φιλοτελικής από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής